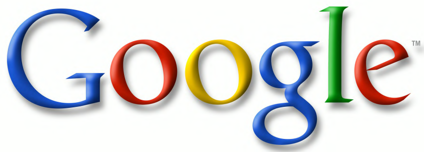

A. S. H. BOOMS
gep. Luit.-Kol. van het Ned. Ind. Leger
Ridder M. W. O. 4e kl.

NEERLANDS KRIJGSROEM

in

INSULINDE

EERSTE DEEL

'S GRAVENHAGE
W. P. VAN STOCKUM & ZOON
1902

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
LIBRARIES

NEERLANDS KRIJGSROEM

IN

INSULINDE

....

Le sort le plus beau, le plus digne d'envie,
C'est d'être utile et cher à sa patrie.

*** * * * * * ***

....

Neerlands Krijgsroem

IN

INSULINDE

SCHITTERENDE DADEN

VAN

MOED, BELEID, TROUW EN ZELFOPOFFERING

IN DE

NEGENTIENDE EEUW

SEDERT DE INSTELLING VAN DE

MILITAIRE WILLEMSORDE

DOOR

A. S. H. BOOMS
gep. Luit.-Kolonel van het Ned. Ind. Leger
Ridder M. W. O. 4e kl

EERSTE DEEL

'S GRAVENHAGE
W. P. VAN STOCKUM & ZOON
1902

DE NED. BOEK- EN STEENDRUKKERIJ v/h H. L. SMITS,
WESTEINDE 135 's-GRAVENHAGE.

Ter herinnering

aan

Neerlands Helden

in het verre Oosten

wordt dit werk

opgedragen

Aan

Het Nederlandsche Volk

door

den Schrijver

INLEIDING

Zoo wacht onsterflijke eer de braven na den strijd.
Doch marmer of metaal, die kloek bestaan van helden
Of duur verworven roem aan 't nageslacht vermelden,
Verbreiden wel een naam, met eeuwig licht omstraald,
Maar niet tot welk een prijs die naam in 't marmer praalt.
J. VAN 'S GRAVENWEERT, Gedenkstuk van Lucern.

«Onbekend maakt onbemind!» zegt een spreekwoord en ontegenzeggelijk is dit in het bijzonder van toepassing op de meeste helden van het Indische Leger, want de leden van het groote publiek in Nederland, en zelfs zij die de beroemde krijgslieden der oudheid en van vroegere eeuwen of van andere rijken op hun duimpje kennen, zijn onbekend met de meeste namen hunner dappere landgenooten, die in Indië goed en bloed veil hadden in den dienst van het Vaderland.

Wanneer ontzettende tegenspoeden, zooals het verraad van Lombok, het Indische Leger beroeren en tot in zijne grondvesten doen trillen van smart en verontwaardiging, dan vindt dat in Nederland weerklank en de geheele Natie staat als één man gereed, om, de traditie der voorvaderen getrouw, de broeders in Indië te helpen en bij te staan, maar overigens herdenkt men die dapperen en roemt de zelfopoffering en trouw dier braven slechts met pralende woorden in deftige redevoeringen, als dit voor een knaleffect of fraaie zinswending noodig is, of wanneer bij het tintelen van den wijn en het klinken der bokalen de stroom van toespraken is losgebroken en ook dat onderwerp niet gemist kan worden; verder geven de meesten van het groote publiek zich geen moeite, om meer bekend te worden met de bijzonderheden

van datgene, wat door Neerland's dappere zonen in Indië wordt verricht.

En dit is eenigzins natuurlijk en te verklaren, want de belangstelling blijft wel groot, maar er is zooveel onbekends daar in die verre, verre gewesten, en er wordt zooveel waars en onwaars, zooveel phantasie en werkelijkheid omtrent dat voor velen onbekende Insulinde door elkaar gehaspeld, dat menigeen daarin aanleiding vindt, om zelfs de meest geloofwaardige verhalen met een ongeloovig lachje als overdreven aan te nemen, en schouderophalend bij zich zelven te zeggen, «als het vierde part waar is, is 't nog «mooi !»

Bovendien dringen de namen dier helden en hunne roemrijke feiten zoo zelden tot het groote publiek door, want al zijn er ook tal van kundige en zeer ervaren schrijvers die hunne welversneden pen opvatten om al het belangrijke en gewichtige der Indische krijgsgeschiedenis te boekstaven, slechts weinigen waren er, die eene enkele maal eenige afzonderlijke heldenfeiten meer omstandig beschreven; de meesten geven algemeene beschrijvingen van gevechten en troepenbewegingen, doch halen schitterende wapenfeiten slechts als ter loops in weinig woorden aan, zoodat die door de groote reeks van verhaalde gevechten en marschen aan den gewonen lezer ontgaan, of niet die aandacht trekken die zij verdienen; dergelijke werken gelijken veel op een kostbaren band van edel metaal, sierlijk, met veel kunst en gevoel bewerkt en met diamanten bezet, doch waarbij die edelsteenen aan de aandacht van den oppervlakkigen beschouwer ontsnappen, daar zij, door lofwerk en arabesken bedekt, niet tot hun recht komen, al zijn zij nog van zoo zuiver water, want hun glans gaat achter het bijwerk verloren, dat op zich zelven schoon en indrukwekkend, het allereerst en bijna alleen de aandacht trekt.

En een grooten factor die bij de meesten zeer gebrekkig en toch zoo noodig is, is de maatstaf ter grondige beoordeeling dier heldenfeiten, want slechts weinigen kunnen volkomen over het moeielijke en het gevaarlijke der Indische krijgsverrichtingen een juist oordeel vellen, ook zij niet die in Indië geweest zijn, want ook die zullen in de schatting der hinderpalen beneden de werkelijkheid blijven; slechts zij, aan wie het gegeven was den strijd mede te maken, kunnen ten volle weten wat het zeggen wil, oorlog te voeren in dat tropische klimaat, met zijne woeste terreinen en zijne verraderlijke inboorlingen.

Zelfs eene Willemsorde in Nederland gedragen, trekt de bijzondere aandacht der landgenooten niet, ten minste niet meer dan het kruis van elke andere Nederlandsche Orde, want men beseft niet dat, hoe schoon die anderen Orden ook zijn, de Militaire Willemsorde de schoonste is en zelfs onder de Europeesche Ridderorden door hare waarde eene eerste plaats inneemt, omdat invloed en Vorstengunst blijkens de statuten geheel zijn buitengesloten en voor Neerland's zonen dat juweel alleen te veroveren is, door het kostbaarste te wagen wat den mensch gerekend wordt te bezitten, ... zijn leven.

Wanneer een telegram in de dagbladen bijvoorbeeld meldt, «Na een tweedaagschen marsch bereikte eene patrouille onder «de kapitein N... eene vijandelijke nederzetting te B....; die «nederzetting werd genomen en den vijand uiteengedreven, waarbij «wij slechts één doode en vier gewonden bekwamen, waaronder twee «zwaar; een dezer overleed reeds bij de terugtocht,» dan wordt dit meestentijds eenvoudig voor kennisgeving aangenomen en trekt wellicht minder de aandacht, dan het bericht eener verbrande boerderij, waarbij al 't vee omkwam, «dat niet geassureerd was,»

want aan dergelijke berichten uit Indië is men gewoon en bevroedt niet, wat gedurende dien opmarsch van twee dagen en dien even langen terugtocht geleden en doorgestaan wordt door die patrouille, wier feit slechts zoo kort in een paar woorden is vermeld.

Het zijn vier dagen van afmattende en uitputtende worsteling in een moordend klimaat, door zoo goed als onbegaanbaar terrein; het zijn drie nachten in de open lucht, gedeeltelijk wakende, dikwerf in natte kleeding en slechts met een steen tot hoofdkussen doorgebracht; het is een strijd van 1 tegen 10, een gevecht tegen een goed verschansten vijand; het is een terugtocht met zwaar gewonde makkers, waarvan één gedurende dien terugmarsch overleed, wiens lijk zoo mogelijk toch wordt medegevoerd uit kamaraadschappelijke piëteit, om het eene eervolle rustplaats te bezorgen en te behoeden voor de schendende vijandelijke hand.

Er waren dus slechts twee dooden en drie gewonden, maar niemand weet hoevelen van de laatsten nog bezwijken, trots de zorgvolle verpleging onzer nooit genoeg geroemde Ambulance-dienst, hoevelen voor geheel hun volgend leven in hunne gezondheid geknakt zijn geworden

En voor dat alles, als eenige opwekking, de hoop om den vijand te kunnen verslaan, als eenige belooning, de voldoening het doel bereikt te hebben, als eenige aansporing tot volharden, plichtbesef.

Zoo'n telegram, dat in enkele woorden eene geheele episode van heldhaftige worsteling vermeldt, is een oogenblik na de lezing reeds vergeten, omdat de lezer wegens onbekendheid met de omstandigheden, die op de krijgskundige handelingen zoo storend inwerken en volhardend overwonnen moeten worden, de diepe beteekenis niet voelt en omdat dergelijke telegrammen in de laatste 25 jaar als 't ware gewoonte zijn geworden; alleen zij

die een oordeel kunnen vellen en vooral zij die daardoor in rouw gedompeld worden, herinneren zich nog lang die veel beteekenende woorden.

De hardnekkige strijd die het Indische Leger zoo dapper in die verre gewesten voert, bezit in hooge mate het bijzondere dat de krijg tegen Indische volksstammen kenmerkt.

Er is geen georganiseerd vijandelijk leger dat in het open veld stand houdt en verslagen moet worden, maar de vijandelijke krijgsmacht bestaat uit kleine, roovende, plunderende benden, die heden bijeen zijn en morgen uit elkaar gaan, om elders weder op te duiken, onvatbaar en meestentijds onzichtbaar, de echte guerilla; het is een vijand gluipend, loerend, sluw, dweepzuchtig, listig, die een enkele maal in dolle blinde woede aanvalt, maar er overigens de voorkeur aan geeft om den troep bij verrassing te overrompelen en van achteren aan te vallen.

Van de woeste terreinen waar de troepen moeten opereeren bestaan meestentijds, althans in het begin, geen kaarten, geen terreinbeschrijving en geen statistieke opgaven, of zoo die al bestaan, zijn zij gewoonlijk saamgesteld naar Inlandsche gegevens, die weinig betrouwbaar zijn, zoodat te voren geen vast operatieplan te maken is.

De bevolking is ons heden vredelievend gezind, maar staat morgen vijandig tegenover onze soldaten, die zij een oogenblik te voren nog gastvrij ontvingen, doch even later met verborgen gehouden wapenen aanvallen en bestrijden; overal broeit opstand en smeult verzet, al is er ook geen rook zichtbaar die den brand verraadt, en wordt een der brandpunten van opstand genomen en getuchtigd, dan vormt zich een zelfde centrum weder op verren afstand.

Ten einde de feiten juist en grondig te kunnen beoordeelen en op hunne rechte waarde te schatten, is het noodig in het oog te houden, dat die volbracht werden:

in eene luchtstreek, met een moordend klimaat, waar de tropische zon de huid verschroeit en zelfs den sterkste eindelijk machteloos maakt en uitput; waar de alles overstelpende stortregens van den West-moesson den krijger soms dagen achtereen in natte kleeren doen blijven, die van koude rillende, eene rustplaats voor zijne moede leden op den doorweekten bodem moet zoeken; waar zoowel de zon als de regen ziekten verwekken die menig dapper soldaat, hoe gehard ook, ten grave sleepte, of in zijne gezondheid geknakt, te vroeg aan zijn nuttigen werkkring onttrok;

op terreinen, waar bijna eindelooze marschen gemaakt moeten worden langs zoo goed als onbegaanbare paden, of door ongebaande eeuwenoude wouden, waar voor elke pas voorwaarts het struikgewas of de doornige lianen met het kapmes en den bijl moeten worden opgeruimd en soms de met rotsblokken bezaaide bedding eener woest stroomende rivier nog de eenigste en gemakkelijkste weg is, al struikelt de soldaat ook telkens over de ongeziene hinderpalen onder het watervlak; waar de troep voorwaarts rukt, stijgende en dalende langs hemelhooge rotsen, waar zelfs de ongeschoeide voet van den daaraan gewenden inboorling slechts met ongehoorde inspanning de natuurlijke hindernissen overwint, langs steile hellingen, glibberig door den regen of den zwaren nachtelijken dauw, waar dikwijks maar even plaats is om den voet te zetten en elke misstap een doodelijken val in den peilloos diepen afgrond ten gevolge kan hebben; waar de richting van den marsch voert door waterloopen, die in gewone tijden doorwaadbaar, na hevige stortregens tot alles vernielende stortvloeden zijn gezwollen, door natte sawah's, waar de troep de

smalle, glibberige dijkjes moet volgen, dan wel tot de knieën in de modder wegzakt, of over brandend heete vlakten zonder eenige schaduw, waar de krijger van dorst versmacht en dikwijls uitgeput amechtig neerzinkt; waar de gids, die den troep den weg zal wijzen, dikwerf zelf het spoor bijster raakt, wat tot afmattende omwegen aanleiding geeft en de aanvoerder nog ten slotte de richting moet volgen, die kompas of inzicht hem aanwijzen;

in landstreken, waar zelfs de zich aan ons het meest gehecht voordoenden inboorling niet altijd te vertrouwen is en men elk plan om den vijand te verrassen of te overvallen tot het allerlaatste oogenblik voor allen stipt geheim moet houden, om te voorkomen dat de tegenstander daarvan ontijdig kennis draagt; waar de nachtmarschen en nachtelijke overvallingen van de krachten van den troep het bijna onmogelijke eischen, omdat de hinderpalen, bij dag reeds zwaar, nu eindeloos vergroot worden door de duisternis, zoodat men op die onbekende terreinen, den niet altijd vertrouwbaren gids volgende, zijn weg als 't ware op den tast moet vinden, de huid openrijtende aan struiken met lange giftige doornen, het lichaam bloedende door de steken der van de boomen vallende bloedzuigers, of brandende van den beet van reusachtige mieren, wier nesten verstoord werden door den een rustpunt zoekenden voet; waar men in de duisternis voortgaande, telkens struikelt over ongeziene hinderpalen, zich afgemat en gekneusd weder oprichtende, altijd in gespannen verwachting zijnde van eene onverwachte ontmoeting met den vijand, die overal verborgen loert en spiedt, trachtende met den blik de duisternis te doorboren, het gevaar nabij voelende en toch niet wetende van waar de tegenstander komen zal, of waar wellicht de ontrouwe gids ons in eene hinderlaag wil voeren; waar men dan zonder iets te zien zich vermoeid voortsleept zonder rust en zonder verademing en

toch zonder een klacht te uiten, zwijgend in doodsche stilte voortgaande, omdat het minste geluid aan den waakzamen, alles waarnemenden vijand het plan zou verraden en de met zooveel geduld op touw gezette onderneming op het laatste oogenblik doen mislukken, want als de tegenstander zich in de minderheid gevoelt, dan verdwijnt hij spoorloos, waarna hij weder naar een nieuw te ontwerpen plan moet opgezocht worden;

in gewesten, waar men den strijd aanbindt met een dikwijls onzichtbaren vijand, zich gemakkelijk en snel bewegende, bekend met alle schuilhoeken en door niets te onderscheiden van den vreedzamen burger, zoodat het eenvoudig verbergen zijner wapens in een nabijzijnd struikgewas, hem als niet-strijder in ons oog onschendbaar maakt; een vijand, standvastig, moedig en volhardend, doch verraderlijk en trouweloos als een vulgairen roover, wreed, woest, fanatiek en haatdragend, geen mededoogen of geen genade kennende en genot vindende in het martelen der ongelukkigen die in zijne handen vallen, zoodat de onzen een strijd voeren op leven en dood, want van overgave, gewond of niet, kan van onze zijde geen sprake zijn; het is een strijd waarbij wij bijna altijd aanvaller moeten zijn en nooit het getal der vijanden mogen tellen, al is de overmacht ook nog zoo overstelpend, want de zege moet behaald worden ten koste van alles; is de overwinning onmogelijk, dan moet strijdende den terugtocht worden aanvaard, zonder één gewonde achter te laten, en is ook dat onmogelijk, dan is het beter den makker uit medelijden zelf het genadeschot te geven, om hem voor marteling te behoeden; zelfs voert men zoo mogelijk de dooden mede, want ook die heilige overblijfselen zijn niet veilig voor 's vijands schendende hand.

Dus zoowel klimaat, als terrein, bevolking en vechtwijze vormen een treffend verschil met alles wat men daarvan in Europa en

bij beschaafde natiën waarneemt; er wordt in Indië oorlog gevoerd met fanatieke, in alles onbetrouwbare volksstammen, die niet alleen den Nederlander haten, omdat hij Nederlander en de meester, de overheerscher, maar ook omdat hij een Kafir, een Christenhond is; volkeren moeten worden bestreden die opgezweept worden door de hoofden en de priesters, die wel voorgeven hunne vrijheid, hunnen godsdienst en hun land tegen de overweldiger te verdedigen, doch die alleen haat en dweepzucht onder het volk gaande houden om, kleine tirannen als zij zijn, vrij te kunnen heerschen zonder de lastige contrôle eener beschaafde natie, en naar hartelust straffeloos te kunnen rooven, moorden en plunderen, het volk uitzuigende en de laagste klasse tot slaven makende.

De guerilla-oorlog in Indië is een van de kwaadaardigste soort, een oorlog *à outrance*, wreed, onmenschelijk en zonder eenige genade van 's vijands zijde.

In de volgende bladzijden is getracht de namen onzer helden aan de vergetelheid te ontrukken, door hunne bijzondere heldenfeiten bijeen te garen, want de geheele natie heeft er niet alleen belang bij die schitterende daden van Neerland's zonen te kennen, maar het is zelfs haar plicht, opdat zij die dapperen, die daar ginds goed en bloed veil hebben voor haar belang, naar verdienste kan schatten.

Weg met alle misplaatste bescheidenheid!

Laten wij Hollanders met de waarheid schitteren waar die zoo onvergelijkelijk schoon en verheven is, en de helden van het Indische Leger waardig verheffen uit de vergetelheid en onbekendheid. Nederland is dat verplicht aan hen, die om een sprankje eer en roem voor het Vaderland te behalen en Neerland's gezag te

handhaven, als helden streden en duldden, en het offer van bloed en leven brachten.

Moge de in de volgende bladzijden geboekstaafde, van alle bijwerk ontdane heldenfeiten als voorbeelden getuigen, wat elk van Nêerland's zonen in die verre gewesten, vèr van hun geboortegrond en gescheiden van magen en vrienden in staat is te verrichten in het belang van het vaderland, strijdende onder de Oranjevaan en Neerland's driekleur, overwinnende of stervende met den kreet van... «Leve de Koningin!» op de lippen, een kreet die de hijgende borst in den heeten strijd juichend ontsnapt en wonderen doet verrichten, zegevierende onder de begeesterende toonen van het geliefde Wilhelmus, en leven en gezondheid veil hebbende om hunne zware en gevaarlijke taak getrouw te volbrengen, slechts geleid door plichtsbesef en de hoop om een enkelen lauwer te verwerven, in ruil voor zooveel moed en zooveel zelfopoffering.

Hoewel de inhoud dezer bladzijden, hoe welgemeend het pogen ook was, voorzeker slechts zeer gebrekkig weergeeft, wat op zich zelf zoo heerlijk schoon, zoo schitterend, zoo verheven en bewonderenswaard is, zoo moge toch door de lezing daarvan de roemrijke namen onzer helden en hunne dappere daden zich in de herinnering hunner landgenooten eene eereplaats veroveren en voor het nageslacht ter navolging bewaard blijven met die onzer roemruchte voorvaderen; moge het aan deze beschrijvingen gegeven zijn, dat na kennisneming dier heldenfeiten, elk Nederlander zich vol bewondering één gevoelt met dat dappere Leger in de tropen, en moge ten slotte aan allen diep gevoeld en innig overtuigd, in geestdrift en uit volle borst de juichkreet van de lippen vloeien,

Leve het Indische Leger!

ALGEMEEN OVERZICHT

Die Schilderung der Siege welche das eigene Heer mit Ruhm bedeckten, erfüllt jedes Mitglied desselben mit edlem National Stolze.

J. B. SCHELS, Über Geschichte.

Van de instelling af der sedert zoo beteekenisvol en roemrijk geworden Militaire Willemsorde door Neerland's Eersten Koning, moesten gedurende de 19e eeuw door de Indische krijgsmacht verschillende onlusten, ongeregeldheden en opstanden bedwongen en noodzakelijke oorlogen gevoerd worden, ten gevolge waarvan 't noodig was telkens expeditiën van meer of mindere sterkte uit te zenden, bestaande alleen uit Landmacht, of alleen uit Zeemacht, of uit beiden te samen, zoodat eigenlijk geen enkel jaar in de 19e eeuw voorbijging, zonder dat onze troepen in het een of ander deel onzer uitgestrekte Oost-Indische bezittingen een vijand te bestrijden hadden.

1816 Onlusten in het Krawangsche.

1817 Onlusten in de Molukken; de geheele krijgsmacht der 1e expeditie, onder majoor P. J. Beetjes, vernietigd.

Tweede expeditie naar de Molukken (Saparoea, Haroekoe en Ceram).

1818 Onlusten in Cheribon.

1819 Opstand in Palembang. Eerste expeditie derwaarts.

Onlusten op Celebes.

1820 Opstand op Riouw.

Onlusten op Banka.

1821 Tweede expeditie naar Palembang.

1822 Onlusten en daarna opstand der Padrie's (Sumatra's Westkust). Deze onlusten en de daaruit voortkomende verschillende opstanden duurden met geringe tusschenpoozen

van schijnbare rust, zelfs na de verovering van het hechte bolwerk der Padrie's, Bondjol, op den 19en Augustus 1837, nog tot het jaar 1841.

1824 Opstand op Celebes (Boni).

1825 Opstand op Java (Djokjakarta). Begin van den Java-oorlog, die zonder tusschenpoozen duurde tot 28 Maart 1830, den dag waarop Diepo Negoro gevangen genomen werd.

Deze oorlog nam de krachten van ons leger zoodanig in beslag, dat gedurende dien tijd van een eenigszins uitgebreid machtsvertoon in andere deelen van den Archipel zoo goed als geen sprake kon zijn.

1827 Vijandelijkheden met den Sultan van Matam (Borneo) tot en met het jaar 1828.

1832 Oproer der Chineezen in Krawang.

1834 Expeditie naar de Lampongs.

1843 Gevechten tegen de zeeroovers.

1846 Eerste Balische expeditie.

1848 Tweede Balische expeditie.

1849 Derde Balische expeditie.

1850 Onlusten in Bantam.
Onlusten onder de Chineezen (Wester Afdeeling van Borneo).
Onlusten op Banka.

1851 Expeditie tegen Amahey en Mahariko (Ceram).
Opstand in Palembang.
Expeditie naar de Lampongs.

1853 Onlusten onder de Chineezen (Wester Afdeeling van Borneo).

1854 Onlusten in de Palembangsche Bovenlanden.
Expeditie naar Borneo's Westkust.

1856 Expeditie naar Tomiri (Molukken).
Expeditie van Mandar (Celebes).
Onrustige bewegingen der Chineezen op Riouw.
Expeditie naar de Lampongs.

1857 Expeditie naar Timor en Flores.
Expeditie naar Siak.

Onlusten in het Palembangsche.
1858 Tuchtiging der Berg-Alfoeren op Ceram.
Expeditie tegen Djambi.
Ongeregeldheden in Palembang.
Ongeregeldheden der Chineezen in Cheribon en Krawang.
Expeditie naar het landschap Reteh (Oostkust Sumatra).
Verzet op Bali.
1859 Ongeregeldheden in het Sintangsche (Wester Afdeeling van Borneo).
Eerste Bonische expeditie.
Onlusten en krijgsverrichtingen in Palembang.
Opstand te Bandjermasin (Zuid- en Ooster Afdeeling van Borneo). Deze opstand en de krijgsverrichtingen tengevolge van de onlusten die daaruit voortvloeiden, duurden met enkele tusschenpoozen van rust tot 1871.
Tweede Bonische Expeditie.
1860 Onlusten op Ceram.
Opstand te Semarang der tot het Leger behoorende Zwitsersche huurtroepen.
1861 Krijgverrichtingen tegen de zeeroovers op het eiland Saljoesoe
1862 Vernieling der rooversvloot bij de Sangir-eilanden.
Expeditie naar Manipi en Toeroengan (Celebes).
Expeditie naar Mandar (Celebes).
1863 Expeditie naar Nias.
Expeditie naar de Torothea-landen (Celebes).
1864 Verwikkelingen in het Sintangsche (Wester Afdeeling van Borneo).
Expeditie naar Marahoenoe (Ceram).
1865 Strijd tegen de zeeroovers bij Menado (Molukken).
Expeditie naar Assahan en Serdang (Oostkust Sumatra).
Onlusten op Ceram.
1866 Expeditie naar de Pasoemah-landen (Palembang).
Expeditie naar Ceram.
1867 Expeditie naar Mandar (Celebes).
1868 Verwikkelingen op Bali.

1870 Demonstratie tegen den Mentawei-Archipel (Westkust Sumatra).
1871 Ongeregeldheden in Pekalongan.
1872 Verwikkelingen in het landschap Deli (Oostkust Sumatra).
1873 Begin van den oorlog met het Rijk van Atjeh.
Vertrek der eerste en tweede expeditie.
Ongeregeldheden in Benkoelen.
1874 Inneming van den kraton te Atjeh. Dood van den Sultan.
Blijvende bezetting van dat Rijk.
1875 Onlusten op Ceram.
Ongeregeldheden op Menado.
1876 Expeditie naar Siak.
Ongeregeldheden op Halmaheira (Molukken).
1877 Expeditie naar Langsar (Oostkust Sumatra).
Onlusten op Celebes, opstand van Kraeng Bonto Bonto.
1878 Expeditie naar Silindoeng.
Vernieling van het zeerooversnest te Manoera (Zuid Flores).
1880 Ongeregeldheden in Koetoeardjo (Bagelen).
1881 Ongeregeldheden te Takalar (Celebes).
Woelingen in de Ommelanden van Benkoelen.
Zamenzwering in Palembang.
1882 Verwikkelingen met Indragiri (Oostkust Sumatra).
Onlusten in de Boven-Doesson (Zuid en Ooster Afdeeling Borneo).
1883 Ongeregeldheden in de Tobah-landen (Midden Sumatra).
Ongeregeldheden te Amoenthai (Zuid en Ooster Afdeeling van Borneo).
1884 Expeditie naar Tenom (Westkust Sumatra).
Onlusten onder de Chineezen te Mandor (Wester Afdeeling van Borneo).
1885 Expeditie naar Mandor.
Poging tot opstand in de Palembangsche Bovenlanden.
Expeditie tegen de zeeroovers (Oostkust Sumatra).
Gewapend verzet in de Noorder Distrikten van Celebes.
Onlusten in Djambi.

Ongeregeldheden te Poeloeng (Madioen).
1886 Expeditie tegen de zeeroovers te Batoe Barah (Oostkust Sumatra).
Moeielijkheden met de Raja Battaks (Oostkust Sumatra).
1887 Onlusten in Troemon (Westkust Sumatra).
Onlusten in de Toba-landen (Sumatra).
1888 Onlusten te Tjilegon (Bantam).
Woelingen in Midden- en Oost-Java.
1889 Expeditie naar Edi (Oostkust Sumatra).
Onlusten in de Toba-landen.
Tuchtiging van de onruststokers in de Geelvinkbaai (Nieuw Guinea).
1890 Expeditie naar Flores.
Krijgstochten naar de onafhankelijke grenslanden (Sumatra's Westkust).
1891 Expeditie naar de Tebidah streek (Wester Afdeeling van Borneo).
1892 Rustverstoring op de Aroe-eilanden.
1893 Invallen der Atjehers in het Noorden van de Residentie Oostkust van Sumatra.
Tuchtiging der Aroe-eilanden.
1894 Beide expeditiën naar Lombok.
1895 Rustverstoring in de Afdeeling Sampang (Madura).
1896 Verwikkelingen in de onder-afdeeling Melawie (Wester Afdeeling van Borneo).
Ongeregeldheden in de onderafdeeling Amfoeang (Timor).
Ongeregeldheden in de onderafdeeling Oost-Lombok.
1897 Ongeregeldheden in midden-Lombok.
1899 Rustverstoring te Parigi (Menado).
Herhaalde ongeregeldheden der mijnwerkers op Banka.
Expeditie tot onderwerping der onafhankelijke landen V Kota's (midden Sumatra), tengevolge hunner rooftochten op ons gebied.
Rustverstoring te Kendangan (Zuid- en Ooster Afdeeling van Borneo).

1900 Begin der onlusten in Djambi.
Voortzetting van den Atjeh-oorlog sedert 1873.

Gedurende datzelfde tijdsverloop werden in de Militaire Willemsorde opgenomen,

46 Grootkruizen,
80 Kommandeurs,
364 Ridders der 3e klasse,
4952 Ridders der 4e klasse,

ongerekend de talrijke «Eervolle Vermeldingen» (gouden kroon) en de voor betoonde dapperheid als Koninklijk eereblijk geschonken «Eeresabels».

Die onderscheidingen werden door Neerland's Vorsten, Grootmeesters dier orde, verleend voor ongemeen schitterende wapenfeiten door Nederlandsche Krijgslieden, zoowel van de Land- als van de Zeemacht, bedreven bij de krijgsverrichtingen in Europa, Oost-Indië, Japan en Afrika, en van dat aantal onderscheidingen viel het grootste gedeelte, vooral wat de Ridders der 3e en 4e klasse betreft, aan de dappere Indische krijgsmacht ten deel.

In aanmerking nemende dat de Militaire Willemsorde, blijkens de statuten, niet door gunst kan verkregen worden, doch alleen voor werkelijke verdiensten in den oorlog, voor speciaal erkende bewijzen van moed, beleid en trouw, dan spreken die cijfers alleen meer dan boekdeelen kunnen verhalen, dan toonen zij, dat de heldengeest van Neerland's voorgeslacht zich nog in al zijne kracht doet gelden en dan doen zij nog tallooze daden van moed, beleid en trouw vermoeden, die òf met eene «Eervolle Vermelding», òf, met eene «Eeresabel» beloond werden, òf onbeloond bleven, want menige roemrijke daad gaat ongemerkt voorbij en blijft onbekend, omdat de bescheiden held òf zijne daad van te geringe waarde schat om eene belooning te verdienen, òf zich voldoende beloond acht door het streelende bewustzijn zijn plicht, ja meer dan zijn plicht te hebben gedaan.

Die cijfers, in verband met de jaartallen der in 't kort opgegeven krijgsverrichtiugen, verhalen eene reuzenworsteling van eene

kleine, goed gediciplineerde, dappere krijgsmacht, om de rust te bewaren en dikwijls ontzachelijke opstanden te dempen in onze uitgestrekte kolonie met zijne heterogene bevolking, die, laag, listig, valsch, bijgeloovig, fanatiek en vooral onmenschelijk wreed van aard, in sommige streken van zeeroof levende, in andere slavenhandel drijvende, elders 't koppensnellen als 't hoogst zedelijk beginsel beschouwende, in 't algemeen gehoorzamende aan den invloed van heerschzuchtige hoofden en vorsten of van dweepzieke, intrigeerende en machtbegeerige priesters, spoedig geneigd is om tot oproer en verzet over te gaan; elke gelegenheid zullen zij aangrijpen om te trachten zich van den voor hen lastigen teugel van ons gezag te ontdoen, ten einde hunne slechte hartstochten te kunnen botvieren in moord en plundering en vooral om als Mohammedanen den hemel te verdienen, door het ombrengen van talrijke Christenhonden (Kafirs).

Die cijfers getuigen van eene ijzeren discipline en een onbeperkt vertrouwen, van onverschrokkenheid en doodsverachting, van geestkracht en doortastendheid, van zelfopoffering en zelfverloochening, van volharding en vastberadenheid, van pliehtsbesef en kameraadschappelijke trouw, van lijden en dulden, van gehoorzaamheid en geoefendheid, van beleid en voortvarendheid, van zielenadel en zielengrootheid zoowel van de aanvoerders als van de ondergeschikten, die allen, strijdende onder Neerland's driekleur of 's Vorsten Oranjevaan en onder 't schetteren van het geliefde Wilhelmus of de opwekkende toonen van het Volkslied, in edelen wedijver, met gevaar voor hun leven, tot één groot doel samenwerken, tot instandhouding van Neerland's macht, Neerland's roem, Neerland's grootheid en Neerland's Eer.

Het aantal moedige daden die in de bekende geschiedrollen van het Indische leger omstandig beschreven worden, is zeer beperkt in vergelijk met het groote aantal der door de hooge Koninklijke belooning erkende heldenfeiten, doch velen worden die roemrijke onderscheiding waardig gekeurd voor daden van buitengewonen moed, die zonder eenige afwijking volkomen met die van anderen

2

overeenstemmen en zich voortdurend herhalen, want bijv., telke als er eene stelling des vijands bestormd wordt, is de wedlo om de eerste op de vijandelijke wallen te zijn zoo groot, d dikwijs 2 à 3 en soms meer gelijktijdig die koene daad volbrenge

Het zoude ook onmogelijk zijn alle grootsche en dappere dad van ons kranig Indisch Leger te beschrijven, niet alleen omd die taak eens schrijvers krachten te boven zoude gaan, wa het is een heerlijke, rijke oogst die gedurende al die jaren is ve gaard, maar vooral omdat vele dier feiten aan de aandacht d Chefs of der berichtgevers ontsnapten.

Van hen, die òf door hunne bekwaamheid als aanvoerde van expeditiën, òf door het voorbeeld hunner eminente posit meer dan anderen bijdroegen om de krijgsgeschiedenis onzer Oos Indische bezittingen, zoo heerlijk schoon, zoo roemrijk, zo Holland's Voorvaderen waardig te maken, kan het in het alg meen onnoodig en overbodig geacht worden om hunne dapper beleidvolle en trouwe daden meer in het bijzonder te beschrijver de namen dier helden schitteren in een zoo helder stralend lic door de roem die van hen uitgaat, dat de glans ook voor h nageslacht zal blijven schijnen, want reeds het noemen dier name alleen, roept een onafgebroken visioen van heldenfeiten te voo schijn, daar die met onuitwischbare letteren in Neerland's helder boek gegrift zijn.

Tot die heldenfiguren behooren:

De Luitenant-Generaal J. H. Romswinckel, de Generaal-majoo H. J. J. L. de Stuers, C. A. de Brauw, R. J. Kellerman J. H. R. Köhler, C. L. St A. M. de Roij van Zuijdewijn, e P. P. H. van Ham, die allen in de volgende bladzijden ter ge schikter plaatse uitvoerig herdacht zijn;

de Luitenant-Generaal H. M. de Kock, de beleidvolle zege vierende aanvoerder van de tweede expeditie naar Palembang de roemrijke opperbevelhebber van het Indische Leger in de Java-oorlog, wien Z. M. den Koning de zeldzame onderscheidin van het Grootkruis der Militaire Willemsorde waardig keurde;

de Luitenant-Generaal J. van Geen en de Generaal-majoo

J. B. Cleerens, de onverschrokken en voortvarende onderbevelhebbers in den Java-oorlog, de aanvoerders van zoo menigen zegerijken tocht, beleidvol geleid en moedig uitgevoerd, mannen wier verschijning op het slagveld, zelf de meest ontmoedigden met nieuwen moed bezielde. «Als Pierke (liefkoozende bijnaam door de soldaten aan Generaal van Geen geveven) er was, was alles in orde !»;

de Kolonel A. J. Raaff, Gouverneur van Sumatra's Westkust, de schitterende held van den Marapalm, wien op Padangs strand, bespoeld door de golven van den Indischen Oceaan, eene rustplaats werd bereid, toen de dood hem, door allen diep betreurd, te vroeg aan zijne gewichtige taak ontrukte; eene eenvoudige naald, reeds zeer ver uit den Oceaan zichtbaar, werd op de plek waar hij rust opgericht, ter eeuwige herinnering aan den moedigen krijgsman en den beleidvollen bestuurder;

de Generaal-majoor A. V. Michiels, de kundige en vastberaden bevelhebber der troepen ter Sumatra's Westkust, de beleidvolle en doortastende aanvoerder der 3e Balische expeditie, die op het roemrijke slagveld van Kasoemba als een held viel te midden zijner hem hoogvereerende soldaten; ter zijner nagedachtenis is zoowel te Padang als te Batavia een fraai bronzen monument opgericht, het nageslacht verkondigende wat het Indische Leger en daardoor ook het Vaderland aan hem verloor;

Z. D. Hoogheid Karel, Bernard Hertog van Saksen Weimar Eisenach, Generaal der Infanterie, de Vorstenlijke held, een der weinige grootkruizen der Millitaire Willemsorde, wiens te 's Gravenhage door zijne tijdgenooten opgericht monument vermeldt, dat hij was,... ««een beschermer van kunst en wetenschap, een moedig en beleidvol krijgsman, Nederland onwankelbaar getrouw;»

de Luitenant-Generaal J. van Swieten de verdienstelijke aanvoerder van zoo menigen met roem geeindigden veldtocht;

de opperofficier, die, toen hij reeds na eene roemrijke loopbaan de welverdiende rust genoot, op 's Konings wensch andermaal het zwaard aangorde, toen het vaderland hem noodig had, en hoewel grijs van haar met jeugdigen moed uittoog als Civiel Regeerings Commissaris en Militair opperbevelhebber der 2e expe-

ditie tegen Atjeh, waarvoor de Vorst hem eene zeldzame eer scho
en hem benoemde tot Grootkruis der Militaire Willemsorde;

De Generaal Majoor D. L. de Brabant, de ridderlijke Opp
officier, die zich op menig slagveld onverwelkbare lauweren ve
wierf, moedig, onversaagd en voortvarend in handelen, groot
daden, maar karig in woorden, die, toen zijne braven voor ee
hoogstgevaarlijke en moeielijke bestorming gereed stonden, h
aanmoedigde door op de stelling des vijands wijzende, te zegge
«zij er uit en wij er in!» .... en het gevolg was de zege;

de Luitenant Generaal Jhr. G. M. Verspyck, als het ware gebor
aanvoerder en gebieder, wiens veldheerstalent reeds uitblonk, to
hij als hoofdofficier gedurende den Banjermasinschen opstand (Zui
en Ooster Afdeeling van Borneo) de hoofdaanvoerder der troep
was en zoowel met vaste hand, als door beleidvolle aanvoering d
opstand bedwong, en alle ernstigen tegenstand den kop indrukt
de opperofficier die, hoe onbetwistbaar hij ook aanspraken moc
doen gelden en erkenning vragen voor zijne groote verdienst
als veldheer, een voorbeeld was van zelfverloochening en militai
gehoorzaamheid, door trots miskenning en achteruitzetting zi
plicht als soldaat te doen, waar Koning en Vaderland die nood
hadden; de held wiens moed, voortvarendheid en beleid alg
meen erkend werden, wiens indrukwekkende tegenwoordighe
zijne soldaten bezielde en tot grootsche, roemrijke daden o
wekte, hopende in zijn stalen blik goedkeuring en lof te leze
zoodat hij wellicht meer mocht wagen dan anderen en onstu
miger mocht voortdringen, want waar hij als een Ney beleid
volle aanvoering toonde, daar kon hij ook onstuimig dapp
zijn als een Murat;

de Generaal Majoor J. L. J. H. Pel, als Luitenant Kolonel de be
kende onverschrokken en beleidvolle aanvoerder van het Rechte
half 14^e^ Bataljon Infanterie gedurende de 2^e^ Atjehsche expeditie
dat onder zijne bevelen en leiding, trots 's vijands hevig vuur, zoo be
daard en volmaakt ageerde als was het op een excercitie terrein; al
Kolonel en Generaal Majoor de doortastende, doch omzichtig
opvolger van Generaal van Swieten, de bevelhebber die te midde

zijner overwinningen op zijn zegerijken tocht door de XXVI Moekims, op het toppunt van zijn roem, den 24^{en} Februari 1876 in de pas veroverde kampong Tonga aan een slagaderbreuk overleed; van deze Generaal vinden wij geboekstaafd *): ««De schitterende ««loopbaan is nu gesloten van een even dapper als kundig officier, ««die bestemd scheen, Koning en Vaderland nog de gewichtigste ««diensten te bewijzen. Hij was een even rechtvaardig als wel- ««willend chef, die steeds de belangen zijner ondergeschikten ««behartigde en van wien men, als van Turenne, zeggen kon, ««dat hij de zorgvolle vader zijner soldaten is geweest. Op het ««oorlogsveld was Pel de afgod van allen, die onder zijne bevelen ««waren gesteld; .... De generaal Pel bezat ook al die hoedanig- ««heden die, zooals generaal Knoop ergens opmerkt, den geestdrift ««voor een legerhoofd moeten opwekken: beleid; snelheid van ««beraad; helderen blik; kalmte, ook te midden der grootste ««gevaren; goedheid des harten, zich in minzaamheid jegens allen ««openbarende; een gemoed dat geen vrees kende.»»;

de Luitenant Generaal K. van der Heyden, in het Leger, als van hem gesproken werd, meestentijds eenvoudig ««Kareltje»» genoemd, door de Atjehers gevreesd en bij hen bekend als «Generaal» of «Koning Eenoog»; de opperofficier die reeds als sergeant-majoor het Kruis der Militaire Willemsorde verdiende, zich later bij tal van gelegenheden in verschillende streken van den Archipel onderscheidde en eindelijk als opperbevelhebber te Atjeh dat rijk met vasten wil en onverzettelijke voortvarendheid zoodanig tot rust bracht, dat de Regeering het raadzaam achtte de teugels van het bewind uit de ijzeren Militaire hand in die van het meer milde Civiele Bestuur te leggen; de self-made man, die na de hoogste onderscheiding genoten te hebben, zijn dagen eindigde in den dienst als Kommandant van Bronbeek, waar de Generaal-invalide, die zijn oog in den strijd verloor, zich geheel tehuis gevoelde tusschen de Oud-Indische krijgers, die door de mildheid van Z. M. Koning Willem III in die schoone

*) Beschrijving van den Atjeh-oorlog van E. B. Kielstra.

heerlijke stichting hunne laatste levensdagen in welverdiende
doorbrengen; hij was tot het laatste toe op en top de kra
krijgsman, de fiere zelfbewuste Generaal;

de Generaal-Majoor C. Deijkerhoff, die als Militair bevelhel
te Atjeh instond voor de rust in dat voortdurend woelige
weerspannige gewest, toen alle krachten van het Leger no
waren om het verraad van Lombok's Vorst te straffen en die
zekering gestand deed door beleidvol bestuur en krijgsmans bel

de Luitenant Generaal J. A. Vetter, de bevelhebber der b
Lombok expeditiën, die, door het verraad van den vriends
huichelenden vijand getroffen, zijne door die groote ramp
spreide legermacht weder beleidvol bijeenbracht en den gezo
moed der zijnen door zijne kalme, zelfvertrouwende houding w
doen herleven; die, toen hij zich sterk genoeg gevoelde, met n
en beleid het gepleegde verraad strafte, het Balineesche rijl
Lombok uit de rij der Staten wischte en den grijzen, trouwelo
vorst zijne laatste levensdagen in ballingschap deed eindiger

last not least, de Luitenant Generaal J. B. van Heutz,
jeugdige, vastberaden, beleidvolle Generaal met zijne schitter
en roemvolle carrière, tot wien de geheele natie met vertrou
opziet om den langdurigen en kostbaren Atjeh-oorlog tot een
einde te brengen, en wiens daden recht geven om van zijn he
doorzicht, wijs beleid en vaste hand die goede uitkomst met
trouwen te verwachten.

Nog tal van namen zouden te noemen zijn van andere
voerders en onderbevelhebbers en van officieren die nog
groote roemrijke toekomst voor zich hebben, die allen
vormd zijn in de harde doch nuttige leerschool van den
eischenden guerilla-krijg, die sinds jaren in Atjeh gevoerd w
velen hunner maakten zich daar verdienstelijk en veroverden
roemrijke namen, die reeds in de lagere door hen bekleedde ra
een uitmuntenden klank hebben in het Vaderland, namen die
de toekomst beloven dat Vaderland en Vorst op hun degen,
beleid en hunne trouw als op een rots van graniet kunnen
wen, zoolang hunne dappere vuist het zwaard kan voeren.

De eerste Ridders der Militaire Willemsorde van het Indische Leger.
1817.

Goed voorgaan, doet goed volgen.

De eerste dapperen van de Nederlandsch Indische krijgsmacht, die na de instelling der Militaire Willemsorde zich door daden van Moed, Beleid en Trouw onderscheidden, door Z. M. den Koning met het eeremetaal dier Orde beloond werden en voor het Indische Leger de groote reeks openden van die braven, die door den Vorst waardig gekeurd werden, om deel uit te maken van dat helden-legioen, werden bij koninklijk besluit van 12 September 1818, N° 56 benoemd, en wel als volgt:

Tot Kommandeur

A. A. Buijskes, Schout-bij-nacht, tevens Regeerings-Commissaris, belast met de leiding der operatiën in de Molukken.

Tot Ridder der 3e klasse

J. Groot, Kapitein ter zee.
P. L. van Driel, Majoor der Infanterie.

Tot Ridder der 4e klasse

W. Brouwer, Kapitein der Genie.
F. L. Vermeulen Krieger, Kapitein der Infanterie.
P. G. J. Beijerinck, Luitenant t/zee 1e klasse.
H. P. M. 't Hooft, id.
W. Geerts, Bootsman van Z. M. Evertsen.
C. P. J. Elout, Kapitein-Adjudant v/d Gouv.-Generaal.
Pietersen, Amboineesch officier.

Het waren de expeditiën naar Ceram, Saparoea en andere eilanden der Molukken waar de opstand tegen ons gezag woedde,

die in het jaar 1817 die dapperen de gelegenheid aanboden, (zich verdienstelijk te maken en zich te onderscheiden.

Na de noodlottige nederlaag en de geheele vernietiging v de expeditionaire kolonne onder de majoor der Genie P. J. Beetj die den 22^en^ Mei 1817 te Saparoewa landde om den opsta onder Matulesia te dempen en daar totaal verslagen werd, besl de regeering eene nieuwe krijgsmacht derwaarts te zenden, om d indruk dier nederlaag uit te wisschen en droeg aan den Scho bij-nacht M. Buyskes, tevens Regeerings Commissaris, de al meene leiding der krijgsoperatiën van de gecombineerde land- zeemacht op.

De Kapitein ter zee J. Groot was Kommandant op Z. fregat Maria van Reigersbergen en heroverde in de maand J 1817 op het eiland Saparoewa het, door de opstandeling bij verrassing genomen, fort Duurstede. Na den vijand sterkte ontweldigd te hebben, hield hij haar bezet en verdedi de positie kloekmoedig tegen de aanhoudende verwoede a vallen der opstandelingen, die het fort aan alle zijden met ste loopgraven omringd hadden, tot de komst der nieuwe exped onder de Majoor der Infanterie A. Meijer.

Deze Hoofdofficier bestormde aan het hoofd zijner troep dapper ondersteund door den Luitenant ter zee 1^e^ klas H. P. M. 't Hooft en zijne marine landingsdivisie, de loopgra der opstandelingen, terwijl de Kapitein. Lisnet een krachti uitval deed, en verjoeg den goed versterkten vijand door zijne h haalde krachtige aanvallen uit den omtrek der benarde veste.

Zoowel de Majoor Meijer als de Luitenant 't Hooft deden a den spits hunner troepen wonderen van dapperheid. De Bootsn van Z. M. Evertsen, W. Geerts, stormde vooruit en bereikte het e den vijandelijken wal, door de opstandelingen met de woede (wanhoop verdedigd, plantte daar onder een hagelbui van kog lansen en pijlen Neerlands driekleur, en trots 's vijands herhaa pogingen wist hij met de dierbare vlag stand te houden, tot makkers toeschoten en den vijand met de bajonet verdrev doch de Luitenant der Infanterie Frissart, die den dapperen Ge

onverschrokken ter zijde stond, liet zijn leven bij de verdediging der vlag.

Den 11^{en} November veroverde de kolonne met groot verlies de vijandelijke positie te Sirrisorri-Serani, doch bij den aanval op Ouw werd de moed en de volharding onzer dapperen op eene zware proef gesteld en waren de verliezen verschrikkelijk groot.

De Luitenant der infanterie Richemont, die den eersten aanval leidde, werd doodelijk gewond en was genoodzaakt voor den overmachtigen vijand terug te trekken.

Daarna leidde de Majoor Meijer zelf den aanval, doch moest weldra ook doodelijk gewond het kommando overgeven aan den Kapitein Vermeulen Krieger, die, hoewel tweemaal ernstig getroffen, met ijzeren volharding de zijnen bleef voorgaan, gesteund door de landingsdivisie onder den Luitenant 't Hooft, welke laatste, hoewel ook geblesseerd, toch den strijd niet opgaf, zoodat zij er eindelijk in slaagden den vijand te verslaan en te verdrijven.

De Amboineesche Luitenant Pieterse sloeg zich, met gevaar van zijn leven, door een troep vijanden heen, die den hoofdopstandeling omringden en nam eigenhandig Matulesia gevangen, aan welk heldenfeit ook de Kapitein Lisnet daadwerkelijk deelnam.

Na die overwinning werden Antonie Rhebok en andere mindere hoofden achtereenvolgens gevangen genomen, waarop de opstand op Saparoea als gedempt kon worden beschouwd.

De Majoor P. L. van Driel was de aanvoerder der kolonne, die op Ceram zegevierend voortrukte, den vijand overal door de bajonet uiteendreef en den hoofdopstandeling van dat eiland, Oeloe Paha, gevangen nam.

De verliezen door de onzen in dien veldtocht geleden waren smartelijk en vele, doch door den moed, het beleid en den trouw onzer braven, was de bloedige nederlaag der kolonne Beetjes op schitterende wijze gewroken en tevens de groote reeks

van schitterende heldendaden geopend, door ons dapper Indi Leger jaar op jaar volbracht in alle gewesten van dien uit strekten Archipel, waar onze krijgsmacht, hoewel betrekke gering in aantal, door moed, beleid, trouw, volharding, z verloochening, zelfopoffering en kameraadschappelijke gehechth in staat was de rust te handhaven en onze heerlijke driekl te doen eerbiedigen, of den hoon haar aangedaan streng te strafl

---

De adelborst F. X. R. 't Hooft redt Neerland's vlag — 1817.

Waai uit dan, o Vlag: zij een tolk onzer bêe
Om Trouw en om Vroomheid en Moed!
De Wereld ontzie u op golven en rêe....
Doch — daalt gij op strand wêer of vloed,
Wij heffen uw Wit uit de schuimende zee,
En voeren naar 't Blauw van den hemel u mêe —
Al kleurt zich uw Rood met ons bloed.
Vlaggelied Dr. J. P. Heije.

De verschrikkelijkste en bloedigste nederlaag ooit door het Indische Leger geleden, is die te Saparoea in de maand Mei 1817, want van de 378 officieren, onderofficieren en manschappen die de expeditionaire kolonne sterk was, bleven 364 dood op het slagveld liggen, na één gevecht van slechts enkele uren.

In het begin van het jaar 1817 had een invloedrijk hoofd te Saparoea, Matulesia genaamd, de bevolking van het eiland in het geheim tot opstand aangezet en daarbij vooral gebruik gemaakt van de godsdienstige dweeperij der inwoners, die daar, even als overal elders in de Molukken, zoogenaamd den Christelijken godsdienst belijden; deze is echter schrikbarend vermengd met heidensche gebruiken en bijgeloovige dweepzuchtige opvattingen, zooals ook niet anders te verwachten is van de weinig ontwikkelde bevolking, wie de Christelijke godsdienst tal van jaren te voren door dweepers opgedrongen was en door hen aangenomen, omdat zij òf daartoe door 't zwaard gedwongen werden, òf dit vrijwillig deden uit eigenbelang, om zich door het geloof de gelijke te meenen van de overheerschers.

Tegenwoordig nog gevoelen de inwoners der Molukken, zich boven de Inlanders uit de andere deelen van den Archipel ver-

heven. Ze zijn dan ook in het Leger, waar zij onder de algemeen benaming «Amboineezen» voorkomen, boven de gewone Inlanders bevoorrecht, want zij genieten hoogere soldij en mogen eve als de Europeanen schoenen dragen, wat aan de andere Inland sche soldaten, op enkele uitzonderingen na, ontzegd is. Hoew zij zich door het uiterlijk bijna niet van de overige Indische rasse onderscheiden, is echter hun aard en karakter zoodanig, dat hun dienstneming als soldaat op hoogen prijs wordt gesteld, want h zijn bedaarde, degelijke, matige en ordelievende militairen, d naar hunnen aard erg godsdienstig zijn en te velde beweze hebben, dat men hunne waarde als dapper en volhardend vel soldaat niet te hoog kan schatten.

Matulesia, wien het om macht en aanzien te doen was, za in den overgangstoestand waarin men verkeerde, doordat h Engelsche bestuur nog pas door het Nederlandsche vervang was, eene goede gelegenheid om elk juk dat hem drukte hinderde af te schudden, en de dweepzieke bevolking te ove heerschen.

Alle opruïngen waren zoo in 't geheim gedaan en alle maa regelen zoo voorzichtig genomen, en zoo zorgvuldig was teg mogelijk verraad gewaakt, dat de Resident nog van niets w en niets vermoedde, toen de opstand eensklaps in al zijne krac uitbrak.

De Resident J. van den Bergh met zijne familie en de Eur peanen, zoowel als allen die door hunne betrekking aan het Nede landsche bestuur verbonden waren, werden wreedaardig vermoor de zwakke bezetting van het fort «Duurstede», in vollen vre op zoo iets niet bedacht, werd overvallen en over de kli gejaagd, alles wat draagbaar was en waarde had geroofd, h overige vernield en de aanstoker Matulesia door de bevolki als vorst en geestelijk opperhoofd erkend.

Slechts een kindje van den Resident werd, hoewel zwa gewond uit het bloedbad gered door eene inlandsche vrouw door deze liefderijk opgenomen en verpleegd. Dit kind we later, toen Majoor Meijer en Kapitein Vermeulen Krieger

opstandelingen in de maand October van datzelfde jaar verslagen hadden, wedergevonden en aan de naaste familie op Java teruggegeven.

Toen het verpletterende bericht van dien algemeenen moord te Amboina aankwam, haastte zich de Resident aldaar niet alleen om het hoofdbestuur te Batavia daarmede in kennis te stellen, maar hij verzamelde terstond eene sterke troepenmacht, om de opstandelingen zoo weinig mogelijk tijd tot organisatie te laten en te beletten dat de geest des opstands zich ook over de naburige eilanden verspreidde.

De daartoe in alle haast uitgerustte expeditionaire kolonne werd onder de leiding gesteld van den Majoor der genie P. J. Beetjes en was genomen uit het te Amboina aanwezige garnizoen, versterkt met eene marine landingsdivisie van het ter reede liggende oorlogsfregat «De Evertsen,» welke divisie onder de bevelen stond van den Luitenant ter zee Munter en de Adelborst 1^{e} klasse F. X. R. 't Hooft.

In tien Orembaai werd de geheele troepenmacht, tot eene gezamenlijke sterkte van 13 officieren en 365 onderofficieren en manschappen, over zee naar Sapoeroea gevoerd, waar zij in den namiddag van den 22^{en} Mei aankwam; niettegenstaande het late uur, werd toch onmiddelijk tot het debarkement overgegaan, zoo ongeduldig was men om den gepleegden moord te wreken en te straffen.

Op de debarkementsplaats was het strand hoogstens 4 à 5 M. breed, zoodat dit weinig ruimte aanbood om de troepen behoorlijk op te stellen en dan ook die opstelling, even als het debarkeeren, onder 's vijands werkzaam vuur geschieden moest, daar deze door wallen en struikgewas verborgen, in de onmiddelijke nabijheid was en zelfs de ontscheepte troepen met lansen kon bewerpen.

Onder hen die reeds bij het naar het strand roeien het slachtoffer werden van die onbesuisde en onvoorbereide handeling, was de Luitenant ter zee Munter, zoodat nu het bevel over de marine landingsdivisie overging op den jeugdigen adelborst 't Hooft. Deze nauwelijks aan de kinderschoenen ontwassen jongeling, was iemand van weinig ervaring, maar met onstuimigen

moed, wiens vaderlandsliefde en begeerte om zich roemv .te onderscheiden voor die van den meest geharden en ervar krijger niet onderdeed.

Nadat de troepen moedig onder 's vijands vuur gedebarkee waren, verdeelde de Majoor Beetjes zijn troep in drie kolonn die ieder afzonderlijk tegen den vijand zouden optreden. I adelborst 't Hooft werd met de marine landingsdivisie ingedeeld l de 3e kolonne, die onder de aanvoering van den 1e Luitenant d Infanterie Verbrugge eene omtrekkende beweging zoude maken; a den jeugdigen adelborst werd de Nederlandsche driekleur toeve trouwd, die, als de opstandelingen verslagen en teruggedrev waren, onmiddelijk op de vijandelijke sterkte moest worden gepla

Trotsch op die eer en dat in hem niettegenstaande zijne jeu gestelde vertrouwen, zwoer hij bij zich zelven dat hij die heili vlag moedig ter overwinning zoude voeren, die ongerept onbesmet bewaren ten koste zelfs van zijn leven, en haar no in 's vijands handen laten vallen, wat er ook gebeuren mocht.

Reeds dadelijk zijn de drie kolonnes elk afzonderlijk in hev gevecht gewikkeld, want de vijand was niet ver af. De 3e kolon ondervond ernstigen tegenstand, doch voorafgegaan door 't Ho dringt zij moedig vooruit en al vallen er ook velen bij de ve vulling dier moeilijke taak, toch blijft als door een wonder dappere vaandeldrager, hoe roekeloos hij zich ook bloot ste geheel ongedeerd.

Eindelijk kan de kolonne niet verder; reeds tweemaal is z trots de moedige en onversaagde aanvallen, waarbij steeds h Vaandel den weg wijst, teruggeslagen en reeds maakt Verbrugg zich gereed met den opnieuw verzamelden troep den vijand t derde male met den bajonet aan te grijpen, toen eensklaps zijn rug van de zijde der hoofdkolonne het haastig geblaz signaal «*retireeren*» klonk.

Hoezeer hem dit ook verbaasde en hoe gaarne hij ook vijand, die hem juichend uitdaagde, nogmaals had aangegrepe toch gaf hij terstond bevel tot den terugtocht naar de debark mentsplaats, die in goede orde werd volbracht, den vija

steeds door moedig strijden op eerbiedigen afstand houdende.

Op de plaats van uitgang aan het strand teruggekeerd, zagen zij een tooneel zoo verschrikkelijk bloedig en afzichtelijk, dat het zelfs den hardvochtigsten krijger met afgrijzen vervulde.

De vijand was in groote sterke drommen bezig hunne dappere makkers, de laatste overblijfselen der beide andere kolonnes, die zij zoo vol hoop op overwinning verlaten hadden, onder bloeddorstig gejuich, vermengd met godsdienstig gezang, tot den laatsten man af te maken en overal, waar een gewonde nog teekenen van leven gaf, den machteloozen gekwetste met klewanghouwen en lanssteken te vermoorden.

't Was geen strijd meer, het was eene ware slachting.

Wat was er gebeurd!

De beide kolonnes die zonder eenig onderling verband opereerden, vonden even als de 3e kolonne heftigen tegenstand en waren weldra door een in aantal zeer overmachtigen vijand overvleugeld en ingesloten.

Toen liet de kommandant het signaal retireeren blazen.

Dapper baanden de troepen zich een bloedigen weg door 's vijands massa's naar het strand om zich bij de schepen, die hen overgevoerd hadden, weder te verzamelen en zoo noodig daarin terug te trekken.

Helaas! de terugtocht was onmogelijk, want de prauwen waren er niet meer! Ze waren verdwenen! Door een onbegrijpelijk verzuim was er geen wacht bij de vaartuigen achtergebleven en deze, wellicht door vijanden losgekapt, door de eb weggevoerd en door den wind afgedreven.

Geen uitweg meer ziende, noch vóór-, noch achteruit, verkochten de dapperen hun leven zoo duur mogelijk en wisten van geen overgave; allen bleven op het veld van eer, in het verschrikkelijke handgemeen en werden door den razenden vijand tot den laatsten man afgemaakt.

Ziedend van toorn en wraaklust, alleen haren moed en de lust om de makkers te wreken raadplegende, valt de reeds verzwakte 3e kolonne de moordenaars-bende onversaagd met de

bajonet aan, voorafgegaan door den Luitenant Verbruggen, naast wien de jonge adelborst de hem toevertrouwde driekleur, reeds met talrijke schoten doorboord, zegevierend omhoog houdt.

Zonder eenig weifelen ging het dappere hoopje een zekeren dood te gemoet, met de kracht der wanhoop tal van vijanden nederleggende, waarbij de brave, kranige «jantjes» zich met «kortjan» en «enterbijl» niet onbetuigd lieten.

Eindelijk stond 't Hooft, reeds op twee plaatsen gewond, zoo goed als alleen te midden der gevallen makkers, doch al was zijn zwaard gebroken door het bloedige werk dat het verricht had, nog steeds omklemde zijn linkerhand de vlaggenstok en waaide Neerland's vlag nog onverzwakt boven zijn hoofd, dat hij hoog opgericht hield, terwijl zijne van moed en strijdlust schitterende oogen den bloeddorstigen vijand onbevreesd aanzagen.

Voor de eer der vlag te sneven was plicht en met overtuiging zou hij gaarne zijn leven gegeven hebben, maar dan moest dat dierbaar kleinood in 's vijands handen vallen en dat wilde hij niet, nu hij bij zich zelf gezworen had het te behouden; kon hij de vlag al niet terugbrengen, toch zou de vijand haar niet als teeken van overwinning, met zijne door moorden bezoedelde handen medevoeren.

Hoe de vlucht hem ook tegen de borst stuit en bijna niet mogelijk is voor zijn dapper kloppend hart, toch moet het gebeuren als eene laatste poging om de driekleur te redden.

Hij grijpt ras een enterbijl uit het bloed der gevallen makkers op; dit verschrikkelijk wapen met krachtigen arm zwaaiende, dringt hij door den vijand heen, steeds de stok der vlag omklemmende en werpt zich, die vlag medeslepende, in de golven, door den vijand met schoten en lansworpen vervolgd, die hem echter gelukkig voorbij snorren.

Daar het intusschen donker geworden is ontsnapt hij weldra aan 's vijands oog, maar nergens, hoe hij ook over het oppervlak der zee tuurt, ontwaart zijn oog iets, waaraan hij zich kan vasthouden.

Toch geeft hij hoe verzwakt ook door vermoeienis en bloedverlies den strijd niet op en laat de vlag niet los; zwemmende gaat hij verder.

Na eenigen tijd voelt hij dat de krachten hem weldra geheel zullen begeven en nog altijd hoort hij de overwinnende vijand schieten, scheeuwen en juichen.

Als de vijand eene boot machtig kon worden was het met hem gedaan en zou de vlag den vijand in handen vallen, maar dat zal naar zijne meening ook gebeuren, als later zijn lijk de vlag omklemd houdende op het strand aanspoelt. Dat wil hij voorkomen.

Met de tanden scheurt hij al zwemmende het dundoek van den stok, wikkelt de dierbare vlag om het pistool dat hij nog in den gordel heeft en vertrouwt de hem ter bewaring gegeven driekleur, die hij niet meer redden kan, aan de diepte van den Oceaan.

Nu de vlag buiten 's vijands bereik is, nu kan hij sterven.

Op dat beslissende oogenblik nadert hem zwemmende de matroos Vink en ondersteunt met zijn krachtigen arm, den bijna onmachtigen trouwen vaandeldrager.

Eensklaps vertoont zich een zwart voorwerp voor hunne oogen en zij herkennen een der prauwen die hen herwaarts voerden; weldra heeft Vink, den adelborst en zich zelven aan boord geholpen en zien zij in het vaartuig het lijk van Munter liggen, die reeds vóór het heillooze debarkeeren den heldendood stierf.

Nu zijn zij betrekkelijk veilig, maar zij vermoeden dat er wellicht nog meer zwemmers zijn als zij en zullen wachten tot het daglicht weder aanbreekt, om ondertusschen zoekende te redden wat te redden is.

Op die wijze werden nog 12 anderen aan den dood onttrokken en bij den dageraad niets meer bespeurende, zetten zij het zeil bij en stevent het treurig overschot van den zoo vol verwachting uitgetrokken troep naar Amboina terug.

Twaalf officieren en 352 onderofficieren en manschappen vonden dien dag den dood door 's vijands staal in een ontzettend bloedig handgemeen.

Den 16[en] Maart 1860 overleed de held van Saparoea, als Vice-Admiraal onzer kranige Marine en als Ridder van onderscheidene orden, waaronder de beide Nederlandsche.

Drie helden voor Palembang
1821

Ceux qui en vrais héros sont morts pour la patrie,
Ont droit qu'à leur tombeau la foule vienne et prie.
VICTOR HUGO.

De eerste expeditie naar Palembang om den Sultan van dat gewest te onderwerpen, die op aanstoken der Engelschen van uit hunne bezitting, Benkoelen, tegen ons gezag in opstand was gekomen, was mislukt, omdat wegens gebrek aan debarkementsmiddelen de hinderpalen in de rivier niet te overwinnen waren, de scheepsmacht te klein bleek om de bijzonder sterke stelling des vijands in het vaarwater en aan den oevers der Soensang te forceeren, en ziekte de troepen decimeerde, zoodat op 30 October 1819 de terugtocht werd aangenomen, met bepaling dat de rivier-monding door een deel der zeemacht geblokkerd zoude blijven, tot den tijd dat met voldoende macht eene 2e expeditie zou kunnen worden ondernomen.

Eerst den 10en Juni 1821 zeilde eene goed uitgeruste krijgsmacht, uit talrijke oorlogsschepen, vele transportvaartuigen, eene sterke landmacht en voldoende debarkements-materieel bestaande, de Soensang binnen en ankerde in de nabijheid van 's vijands stelling, waarvoor de eerste expeditie het hoofd gestooten had.

De Soensang is eene der vele mondingen in de delta die de breede en diepe Moesie-rivier aan den Sumatra-wal vormt, terwijl verder bovenstrooms de sterke kraton of hoofdplaats des Sultans, Palembang, gelegen is.

Ter hoogte van den minder breeden, op den rechteroever der Soensang gelegen zijtak, de Pladjoe, vormt de rivier een vrij groot eiland, Gombora genaamd. De oevers, zoowel van de Pladjoe-tak als van de Soensang, zijn zeer moerassig en met doornige risophoren begroeid; deze streek is zoo goed als onbe-

woond, daar zij bij vloed steeds onder water staat en het verblijf door de giftige uitwasemingen van den moerassigen bodem zeer ongezond is, terwijl zoowel de rivier als de oevers wemelen van vraatzuchtige kaaimannen en krokodillen.

Was vroeger 's vijands stelling zoo sterk geweest, dat wij tot den terugtocht genoodzaakt werden, nu had hij ruim den tijd gehad om de positie zoo geducht te versterken, dat zij in zijne oogen bepaald onneembaar was. De macht, die deze stelling tegen onzen aanval moest verdedigen, was veel sterker dan vroeger, omdat des Sultans invloed en aanzien door onze schijnbare nederlaag zeer gestegen was en al de roovers, door ons met succes van de eilanden Banka en Billiton verjaagd, zich bij den vijand hadden aangesloten.

De moed der verdedigers werd ten zeerste verhoogd door hun vast vertrouwen op eene tweede nederlaag onzer troepen voor hunne zoo geduchte stelling, maar zij rekenden buiten de kordaatheid onzer Jantjes en zoowel de doodsverachting als de volharding der landingstroepen, doch wat den doorslag gaf, zij rekenden buiten de uitmuntende uitrusting en de goede leiding.

Wel teisterde ook nu weer de vreeselijke cholera onze troepenmacht, doch onze dapperen lieten zich daardoor niet ter nederslaan en verlangden slechts om zich met den vijand te meten, ten einde deze te toonen, dat oud-Holland zijn gezag weet te handhaven.

Van af den zijtak, de Pladjoe, vóór langs het eiland Gombora, was de rivier over de geheele breedte door een uit reusachtige ingeheide boomen bestaand staketsel afgesloten, waarin op doelmatige wijze openingen waren gelaten, om van tijd tot tijd branders op onze talrijke vloot af te zenden, als de gelegenheid bij afloopend water gunstig was.

Die afsluiting werd verdedigd door talrijke schansen, batterijen en van geschut voorziene doorloopende borstweringen op beide oevers en op het eiland Gombora, terwijl bovendien nabij dat eiland nog geblindeerde drijvende batterijen in de rivier gelegd waren.

De rechter rivieroever was gedekt door den geducht versterkten en van geschut voorzienen Pladjoe-tak, die met de drijvende batterijen en die van het eiland bij hunne doorvaart de schepen, die, als zij de versperring forceerden, daarlangs moesten zeilen, aan beide zijden konden bestoken.

Het was dus noodig om, alvorens de versperring te kunnen opruimen en naar Palembang door te varen, de geduchte versterkingen aan den wal op de beide oevers en het eiland te nemen en den vijand onschadelijk te maken.

Eene poging om met sloepen de versperring te forceeren en op te ruimen moest opgegeven worden wegens 's vijands verschrikkelijk vuur, hoe moedig de matrozen ook hunne uiterste pogingen in 't werk stelden. De verliezen waren te groot.

Nauwelijks aan boord teruggekeerd, bleek 't, dat de vijand een grooten brander had afgezonden, die ditmaal bijzonder gevaarlijk zou zijn voor het fregat van der Werff, er brandende recht op aan dreef, zich aan het schoone oorlogsschip dreigde vast te hechten en dit in brand te steken. De brave matrozen aarzelden geen oogenblik om met de enterbijl tusschen de tanden in het water te springen, den gevaarlijken brander, trots 's vijands vuur, te enteren en als ware duivels te midden der vlammen het vlot uit elkaar te hakken, zoodat 't weldra, in verschillende kleinere deelen gescheiden, uitdoofde en onschadelijk voorbij dreef.

Dit met zoo goed gevolg door onze zeelieden volbrachte gevaarlijke en stoute stuk wekte ieders bewondering op.

Daar de versterkingen langs den rechteroever, de zoogenaamde Pladjoe-versterkingen, gedurende bovengenoemde pogingen de geduchtste en de gevaarlijkste bleken en tevens bij den opperbevelhebber de overtuiging bestond, dat als die aaneenschakeling van wallen met hun talrijk geschut genomen was, dan ook de positie van den vijand op het eiland Gombora voor dezen onhoudhaar zoude worden, zoo werd besloten eene sterke kolonne op onze linkerflank te doen debarkeeren, die dan moest trachten de Pladjoe-tak over te steken en de hinderlijke reeks versterkingen door een aanval in den rug te vermeesteren, welke beweging

ondersteund zoude worden door eenen algemeenen frontaanval der oorlogsschepen.

In den vroegen morgen van den 16[en] Juni werd die kolonne onder Kolonel Bisschoff aan wal gezet, en worstelde zij zich met veel moeite door het woeste, moerassige terrein, zoodat het reeds dadelijk onmogelijk bleek om de stukken geschut mede te voeren, die nu met den voorraad moesten achtergelaten worden.

Den geheelen dag werden de meest onvermoeide en gewaagde pogingen gedaan om de Pladjoe op het een of ander punt over te steken, doch de sterke vijandelijke macht, haar overwegend geschutvuur en de gebrekkige hulpmiddelen waren oorzaak dat allen mislukten.

Uitgeput, zonder voedsel en steeds door den vijand bestookt, bracht de kolonne den nacht van den 16[en] op den 17[en] Juni door, tot aan de knieën in den modder staande en met het geweer in den arm, want nergens was een droog plekje te vinden, omdat de vloed de geheele streek had overstroomd. Menig soldaat werd door 's vijands lood getroffen, velen werden door de cholera aangetast en gaven den geest in den modderpoel waarin zij kermende wegzonken, doch geen gemor werd gehoord, geen enkele weifeling in den dapperen troep waargenomen.

Ook de op den 20[en] Juni herhaalde aanval mislukte.

Nu besloot de opperbevelhebber den aanval op de minder sterke vijandelijke linkerflank te doen en voorloopig te trachten zich van het eiland Gombora meester te maken, zoodat dan alle krachten tegen de Pladjoe-versterkingen konden aangevoerd worden, want voor dat men den tocht op de rivier kon vervolgen, moesten ook deze door den vijand ontruimd zijn.

Den 24[en] Juni, des morgens heel vroeg, debarkeerden de noodige landingstroepen op den linker rivieroever en dreven den vijand, trots de talrijke verliezen, moedig voor zich uit, terwijl een deel der versperring onder het werkzame vuur van het eiland Gombora werd opgeruimd, zoodat nu de sloepen één voor één passeeren konden.

Onverschrokken sprongen de landingstroepen in die vaartuigen, voorafgegaan door hunne officieren en onder een hagelbui van

kogels werd de overtocht van den rivier-arm volbracht, die Gombora van den vasten wal scheidde.

Nauwelijks hadden de eersten op het eiland voet aan wal gezet, of zij stormden onverschrokken voorwaarts, zonder een enkel schot te lossen; alleen vertrouwende op de bajonet, beklommen zij den steile wallen, die onder het voortdurend gedonder der kanonnen en het ratelend geweervuur dood en verderf braakten, terwijl daar binnen de met lans en klewang gewapende dappere en strijdlustige vijand gereed stond, om de roekelooze bestormers warm te ontvangen.

Nu ontstond er een verschrikkelijk woedend handgemeen met den zich wanhopend verdedigenden vijand, waarbij geen genade gevraagd en ook niet gegeven werd, tot de laatste verdediger onder de bajonet gevallen was.

Dadelijk liet de Kapitein der artillerie A. R. W. Geij van Pittius, de veroverde vijandelijke kanonnen op de drijvende batterijen en de Pladjoe-versterkingen richtten, zoodat ook de eersten weldra in onze handen waren.

De Pladjoe-forten echter bleven hun regen van kogels uit hunne talrijke vuurmonden op de veroveraars van Gombora afzenden, ten einde dezen de positie onhoudbaar te maken.

Ook hier ging de dappere Kapitein Geij van Pittius allen voor.

Met vijftig artilleristen werpt hij zich in eene praauw, steekt onder 's vijands vuur, doch beschermd door den over de rivier hangenden kruitdamp, den breeden rivier-arm over die hem van de forten scheidt en valt ze onverschrokken met zijne kleine macht aan, zoodat de verrastte vijand ook daar begint te wijken.

't Dappere troepje is echter terstond gevolgd door infanterie, die aan de overzijde gekomen, onmiddellijk het grootste en sterkste fort bestormt. Moedig en vastberaden beklimmen zij de hooge wallen, voorafgegaan door den sergeant-majoor T. B. Veltman, doch boven gekomen is 's vijands vuur zoo sterk en zijn tegenaanval met het blanke wapen zoo ontzettend, dat de dappere doch vermoeide troep een oogenblik wijkt.

Niet alzoo de brave Veltman.

Geheel alleen blijft hij stand houden; ofschoon uit talrijke wonden bloedende, weet hij van geen wijken en doet door zijne, reeds door den strijd eenigszins verbogen bajonet, menigen vijand sneven.

Dat voorbeeld werkt electriseerend! Zonder verder dralen rukken de soldaten andermaal tot den aanval vooruit, steeds voorgegaan door den dapperen sergeant-majoor die geen wonden voelde, geen uitputting kende en weldra was na een verschrikkelijk bloedig handgemeen deze versterking genomen.

Ook de geduchte Pladjoe versterkingen waren ons, doch die strijd kostte ons 169 dooden en gewonden.

De weg naar de hoofdplaats lag open.

Vele grootsche daden van moed en doodsverachting waren door de onzen verricht, doch de eer van den dag kwam naar 't algemeen gevoelen toe aan den Kapitein der artillerie A. R. W. Geij van Pittius en den sergeant-majoor T. B. Veltman en naast hen aan den Luitenant K. J. A. W. Schenck, die, ofschoon reeds door een kogel gewond, de eerste was die de geduchte wallen op het eiland Gombora beklom, onverschrokken in de versterking sprong en het eerst den strijd aanbond met de daarbinnen wachtende verdedigers, zoodat hij den weg baande voor de hem volgende soldaten, welk heldenfeit hij echter nog met eene lanssteek en drie klewanghouwen betaalde.

De Kapitein der artillerie A. R. W. Geij van Pittius.

Het leven van dezen held was eene aaneenschakeling van krijgsbedrijven; hij scheen te herleven te midden van den kruitdamp en den strijd, en overal waar hij kwam onderscheidde hij zich door moed, beleid en ware doodsverachting, zoodat zijne heldenfeiten, waarvan hierboven een klein staaltje is vermeld, boekdeelen zouden vullen.

In 1805 werd hij door Napoleon, bij den veldtocht in Duitschland, op 't slagveld voor zijn betoonden moed tot officier bevorderd.

In 1812 herhaaldelijk eervol vermeld en wegens moed weder

op het slagveld tot Kapitein der artillerie bevorderd, ontving hij tevens 't ridderkruis van 't Legioen van Eer in Moskou.

In 1813 weder herhaaldelijk eervol vermeld bij Leipzig en Erfurt.

In 1815 als Kapitein der rijdende artillerie in Hollandschen dienst, was hij de eenige Kapitein, die het kruis der Militaire Willemsorde 3e klasse verwierf.

Bij Pladjoe gewond (1821), werd hij voor zijn buitengewoon moedig en beleidvol gedrag, bij keuze tot Majoor bevorderd.

In 1824 en 1825 werd hij bij de onlusten op Celebes tweemaal gewond, maar bleef toch het bevel over zijn afdeeling voeren, en werd voor zijn dapper gedrag bij keuze tot Luitenant Kolonel benoemd.

In 1825—26—27 onderscheidde hij zich herhaaldelijk in den Java-oorlog tot hij, ten gevolge zijner talrijke wonden in zijne gezondheid geknakt, naar Europa moest terugkeeren.

Doch ook nu rustte hij niet.

Als Luitenant Kolonel der artillerie maakte hij den tiendaagschen Veldtocht in België mede en ontving voor zijn moedig gedrag het ridderkruis van den Nederlandschen Leeuw en den Kolonelsrang.

Elke rang en elke onderscheiding had hij veroverd ten koste van zijn bloed en met gevaar van zijn leven, met trouw de zaak dienende waarvoor hij zijn edel zwaard aangordde.

De Luitenant der Infanterie K. J. A. W. Schenck.

Deze jeugdige Officier werd voor zijn moedig gedrag bij Gombora benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse.

Na van zijne wonden hersteld te zijn, werd hij ter Sumatra's Westkust geplaatst en vinden wij hem daar later terug als de beroemde Kapitein Schenck, de geliefde kommandant van eene kompagnie van de onverschrokken en gevreesde Jagers van den onsterfelijken Vermeulen Krieger, die een volkomen vertrouwen stelde in zijn dapperen Kapitein, die hij zijn vriend noemde en die hij als een broeder liefhad om zijne edele eigenschappen, terwijl de Jagers den braven Schenck in dezelfde mate vergoodden

als hun Chef Vermeulen Krieger, die beiden met den dapperen Jagers-troep tot alles, zelfs tot het onmogelijke in staat waren.

Hij onderscheidde zich herhaaldelijk in verschillende gevechten ter Sumatra's Westkust, en in het jaar 1823 streed de Luitenant Schenck met den Overste Raaff den moeielijken en doodelijken strijd op den 7000 voet hoogen Marapalm, tegen de duizende woedend aanvallende Padrie's, die met eene nederlaag en terugtocht onzer troepen eindigde, doch waar Schenck zich onverwelkbare lauweren vlocht.

Negen jaar later, den 16en Julij 1832 zag Schenck, als Kapitein van de Jagers, onder zijn Chef Vermeulen Krieger dien hoogen bergpas terug, die toen in onze handen was, doch die nu doorgegaan moest worden, om onder aanvoering van Krieger de Padrie's in hunne geduchte sterke bergstelling te Boekit Kamang te overvallen en daaruit te verdrijven.

In de nachtelijke stilte sloop de troep door den pas, rillende van koude, doch brandende van begeerte om de verradelijke wreede Padrie's te verrassen en de nederlaag toe te brengen, al was ook als naar gewoonte 's vijands overmacht het tiendubbele.

Den geheelen nacht werd doorgemarcheerd en tegen den morgen deboucheerde de dappere troep in de onmiddelijke nabijheid van 's vijands stelling, die, hoewel verrast, onmiddelijk zijn vuur opende.

Zes achtereenvolgende versterkingen werden in één aanloop met de bajonet genomen, waarbij Schenck zijne dappere Jagers den weg wijst, als ging 't naar een feest.

In de zevende benting hielden echter priesters stand, die zich ten doode gewijd hadden, na gezworen te hebben dat zij zouden overwinnen of sterven. Zij weigerden zich over te geven.

Dan moeten zij sterven, roept Schenck, en weder stormt hij voorwaarts, doch helaas, de eerste die bij dit laatste handgemeen gewond wordt, is de dappere Schenck, wien een lansstoot de edele borst doorboorde.

Wel had hij nog de kracht het wapen met eigen hand uit de wond te trekken en zijn vijand neer te leggen, doch zijne Jagers aanvoeren kon hij niet meer. Verwoed over het verlies van hunnen

aanvoerder, vielen de Jagers den vijand als razenden aan, die allen als zoenoffer voor hun braven Kapitein tot den laatsten man werden afgemaakt, al moest ook menig Jager er het leven bij inschieten.

Wel was Schenck's uitroep bewaarheid, doch hij zelf beleefde de overwinning niet meer.

Dien nacht sliep Krieger niet. Hij vond den overwinning te duur gekocht met den dood van Schenck.

Hij treurde over 't verlies van den man, dien hij als vriend en jongeren broeder beschouwde, den man die hij, de moedige onversaagde krijger en bewonderde aanvoerder, hoog vereerde voor zijn ontembaren moed en doodsverachting, voor zijn kalm beleid en degelijke aanvoering, den man dien hij 't liefst het bevel over zijne dappere Jagers toevertrouwde.

Schenck werd op den hoogen Marapalm begraven, waar eene eenvoudige zuil met zijn naam, op dien top die de wolken doorboort, aan het nageslacht de plaats aanwijst, waar de dappere held rust.

Den 2[en] November 1832, toen Vermeulen Krieger weer eenigzins hersteld was van zijne bij de bestorming van Bondjol bekomen wonden, ging deze voor zijn eersten tocht met zijne jagers en de kompagnie, nog steeds de «*kompagnie Schenck*» genoemd, naar den Marapalm, als voor eene bedevaart naar 't graf van zijn dapperen, onvergetelijken vriend Schenck, de geliefde en betreurde aanvoerder zijner Jagers.

En daar, 7000 voet boven de oppervlakte der zee, te midden dier grootsche indrukwekkende natuur, stonden die ruwe onverschrokken, in talrijke oorlogen geharde krijgers, overigens ongevoelig voor het verlies van een menschenleven, zwijgend en eerbiedig voor die eenvoudige zuil, die de overblijfselen van hun aangebeden aanvoerder bedekte.

In alle stilte herdachten zij hem, terwijl Neerland's driekleur die boven hunne hoofden wapperde, als herinnering aan den gevallen held, in de witte baan den naam «*Schenck*» vertoonde, eene vlag die zij overal medevoerden, gehecht aan de lans die hunnen dierbaren aanvoerder doodde; eene bloedige tropee die hun nog steeds den weg tot roem en eer wees, zooals hun Kapitein vroeger

deed en hen aanspoorde altijd diens dapper voorbeeld te volgen.

Menig oog werd vochtig en Krieger schaamde zich de traan niet, die langs zijn gebruinde wang rolde.

De geweren werden gepresenteerd, de vlag boog zich over de zuil en als een laatsten groet aan den dappere klonk een salvo met scherpe patronen, dat in 't gebergte weêrgalmde en als een donder van rots tot rots rolde, getuigende van de liefde van die dapperen voor hun onvergetelijken aanvoerder Schenck.

De Sergeant majoor der Infanterie T. B. Veltman.

Voor zijn bijzonder moedig en beleidvol gedrag bij de bestorming van Gombora en de Pladjoe-versterkingen werd de sergant-majoor T. B. Veltman terstond bij keuze bevorderd tot 2e Luitenant, en eenigen tijd daarna benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse.

Het duurde geruimen tijd eer hij van zijne talrijke en gevaarlijke wonden herstelde, waarna hij bij de troepenmacht ter Sumatra's Westkust werd ingedeeld, omdat men daar moedige en beleidvolle officieren noodig had in den bloedigen en hardnekkigen strijd tegen de dweepzuchtige Padrie's, waarbij hij zich herhaaldelijk onderscheidde, meermalen eervol vermeld, en spoedig tot Kapitein bevorderd werd.

Even als Schenck, was hij een der moedigste en dapperste officieren bij de noodlottige nederlaag op den Marapalm onder den Overste Raaff. Met de grootste onverschrokkenheid stormde hij op den zoo overmachtigen vijand in, en wist diens herhaalde verwoedde aanvallen af te slaan, waarbij hij, hoewel ernstig gewond, toch de zijnen bleef aanvoeren en voorgaan, zoodat het grootendeels aan hem te danken was, dat de nederlaag voor onze troepen niet noodlottiger was.

Pas hersteld van zijne vorige verwonding, werd hij reeds den 27en September 1822 andermaal zwaar gewond in het bloedige gevecht bij Kapau, waar zijn schitterend moedig gedrag de algemeene bewondering wekte.

Toen in 1831 voor 't eerst de percussie geweren werden inge-

voerd, wist men geen betere keus te doen, dan de algemeen om hare onverschrokkenheid en hare vele heldendaden beroemde «*kompagnie Veltman*» daarmede te bewapenen, zoodat die bij hare ongehoorde waagstukken nog krachtiger kon optreden.

Het was met die kompagnie, honderd man sterk, dat hij in datzelfde jaar de nederlaag op de Marapalm uitwischtte, door, na een stouten nachtelijken tocht, met die kompagnie alleen de werkelijk buitengewoon sterke stellingen des vijands bij verrassing te nemen, en na een hardnekkig gevecht, den vijand overal met de bajonet voor zich uit te drijven.

Den 16en Juli 1832 nam de *kompagnie Veltman*, even als de *Jagers van Schenck* deel aan de verovering der versterkingen te Boekit Kamang, en het was Veltman die, hoewel zwaar gewond, de stervende Schenck in zijne armen opving en de soldaten tot wraak aanspoorde.

Den 20en Juli 1833 stierf de dappere, eerlijke, brave Veltman diep betreurd door allen die hem kenden en vooral door de mannen zijner beroemde kompagnie, die hem afgodisch liefhadden en die hij in zoo menigen strijd tot roem en eer had gevoerd.

Slechts de dapperen Luitenant K. Rietveld werd waardig gekeurd den held in dat kommando op te volgen en aangevoerd door dien officier, deden de mannen wonderen van dapperheid, aangemoedigd door den wapenkreet «*Veltman*».

Zijn afsterven was een groot verlies voor het Indische Leger Hij was iemand van zeldzamen moed en met een gevoel van plicht in de edelste en heldhaftigste opvatting. Hij was een dier mannen, die even eenvoudig sterven als zij geleefd hebben, die de eer en den roem hunner loopbaan slechts aanvaarden met de vrees de onderscheiding niet ten volle waardig te zijn en die moed en doodsverachting als iets heel natuurlijks beschouwen.

Hij was een dier heldentypen, waarvoor men eerbiedig 't hoofd ontbloot als diens naam genoemd wordt.

Zijne nagedachtenis werd vereerd, door aan een fort te Loebo-Limbotoe den naam te geven van «*fort Veltman!*»

Is er schooner Mausoleum denkbaar!?

Eene heldendaad van den Luitenant Kolonel H. J. J. L. de Stuers op Borneo (Lara) 1823

C'est dans les grands dangers qu'une âme magnanime
Deploie avec vigueur la fermeté sublime.
FREDERIK II.

Hoewel het in een gevecht van groot en gewichtig belang is, dat de aanvoerder zonder eenig weifelen bedaard en beslist zijne maatregelen neemt, om den indruk die de aangevoerde troepen van zijn zelfvertrouwen hebben niet te schokken en te toonen dat hij weet wat hij wil, hoewel hij daarom verplicht is, om zich door de woede van het gevecht niet te laten medeslepen, en zeer zeker zich buiten elke persoonlijke deelname aan den strijd moet houden, zoo komen er te velde in tijden van hevige actie toch oogenblikken voor, waarin het persoonlijk ingrijpen en voorgaan van den aanvoerder een uiterste middel is, om den moed der strijdenden tot het hoogste punt op te voeren en in een oogwenk eene noodzakelijke beslissende overwinning te verkrijgen, zonder welke anders, zoo niet eene nederlaag, toch zeker groote verliezen te duchten waren; hij geeft dan een oogenblik de algemeene leiding prijs voor het dadelijk hoog noodige persoonlijke en daadwerkelijke ingrijpen en voorgaan op het belangrijkste punt, waar hij overtuigd is dat de beslissing kan en moet worden aangebracht.

Het is echter een uiterst middel, dat zooveel en zoolang mogelijk moet worden vermeden, omdat het hoogst nadeelige gevolgen kan hebben door het vallen van den algemeenen leider, die alle draden in handen heeft; ook hier is weder, zooals altijd, het succes de maat waarmede dan de zoo goed als roekelooze daad gemeten wordt.

Maar om tot zoo'n uiterste en gevaarlijke daad met kalm overleg de beslissing te nemen, en bedaard met het volle bewustzijn van den omvang het waagstuk uit te voeren, daartoe behoort meer dan gewone moed en doodsverachting, daartoe is noodig een onwrikbaar vertrouwen op het succes en de gehoorzaamheid der soldaten, die den aanvoerder bij dat dolkoene stuk moeten volgen, en bovendien stalen zenuwen, want hij moet kalm het juiste oogenblik te baat nemen, en voor hij de uiterste gevaarlijke poging doet, de noodige maatregelen hebben getroffen, opdat, als hij mocht vallen, de nieuwe leider alles weet en de gevolgen van het waagstuk in dat geval voor het algemeen dus zoo gering mogelijk noodlottig zijn.

Vooral in Indië komen dergelijke gevallen dikwerf voor; vele onzer beroemde aanvoerders van expeditiën in de koloniën hebben zulke moeilijke oogenblikken beleefd en steeds was de uitslag zooals zij verwacht hadden, dank zij de dapperheid en de ijzeren discipline van het Indische Leger, maar ook meestentijds werden die brave aanvoerders min of meer het slachtoffer hunner, hoewel met beleid volvoerde, toch dol koene handeling.

Een sprekend bewijs daarvoor is het optreden te Lara, Wester-Afdeeling van Borneo, van den kommandant der expeditie in die afdeeling, den toenmaligen Luitenant Kolonel Jhr. H. J. J. C. Ridder de Stuers, de latere Generaal Majoor kommandant van het Indische Leger, van wien de Commissaris Generaal, de Bus de Ghisignies, aan Z. M. den Koning schreef, toen hij dien bekwamen Generaal voor die hooge betrekking aanbeval: ««J'estime ««cet officier-là, à cause de sa tête, de son coeur et de sa valeur. ««Il mérite de commander l'armée; c'est le seul officier que j'estime ««en état de la diriger sur les lieux!»» en dat in een tijd toen het roemrijke Indische Leger zooveel dappere en verdienstelijke aanvoerders had, mannen rijk aan ondervinding en gehard in den oorlog.

Wel had de Stuers van af 1803 alle Napoleontische oorlogen medegemaakt, maar in 1822, toen hij het bevel der expeditie aanvaarde, was hij eerst 2 jaar in de kolonie, dus nog zeer kort in geheel andere omstandigheden en onder geheel andere

invloeden dan in Europa, maar hoe groot het verschil ook moge geweest zijn, in zijne carrière had hij geleerd in moeilijke omstandigheden flink, onversaagd en beslissend op te treden, zoodat het bevel en de leiding der expeditie naar de Afdeelingen Sambas, Pontianak en Mempawa, die broeinesten van voortdurende opstand en onrust der Chineezen, waarlijk aan geen betere handen kon worden toevertrouwd.

De expeditie kon reeds als geeindigd worden beschouwd; de Overste de Stuers en de Gouvernements Commissaris de heer Mr. J. Tobias, vroeger Resident van Bantam, waren op de hoofdplaats Pontianak teruggekeerd en men had zelfs reeds eene groot deel der troepen naar Java teruggezonden, toen zich eene omstandigheid voordeed, die weder een onmiddelijk en beslist ingrijpen der militaire macht dringend noodzakelijk maakte.

De kongsie der Tai-kong Chineezen van Lara, die zich vroeger wederrechtelijk van de mijnen van Loemar hadden meester gemaakt, weigerde het geroofde aan de vroegere eigenaars terug te geven, zooals bij overeenkomst bepaald was, waarop de Stuers zich onmiddelijk weder naar Sambas begaf en een detachement troepen onder den Kapitein Schneider naar Loemar zond, tot bezetting dier plaats.

Nu echter werd Loemar door de geheele Chineesche bevolking verlaten, die zich naar het vier uur verder gelegen Lara begaf, zich daar met de ontevredenen vereenigde en weder de vaan des opstands ophief.

Dadelijk bouwden de opstandelingen verschillende versterkingen en schansen om de nadering der troepen naar de kongsie-huizen te Lara, de kongsie-huizen Tai-kong en Sam-ti-kiouw, hunne hoofdstellingen en voorraadschuren, te verhinderen of althans zeer moeielijk te maken, zoodat die naar hunne meening onneembaar waren.

De Overste de Stuers verzamelde spoedig alle beschikbare troepen te Loemar, waarvan 50 bajonetten, aangewezen onder de minst validen, de sterkte daar zouden blijven bezetten onder de orders van den Kapitein Schneider, wien het wegens eene

ernstige ongesteldheid onmogelijk was mede op te rukken. Met de overigen, eene macht van ongeveer 200 bajonetten en twee handmortieren, zou de Stuers zelf tegen 's vijands stelling oprukken.

Bij de kolonne, die voor de eene helft uit Europeanen en de andere helft uit Amboineezen bestond, twee nationaliteiten waarop zelfs bij de grootste inspanning en in de ergste gevaren steeds volkomen te rekenen is, waren ingedeeld de Luitenants der Infanterie van der Palm, van Horn, van Brienen en Bourdon, welke laatste reeds bij de 2e expeditie naar Palembang voor zijn moed het kruis der Militaire Willemsorde mocht verwerven en later nog, o. a. op Celebes, herhaaldelijk doorslaande bewijzen gaf van onversaagdheid, ja zelfs van dol koenen moed; de Luitenant Stennekes was belast met het bevel over de beide medegenomen vuurmonden.

Reeds zeer vroeg op den 19en Januari 1823 marcheerde de Luitenant K. C. van Horn met 50 bajonetten vooruit op den weg naar Lara, ten einde, ingevolge de lastgeving van de Stuers, op een half uur afstand van de eerste versterking des vijands, te Kem-Sang opgericht, post te vatten en het voorliggende terrein zooveel mogelijk te verkennen, waaraan hij met grooten ijver voldeed, zoodat hij, toen de kolonne op dat punt geheel verzameld was, de bevelhebber nauwkeurig en gedetailleerd kon voorlichten, waarna deze zijne dispositie's nam en de kolonne naar de vijandelijke stelling voorwaarts rukte.

Vooruit ging weder de Luitenant van Horn met zijne 50 man als voorhoede, waarbij zich ook de aanvoerder van het geheel voegde.

Tegen 12 uur des middags bemerkte men de vijandelijke versterking te Kem-Sang, eene van lichte palissaden opgetrokken redoute, gelegen op eene heuvel te midden eener opene vlakte, zoodat de vijand van daar een ruim uitzicht over het omliggend terrein had en dit, zoowel als de eenige weg volkomen met zijn geschut bestreek en met zijn geweervuur de toenadering zeer bezwarend kon maken.

Zoodra de voorhoede in 't gezicht der versterking kwam, steeg een luid en vervaarlijk geschreeuw uit de vijandelijke benden op

en openden deze een goed gevoed en werkzaam geweer- en lillavuur, waardoor wij reeds terstond eenige gewonden kregen, maar zonder daarvan de minste notitie te nemen, ging de Overste de Stuers alleen voorwaarts, om de positie meer van nabij te verkennen, waarna hij bedaard terugkeerde, zijne dispositiën voor den aanval nam en aan een ieder zijne taak aanwees, zoodat ook na eenige oogenblikken het vuurgevecht in vollen gang was.

De Overste zelf ging met de voorhoede vooruit om te trachten in den rug des vijands te komen en zoo diens terugtochtslijn te bedreigen, wat in de meeste gevallen de verdedigers van Inlandsche versterkingen doet vluchten, vóór dat dit onmogelijk gemaakt is.

Op de flank der aangevallen benting gekomen, bemerkt hij eensklaps op eene naburige hoogte drie vijandelijke benden, ten sterkte ongeveer van 1200 à 1500 man, die den rug der aanvallende kolonne bedreigen en ook onmiddellijk het vuur onder luid geschreeuw openden.

Dit was een kritiek oogenblik, daar ook 's vijands vuur uit de versterking, nu zij de ondersteuning bemerkten en de kolonne in een val geloofden, in hevigheid en juistheid toenam.

Hoewel het eene roekeloosheid te achten was, om zonder de noodige voorbereiding de goed verdedigde sterkte te bestormen, toch begreep de Stuers dat dit nu zijn eenige redmiddel was. De vijandelijke redoute moest gevallen zijn, vóór dat de sterke ontzettingstroep op het slagveld verscheen en den troep tusschen twee vuren bracht, wat de ondergang der kolonne tengevolge kon hebben.

De Stuers had echter reeds zijn besluit genomen.

De Kommandant der reserve krijgt last de zijn rug bedreigenden vijand met alle kracht den overtocht van een ravijn, dat deze nog van de vlakte scheidde, te beletten, en daarna geeft hij het teeken tot den algemeenen stormaanval.

Onder een regen van projectielen snelt de Stuers als voorbeeld voor de zijnen zelf vooruit; terstond door twee ranjoe's gewond, rukt hij die van bamboe vervaardigde pinnen uit de pijnlijke wonden, grijpt de eerste palissade vast en trots vijands vuur rukte hij met wanhopige kracht dit beletsel weg.

De flankeur Sluitman is zijn aanvoerder op den voet gevolgd, legt met een schot een Chinees neer, die zijn overste een zwaardhouw wil toebrengen, rukt onmiddellijk een tweede palissade los en stormt met gevelde bajonet naar binnen, doch valt onmiddelijk zwaar verwond neder.

De Luitenant van Horn, die vlak achter hem is, springt gevolgd door zijne soldaten over het lichaam van Sluitman binnen de versterking, en tast de zich wanhopend verwerende verdedigers met de bajonet aan.

Tegelijkertijd heeft de Overste, de zaak in goede handen ziende, zich gevolgd door eenige soldaten ter zijde naar de poort gewend, om van Horn lucht te geven en een deel der vijanden tot zich te trekken. De poort wordt opengehakt, de Overste en de zijnen dringen door hun verwoeden aanval den vijand terug, terwijl op hetzelfde oogenblik de dappere Luitenant Bourdon met de sergeant P. Dunion en flankeur J. M. Kools aan de derde zijde naar binnen springen, gevolgd door bijna de geheele kolonne Europeanen.

Nu ontstaat binnen de versterking een onbeschrijfelijk verwoed en bloedig handgemeen, waarbij wonderen van dapperheid worden verricht, doch dat weldra in ons voordeel beslist is.

In een verwonderlijk kort oogenblik is, door het voorbeeld van den aanvoerder, de sterke stelling genomen. Wat van den vijand niet valt, springt van de wallen en vlucht in de grootste wanorde, terwijl de ter ondersteuning opgerukte vijandelijke afdeelingen, de nederlaag bespeurende, zelfs geen poging doen om hunne makkers te helpen, doch voor de dreigende houding der reserve afdeinzen.

Deze verrassende uitkomst werd alleen verkregen, door de kloekmoedige daad en de besliste handeling van den aanvoerder, die de algemeene leiding, wegens het spannende van den toestand, een oogenblik ondergeschikt achtte aan een persoonlijk ingrijpen in den strijd, en daardoor eene heldendaad verrichte, die de geheele kolone voor ondergang behoedde.

Nog is de strijd niet geheel geeindigd, of in de nabijheid van den Overste heeft er eene vreeselijke ontploffing plaats. De vijand had eenige vaten buskruid met eene lont verbon-

den, en deze voor zijne vlucht op het laatste oogenblik ontstoken.

Behalve eenige soldaten werd ook de Overste de Stuers aan aangezicht, handen en voeten deerlijk geschroeid, zoodat de gehavende en brandende klêeren hem van het lichaam gerukt moesten worden en door eene Inlandsche kleeding vervangen.

De vijand liet 40 dooden in de stelling achter, doch de 100 man sterke aanvals kolonne was door 2 dooden en 50 gewonden tot op de helft verminderd.

Hoeveel de Steurs ook leed door de pijnlijke wonden die in de gloeiende zon als vuur brandden, toch draalde hij geen oogenblik om zelf zijn troep te verzamelen en na eene korte rustpoos voort te rukken, want van den te weeg gebrachten indruk moest partij getrokken worden, om het verkregen succes te vervolgen.

Na nog eene vijandelijke versterking genomen te hebben, was de troep, hoe afgemat ook door den strijd, de hitte en de inspanning, toch in staat door te rukken, aangemoedigd door het voorbeeld van den aanvoerder, die de dringende noodzakelijkheid inzag om zonder dralen voort te gaan, en het ruime kongsiehuis te Lara te nemen, ten einde zijne gewonden te kunnen verplegen en te beletten dat de vluchtende vijand dat gebouw in brand stak, waardoor de toestand der kolonne in deze woeste streek zeer treurig geworden zoude zijn.

Zijn doel werd bereikt! Aan de eene zijde stormden onze dapperen naar binnen, terwijl de vijand aan de andere zijde een goed heenkomen zocht, en om vier uur was de Stuers meester van de geheele stelling, niettegenstaande de meer dan 10 maal overmachtigen, goed verschansten vijand, die zich weldra overal weder onderwierp.

Dit waren de zegerijke gevolgen van die enkele koene, doch goed en kalm bedachte heldendaad van den dapperen aanvoerder.

Van de 200 man sterke kolonne waren 80 buiten gevecht gesteld of gesneuveld, wel een bewijs hoe hardnekkig en verwoed de strijd was, die hoofdzakelijk door onze dappere landslieden van het Indische leger gevoerd en beslist was.

Eere den aanvoerder die zoo voorging, doch ook eere den soldaten die zoo dien aanvoerder wisten te volgen.

De bestorming van Tanette (Celebes)

docr den Majoor der Infanterie

M. G. C. Baron van Coehoorn van Houwerda. — 1826.

Zwak is slechts hij, die zich zwak gelooft.

Bij het uitbreken van den Java-oorlog in 1825, werd de Generaal J. Baron van Geen met het grootste deel van de troepenmacht op Celebes naar Java ontboden, omdat men meende dat de rust op dat eiland voldoende hersteld was, en dat de schrik voor onze wapenen eene herhaling van den opstand zoude voorkomen, terwijl alle beschikbare troepen hoog noodig waren, om den geduchten opstand van Diepo Negoro op Java te dempen.

Er was op Celebes veel en bloedig gevochten, en even als overal elders in de kolonie, hadden onze brave troepen weer blijken gegeven van moed, onversaagdheid en volharding.

De gewesten Kadjang en Sindjai hadden onze macht gevoeld en waren streng getuchtigd, de geduchte versterkingen van Mangara Bombang en Badjoa genomen, het onneembaar geachte Boni ontmanteld en het rijk van Soepa, dat even te voren een deel onzer troepen eene verschrikkelijke bloedige nederlaag had toegebracht, was onderworpen en vernederd, dank zij de doodsverachting onzer soldaten en de oordeelkundige leiding der aanvoerders.

Na het vertrek van den Generaal bleek het echter spoedig, dat Celebes veel te vroeg van troepen ontbloot was en dat er nog overblijfselen van den opstand smeulden, want nauwelijks was Generaal van Geen met zijne macht vertrokken, of de verschrikkelijke Lapatauw, Koning van Tanette, hief weder de vaan des oproers op.

Deze vorst, slim, voortvarend en doortastend van karakter,

steunende op zijne onneembaar geachte, op eene steile hoogte gelegen hoofdplaats en vertrouwende op zijn grooten invloed, in verband met het nog smeulende vuur van den bedwongen doch niet geheel gebluschten opstand, verzamelde een geducht leger, om met eene verpletterende macht en groote kracht zijn slag te slaan.

Die macht, door sommigen geschat op 30000 man, vond hare grootste sterkte in de Boegineesche kavallerie en dat zijn zeker geduchte, niet te verachten tegenstanders; het zijn echte centauren, woeste ruiters zonder zadel op vurige rossen gezeten, met lans en zwaard gewapend, wier verschrikkelijke en onstuimige aanvallen bijna onweerstaanbaar zijn en die in 't heetst van het gevecht en in den snelsten gang vooruitvliegende, hun gevallen makkers van den grond beuren, voor zich op 't rijdier leggen, en hen zoo buiten 's vijands bereik brengen. 't Zijn als 't ware geboren ruiters.

Onze toestand was kritiek, want Kolonel Bisschoff, na 't vertrek van Generaal van Geen Militaire kommandant te Maskassar, had voor eene expeditie slechts eene kompagnie Europeanen, eene kompagnie Amboinezen, vijftig huzaren, vier stukken geschut en eene kleine landingsdivisie der marine disponibel en daarmede moest hij nu niet alleen Lapatauw's geduchte legermacht bestrijden, maar ook diens buitengewoon sterke hoofdplaats Tanette doen veroveren, welk bolwerk door den vijand zeker met wanhopigen moed verdedigd zou worden.

Gedraald mocht er echter niet worden!

Spoedig, energiek en onverschrokken handelen was een eerste vereischte om uitbreiding van den opstand te voorkomen, want bij de minste weifeling van onze zijde zou het verzet algemeen worden, en zou het ten koste van zooveel bloed verkregen succes, vergeefs behaald geweest zijn.

Maar ook eene nederlaag zou hoogst noodlottig zijn in hare gevolgen. Wat die keurbende echter aan getalsterkte tegenover 's vijands machtige drommen te kort kwam, moest vergoed worden door discipline en onwankelbare moed der braven, die reeds gewoon waren den vijand in die streken te bestrijden, maar vooral door de keus van den aanvoerder, die met zoo'n

betrekkelijk kleine macht de moeielijke onderneming moest wagen en vooral tot een goed einde brengen.

Voor die hoogst moeilijke en gevaarlijke taak, was de Majoor M. G. C. Baron van Coehoorn van Houwerda, een afstammeling van onzen grooten vestingbouwkundige, de aangewezen man, niet alleen naar 't gevoelen van den Kolonel, maar ook vooral naar de meening der ondergeschikten, die in hem een onbeperkt vertrouwen stelden, onder zijne leiding alles durfden ondernemen en dan niets en niemand vreesden.

Dapperder, voortvarender en doortastender aanvoerder geschikt om zoo'n groot waagstuk te beproeven en bijna zeker tot een goed einde te brengen, bestond er toen in 't Indische Leger niet.

Reeds in de Fransche oorlogen had hij zijne sporen verdiend, waarvan 't Legioen van Eer getuigde, dat hem door den grooten Keizer eigenhandig op 't slagveld op de borst was gehecht; hij bezat een vasten onbuigbaren wil, als hij zich iets op goede gronden had voorgenomen en hij was, zoo als wij reeds zeiden, door zijne dapperheid, oprechtheid en ridderlijkheid een persona-grata bij de ondergeschikten, die als bij intuïtie en uit ondervinding in hem den aanvoerder bij uitnemendheid gevoelden, aan wiens adelaarsblik, zelfs in 't grootste gevaar, geen enkele omstandigheid hoe gering ook ontgaat, die zijne troepen met élan in het vuur en tot bestorming zal voeren, maar ook de noodige maatregelen nemen zal om hen, als 't tegenloopt, zoo veilig mogelijk terug te trekken.

Den 6[en] Juni 1826 vertrok de kleine kolonne op eenige oorlogsschepen, die reeds den volgenden dag in de baai van Tanette het anker uitwierpen.

Zooals zijn last inhield, zond de Majoor Coehoorn, ofschoon hij er niets degelijks van verwachtte, onmiddelijk een Inlandschen parlementair naar den Vorst van Tanette om van den woesten, trotschen Lapatauw onmiddelijke en onvoorwaardelijke onderwerping te eischen, benevens ontbinding der verzamelde krijgsmacht.

Zonder eenige weifeling weigerde de Vorst, die, wetende hoe

klein de macht was die tegenover hem stond, zich sterk gevoelende door zijne numerieke overmacht, en steunende op zijne onneembaar geachte stellingen, zich zeker van de overwinning waande.

Als goed en doortastend aanvoerder had Coehoorn geen oogenblik verloren laten gaan om de noodige maatregelen te nemen, zoodat, toen de parlementair met het verwachtte weigerend antwoord terugkwam, de kolonne reeds geheel gedebarkeerd en in slagorde opgesteld was en de aanvoerder de noodige verkenning gedaan had van de eerste sterkte, die zich tegen zijn opmarsch zoude kunnen verzetten.

Zoodra hij het bericht van den parlementair ontvangen had, klonk zijn commando «*voorwaarts*,» en zegevierend nam de kleine legermacht de eene stelling des vijands na den andere.

Daar de troep een zeer vermoeienden dag had gehad, zoowel door de inspanning bij het debarkement, als in den heeten strijd, terwijl de dag te ver gevorderd was, om vóór het duister Tanette zelf te bereiken, liet Coehoorn in de veroverde vijandelijke versterkingen het bivak betrekken.

Gunde Coehoorn de dappere vermoeide strijders de noodige rust, voor zich zelf vond hij dat niet noodig en bijna geheel alleen toog de onverschrokken maar voorzichtige aanvoerder er op uit, om verder nauwkeurig 's vijands stelling te verkennen.

De sterke hoofdplaats Tanette bleek gebouwd te zijn op een heuvel, die als 't ware als een steile kegel uit de vlakte oprees en het voorkomen had, als hadden Titanen ruwe massieve rotsblokken van reusachtige afmetingen tot eene geweldige hoogte ordeloos op elkaar gestapeld.

Langs den voet dier hoogte bruischte eene woeste, snelstroomende rivier, wier beide oevers door talrijke forten met sterke wallen verdedigd werden, aansluitende aan eene reeks doelmatig aangelegde versterkingen, ten tijde van Daendels gebouwd door een, uit den Hollandschen dienst ontslagen, Fransch officier.

Ten gevolge zijner, zelfs gevaarlijk vèr doorgezette verkenning, kwam de beleidvolle en ondervindingrijke aanvoerder tot de over-

tuiging, dat aan een aanval van die zijde niet gedacht kon worden, want behalve de talrijke versterkingen die nog stormenderhand genomen moesten worden, zou men onder 's vijands werkzaam vuur de rivierovergang moeten doen, en was men daarin geslaagd, dan stonden de troepen nog voor eene aan die zijde bijna loodrecht oprijzende, zoo goed als onbeklimbare rotswand.

Aan de Zuidzijde zou een flink doorgezetten aanval met meer vrucht kunnen geschieden en daarom besloot de aanvoerder de veroverde positie's dadelijk op te geven en de hinderlijke rivier zoo spoedig mogelijk aan de monding over te trekken.

Onmiddelijk werd het bivak opgebroken, de veroverde vijandelijke stukken vernageld en zoo stil mogelijk de terugmarsch naar de debarkementsplaats aangenomen.

Bij het aanbreken van den dag, op den 8en Juni, stonden de troepen, andermaal in gevechtsorde geschaard, doch nu was de bezwarende overtocht volbracht.

Na eene nog gedeeltelijk bij duister door den bevelhebber volbrachte verkenning, gaf hij de voor den aanval noodige bevelen.

De marine landingsdivisie zoude met de gewapende sloepen de rivier oproeien en alle versterkingen op de linkeroever gelegen, waartegen de linkerflank der aanvalskolonne aanleunde, veroveren, om zoo die flank der kolonne te dekken.

Het detachement kavalerie onder den onversaagden ruiter-aanvoerder, de Luitenant F. C. A. Lahure *), zoude den rechtervleugel dekken tegen de woeste aanvallen der overmachtige horden bereden Boeginezen, waartegen de dappere Lahure reeds zoo dikwerf met vrucht gestreden had en steeds overwinnend uit den strijd was teruggekeerd.

De vier stukken veldgeschut werden onder dekking van infanterie doelmatig op eene hoogte opgesteld, zoodat zij den aanval met succes konden voorbereiden en steunen.

*) Deze Lahure ging in 1821 als onderofficier naar Indië, bekleedde daar verschillende rangen, allen veroverd door zijn ontembaren moed en was later Luitenant-Generaal Adjudant van Z. M. den Koning der Belgen.

Een deel der infanterie bleef in reserve om den rug te dekken en zoo noodig met de kavallerie samen te werken.

Met het overschietende uitgezochte hoopje dapperen zou de aanvoerder, de dappere vermetele Majoor Coehoorn, zelf den stormaanval doen.

De gesteldheid van het terrein waar langs die eigenlijke stormaanval zou moeten geschieden, was trouwens van dien aard, dat slechts een klein aantal dapperen te gelijk aan de bestorming konden deelnemen, zoodat de hoogst gewaagde, ja roekelooze onderneming dus alleen met eene kleine, doch uitgelezen bende moest volbracht worden.

Bijna overal was de hoogte, waarop Lapatauw's hoofdversterking gelegen was, wegens de vele reusachtige steile rotsblokken zelfs in gewone omstandigheden onbeklimbaar, doch nu onder 's vijands werkdadig vuur, behoorde het tot de onmogelijkheden.

Slechts eene smalle, maar vrij steile weg slingerde zich tusschen die rotsenmassa's door uit de vlakte naar den top, doch werd reeds aan den voet der hoogte door eene aaneengeschakelde rij van versterkingen met zware wallen verdedigd, terwijl hooger op drie sterke bewapende batterijen op verschillende punten der helling, boven elkander zoodanig waren aangelegd, dat zij op dat voetpad zoowel uit geweren als kanonnen overal kruisvuur konden geven, en was de eerste dezer batterijen door den aanvaller veroverd, dan kon het plongeerend vuur der andere, den veroveraar het vasthouden dier stelling zoo goed als onmogelijk maken.

Rekent men hierbij dat de licht bewapende inlanders van Lapatauw's legermacht, onder bescherming hunner kanonnen, achter rotsblokken verscholen, de bestormers met het blanke wapen den doortocht konden betwisten, dan zal een ieder inzien dat de aanvoerder eene groote mate van onverschrokkenheid, zelfvertrouwen en vertrouwen in de zijnen moet bezeten hebben, om dat waagstuk te ondernemen, met de kans dat eene verpletterende overmacht zijn reserves kon aanvallen en verslaan.

Maar voor Coehoorn bestond niets dat hij onmogelijk achtte,

en hij was gewoon dat de soldaten die hij aanvoerde en voorging, hem overal volgden.

Zou reeds de aanblik dier geducht versterkte hoogte en de te overwinnen moeilijkheden verschrikkelijk genoemd kunnen worden, zoodra het vuur onzer artillerie geopend werd en de vijand dit krachtig beantwoordde, was het voorkomen der te nemen stelling ontzettend.

Alles scheen in vuur en vlam te staan!

De kegel geleek een vuurspuwenden berg die te midden van donder en bliksem, tusschen dikke rookwolken door, ijzer en lood uitbraakte.

Aan alle zijden en van elk plekje dreunde het kanon en knetterde het geweervuur, terwijl een dichte kruitdamp den berg in een wolk hulde, waar tusschen de vuurstralen der geweren en kanonnen als bliksemflitsen doorbraken, ook de verdedigers omhulde en onzichbaar maakte, die, woest en uitdagend schreeuwende en gillende, met het gebulder van 't geschut instemden tot een oorverdoovend concert.

Het was een helsch tooneel! Maar Coehoorn en de zijnen versaagden niet, ofschoon de opperbevelhebber zeer goed het buitengewoon moeilijke van den toestand inzag.

't Was voor hem, overwinnen of sterven!

Coehoorn nam de noodige maatregelen en gaf de vereischte bevelen voor 't geval dat hij sneuvelen mocht, of niet in staat was verder de leiding te voeren; nu de toestand zoo gevaarlijk was en alles van één goeden zet afhing, was hij, trots de opmerkingen zijner officieren, meer dan ooit besloten zelf den moeielijksten en meest gewaagden zet te doen, hoe vermoeid hij ook was, want sedert 24 uur had hij geen rust genoten, maar de kruitdamp en de voorbereiding tot den heeten strijd werkten opwekkend op dien strijdbaren held, die de zijnen altijd voorging in de meest gewaagde en gevaarlijkste ondernemingen.

Even voor hij tot den doodelijken aanval zal oprukken, schrijft hij een briefje, dat hij onmiddelijk per prauw verzendt en waarin hij den Militairen kommandant te Makassar meldt, dat hij gereed

is om den stormaanval te ondernemen en dat hij hem om 4 uur bericht zal zenden van de overwinning, of dat hij anders de stoute onderneming met zijn leven heeft betaald.

Daar het woeden van den strijd op den linkervleugel den voet van de hoogte naderde, en dus de marine hare taak met het meeste succes scheen te volbrengen, stelt Coehoorn zich aan het hoofd van het van ongeduld trappelende hoopje Hollandsche jongens, ziet hen een oogenblik met van strijdlust schitterende oogen aan, wijst met zijn zwaard 's vijands stelling en zonder een woord te zeggen stormt hij vooruit, gevolgd door de zijnen, en werpt zich te midden van den kogelregen op de eerste wallen.

In één ontzettend élan worden de versterkingen aan den voet der hoogte met de bajonet genomen en tusschen den kruitdamp klinkt 't overwinnend *hoera!* der dapperen, onmiddelijk beantwoord door een luidklinkend *hoezee!* op de linkerflank, geestdriftig geuit door de overwinnende zeelieden der landingsdivisie, die goed en degelijk werk had verricht en nu te voorschijn kwamen met opgestroopte hemdsmouwen, als ware duivels, zwart van den kruitdamp, de bebloedde enterbijlen zwaaiende.

En als ging 't naar een feest, stormden nu beide troepen dappere Hollanders hun beminden aanvoerder na, de hoogte op, de gevaarlijkste stellingen te gemoet.

Velen vielen, doch de aanvoerder bleef als door een wonder ongedeerd, en over de gevallen makkers stormden allen juichend den held na, die hen als een wegwijzer voorging.

Hijgend en eenigzins uitgeput kwam de gedunde troep dank zij den kruitdamp, bijna ongemerkt bij de eerste batterij, toen de vijand hen nog ver af waande.

Doch nu werd 't vuur zoo ontzettend en de lansen door krachtige handen geworpen vielen in zoo groote getale in de stormenden troep, dat zelfs deze dapperen een oogenblik weifelden.

Coehoorn beseft dat de minste aarzeling bij dat gevaarlijke werk de nederlaag in zich sluit; hoe krachtig zijne stem anders ook is, hij kan 't geweld van 't kanongebulder en 't uitdagend

geschreeuw des vijands niet overstemmen, en toch moest er iets gedaan worden om het élan te hernemen.

Hij rukt zich de beide epauletten van de schouders en slingert die over de borstwering der batterij te midden der vijandelijke drommen, wijst met schitterenden blik zijne soldaten dat zij die moeten volgen, en bestormt zonder aarzelen de vijandelijke sterkte.

Dat helpt!

Als geëlectriseerd volgen allen den held, werpen den vijand, verbaasd over zooveel moed en doodsverachting, met de bajonet terug, en volgen hem waar hij terugwijkt, hoe dapper hij ook nu en dan tracht stand te houden.

Vooruit! is de leus en zonder meer te weifelen stormt alles voorwaarts, den onweerstaanbaren Coehoorn na.

Alle batterijen worden achter elkaar in denzelfden aanloop genomen, zonder een schot te doen, want daartoe was geen tijd. De bajonet besliste alles.

En toen dat dappere hoopje boven komende, hoewel hijgende, toch luid juichende, met bebloedde bajonet en enterbijl als baarlijke duivels op de hoofdversterking losstormt, waar de dappere Majoor hen reeds voorging, hield geen vijand meer stand en vluchtten zij naar alle zijden, opgevangen door de kavallerie onder Lahure, die den vijand voor zich uitjagende de achterzijde der hoogte bereikt had, en alles neersabelde wat nog poogde zich in de vlucht te verzetten.

De bestormers waren buiten staat om den vijand te vervolgen, want zij waren doodelijk uitgeput; zelfs Coehoorn viel onder een veroverd vijandelijk kanon neder en bleef een oogenblik als dood liggen. Ook dien ijzersterken man was de inspanning te sterk geweest en 't vermoeide lichaam had een oogenblik rust noodig, doch een deel der reserve, dat de bestormers volgde, en dus minder uitgeput was, waakte en vervolgde het succes.

De bestorming had 3 volle uren geduurd! Drie uren van onafgebroken klimmen, klouteren, stormen en strijden onder een hevig vuur! Drie uren van ontzettende, doodelijke inspanning!

Maar de overwinning was volkomen en juist om 4 uur schreef

Coehoorn, die weder spoedig 't bewustzijn onder de zorg der zijnen herkregen had, zijn overwinnings bulletin zooals hij beloofd had.

Na drie dagen rust werd de vijand weder overal aangegrepen en verslagen en weldra onderwierp de overwonnen vorst van Tanette zich aan alle voorwaarden.

De toestand was gered!

Eene kleine macht had een leger van 30000 man in een paar dagen verslagen en uit elkaar gejaagd. Onneembaar geachte versterkingen in één aanloop genomen en getoond dat met Holland's macht niet te spotten viel, dank zij de dapperheid der onzen, maar vooral dank zij den aanvoerder die de zijnen zoo wist te bezielen en voor te gaan.

Drie weken na zijn terugkeer te Makassar overleed de dappere Coehoorn aan de gevolgen van de vermoeienissen bij dien ontzettenden reuzenstrijd, een der schitterendste wapenfeiten van het Indische leger, en dat leger verloor in hem een sieraad, een zijner beste, meest beminde en dapperste officieren.

Een eenvoudig monument, door zijne strijdmakkers opgericht, wijst de plaats aan waar de held rust en vermeldt alleen den naam van M. G. C. Baron van Coehoorn van Houwerda.

Die naam alleen zegt meer dan boekdeelen vol!

Onverschrokken gedrag van den Luitenant der Infanterie J. J. Roeps in den Java-oorlog — 1828

> Na negen dagen keer ik weer,
> En neem' uw wraak begin:
> Ik laat tot borgen woord en eer
> En ruil hem heilig in.
>
> H. Tollens, Albrecht Beiling.

Onder hen die gedurende hunne militaire loopbaan door hun grooten heldenmoed in alle omstandigheden, hun kalm beleid in de grootste gevaren, hunne onwrikbare trouw en hooggeplaatst gevoel van eer een sieraad van het fiere Indische Leger waren, bekleedt zeker J. J. Roeps eene eerste, hoogstwaardige en hoogst-eervolle plaats, eene plaats die in onze Vaderlandsche geschiedenis de ridderlijke Nederlander Albrecht Beijling inneemt.

Door zijne meerderen was hij geacht, door zijne makkers bemind, door zijne minderen vereerd, door den vijand gevreesd en bewonderd, en zijn vroegtijdigen heldendood in den strijd liet eene plaats open in het Indische Leger die moeilijk was aan te vullen, want hoe weinig iemand in eene krijgsmacht als de Indische onmisbaar geacht kan worden, officieren als Roeps zijn bezwaarlijk in hunne volle waarde te vervangen.

In het jaar 1810 trok hij op vijfjarigen leeftijd met zijn vader naar Indië, en werd op zijn 18e jaar (12 Aug. 1823) benoemd tot 2e Luitenant bij het Indische Leger.

Gedurende den Java-oorlog, waar hij zich zoo boven allen onderscheidde, was hij bijna voortdurend ingedeeld bij de 3e mobiele kolonne, aangevoerd door den dapperen voortvarenden Luitenant-Kolonel J. le Bron de Vexela, die reeds als Majoor op Celebes de riddersporen verdiend had en voor den Java-oorlog het kruis der Militaire Willemsorde 3e klasse ontving.

Gedurende dien oorlog werd Roeps voor zijne heldendaden, zijne grootsche wapenfeiten en zijne onschatbare diensten, achtereenvolgens beloond met,

De Militaire Willemsorde 4^e klasse.

De Nederlandsche Leeuw en bij keuze tot kapitein bevorderd.

In het jaar 1831 in het Vaderland met verlof zijnde om zijne wetenschappelijke kennis te vermeerderen, bood hij zich terstond aan toen het vaderland al zijne dappere zonen noodig had en allen als om strijd gehoor gaven aan de roepstem des Konings. Hij volgde als adjudant zijn vroegeren chef in den Java-oorlog, Kolonel J. le Bron de Vexela, in het 5^e district (Zeeland).

Het was geen wonder dat die dappere, doortastende Kolonel zich Roeps tot adjudant koos, want hij had dien brave op zijne menigvuldige gewaagde en moeilijke tochten in den Java-oorlog leeren kennen en hij was overtuigd dat hij nu altijd iemand bij zich zou hebben, die zich door groote, schitterende militaire hoedanigheden boven allen onderscheidde en door de opgedane ondervinding in den waren zin des woords zijn rechterhand zoude zijn.

Des Kolonels verwachting werd natuurlijk niet bedrogen en Roeps toonde zooveel moed en beleid, en zijne nieuwe heldendaden vestigden zoo de aandacht op hem, dat Z. M. den Koning hem bevorderde tot Ridder der Militaire Willemsorde 3^e klasse.

Roeps verkeerde dus op 26-jarigen leeftijd, bij keuze Kapitein en schitterend gedecoreerd, door eigen verdienste in eene benijdenswaardige positie, die voor de toekomst alles beloofde.

Doch een krijgsman, die voor zijn land strijdt, is helaas dikwerf het einde zijner loopbaan zeer nabij, want 's vijands lood treft somtijds de meest waardigen.

Na een uiterst vermoeienden marsch op den 11^{en} November 1828, gedurende den Java-oorlog, vernam de Luitenant-Kolonel J. le Bron de Vexela, kommandant der 3^e mobile kolonne, des morgens te half drie van een zijner spionnen dat Kiaij-Modjo, een der dapperste, beleidvolste en invloedrijkste aanvoerders der opstandelingen, eene stoute onderneming in het Padjangsche, in

de onmiddelijke nabijheid der 3^{e} kolonne op het oog had en langs den rechteroever der Bedokrivier noordwaarts rukte.

Ofschoon zijn troep van de vermoeienissen van den vorigen dag nog niet geheel bekomen was, aarzelde de aanvoerder, zijne dapperen kennende, geen oogenblik om zijne kolonne onmiddelijk onder de wapens te doen komen, ten einde den vijand met alle kracht te vervolgen, en toen ook de troep het doel van den tocht vernam, was alle afmatting terstond geweken, want de kans om, zij 't ook met ongehoorde inspanning, den Kiaij te verslaan en wellicht gevangen te nemen, bezielde allen naar het voorbeeld van den Chef met nieuwen moed en geestkracht.

Alles wat dien geforceerden marsch ook maar eenigzins kon vertragen werd achter gelaten in het bivak en ieder der manschappen van de noodige levensmiddelen voor één dag voorzien, ten einde zich zoo vlug mogelijk te kunnen bewegen en het den vijand in snelheid af te winnen.

Overal waar de kolonne kwam, vernam men dat Kiaij Modjo nog steeds vooruit was en te Boender aankomende, berichtte men den kommandant dat de voorsprong des vijands nog van dien aard was, dat hij moest wanhopen hem voor Zonsondergang te bereiken.

De voortvarende Overste wilde eehter niets onbeproefd laten om den tocht te doen gelukken; daarom besloot hij onmiddellijk de marsch met den meesten spoed voort te zetten, na zijne soldaten uit de versterking te Boender nog voor een dag levensmiddelen te hebben doen verstrekken en hoe vermoeid de krijgers ook waren, toch gingen zij gewillig en welgemoed verder, altijd vol hoop om dien vijandelijken aanvoerder onschadelijk te maken.

Te Pontjo aangekomen vernam Le Bron de Vexela dat de vijand, ongeveer 500 man sterk, zonder iets kwaads te vermoeden in een djagong-veld nabij kampong Babedan gelegerd was.

Het kwam er nu op aan den vijand te omsingelen en te verrassen, want dat deze in aantal zeer overmachtig was en reeds geheel uitgerust, dat waren bijzaken die bij die dapperen

niet in aanmerking kwamen en ook niet behoefden te tellen, want moed, discipline en geoefendheid wogen ruimschoots tegen die overmacht en dat voordeel op.

De Kolonne-Kommandant gaf aan Luitenant Roeps den last, om te trachten zoo snel mogelijk, doch met de meeste omzichtigheid, met zijne mannen den vijand in den rug en op de flanken te komen, zoodat deze geheel ingesloten zoude zijn.

En Roeps volbracht die beweging zoo behendig en tactvol, dat de vijand eerst bemerkte dat hij aan alle zijde door onze troepen omringd was en aan hun moordend kruisvuur blootgesteld zoude zijn, toen de aanvalskolonnes reeds op pistoolschotsafstand van zijn bivak in slagorde geschaard en tot het gevecht gereed waren.

De vijandelijke aanvoerder stond verplet op die geheele onverwachte en onmogelijk geachte verschijning der troepen; zijne mannen renden verschrikt dooreen om een uitweg te zoeken, die echter aan alle zijden afgesneden was, terwijl hen dreigend de waarschuwing van den Overste in de ooren klonk, om stil te staan, daar hij anders allen zou laten neerschieten.

Onmiddellijk verzochten eenige priesters om te mogen onderhandelen en wel door tusschenkomst van den Luitenant Roeps, dien zij herkend hadden en dien zij, al was hij ook hun vijand, bijzonder hoogachtten.

Terstond begaf de kranige luitenant zich ongewapend te midden der opgewonden, wanhopige vijanden en eischte uit naam van zijn Chef onmiddelijke overgave binnen twee minuten, daar anders het vuur geopend zou worden, en dat zonder de minste vrees te doen blijken, dat de vijand, hem in zijne macht hebbende, eene wanhopige poging zou kunnen doen, waardoor hij tusschen den vijand en 't vuur der eigen troepen zou staan, en wellicht het eerste slachtoffer zijn.

Maar Roeps kende geen vrees.

De vijand gaf zich dadelijk over, en bewaakt door den kleinen troep werd terstond naar de versterking te Boender teruggemarcheerd, zonder dat de Chef het noodig achtte om den vijand de wapens te ontnemen; die wapens zou men later wel krijgen,

want nu zou men die hebben moeten vervoeren en op die wijze droeg de vijand ze zelf, die gelukkig geen poging deed om er gebruik van te maken, want hij kende de onzen.

Te Boender bivakkeerden de gevangenen onder het bereik van het kanon der versterking; aan Roeps werd de hoogst gevaarlijke opdracht gegeven alleen te midden dier gewapende en altijd verraderlijke vijanden te blijven, om te trachten het vertrouwen van Kiaij-Modjo te winnen, zoodat van diens invloed op Diepo Negoro en zijn onderbevelhebber Sentot gebruik kon worden gemaakt.

De dappere Roeps stelde andermaal zonder aarzelen zijn leven in de waagschaal, waar zijn plicht en het belang van zijn land hem riepen.

Dit was het begin der onderhandelingen met de beide voornaamste hoofden van den opstand, waartoe Roeps gebruikt werd, als 't meest op de hoogte der Inlandsche gebruiken en de finesses der Javaansche hof-taal.

Gedurende die onderhandelingen liet Diepo Negoro, hetzij uit onbekendheid met de oorlogsgebruiken, hetzij dat hij 't niet noodig achtte zich daaraan te storen, den onderhandelaar gevangen nemen en veroordeelde hem ter dood, aan Sentot opdragende dat vonnis te voltrekken.

Sentot voldeed niet dadelijk aan dien last, doch zette middels den gevangen Luitenant Roeps de onderhandelingen voort, hem echter op zijn woord van eer latende beloven vrijwillig terug te zullen keeren en zich weder gevangen te geven.

Hoewel Roeps wist dat zijn vonnis geslagen was en het slechts van de luim van een Inlandsch despoot, van Sentot, afhing dat het voltrokken werd, hoewel Chefs en vrienden en zelfs eene geliefde vrouw hem smeekten te blijven, daar toch Diepo Negoro wederrechtelijk gehandeld had, toch ging Roeps, trouw aan zijn gegeven woord, terug en stelde zich weder in handen van den man, op wiens eenvoudige wenk de beul zijn werk zou kunnen doen, want zijne eer was hem dierbaarder dan zijn leven, dierbaarder dan de vrouw die hij liefhad. De vijand moge eerloos

gehandeld hebben, hij zou zijn eerewoord gestand doen, en, een Albrecht Beijling gelijk, wisselde hij 't gegeven woord tot driemaal toe weder in, tot verbazing en eerbied van den vijand over zooveel trouw.

Eindelijk werd hij uitgewisseld tegen een Inlandsch hoofd van vorstelijken rang, door Diepo Negoro naar den opperbevelhebber gezonden, die nu dat hoofd gevangen nam en weigerde los te laten, voor dat Roeps ongedeerd was uitgeleverd.

Zoo handelde Albrecht Beijling in vroegere eeuwen en is daardoor vermaard in de geschiedenis, zoo handelde een Luitenant van het Indische Leger, diens roemrijke naam komt slechts in hoogst enkele werken voor, en Nederland kent dien niet.

Den 9en April 1829 liep de met Diepo Negoro en diens onder-onderbevelhebber Sentot gesloten wapenstilstand ten einde en werd, wegens de negatieve resultaten die verkregen werden, niet voortgezet.

In de maand Julij kreeg de Kommandant der 3e mobiele kolonne bericht, dat een van Sentot's onderbevelhebbers, Djojomengolo, een stout, ondernemend en dapper krijgsman, zich met zijne bende op eene hoogte, Geger genaamd, gelegerd had, van daar uit voortdurend strooptochten maakte en het omliggende land brandschatte. De op die hoogte door dat hoofd gebouwde versterking werd door dezen, wegens den bijzonder gunstigen toestand van het terrein, voor onneembaar geacht.

Hij had daarbij echter niet gerekend op de dapperen der 3e kolonne, voor wie onder aanvoering van mannen als le Bron de Vexela en Roeps, niets onneembaar was.

De opmarsch naar Geger leverde zeer groote bezwaren op, daar slechts een nauwelijks merkbaar voetpad daarheen voerde door man's hooge alang-alang, over reusachtige rotsblokken en breede kloven en zich langs steile bergwanden en door diepe ravijnen opwaarts slingerde.

Reeds bij het begin van den tocht, op den 17en Julij 1829, werd de kolonne in het sterk geaccidenteerde terrein door eene bende

opstandelingen hevig aangevallen, doch lang hield dit de kolonne niet op, daar Roeps haar verdreef en krachtig vervolgde.

Hoe meer de kolonne de vijandelijke positie naderde, hoe moeielijker de tocht werd, daar het bosch dat men bereikte bijna ondoordringbaar was en bij elken pas voorwaarts met de klewang een weg door de welige, woeste plantengroei gebaand moest worden.

Eindelijk berichtte de gids dat men vóór Geger stond, doch van de plaats waar hij zich bevond, eene kleine met alang-alang begroeide vlakte, zag de aanvoerder niets dan een ondoordringbaar woud, dat voor zijne voeten bijna loodrecht oprees.

Daar boven moest de versterking liggen. Alles was echter zoo stil en er was zoo weinig waar te nemen, dat le Bron de Vexela dacht, dat òf de gids hem misleidde, òf dat de vijand de stelling reeds verlaten had; het eene vond hij al even onaangenaam als het andere.

Plotseling werd de kolonne echter van uit het dicht geboomte met een hevig kanon- en geweervuur begroet, gepaard aan een woest en uitdagend krijgsgeschreeuw.

Men was dus blijkbaar waar men wezen moest.

Dadelijk zond de Kommandant den Luitenant L. Stokbroo af, om met eenige manschappen eene naburige hoogte, die de rots van Geger scheen te beheerschen, te bezetten, en ging toen tot verkenning over, ten einde te trachten eene opening te vinden om in die wildernis door te dringen.

De aanval bleek alleen in front mogelijk te zijn, want de steile hoogte waarop de versterking gelegen was, paalde van achteren aan een diepen afgrond, waarover de rots als 't ware heenhing, zoodat eene omtrekking niet mogelijk was. De gezochte opening werd wel gevonden, doch men zag tevens dat die toegang door veldwerken beschermd werd en door doornstruiken en voetangels zooveel mogelijk ontoegankelijk was gemaakt.

Overwegende dat een vuurgevecht doelloos verspillen van munitie zoude zijn, omdat toch geen vijand zichtbaar was, besloot de Kommandant om maar dadelijk tot den stormaanval over te gaan.

Herhaaldelijk voerde le Bron de Vexela zelf zijne soldaten

tot de storm aan, doch met de grootste inspanning kwam men niet verder dan aan den rand van een rotsachtig plateau, van waar de vijand de troepen telkens met verlies terug wierp en de aanvallers verpletterde onder granietblokken die naar beneden geslingerd werden.

Ook de Luitenant Stokbroo keerde onverrichter zake terug, want de hem aangewezen hoogte had hij onbeklimbaar bevonden.

Reeds had le Bron de Vexela een briefje aan Kolonel Cochius gezonden waarin hij om versterking vroeg, toen Roeps, die met de zijnen bij de vervolging van den vijand wat ver van de kolonne was afgedwaald, bij den troep terugkeerde.

Nog eenmaal zoude nu de aanval beproefd worden langs verschillende punten, waarbij Roeps op zijn verzoek den aanval in het front zoude leiden.

De storm-marsch klinkt andermaal en voorwaarts stormt Roeps, als altijd de soldaten vooruit.

Trots een hagelbui van kogels en steenen blijft hij de zijnen voorgaan en na eene ontzettende krachtsinspanning gelukt het hem vasten voet op het rotsplateau te krijgen, waarna de vijand als door tooverslag verdwenen was.

Een nieuwe kegel staat voor hem, van waar de vijand andermaal zijn looden en steenen projectielen onder triomfantelijk krijgsgeschreeuw neerzendt op de hoofden der ongedekt staande aanvallers, die zich op het open rotsplateau bevinden. En die nieuwe kegel is nog steiler dan de vorige, ja helt op sommige punten zelfs voorover; slechts aan den top heeft zich eenig struikgewas vastgehecht, dat weder den vijand voor hunne oogen verbergt.

De terugtocht is hier niet meer mogelijk, want dan zouden allen onder het afdalen verpletterd worden, of naar beneden springend zich zelf verpletteren tegen de rotsen. Vooruit, is de eenige weg die redding kan aanbrengen en alleen de uiterste vermetelheid kan hier de overwinning bezorgen, want Djojomengolo moet uit zijn arendsnest verdreven worden ten koste van alles.

Dit gaat Roeps als een bliksemstraal door de gedachte en hij begrijpt tevens, dat die laatste worsteling een gevecht zal zijn op

leven en dood, waarbij met uiterste woede en wanhoop gestreden zal worden.

Doch dit schrikt de dappere Roeps niet af! 't Moet! Al is zijn troep nog zoo gedund door achterblijvers en gewonden, hij moet vooruit, al zou hij alleen gaan en voor menschen van zijn gehalte, die trots alle gevaar kalm blijven en den toestand met helderen blik overzien, is denken en handelen één.

Hij bemerkt een grooten Waringin-boom, wiens reusachtige wortels zich op het steilste gedeelte in de rots hebben vastgezet.

Attaqueeren! klinkt zijn kommando, al voelt hij ook dat hij gewond is; hij neemt den degen tusschen de tanden en zich met beide handen aan de wortels vastklemmende, begint hij vooraan de gevaarlijke bestijging en hijscht hij zich tegen den loodrechten soms overhellenden rotswand naar boven, onmiddelijk gevolgd door den Javaanschen sergeant Soerio-Dento, de Luitenant Stokbroo, die zich met hem vereenigd heeft, de Inlandsche Luitenant Soerio-Prawiro, de Javaansche sergeant Mertodrono en de Inlandsche fuseliers Boesa, Sjetro en Kamsie.

Als een tros vruchten hangen die dapperen aan de wortels van den boom en klimmen langzaam opwaarts zonder zich te storen aan de hagelbui van projectielen van allerlei soort die de vijand hun toezendt, doch waartegen de wortels en overhangende rostblokken hen eenigzins beschermen.

Roeps en de Inlandsche sergeant Soerio-Dento springen 't eerst buiten adem op het bovenste kleine plateau en worden terstond met groote onstuimigheid aangevallen, waarbij Soerio-Dento doodelijk gewond neervalt, na eerst den aanvoerder Djojomengolo door een bajonetsteek te hebben neergeveld.

Het handgemeen dat nu volgt is verschrikkelijk! De degen van Roeps breekt; dadelijk grijpt hij een geweer en valt met de bajonet aan, allen die hem en de zijnen tegenweer bieden neervellende of terugdrijvende, doch daar het plateau weinig ruimte aanbiedt, moeten zij die vluchten willen naar beneden springen in den diepen afgrond, die de achterzijde begrenst en waar zij te pletter vallen.

Toen geen vijand meer te bestrijden was, rees een juichend, begeesterend *hoera!* uit de hijgende borsten der overwinnaars op, terwijl zij tusschen de verslagen vijanden staande, hunne met bloed bevlekte wapens, die zij zoo dapper en doodelijk hanteerden, boven hun hoofd zwaaiden en beneden hen uit de vlakte klonk als een echo op dien jubelkreet, het opwekkend overwinnend Wilhelmus, juist toen de door Kolonel Cochius gezonden ondersteuning de kolonne bereikte.

De overwinning was volkomen; de buit aan wapens en voorraad aanzienlijk; Roeps had weder zijn roemrijken naam gehandhaafd en een nieuwen lauwer verworven.

Den 23en Maart 1840 sneuvelde de dappere Roeps, slechts 31 jaar oud, als Luitenant Kolonel, terwijl hij als naar gewoonte zijne soldaten voorging in den strijd.

Baros (Sumatra's Westkust), waar Roeps het bevel voerde, was door Neêrland's erfvijanden, de Atjehers, aangevallen en door veldwerken ingesloten en hoe dikwerf Roeps hen ook verdreef, altijd keerden zij in grooteren getale terug.

Den 23en Maart 1840 rukte Roeps zelf uit aan het hoofd van 100 onderofficieren en minderen en verdreef den vijand na een hevig gevecht, waarin wij 26 man aan dooden en gewonden verloren, doch helaas ook de dappere aanvoerder, die zijne soldaten als altijd overwinnend voorging en door een schot in de maag getroffen werd.

Hij viel op het veld van eer tijdens eene glansrijke overwinning en stierf zooals hij geleefd had, als een brave, trouwe Nederlander, als een ridder zonder vrees en zonder blaam, door allen diep betreurd. Het was een zwaar verlies voor het Leger en het Vaderland en het is de plicht van alle Nederlanders om er voor te waken, dat de roemrijke naam van die heldenfiguur voor het nageslacht bewaard blijft.

Ruitergevecht aan de Progo

Schitterende vervolging van Diepo Negoro in den Java-oorlog door den Luitenant Kolonel der Infanterie B. Sollewijn — 1829

Des hommes géants sur des cheveaux de fer.
VICTOR HUGO (de kurassiers bij Waterloo).

Door hunne woeste natuur, hunnen dikwerf zeer moerassigen bodem, hunne sawahgronden, hunne vele stroomloopen en vooral door hun weelderigen plantengroei, waar soms de infanterist niet dan met de grootste moeite en slechts met behulp van een kapmes in doordringt, eigenen de terreinen, waar ons Indisch Leger oorlog voert, zich minder tot groote kavalleriegevechten, wat dan ook de oorzaak is dat dit ridderlijke wapen in Indië soms zoo weinig op den voorgrond treedt en zelden in groote massa's aan den strijd deelneemt, die dan ook meest altijd door de andere wapens en hoofdzakelijk door Infanterie gevoerd en beslecht wordt.

Op Java en Celebes, waar de Inlandsche vijand ook bereden troepen tegen ons aanvoert, heeft de kavallerie, zooals herhaaldelijk bij de verschillende expeditiën op Celebes en in den Javaoorlog gebleken is, ruimschoots de gelegenheid benut, om van al hare groote en edele eigenschappen, hare woeste kracht en onstuimige dapperheid bij min of meer grootere massa's blijk te geven, doch in de andere gewesten en daaronder ook Atjeh, is de dienst der kavallerie gewoonlijk beperkt tot verkennings- en ordonnansendienst, waaraan somtijds nog meer gevaren verbonden zijn en die dikwerf den moed der bereden troepen nog meer op den proef stellen.

Maar neemt de kavallerie deel aan den strijd als werkelijke gevechtskracht, dan weet zij zich te doen gelden even als hare makkers der andere wapens en toonen de dappere huzaren

zich als waardige loten van den Hollandschen stam boven allen lof verheven, onstuimig en onweerstaanbaar in het élan hunner charges, bewonderenswaard door hunnen moed en hunne doodsverachting, en geven zij de bewijzen, dat zij zoowel als hunne rijdieren, hoe klein deze ook zijn in vergelijking met de paarden van buitenlansch ras, de deugd bezitten van voor de andere wapens van het Indische Leger niet onderdoende volharding, stalen wilskracht en een ijzeren discipline.

Een der schitterendste kavallerie-gevechten had gedurende den Java-oorlog plaats bij de Progo rivier, waar onze dappere huzaren eene kolossale bereden overmacht chargeerden en wonderen van dapperheid verrichtten, maar waar ook de Inlandsche tegenstander de bewondering van vriend en vijand afdwong, niet alleen door zijn moed en zijne doodsverachting, maar vooral door zijne bijna voorbeeldelooze en edele zelfopoffering om door zijn dood zijn Sultan te redden, die dan ook daardoor alleen aan de handen onzer dapperen ontkwam.

Den 16^en^ September 1829 ontving generaal Cochius het bericht, dat Diepo Negoro weder de Progo-rivier was overgetrokken en zich met een 300tal bereden volgelingen naar het Selaranggebergte begeven had.

Terstond werden de noodige verkenningstroepen uitgezonden en weldra kreeg de Chef de tijding dat Diepo Negoro met zijne benden te Silo gelegerd was.

Silo is eene in gebergte, als in eene kom gelegen kampong, geheel door bergen omringd; tot die kom is slechts toegang door twee doorgangen tusschen de insluitende hoogten, een oostelijke en een westelijke.

Daar het van het hoogste belang was, niet alleen den hoofdopstandeling een nederlaag toe te brengen, maar zich ook van zijn persoon, hetzij levend of dood, meester te maken, werden door den bevelhebber de meest uitgebreide maatregelen genomen.

De 3e mobiele kolonne onder den Luitenant Kolonel J. le Bron de Vexela, die zich te Gamplong bevond, moest zijne verkenningen langs den linkeroever der Progo uitstrekken;

de 10e kolonne, die te Kanigoro stond, zou, onder Generaal Cochius zelf, de streek tusschen deze plaats en Gamplong doorloopen, terwijl

de 1e kolonne onder den Luitenant Kolonel B. Sollewijn van uit Bantoel, ten oosten van Silo, derwaarts moest oprukken, zoodat de vijand als het ware langs de drie zijden van een driehoek was ingesloten en altijd in de handen van minstens een, doch wellicht ook van twee of mogelijk ook in de macht van alle drie de kolonnes te gelijk zou vallen.

Het zij hier dadelijk gezegd, dat door toevallige omstandigheden de 3e en 10e kolonne, zoo goed als geen vijand zagen en de uitvoering van den beraamden tocht alleen op de 1e kolonne rustte, hoewel 't zoo goed als zeker is, dat vooral de aanwezigheid der 10e kolonne den vijand belette naar 't Noorden te ontkomen en weer naar het punt teruggedreven werd, van waar zij gekomen was.

Na uit Djocjocarta nog eene afdeeling van 25 huzaren tot versterking gekregen te hebben, zoodat zijne kavallerie eene sterkte had van 80 paarden, onder den Luitenant F. de Latre (*), stond de 1e kolonne des morgens ten 7 uur tot handelen gereed en rukte op zonder legertros of geschut, ten einde de snelheid en de marsch door niets te belemmeren.

Voorop ging de voorhoede bestaande uit de jagers en scherpschutters onder den Luitenant R. de Bruijn, een officier wiens beleid en moed boven allen lof verheven was, iemand waarop de aanvoerder als op een rots kon bouwen en die hoewel herhaaldelijk gewond, telkens, zoodra hij maar weder een sabel kon voeren, dadelijk aan de krijgsoperatien deel nam en als naar gewoonte de zijnen in alle gevaar ridderlijk voorging.

(*) In sommige werken ook Delattre genoemd.

Er werd zoo beleidvol gemarcheerd, dat de scherpschutters en jagers reeds de hoogten nabij Silo beklommen hadden, om de kampong om te trekken, voor dat de vijand nog iets van onze nadering bemerkt had.

Toen hij echter de Luitenant de Bruijn positie zag nemen, drong de vijand van alle zijden de kampong uit om den strijd te aanvaarden en te trachten den aanvallende troep tegen te houden, zoodat de sultan Diepo Negoro gelegenheid zou kunnen vinden om te ontsnappen; de Bruijn gunde hem echter niet veel tijd, en geen mogelijkheid ziende, om het den bereden troep des vijands met zijn infanterie in vlugheid af te winnen, bleef hij waar hij was en opende terstond een levendig goed gericht vuur op de zich verzamelende ruiters, waardoor de verwarring in 't vijandelijk kamp meer en meer toenam.

Dit vuur moest hij echter weldra staken, toen de eigen kavallerie in het gevecht een woordje mede sprak.

Als een lawine stortte zich de Latre met zijn 80 ruiters op de meer dan 300 man sterken, goed gewapenden dapperen vijand; de schrik onder deze was ontzettend en er ontspon zich een schitterend gevecht, niet man tegen man, maar van één tegen vijf.

Er werd met de grootste verbittering gestreden, doch tegen de machtige sabelhouwen onzer huzaren waren de Inlanders niet bestand. De strijd was bloedig en woest en er werden tal van dappere daden van beide zijde gedaan, doch alles volgde elkaar zoo snel op, dat geen pen in staat is het grootsche geheel van dien reuzenstrijd te beschrijven.

Prawido Dirdjo (Sentot), de meest vertrouwde onderbevelhebber van Diepo Negoro, maar tevens de dapperste en de meest beleidvolle, begreep dadelijk dat aan den Sultan alleen de vlucht overbleef en daartoe gaf hij, dapper strijdende, de noodige bevelen, terwijl hij zelf met eenige ruiters goed merkbaar de wijk nam naar 't gebergte, om de aandacht op zich te vestigen en eene vervolging van zijn persoon uit te lokken, ten einde ooz de kans om te ontsnappen voor zijn vorst te vergrooten.

Terstond rent Luitenant Joubert (*) hem met eenige huzaren achterna. Een oogenblik houdt Sentot stand, doch de aanval van Joubert en zijn handje vol huzaren is zoo onstuimig, zij drongen zoo dapper op de vijand in, dat deze na een verlies van vijf man de vlucht tegen de hoogte op voortzette. Onvervaard volgt Joubert hem en bereikt Sentot voor de tweede maal, verwondt hem door een sabelhouw, doch deze ontkomt toch door zich in een dicht begroeid ravijn te storten, wat hem alleen daardoor mogelijk was, omdat negen zijner dapperen door de opoffering van hun leven zijne ontsnapping begunstigden.

Te midden van dien worstelstrijd tegen de groote overmacht, die gaande weg uiteenspatte, zag zoowel Sollewijn als de Latre eensklaps een ruiter op een fraai zwart paard, gevolgd door een zeventigtal bereden volgelingen, naar den westelijken uitgang snellen. Door den donkeren tulband, de groene wapperende kabaai en de wit zijden onderkleeding hebben beiden den hoofdopstandeling herkend, en beiden, overtuigd dat vooral deze niet mag ontsnappen, nemen ieder voor zich terstond de noodige maatregelen, om zich van dien vorst meester te maken.

Onmiddellijk 't gevecht afbrekende, stormt de Latre, gevolgd door een twintigtal huzaren die in zijne nabijheid waren, den vluchtenden troep achterna. Nabij den westelijken uitgang hebben deze zich in slagorde geschaard om den schok af te wachten, terwijl de vorst met eenige getrouwen de vlucht voortzet.

De woeste aanval van de huzaren werpt echter dien troep met een verlies van twintig man overhoop en zonder zich verder om die vijanden te bekommeren rennen onze dapperen in toomelooze vaart den hoofdopstandeling na. De wachtmeesters Bloem en Cassenhoven, zoomede de brigadiers Klijn en Bentawick werden daarbij gewond, doch zij dachten er niet aan den troep te verlaten, zoo bezielde allen den wensch om Diepo Negoro ten koste van alles gevangen te nemen.

Ondertusschen heeft de Overste Sollewijn den Luitenant de

(*) In sommige werken ook Jaubert genoemd.

Bruijn, die met zijne Jagers het gevechtsterrein genaderd was, opgedragen verder 't gevecht te voeren en hem vervolgens door den westelijken uitgang te volgen, waarna hij «*verzamelen*» voor de kavallerie laat blazen.

Gehoorzaam aan 't signaal breken allen den strijd af en stormen den overste achterna, die reeds op het voetspoor van de Latre den vluchtenden Diepo Negoro volgt.

Nu gaat het in dolle, duizelingwekkende vaart vooruit, trots de omstandigheid dat de paarden reeds een vrij grooten rit en een belangrijk gevecht achter den rug hebben, doch deze schijnen als door denzelfden geest, hetzelfde verlangen als de ruiters bezield, en de kleine krachtige paarden toonen waartoe zij in staat zijn, als zij door dapperen als onze huzaren worden aangespoord.

Voort gaat 't over hoogten en laagten, over heggen en struiken, steeds den vluchteling in 't oog houdende, steeds den vijand overhoop werpende, als deze zich een oogenblik met edele zelfopoffering tot wederstand schaart, om den Sultan een voorsprong te geven. De huzaren rennen als 't ware door den vijand heen, zich met het zwaard een weg banende en zich om de overigen niet meer bekommerende.

Diepo Negoro is aller doel! Vooruit is 't wachtwoord, vooruit dien éénen achterna, die meer waard is dan duizenden.

Bij de Progo rivier gekomen werpt Diepo Negoro zich met de rest zijner volgelingen in den stroom, doch ook Sollewijn, de Latre, Joubert en eenige huzaren volgen bijna gelijktijdig, eenigszins boven-strooms, dat voorbeeld en beijveren zich den Hoofdopstandeling op den anderen oever vóór te zijn, doch hoe zij hunne hijgende rossen ook met ongeduld aansporen, het geluk is hun niet gunstig, want zij moeten door den diepen stroom zwemmen, terwijl Diepo Negoro eene waadbare plaats veel sneller overtrekt.

Daar zet de vluchtende Vorst voet op den anderen oever, maar ook de huzaar Doorenboom bereikt met ongeloofelijke inspanning te gelijk met hem den wal en valt hem terstond aan, al is de vorst ook door tal van getrouwen omringd. Naast Diepo Negoro

rennende lost hij zijn pistool, doch mist; nu grijpt hij naar den teugel van des vorsten paard, want in de haast door struiken dringende had hij zijn sabel verloren, maar hij valt, door tal van lanssteken getroffen, zielloos van zijn paard.

Joubert komt met een paar huzaren tijdig genoeg om Doorenboom te wreken, echter te laat om zich van Diepo Negoro meester te maken, die, beschermd door de zich opofferende getrouwen, reeds voor aller oog verdwenen is.

Sollewijn ziet in dat het nu onmogelijk is den goed bereden vluchteling te achterhalen, wegens de afgematheid zijner paarden. Door den ijver der vervolging is hij reeds op 1½ uur gaans van Silo en slechts enkele ruiters hebben dien woesten wedloop tot het einde mede kunnen maken.

De vijand liet langs den vervolgingsweg 54 dooden achter, allen dappere getrouwe volgelingen, die hun leven vrijwillig offerden om hun Vorst te redden en daardoor de welverdiende bewondering afdwongen van allen die hen zoo dapper bestreden.

Onder hen die zich bij dit schitterend gevecht bijzonder hebben onderscheiden, meldt het rapport van den Overste Sollewijn behalve de officieren R. de Bruijn, F. de Latre en A. T. F. Joubert, de wachtmeesters Bloem en Cassenhoven, de brigadiers Klijn, Bentawick, Bruellemans en Renard, zoomede de huzaren Amand, Michiels en Lindener.

Zoodra generaal de Kock bedoeld rapport ontvangen had, werden de hierboven genoemde mindere militairen terstond tot belooning in rang bevorderd.

Heldhaftige verdediging

van het fort te Aijer Bangies (Sumatra's Westkust) door den Europeeschen flankeur A. Bernard — 1831

L'occasion fait l'homme

In buitengewoon moeielijke en benarde oogenblikken waar soms alles van een oogwenk van kalm beraad en moedig doortasten afhangt, ziet men dikwerf personen op den voorgrond treden, die tot op dat tijdstip zich bescheiden op den achtergrond hielden en aan de algemeene aandacht ontsnapten, en wier moed, doorzicht, onversaagdheid en wilskracht eerst dàn schitterend aan het licht treden, als het gevaar 't grootst is en een vaste hand den doorslag geven moet.

De omstandigheden dwingen hen als 't ware om zich zelf op den voorgrond te stellen en de anderen te leiden, die dan stilzwijgen in hen den meerdere in militaire deugden erkennen en zich naar hunne bevelen voegen, als bij instinkt gevoelende dat de leiding in goede handen is, hoe weinig zij dat vroeger ook vermoed hadden.

Dit was ook het geval met den Europeeschen flankeur van het Indische Leger A. Bernard

Tot nog toe had hij in niets uitgeblonken en was alleen van hem te zeggen, dat hij, hoe jong ook, een degelijk, flink en oppassend soldaat was, die geen hoogere aspiratien had, dan als goed soldaat zijn plicht te doen, want hoe weinig toenmaals ook geëischt werd om een graad te bekleeden, zoo had hij daartoe toch nooit eenige moeite gedaan. Nooit stelde hij zich op den voorgrond, deed kalm zijn plicht en scheen zeer tevreden met zijn lot, hoe eenvoudig dit ook was.

In het jaar 1831 maakte hij deel uit van de bezetting van

ons fort te Aijer Bangies, een post aan zee gelegen in onze bezittingen ter Sumatra's Westkust. Deze bezetting werd gekommandeerd door een Europeesch sergeant en had eene sterkte van een Europeesch korporaal, vier Europeesche flankeurs en vijftig Madureesche fuseliers, eene sterkte die men toen zeer voldoende achtte om een geheel district in onderwerping te houden en het oppergezag onder de Neerlandsche driekleur, die fier van den vlaggemast der sterkte waaide, te doen erkennen.

Het fortje zelf was eene kleine vierkante redoute, bewapend met twee ijzeren kanonnen (zesponders), omgeven door eene niet zeer breede gracht, doch goed voorzien van levensmiddelen en munitie, terwijl tevens een put binnen de sterkte genoegzaam water verschafte voor de behoefte dier bezetting met de daarbij behoorende vrouwen en kinderen. De omtrek van het fort was aan de landzijde over een afstand van ongeveer drie honderd pas geheel open, en die omtrek kon door de beide vuurmonden goed bestreken worden.

Het was een rustig, kalm, aartsvaderlijk leven dat daar op dien eenzamen post door de bezetting geleid werd, doch hoe gemoedelijk het leven ook daarhenen vlood, toch werd door den kommandant niets verzuimd om zijn post zoo sterk mogelijk te maken en goed te doen bewaken, want de dweepzieke, oorlogzuchtige en wreede secte der Padrie's, die telkens in opstand kwam, was nooit te vertrouwen, evenmin als de roofzuchtige, bloedgierige Atjehers, wier rooversprauwen overal de kust onveilig maakten.

Daar onze troepenmacht ter Sumatra's Westkust, in verband met den pas geeindigden langdurigen Java-oorlog, die ons Indisch Leger bijna geheel in beslag nam, te gering was om alle onderworpen landschappen in toom te houden en de werkelijk bevriende de noodige hulp en steun te verzekeren, werden de Padrie's langzamerhand hoe langer hoe stoutmoediger, vielen overal onze bezettingen aan en moordden en roofden naar hartelust, zoodat de onderworpen landschappen die gelegenheid benutten om ons juk af te werpen en gemeene zaak met den aartsvijand te maken, terwijl de getrouwe vrienden hetzij met geweld, hetzij door vrees

genoodzaakt werden, zoo al niet 's vijands zijde te kiezen, dan toch werkeloos en onzijdig te blijven.

De toestand was toen zoo ernstig en dreigend, dat een troep van 1200 gewapende Maleiers zelfs op de hoofdplaats Padang aanrukte, om zich van die stad meester te maken, alle Europeanen over de kling te jagen en naar hartelust te plunderen.

Hoe zwak het garnizoen te Padang ook was, zoo wist de Militaire Kommandant toch, door tijdig, moedig en beslist op te treden, niet alleen den aanval af te slaan en den vijand zware verliezen toe te brengen, maar door krachtige vervolging hem geheel uit den omtrek te verdrijven.

Wanneer de vijand zoo brutaal optrad tegenover den hoofdzetel van het bestuur, waar de grootste militaire macht vereenigd was, dan kan men nagaan hoe de toestand moest zijn van de ver in het binnenland gelegen posten met hunne zwakke garnizoenen, zooals Aijer Bangies er een was.

De geruchten betreffende de werkzaamheid en buitengewone stoutmoedigheid onzer vijanden waren ook tot Aijer Bangies doorgedrongen en de Kommandant spoorde zijne ondergeschikten aan tot verdubbelde waakzaamheid, daarbij tevens niets verzuimende wat het weerstandsvermogen van den hem toevertrouwde post zou kunnen vermeerderen.

Zoowel aan de land- als aan de zeezijde liet hij op het glacis, in de gracht en op de borstwering randjoe's in menigte planten, om de stormvrijheid van de versterking te verhoogen en de nadering der wallen voor den vijand, zoo al niet onmogelijk, dan toch hoogst moeilijk te maken; alleen de weg die naar den ingang van het fort voerde werd vrij gelaten, doch die ingang middels een viertal Friesche ruiters versperd.

En spoedig bleek het dat hij door tijdig die maatregelen te nemen, als verstandig kommandant had gehandeld.

Op zekeren morgen meende de schildwacht op den wal, vóór het aanbreken van den dag, buitengewoon veel beweging en rumoer in de nabij gelegen kampong waar te nemen, waartusschen duidelijk wapengekletter klonk, zoodat hij het raadzaam oordeelde

den kommandant daarvan te verwittigen, die dan ook dadelijk op den wal verscheen en den omtrek zoo nauwkeurig waarnam, als de nog heerschende duisternis dit toeliet.

Weldra zag hij donkere gedaanten buiten de kampong komen, die zich kruipende over het open veld in de richting der versterking bewogen en nu aarzelde hij niet langer om de bezetting te waarschuwen en deze in alle stilte de alarmstelling te doen innemen.

Het aantal donkere gedaanten nam weldra zoo schrikbarend toe, dat de geheele vlakte om het fortje daarmede bedekt scheen en zij aan alle zijden zoo stil mogelijk sluipend naderden.

De sergeant had nu de zekerheid dat de wreede Padrie's in de nachtelijke duisternis het fort hoopten te verrassen, denkende dat de bezetting niet waakzaam was, en dan door hunne overgroote meerderheid de verraste bezetting te overrompelen.

Toen het garnizoen geheel voor de verdediging gereed was klonk het «*werda*» uit de versterking den sluipend naderenden vijand te gemoet, wat deze, zich ontdekt ziende, met een uitdagend geschreeuw, bloeddorstig gegil en een goed onderhouden geweervuur beantwoordde; nu de kans op verrassing vervlogen was, zou de overmacht moeten beslissen en wetende hoe zwak het garnizoen was, stormden de talrijke vijanden trots het krachtige vuur der bezetting moedig voorwaarts.

Die aanval zou zeker gelukt zijn, want de aanvaller was meer den 3000 welgewapende mannen sterk, als niet de doelmatige randjoe-beplanting 's vijands razenden stormloop had tegengehouden en tot staan gebracht.

Nu had het krachtige vuur der bezetting uit geweren en kanonnen op den opeengepakte vijand zoo'n groote uitwerking, dat deze het niet waagde om de versperring onder dat vuur op te ruimen en met groot verlies naar de kampong terugtrok.

Wel was de vijand tot den aftocht gedwongen en den aanval glansrijk afgeslagen, doch ten koste van een belangrijk verlies, want de ijverige en practische sergeant-kommandant was gesneuveld en de korporaal met een soldaat zeer ernstig gewond.

Tegelijkertijd bleek nog toen het daglicht aanbrak, dat het fort ook

aan de zeezijde door talrijke goed bewapende Atjehsche roovers-prauwen was ingesloten, zoodat nu zoowel van de land- als van de zeezijde alle gemeenschap was afgesloten.

Wel wist men dat de sergeant vooruit maatregelen had genomen om met den meesten spoed een bericht naar Padang te zenden, voor het geval dat de versterking aangevallen en ingesloten mocht worden, maar men wist ook, dat de vijand zijn plan niet zou opgeven, hoe bloedig hij ook den kop gestooten had en dat, als er niet spoedig ontzet kwam, zijne overmacht ten slotte moest zegevieren.

De toestand was hachelijk en bovendien het garnizoen zonder aanvoerder, zoodat reeds menigeen der bezetting moedeloos het hoofd liet hangen en zelfs de Inlandsche soldaten de meening opperden, om een goed heenkomen te zoeken.

Toen redde de flinke en besliste handeling van den flankeur Bernard de bezetting van den ondergang.

In plaats van het hoofd te laten hangen en moedeloos te zijn even als velen zijner makkers, had hij in dien gevaarlijken toestand den moed en de geestkracht die noodig was om allen door zijn besliste handelwijze met nieuwe hoop te bezielen.

Met vasten tred ging hij op den gevallen sergeant toe, ontnam het lijk met een krachtig en beslist gebaar den gouden chevron (*), hechtte zich dien zelf op den mouw, verklaarde aan de verbaasde makkers dat hij als sergeant het kommando der versterking op zich nam, spoorde hen aan tot moedig volhouden en gaf hun de verzekering, dat hij eerder het fort in de lucht zou laten vliegen, dat zich over te geven.

Die krachtige, onverwachte en met beslistheid uitgevoerde handeling, dat groote zelfvertrouwen en dat met kalme, vaste en duidelijke stem uitgesproken voornemen, gaf de reeds wankelmoedige bezetting weer moed en vertrouwen en allen, zelfs de korporaal gaven juichend te kennen, dat zij hem als hun kommandant zouden eerbiedigen en gehoorzamen.

(*) Ten dien tijde droegen de gegradueerden slechts één distinctief, op den rechter mouw met een haak bevestigd, om de katoenen kleeding te kunnen uitwasschen zonder de chevron te beschadigen.

De moed en geestkracht waren herleefd, want Bernard's voorbeeld bezielde allen en zijn vast optreden schonk het geheele garnizoen vertrouwen in zijne aanvoering.

Reeds dadelijk liet hij, terwijl hij zelf de gewonden zoo goed mogelijk verbond, door eenige soldaten een der ijzeren kanons zoodanig plaatsen, dat de vuurmond den ingang der versterking bestreek en den daarlangs binnenstormenden vijand met schrootvuur kon ontvangen.

Vervolgens ging hij zelf, gevolgd door een paar anderen, kruipende naar buiten en trots het aanhoudende vijandelijke geweervuur, maakte hij de nadering langs den opengelaten weg onbruikbaar, door ook daarop de nog voorradige randjoe's te planten en overigens al de in de sterkte aanwezige ledige flesschen stuk te slaan en de stukken glas op den weg te verspreiden, eene versperring die voor den vijand, die blootvoets liep, onmogelijk of althans zeer moeielijk gepasseerd kon worden.

Nu ving een rusteloozen strijd aan tegen een zoo overmachtigen vijand, die zoowel van de land- als van de zeezijde aanviel, een strijd die vier achtereenvolgende dagen en nachten zonder tusschenpoozen voortduurde, doch door Bernard onvermoeid en met groot beleid werd gevoerd.

Overal was hij tegenwoordig waar de vijand 't sterkst opdrong, om de strijders met woord en daad aan te moedigen, altijd was hij het eerst in 't vuur en de laatste die de bedreigde wal verliet. Hij scheen nooit te slapen of te rusten, want altijd trof men hem waakzaam aan en de vermoeienis scheen zijne stalen zenuwen niet te deren, want hoe de vijand ook stormde en vuurde, steeds gaf hij kalm en bedaard zijne bevelen; altijd had hij eene nieuwe beweging des vijands vooruit vermoed en ook reeds dadelijk zijne maatregelen daartegen genomen.

Het eenige nog beschikbare kanon liet hij telkens verplaatsen, om 't dáár te gebruiken waar het 't meest noodig was, zoodat de vijand, die gelukkig geen vuurmonden bij zich had, dacht dat de versterking met talrijke kanonnen bewapend was, want hoe gebrekkig de artilleristische kennis der bezetting ook mocht

wezen, de praktijk kwam hier te hulp en het kanon bewees uitmuntende diensten.

Geen beroemd Generaal kan met meer vertrouwen door zijne soldaten gevolgd zijn en zij met stipter gehoorzaamheid aan zijne bevelen en wenken voldaan hebben, dan deze sergeant van eigen maaksel van zijne makkers ondervond, die door zijn kordaat handelen op hen zoo'n overwegenden invloed had gekregen, dat allen blindelings zijne bevelen volgden.

Toch werd de toestand den vierden dag buitengewoon kritiek

Steeds krachtiger en doortastender werden de aanvallen de vijands, verbitterd door de hem toegebrachte verliezen; het was hem reeds gelukt een groot deel der beschermende randjoe's op te ruimen, zoodat een laatste goed doorgezette storm beslissend zoude zijn, want van het door waken afgematte en door aanhoudend strijden doodelijk vermoeide garnizoen, waren in 't geheel reeds 14 man gedood of gewond, terwijl de sergeant Bernard nog de eenige levende Europeaan was, zoodat de zes nog valide Madureezen met hem in alles moesten voorzien.

De gewonden, die daartoe in staat waren, lagen op de wallen de geweren af te vuren, die door de vrouwen geladen werden, terwijl Bernard met zijne zes Madureezen zich overal vertoonde om den vijand omtrent zijne zwakte te bedriegen en door hen op alles wat te na kwam liet vuren, zoodat de geweerloopen soms zoo warm waren, dat men ze niet meer kon vasthouden.

Hoe hoog de nood ook steeg, toch behield Bernard uiterlijk hetzelfde kalme voorkomen alsof hij zeker was van de overwinning, gaf bedaard zijne bevelen, verbond en verzorgde de gewonden, moedigde de afgematten aan tot nieuwe krachtsinspanning, en legde met vaste hand een te dicht naderende Padrie door zijn zeker schot neer.

Toen echter de nood 't hoogst was, was de redding het meest nabij.

Des morgens, bij het krieken van den dag, hoorde de kleine door waken en strijden afgetobde bezetting een geweldig schieten en strijdrumoer aan de zeezijde, en reeds wilde Bernard aan zijn

voornemen gevolg geven om de versterking in de lucht te laten vliegen, want hij zou onmogelijk langer weerstand kunnen bieden, toen hij eenige schepen in scherp gevecht zag met de Atjehsche rooverspraauwen en toen deze hun heil in de vlucht zochten werden van die schepen onmiddelijk gewapenden aan den wal gezet, die terstond de belegeraars begonnen aan te vallen.

Dat was de uitkomst! Dat was het ontzet! ofschoon hij in de bevrijdende troepen geen Hollandsche uniformen herkende.

Het was de Boegineesche handelaar Anachoda Langkap, die vernemende wat er gaande was, dadelijk met zijne goed gewapende en sterk bemande schepen tot ontzet naar Aijer Bangies stevende, de zeeroovers onverschrokken aangreep en verdreef en toen met leeuwenmoed zijne aartsvijanden, de Padrie's te lijf ging.

Op dat gezicht kreeg de bezetting nieuwen moed.

Bernard liet dadelijk door de gewonden het vuur op den vijand openen en deed zelf met zijne zes soldaten een uitval, de Padrie's verwoed met de bajonet voor zich uit drijvende.

Dezen, zich onverhoeds van drie zijden aangegrepen ziende, gingen op de vlucht en verdwenen uit den omtrek.

Toen de kapitein Hellwig den volgenden dag met een detachement van honderd man tot ontzet uit Padang opdaagde, waren van den vijand nog alleen de talrijke achtergelaten dooden in den omtrek te vinden en woei Neerland's vlag overwinnend boven de kleine dappere bezetting, die, hoeveel ellende zij in die weinige dagen ook had uitgestaan, uitgelaten was van vreugde over de zegepraal.

Bernard bleef wat hij zich zelf maakte, sergeant, omdat hij door zijn kloekmoedig optreden zoo degelijk getoond had dien graad waardig te zijn en weldra sierde het eeremetaal der Militaire Willemsorde zijne kloeke borst; een ieder had den diepsten eerbied voor den dappere beleidvolle verdediger van Aijer Bangies, wiens heldendaad nog lang daarna door de bevolking onder elkander verhaald werd, als een sprekend voorbeeld van Hollandsche moed, degelijkheid en onverwinbaarheid.

De roemrijke terugtocht

van den Luitenant Kolonel der Infanterie F. Vermeulen Krieger van Pisang naar Koriri (Sumatra's Westkust) — 1833

. . . . . . ou vainqueur ou vaincu
Qui peut combattre encore n'a pas assez vécu.
L. ARNAULT, Regulus.

Den 11^{en} Maart 1864 trok de Infanterie, te Breda in garnizoen, als voor eene militaire wandeling met den Kolonel aan 't hoofd de stad uit en sloeg den weg naar Etten in.

Het scheen wel dat die weg met een bijzonder belangwekkend doel gekozen was, want manhaftiger en met meer opgewektheid dan anders ging de kolonne opgeruimd en uit volle borst zingende voort, in het door eene levenwekkende voorjaarszon verlichtte landschap, vroolijk met opgerichten hoofde rondblikkende, terwijl ook de muziek zich niet onbetuigd liet en telkens hare vroolijkste wijsjes deed hooren, zoodat zelfs de vriendelijke Noord-Brabandsche buitenlui, die den flinken troep ontmoetten, veel vroolijker dan anders hun «*gemergen saomen*» uitspraken.

Te Etten gekomen, trok men met volle, helder klinkende muziek het dorp binnen; met luiden, gelijkmatigen pas marcheerende als voor een defileermarsch, volgde de troep een oogenblik de hoofdstraat en stelde zich daarna tegenover eene eenvoudige burgerwoning in orde van parade op, waarbij alle bewegingen met eene flinkheid en eene regelmaat werden uitgevoerd, als werd in de geheele troep slechts één geweer bewogen, als ware 't gelid door rechte lijnen afgebakend en als wilden allen ter eere van een hooggeplaatst of bijzonder hooggeacht militair toonen, welke degelijkheid en kracht er in onze brave Hollandsche jongens zit.

Allen staan als marmeren zuilen; geen geluid wordt gehoord; aller oogen zijn op de deur der woning gevestigd en als deze zich opent, klinkt er een kort kommando, waarop de troep als

geëlectriseerd in één forsche beweging de geweren presenteert, terwijl de officieren, de Kolonel 't eerst, het eerbiedig militair saluut brengen met hun zwaard en de muziek eene zoo luid mogelijk klinkende overwinnings-fanfare doet hooren.

Een eerwaardig grijsaard is naar buiten gekomen en beantwoordt die eerbewijzing met militairen groet. Uit zijn geheele uiterlijk en zijne rechte, onberispelijke, martiale houding spreekt den ouden krijger, wiens schouders trots de last der jaren van geen buigen weten, terwijl de ordeteekenen van de Militaire Willemsorde 3e klasse, de Nederlandsche Leeuw en de Eikenkroon, die zijne breede borst versieren, getuigenis afleggen van zijn dapper en onverschokken gedrag als krijgsman voor Koning en Vaderland en van zijn wel besteed leven als dienaar van den Staat.

Het was de gepensioneerde Luitenant Kolonel van het Indische leger F. Vermeulen Krieger, de om zijne dapperheid, groot beleid en edele humaniteit vermaarde Overste, die dien dag zijn 82en verjaardag vierde en daarom door de jongere kameraden van het Hollandsche leger eene welverdiende hulde werd gebracht, eene hulde die zoowel den brenger als den gehuldigde tot groote eer verstrekt.

Rechtop en met schitterende oogen, als was hij nog in vroeger dagen, monsterde hij den kranigen troep, gevolgd door den heer G. Perk van Lith, zijn adjudant in moeielijke tijden, die met tal van vrienden en oude krijgsmakkers van den jubelaris voor dien feestdag was overgekomen. Met zichtbaar welgevallen schreed de Overste langs de gelederen dier brave Hollandsche jongens, die zooveel beloofden voor de ure des gevaars en wier blikken toonden, dat zij die belofte gestand zouden doen, zijn voorbeeld navolgende, blikken waaruit bewondering en eerbied spraken voor den held van 22 veldslagen, gevechten en bestormingen, voor de brave die viermaal zijn bloed stortte in den dienst van zijn Koning en zijn Land, voor den beroemden aanvoerder der vermaarde Jagers van Vermeulen Krieger, voor den kranigen leider van den zoo hoog geroemden terugtocht van Pisang naar Boekit Koriri op Sumatra, een terugtocht eenig in de Indische krijgsgeschiedenis,

schitterende tusschen zooveel daden van Moed, Beleid en Trouw, voor den soldaat die zooveel gedaan en zooveel geleden had en ten slotte miskenning ondervond, doch die miskenning droeg met de eigenaardige militaire zelfverloochening.

Het hart der brave jongens klopte hoog in den boezem van rechtgeaarden trots en toen de Chef na de inspectie in eenige korte, welgemeende, hartelijke woorden den jubilaris aller eerbiedige hulde vertolkte, toen klonk als uit één mond met een tot het hoogste punt opgevoerd enthousiasme, die kreet waaruit de hoogste vereering sprak, «*Leve de dapperen Krieger.*»

Het oog van den gevierden held werd vochtig en een kostbare traan parelde op den grijzen knevel, want hij was geroerd door zooveel kameraadschappelijke hulde, die zijn echt krijgsmanshart zoo goed deed en hem in eens alle miskenning vergoedde.

Het was helaas zijn vóórlaatsten verjaardag, want hij overleed den 27^{en} September 1865. Een eenvoudige grafsteen dekt op de rustplaats der dooden te Etten het graf van den hoogvereerden, beminden held en edele Nederlander.

Moge de daarop vermelde roemrijke naam die spreekt van toewijding en plichtgevoel, voor 't nageslacht altijd eene aansporing zijn tot navolging, en moge dat graf altijd in eere blijven, als eene voor Nederland heilige plek.

De Overste Vermeulen Krieger had in talrijke gevechten in bijna alle streken der kolonie zijn leven gewaagd, maar vooral ter Sumatra's Westkust in den strijd tegen de Padrie's werd hij de algemeen bekende held, de beroemde onverschrokken beleidvolle aanvoerder, die aan het hoofd zijner dapperen, die hem aanbaden, alles durfde en alles kon ondernemen, terwijl het korps der naar hem genoemde jagers, zijn korps, een keurkorps was, gezien en geacht bij de krijgsmakkers, die het steeds de eereplaats inruimden, en door den vijand gevreesd wegens zijn ontembaren moed.

Vermeulen Krieger was een der weinigen, die voor hunne vele verdiensten de eer genoten hun naam aan eene vaste

versterking te geven, en zoo droeg een te Soengei Poeä opgerichte benting, den naam van ««fort Vermeulen Krieger»».

Door den beroemd geworden beleidvollen en ontzettend moeielijken terugtocht van Pisang naar Boekit Koriri in Agam steeg Vermeulen Krieger tot het toppunt van zijn roem.

Een terugtocht, vooral onder die omstandigheden en zooals hij die volbracht, is een van de moeilijkste problemen van het oorlogvoeren en zelfs veel moeilijker dan om eene overwinning, hoe schitterend ook, te behalen, want daarbij zijn de krijgers aangevuurd door de merkbare kans op succes en worden als 't ware van zelf medegesleept, doch bij een terugtocht onder de moeielijke omstandigheid van 's vijands kolossale overmacht en hardnekkige vervolging, worden velen moedeloos, enkele wanhopig, bijna allen neerslachtig. Alles en alles hangt dan af van den Chef die beveelt en door zijne kalmte en moed vertrouwen wekt bij de zijnen, om zoo'n terugtocht niet in eene wanhopige vlucht, een «sauve pui peut» te doen ontaarden, wat gewoonlijk en bijna zeker met aller ondergang eindigt.

Hoe ook geroemd, geprezen en gevierd toch bleef hij persoonlijk dezelfde eenvoudige, degelijke soldaat, vol plichtgevoel en toewijding, al werd ook de bewondering van 't geheel leger zijn deel.

Weer smeulde er een opstand, aangestookt door de ons fel hatende, wreede, strijdlustige en fanatieke secte der Padrie's en overal zag men de voorteekenen van een naderenden storm.

Den 29en December 1832 waren twee Jagers, die van het fort te Bondjol naar Bjerro gegaan waren om te fourageeren, onder weg vermoord en beroofd, en daarom begaf Vermeulen Krieger, actief als hij was, zoodra hij op 5 Januari 1833 te Fort van der Capellen de tijding vernam, zich zelf naar Bjerro om de zaak te onderzoeken, gevolgd door zijn adjudant den Luitenant G. Perk van Lith, en een detachement jagers sterk 75 man onder den Luitenant W. G. Schouten.

Te Bjerro het onderzoek tot geen goed resultaat kunnende brengen, daar geen der opgeroepen hoofden voor hem verscheen,

ging hij den 7^{en} Januari met zijn detachement naar Pisang, waar zich eene kleine versterking bevond, bezet door een sergeant en 17 soldaten, daarbij vergezeld door den Luitenant B. Bouman, civiel gezaghebber in Agam, den Luitenant J. Schoch, civiel hoofd der XII Kotta's en VII Loerah's en een getrouw Inlandsch hoofd, terwijl hij tegelijkertijd aan Luitenant M. de Wautier, kommandant te Bondjol, den last zond om zich ook naar Pisang te begeven om met hem te confereeren.

Te Pisang komende, vond hij het kleine garnizoen in groote onrust, omdat de Maleijers uit de omstreken en de nabijgelegen kampong hoe langer hoe brutaler en onbeschaamder werden, en eindelijk met vrouwen en kinderen den omtrek van het fort en de kampong Pisang hadden verlaten, eenige bekende teekenen, gelijkstaande met eene oorlogsverklaring, achterlatende.

Daar de versterking te klein was, om de geheele troepenmacht die hem vergezelde te herbergen, besloot Vermeulen Krieger met de zijnen de verlaten kampong, die zoo noodig zeer goed te verdedigen zoude zijn, te betrekken.

Reeds dadelijk werden in de verlaten woningen der kampong bebloede overblijfselen van de kleeding en uitrusting der vermoorde jagers gevonden, zoodat men daardoor overtuigende bewijzen in handen had van de medeplichtigheid der bewoners van Pisang aan den roof en den moord, waaromtrent Krieger het onderzoek leidde.

Luitenant de Wautier kwam den volgenden dag des middags te Pisang aan, vergezeld van een escorte van 9 jagers van het garnizoen te Bondjol en rapporteerde, dat hij in de streek, waar hij doorgetrokken was, niets verdachts of onrustbarends bemerkt had.

Krieger, die echter den onrustigen en dreigenden toestand niet vertrouwde, gelastte dien officier om nog dienzelfden avond naar zijn garnizoen terug te keeren, doch stond ten slotte toe, op het aandringen van Luitenant de Wautier, dat het vertrek den volgenden morgen zou plaats hebben, om de vermoeide jagers van het escorte een nacht rust te gunnen.

Van deze goedkeuring tot uitstel, heeft Krieger altijd berouw gehad, want den volgenden morgen, geruimen tijd na het

vertrek van de Wautier, ontving hij middels een ontsnapte bediende van Bondjol het bericht, dat dienzelfden nacht, in den vroegen morgen voor zonsopgang, de post te Bondjol afgeloopen was en de geheele bezetting, sterk 27 Europeesche en 19 Inlandsche onderofficieren en manschappen, op de wreedaardigste wijze was mishandeld en afgemaakt.

De Luitenant de Wautier, onbekend met het voorgevallene en vol vertrouwen naar Bandjol terugkeerende, onderging op zijn terugmarsch met zijn 9 Jagers hetzelfde lot, waarvan Krieger nog dienzelfden dag de zekerheid kreeg.

Des nachts zag men veel seinvuren in 't gebergte van den omtrek ontsteken en was het merkbaar dat groote troepen inlanders heen en weer trokken, terwijl de Inlandsche Luitenant Prawiro Dirdjo, behoorende tot de bezetting van het fort Vermeulen Krieger, het bericht bracht, dat ook in de nabijheid van dien post groote onrust heerschte.

Al die omstandigheden te samen genomen schonken Krieger de overtuiging, dat hij zich te midden van den opstand bevond en dat verdere pogingen tot onderhandelen nutteloos waren, daar ook de hoofden van Pisang en omstreken aan de gedane oproeping geen gehoor gaven, ja zelfs weigerden om den boodschapper door te laten.

Nu eerst kwam de dappere Overste, meer vecht-soldaat dan diplomaat en onderhandelaar, in zijn waar element en nam hij terstond de noodige maatregelen voor de veiligheid van den troep, met al de bedaardheid en zekerheid, den practischen en kundigen aanvoerder eigen.

De toestand te Pisang was voor den daar gelegerden troep alles behalve rooskleurig. In het fort waar slechts op eene kleine bezetting gerekend was, waren geen levensmiddelen genoeg om den geheelen troep te voeden, terwijl in de kampong niets te vinden was en de opstandelingen wel zorg zouden dragen, dat de bezetting zich niet van elders voorzag. Bovendien bevond men de voorraad munitie zoo gering, dat voor elk geweerdragend man slechts het noodige voor 30 schoten in voorraad was.

Krieger besloot daarom, om op het naar hem gedoopte fort terug

te trekken, daar die weg, hoewel niet de kortste, toch de beste was en zond den last derwaarts, om hem met eene kolonne van 100 man te gemoet te trekken, want hij vermoedde met recht, dat de opstandelingen hem op dien tocht niet met rust zouden laten.

De kleine patrouille Djajang-Segars, die met de overbrenging van die order belast was, kwam echter eenigen tijd later terug. De vijand had haar den weg versperd en met een verlies van twee dooden teruggeslagen, terwijl de kommandant der patrouille bovendien rapporteerde, dat de weg naar het fort Vermeulen Krieger niet meer te volgen was, daar de opstandelingen de brug over de ondoorwaadbare en snelstroomende rivier, de Masang, hadden afgebroken; de overtocht, die in gewone omstandigheden zonder brug reeds hoogst gevaarlijk was, was nu onmogelijk, omdat de vijand wel zoude zorg dragen, om de rivieroevers sterk bezet te houden.

De eenige weg waar langs den terugtocht nu nog mogelijk was, was de weg naar Boekit Koriri in Agam; hoewel deze weg de kortste en nauwelijks 12 uur gaans lang was, en slechts door twee snelstroomende doch doorwaadbare zijrivieren van de Massang voerde, was het eigenlijk niet veel meer dan een moeielijk begaanbaar breed voetpad, dat over steile hoogten, door diepe ravijen en somtijds door dichte bosschen voerde, terwijl die streek het sterkst bevolkt geacht werd en daar ook den meest heftigen tegenstand verwacht kon worden.

Er bleef echter geene keus! De tocht moest gewaagd worden, want zooals de toestand nu was, was standhouden onmogelijk, hoe dapper de troep ook was.

Den 12^n Januari 1833 des morgens om 6½ uur stond alles voor den afmarsch gereed. Hoewel het nog zoo vroeg was, brandden toch reeds de zonnestralen en de onbewolkte lucht wettigde het vermoeden, dat de dag bijzonder heet zoude zijn.

Tachtig geweerdragende onderofficieren en manschappen waren aangetreden onder het opperbevel van den Overste Vermeulen Krieger en daarbij bevonden zich de 1^e Luitenant adjudant G. Perk van Lith, de 1^e Luitenant W. G. Schouten en de 2^e Luitenants

B. Bouman en J. Schoch, zoomede de Inlandsche 2e Luitenant Prawiro Dirdjo en een getrouw gebleven Inlandsch hoofd. De grootste helft der geweerdragenden vormden de beroemde Hollandsche Jagers van Vermeulen Krieger, die hun ouden roem van onverwinlijk te zijn moesten handhaven en de andere helft bestond uit Amboineezen, die volgzame, intelligente en heldhaftige soldaten van Indischen oorsprong, doch Christenen van geloof, die tot op den huidigen dag die groote eigenschappen bewaard hebben, die de Hollanders evenaren in moed en trouw, en onder de beste troepen van het Indische Leger gerekend worden.

Al die dapperen zouden strijden onder de bevelen en onder de oogen van den hoogvereerden beminden Overste, die hun volkomen vertrouwen genoot en die zij blindelings zouden gehoorzamen, wetende dat hij hen steeds den besten weg zou wijzen en daarop voorgaan, de weg tot eer en roem, al voerde die weg ook ter dood.

Elk man droeg zelf zijn karig aandeel in de overgebleven rijst, die gekookt medegenomen werd, terwijl het restant arak in onbreekbare kalebassen *) aan de zorg der onderofficieren werd toevertrouwd, om onderweg zoo noodig eene kleine hartsterking te kunnen uitreiken, want dat 't behalve een heeten dag, eene heete worsteling met de opstandelingen zoude geven, daarvan waren allen overtuigd, gewoon als zij waren de woeste en fanatieke Padrie's te bevechten.

Voor den afmarsch wees de Overste de zijnen er ernstig op, dat het een eerste vereischte was, om onder alle omstandigheden bedaard en aaneengesloten te blijven, alle orders stipt en terstond op te volgen en uithoofde van den geringen voorraad ammunitie alleen dàn te schieten, als men zeker was van te raken, want geen enkele kogel mocht nutteloos worden verspild.

De geweren werden met de meeste zorg geladen, de bajonet, dat in handen dier dappere soldaten zoo verschrikkelijke aanvalswapen, steviger bevestigd en daarna klonk het beslissende «*voorwaarts.*»

---

[1]) Gemaakt van uitgeholde vruchten wier vorm veel van eene flesch heeft.

Wegens de geringe breedte van den weg was men genoodzaakt uit de flank op twee gelederen te marcheeren en daarom werd met uiterst bedaarden en kalmen pas vooruitgegaan, ten einde goed gesloten te kunnen blijven.

Vooruit ging de Luitenant Bouman met 15 der beste schutters en in den rug werd de troep gedekt door den Luitenant Schouten met 20 dappere jagers.

Hoewel van den beginne af aan de kleine kolonne door een tierenden, schreeuwenden, opgewonden en moordlustigen vijand vervolgd werd, werd toch de tred geen oogenblik versneld, en heerschte in de troep de grootste stilte, terwijl alleen Krieger's stem gehoord werd, die boven 's vijands getier uitklonk, de zijnen aanmoedigende tot bedaardheid en vertrouwen.

De kalm voortrukkende troep was weldra aan alle zijden omringd door een 2000 tal woeste, tot de tanden gewapende Padrie's, die uitdagend en moordlustig den klewang zwaaiden en waarvan de zich onkwetsbaar achtende voorvechters de kolonne zelfs tot op 40 passen naderden, en toch werd er geen schot gelost, geen enkele haastige beweging gemaakt, zoo kalm bleef de troep, vertrouwende op den onverschrokken aanvoerder, zijn bevel met diezelfde kalmte afwachtende, als waren zij op een exercitieveld en niet tegenover de verschrikkelijke werkelijkheid.

Bedaard en duidelijk deelt Krieger de zijnen met heldere en duidelijk verstaanbare stem mede, dat hij zoo dadelijk halt zal laten houden; dat dan de kolonne naar twee zijden front moet maken, voor en achter gedekt door vóór- en achterhoede, en op zijn kommando één salvo moet lossen in den dicht opeengedrongen hoop vijanden, doch vooral zorgen moet dat elke kogel zijn man en 't eerst de aanvoerders en voorvechters treft.

De vijand is nu tot op 20 pas, ja enkelen zijn zelfs tot op 15 en 10 pas genaderd, zonder dat eenige beweging 't voornemen van den aanvoerder verraadt, zonder dat een der jagers op dat woeste dreigende geschreeuw schijnt acht te slaan, al snorren ook nu en dan werp-spiesen door den troep.

Daar klinken eensklaps duidelijk, helder en krachtig boven alles uit, de kommando's ««*Halt*»» ! «*Front*» ! «*Vaardig*» ! «*Aan*» ! «« *Vuur*»» !

Alsof zij automaten waren zoo voeren de Jagers die bevelen uit en er klinkt als 't ware slechts één schot!

De indruk van die bedaarde en besliste handeling was overweldigend, terwijl de uitwerking van dat met vaste hand afgegeven vuur in den verwarden hoop eene zoo verschrikkelijke slachting aanrichtte, dat de overmoedige bende als een hoop vreesachtig wild uiteenstoof.

Onwillekeurig heffen de Jagers een overwinnend «*hoera!*» aan, maar ««*stilte*»» kommandeert de zoowel in voor- als tegenspoed altijd bedaarde Overste, ««*stilte!*»» ««*Laadt de geweren!*»»

Terstond is alles stil en hoort men alleen 't gejammer des vijands, vermengd met kreten van woede en spijt, benevens de vergeefsche aanmoediging der vijandelijke aanvoerders en het dreigend geklikklak van het herladen der geweren, dat even nauwkeurig en regelmatig plaats heeft als op het oefeningsveld.

Op het kommando van Krieger herneemt de kolonne weer kalm den marsch, gevolgd en omringd door den vijand, doch die, hoewel de jagers een oogenblik opgehouden worden door eene versperring die omgetrokken moet worden, op eerbiedigen afstand blijft, want de leeuw heeft van zich afgebeten en de indruk daarvan duurt nog voort.

Maar de toestand wordt moeielijker.

Na het passeeren dier versperring moet eene steile, dicht begroeide hoogte beklommen worden, waar 't van vijanden wemelt, terwijl duizende anderen de flanken en den rug bedreigen en de vijand nu ook van geweren gebruik maakt, zoodat de kogels, hoewel uit minder goede vuurwapenen en door ongeoefende hand afgezonden, de Jagers toch om de ooren gonzen. Tusschen het geschreeuw en gegil mengen zich nu het aanhoudend knallen der schoten.

De weg naar boven is geheel onbegaanbaar door de diepe kuilen en de omgekapte boomstammen, zoodat dat alles te samen als 't ware slechts ééne versperring vormt.

Krieger geeft aan een sergeant en 15 jagers den last om zich, trots

alles wat gebeuren mocht, straks door bosch en kreupelhout om de versperring heen sluipende, naar boven te begeven en van daar een spaarzaam, doch goed gericht vuur op den vijand te openen; bij dezen troep voegt hij drie hoornblazers, die, als dat vuur geopend wordt, tegelijkertijd het den verschrikkelijken bajonetaanval der jagers voorafgaande en algemeen bekende signaal *attakeeren* moeten blazen, zonder dat echter de patrouille een aanval mag doen, allen moeten kalm blijven liggen en zorgen dat geen schot mist.

Nu gelast de Overste om alle paarden, die van nu af aan op 't moeielijke pad slechts hinderlijk zullen zijn, weg te jagen en alle overtollige bagage neer te werpen.

Dit maakt des vijands roofzucht gaande, zoodat zijne aandacht daardoor van de kolonne wordt afgetrokken en de vooruitgezonden patrouille met de drie hoornblazers maakt daarvan gebruik, om te trachten zoo spoedig mogelijk den top der hoogte te bereiken; ook de kolonne volgt terstond die beweging.

Door struiken en slingerplanten met scherpe doornen, waarin de mannen verward geraken, gaat 't nu zoo snel mogelijk de hoogte op, doch de vijand heeft de list bemerkt en weldra wordt de kleine troep van alle zijden heftig beschoten, terwijl van den top groote rotsblokken naar beneden worden gerold om de dapperen te verpletteren.

Maar weldra wordt het gejuich des vijands beantwoord door de bijna nooit missende schoten der vooruitgezonden jagerpatrouille, die den top reeds heeft bereikt, terwijl te gelijkertijd het gevreesde signaal «*attakeeren*» van boven luide over den omtrek weergalmt.

De voorwacht is dus slaags; terwijl de vijand voor het kalme vuur en het dreigende hoorn-signaal wijkt, spoedt een ieder zich zoo snel mogelijk vooruit en weldra is de kolonne boven op de hoogte weder vereenigd en herademt daar een oogenblik.

De bestijging heeft een vol uur geduurd en eene ontzettende krachtsinspanning gevorderd; hijgend en uitgeput komen de dapperen boven, met verlies van één jager en twee Inlandsche bedienden aan dooden en 12 gewonden. Krieger zelf is verbaasd dat

de kolonne, die onwillekeurig uit elkaar geraakte bij deze koene poging, door den zoo overmachtigen vijand niet geheel vernietigd is.

Gedurende de bestijging zijn helaas door de beweging tusschen de dicht in een gegroeide doornachtige struiken de voorraad rijst en de kalebassen met arak losgerukt en verloren gegaan, zoodat nu ook niets ter opwekking genuttigd kan worden.

De Inlandsche Luitenant Prawiro Dirdjo en het trouw gebleven Inlandsche hoofd zijn verdwenen. Het bleek later dat zij met levensgevaar tusschen de vijandelijke drommen waren doorgeslopen om een nabij gelegen post met het voorgevallene in kennis te stellen, zoodat dit fort daardoor voor een overval behoed werd.

Weldra beginnen de een oogenblik afgedeinsde vijanden, aangemoedigd door hunne kolossale overmacht, weder op te dringen en moet de troep, hoe vermoeid ook, vooruit, zonder den dorst te kunnen lesschen, want water is niet op die hoogte te vinden en alle andere middelen ter opwekking ontbreken.

Met de gekwetsten in hun midden vervolgt de kolonne den marsch, doch nu doet zich een schandelijk incident voor, dat gelukkig eenig is in de geschiedenis onzer oorlogen.

De jager Zegers heeft bij de bestijging der hoogte een der verloren fleschen arak gevonden en is nu zoo smoordronken, dat hij geen voet kan verzetten. Niets helpt! Men zet hem overeind en ranselt hem vooruit met het plat van de sabel, doch als een gevoelloos dier stort hij weer neder. Alle krachten zijn noodig om te strijden en de brave gewonden te helpen, en men kan zich dus niet belasten met het vervoer van een beschonkene; de geheele troep geeft zijn afkeer luide te kennen.

Hoe ongaarne ook, doch met blijkbare instemming der makkers, gelast Krieger om den onwaardigen jager aan zijn lot over te laten, dat dan ook weldra beslist is. Een paar minuten later hakken de oproerlingen, nog in het gezicht der kameraden, den dronkaard 't hoofd van den romp, en heffen dat, op eene piek geplaatst, als een zegeteeken omhoog.

Zoo zagen de soldaten, dat elke ongehoorzaamheid, elke overtreding zich zelve strafte en den dood ten gevolge had.

Bij de afdaling der hoogte, ongedekt en in 't gezicht van een talloozen vijand, zijn de verliezen veel grooter.

Spoedig heeft de troep een verlies van 4 dooden en 8 gewonden, waarbij de zwaarste gekwetsten, door de minst gewonden gesteund moeten worden. De munitie van hen die niet meer strijden kunnen, wordt zorgvuldig onder de anderen verdeeld.

Maar voorwaarts gaat 't, altijd voorwaarts, al gaat 't langzaam, doch altijd vol vertrouwen in het beleid van den aanvoerder, en door zijn krachtig voorbeeld bedaard blijvende, wordt er geen schot gelost zonder zijn uitdrukkelijk bevel, want Krieger spaart de munitie, die zoo onontbeerlijk is voor een goeden uitslag en laat alleen enkele schoten doen als de vijand te veel opdringt, maar dan vallen er ook evenveel voorvechters als er schoten gelost worden.

Eindelijk nadert men eene, hoewel doorwaadbare, toch zeer snel stroomenden zijtak van de rivier de Massang, zoodat de overtocht, vooral voor de gewonden, zeer bezwaarlijk is, daar de vijand, zooals overal elders, de bestaande brug vernielde.

Zoowel van de overzijde der rivier als in den rug en op de flanken der kolonne, ging een juichkreet op, zooals alleen eene fanatieke en bloeddorstige bende kan slaken, die zich meester acht van zijne prooi, terwijl zich aan alle zijden een talloozen, wraaklustigen vijand vertoonde, die de afgehouwen hoofden der gevallenen op pieken gestoken zegevierend medevoerde en blijkbaar zijn lust naar moord hoopte te kunnen bevredigen.

Maar zij hadden gerekend buiten den beleidvollen, kalmen Krieger en zijne gedisciplineerde, onverschrokken jagers.

Met een paar goed gerichte schoten wordt de overzijde der rivier schoon geveegd en terstond snellen eenigen door den stroom, om den overtocht te beschermen; Luitenant Schouten plaatst zich met eenige goede schutters in den rug der kolonne, om den vijand tegen te houden en daarna gaat de rest van den troep, elkaar bij de hand houdende, naar de overzijde, tot onder de armen door den snellen stroom wadende, doch zich met wellust door het koele heldere water latende besproeien.

Het ontzag dat de overtalrijken vijand had voor dat dapper, taktvol en beslist optreden, maakte dat de troep een oogenblik op verademing kon komen, den verschrikkelijken dorst naar welgevallen lesschen en de gewonden zoo goed en zoo kwaad als 't ging verbinden. De zon wierp van den wolkeloozen hemel hare stralen bijna loodrecht neder en het was brandend heet.

Daarna gaat het weder op den lijdensweg voorwaarts, want de duizenden, die als woedende hyena's 't kleine hoopje aan alle zijden huilend omgeven, hebben weder moed gevat en dringen onstuimig op, zoodat zij spoedig tot op 100 pas genaderd zijn, zonder dat de troep veel durft te schieten, want zoo als reeds gezegd is, alleen de munitie zou hun redmiddel zijn, daar een handgemeen, hoe dapper de jagers ook waren, door de kolossale overmacht des vijands de vernietiging der kolonne tengevolge zou hebben.

Had de kranige, moedige troep in die betrekkelijk korte spanne tijd reeds veel geleden, nog was 't leed niet voorbij, en 't ergste moest nog komen.

Het betrof hier niet, zich met een geduchten, krachtigen en goed doorgezetten aanval door den vijand heen te slaan, maar om, na het eene gevaar met moeite en dapperheid getrotseerd te hebben, het andere met onverflauwden moed onder de oogen te zien en tevens de gewonde, hulpelooze makkers te beschermen en te vervoeren. Het gold hier, trots de afmattende en hardnekkige vervolging van een zeer overmachtigen vijand, het eene oogenblik standvastig en volhardend voorwaarts te gaan en het andere oogenblik dapper stand te houden of aan te vallen, het gold hier soldaat te zijn, dat is, zich moedig en zelfverloochenend te gedragen, met kalmte en bedaardheid te strijden en door discipline en gehoorzaamheid de eenheid van handelen te bewaren, zoo onmisbaar om 't gewenschte doel te bereiken.

Aan die deugden ontbrak 't de dappere jagers, de brave jongens niet, onder Kriegers beleidvolle aanvoering.

Het pad, dat de kolonne daarna volgde, was als bezaaid met randjoe's en voerde naar eene kampong, waaruit 's vijands woest krijgsgeschreeuw hen reeds uit de verte tegemoet klonk als eene echo der moordkreten, die van alle zijden tot hen doordrongen, terwijl de kogels floten, de werpspiesen dreigend gonsden en groote steenen, door krachtige handen van de voorbijgetrokken hoogten geworpen, verpletterend nederploften, doch elken vijand, die zich maar eenigzins bloot gaf, trof het nooit missende lood der kalme en zeker schietende jagers.

Als men deze kampong is doorgetrokken, is het kleine hoopje strijders weder met eenige makkers verminderd en heeft de vijand weder eenige bloedige tropeeën meer op de van bloed druipende lanspunten, terwijl ook het aantal gewonden grooter is geworden; de troep is afgemat en uitgeput van den voortdurenden strijd en de verzengende hitte.

«*Voorwaarts*», klinkt zoo opgewekt mogelijk Krieger's donderend kommando, en voorwaarts gaat 't! Voorwaarts sleept zich dat handje vol dapperen, gevolgd en omzwermd door talrijke vijanden, die zich bij duizenden laten tellen, alsof de geheele bevolking zich op dat éêne punt verzameld had om dat dappere troepje te vernietigen, doch in afwachting daarvan, brullende van spijt, zijne woede koelt aan de achtergebleven lichamen der in den ongelijken strijd gevallen helden.

Zoo gaat 't voortdurend berg op en berg af, langs of door sterk bevolkte en versterkte kampongs, telkens de rivier, die zich als eene slang door 't landschap kronkelt, weder overtrekkende, beschenen en verschroeid door de brandende tropische zon; 't gaat langzaam, zeer langzaam, want 't aantal gewonden neemt voortdurend toe, maar onverpoosd gaat 't voort elkaar kameraadschappelijk steunende, al teekent ook een bloedig spoor de weg die de kolonne volgt.

Vele jagers kunnen zelfs geen buks meer hanteeren maar toch verliest men den moed niet en gehoorzaamt getrouw aan de bevelen, want Krieger, gelukkig nog ongedeerd, weet hen steeds te bezielen, weet den toestand te beheerschen en 's vijands voor-

nemen reeds vooruit te raden; zij toonden zich den eerenaam van «*Jagers van Krieger*» ten volle waardig, als soldaten die zelfs bij de ernstigste verwonding geen kreet van pijn laten hooren en zich gelukkig achten als een doodelijk schot hen treft, zoodat zij de dappere makkers niet tot last behoeven te zijn.

Met gapende wonden en verbrijzelde ledematen slepen die braven zich voort, of worden, door de makkers gesteund, voortgesleept, maar Krieger en zijne officieren schijnen onvermoeid en onvervaard, en toch begaven ook hen langzamerhand de krachten.

Krieger is 't meest aan den staart der kolonne, waar 't gevaar 't grootst en den strijd 't geweldigst is.

Sergeant Visbeek, de brave kommandant van de zwakke bezetting van wat eenmaal 't fort te Pisang was, is doodelijk uitgeput neergezonken en tegelijkertijd verbrijzelt een zwaar rotsblok hem de beide beenen. Opgenomen kan hij niet worden, want zoowel de mannen als de krachten daartoe ontbreken en zelfs gesteund kan hij zich niet meer voortslepen. Hij gelast zijne makkers om hem te laten liggen, en eer de kolonne zich 50 pas heeft voortgesleept, is hij in 't gezicht der zijnen door klewanghouwen en lanssteken onder bloeddorstig gehuil afgemaakt.

De zwaar aan 't hoofd gewonde jager Groosbakker, een algemeen bemind, braaf kameraad, kan niet meer en vraagt het genadeschot van vriendenhand.

Krieger laat daarom een oogenblik halt houden, doch in dat oogenblik zijn de beide jagers, die den gewonde zullen steunen, zelve gewond door de kogels van den als razend opdringenden vijand.

De toestand is onhoudbaar, langer stilstaan is onmogelijk en wellicht den ondergang van allen. Met een hart trillende van medelijden en afgewend gelaat, doch met vaste stem spreekt Krieger 't «*voorwaarts*» uit.

De kolonne herneemt haren martelaars-weg en weldra valt er een schot. Een der jagers heeft den armen lijdenden Groosbakker den gevraagden vriendendienst bewezen en de vijand heeft weer een ontzielde held meer om zijne bloeddorst te koelen.

Een andere jager treft 't zelfde lot en met elk offer dat hem in handen valt, neemt 's vijands moordlust toe.

Het is alsof allen ter dood veroordeeld zijn!

Het is een langzamen doodstrijd! Zij zien geen uitkomst. De krachten nemen af en de weg schijnt eindeloos, terwijl de de onversaagde Krieger helaas ook al door een steenworp getroffen is, doch hoe duldeloos de pijn ook is die hij lijdt, toch toont hij de makkers dezelfde kalme glimlach, dezelfde onveranderde, bedaarde, vertrouwenwekkende houding.

Plotseling zijgt de Luitenant Perk van Lith, tengevolge van de buitengewone hitte en inspanning door eene flauwte getroffen, neer; ditmaal staat de kolonne zonder eenig bevel stil en staart beurtelings vragend naar den Overste en dan weder medelijdend naar 't bezwijmde lichaam van den braven Officier, de waardige rechterhand van den Chef, de vriend van den Overste, de man die evenals de aanvoerder overal tegenwoordig schijnt waar hulp 't noodigst, 't gevecht 't hevigst en 't gevaar 't grootst is.

Krieger durft en wil uit rechtvaardigheidsgevoel de uitgeputte Jagers niet gelasten om den Officier te dragen, ofschoon zij verlangend dat bevel uit zijne oogen willen lezen. Hier in 't gevaar is officier en soldaat voor den aanvoerder gelijk; 't zijn allen dapperen die hun leven zoo duur mogelijk verkoopen, en hoezeer hem 't lot van den trouwen adjudant en vriend ter harte gaat en hij 't bejammert dat hij zelf hem onmogelijk kan vervoeren, toch maakt hij geen onderscheid, en even als de minderen achterbleven en onder 's vijands moordend staal vielen, moet hij ook hem laten liggen; onweerstaanbaar klinkt zijn bevel, «*Voorwaarts!*»

Bedroefd zinken de hoofden der trouwe mannen op hunne borst, maar zij gehoorzamen het bevel zonder morren en zonder klagen, wetende dat Krieger niets doet zonder goeden grond.

Bewonderenswaardige discipline!

Toen treedt de Javaansche bediende van Perk van Lith, Tom genaamd, die zich alleen door trouw en niet door discipline gebonden acht, naar voren en hoe uitgeput hij zelf ook is, spant hij alle krachten in, beurt zijn braven meester zoo goed mogelijk

op, en sleept hem wankelend, evenals een afgebeuld lastdier zou doen, voort, telkens struikelende en weder opstaande, doch hardnekkig volhoudende, aangemoedigd door de goedkeurende blikken der soldaten, die den hoogsten eerbied toonen voor die moedige en trouwe daad.

Eindelijk bereikt men eene eenigszins beschutte plek aan den oever der rivier en hier laat Krieger een oogenblik rusten, niet alleen om de troep eenigszins op zijn verhaal te doen komen, maar vooral om den trouwen bediende de taak te verlichten, en te voldoen aan den stillen wensch zijner braven.

Allen zijn weldra in de weer, gedekt door eenige goede schutters, die den vijand op een afstand houden, en spoedig gelukt het tot aller blijdschap, hun braven Luitenant tot het bewustzijn terug te brengen, zoodat 't hem mogelijk is om den langzamen marsch der uitgeputte kolonne te kunnen volgen.

Eenige oogenblikken later trapt de trouwe Tom in een scherpen randjoe, die hem den voet geheel openrijt, zoodat hij strompelend slechts moeielijk kan volgen en ten slotte op zijne beurt nederzijgt. Hij kan niet meer.

Nauwelijks bemerkt dit de Luitenant Perk van Lith of, ridderlijk als hij is, gaat hij terug, en ofschoon zelf bijna bezwijkende neemt hij den braven bediende op zijne beurt op zijne schouders, hoe deze uit eerbied ook tegenspartelt, en draagt hem verder, met het edele voornemen om zijn redder te redden, of met hem te sneven.

Schoon voorbeeld van ridderlijken moed, onbezweken trouw, edele zelfopoffering en trouwe kameraadschap, die zich zoo in de uren van 't grootste gevaar 't sprekendst vertoont en dan den diepsten eerbied afdwingt. De grootheid dier edele daad kan slechts hij ten volle beseffen, die onze moorddadige Indische oorlogen heeft medegemaakt en dus weet, dat bij den bloeddorstigen vijand geen genade is voor de ongelukkigen die in hunne wreede handen vallen.

Een band van trouwe en edele kameraadschap bond al die

als 't ware ter dood veroordeelde mannen van dat zoo deerlijk geteisterde en geslonken hoopje dapperen te samen.

Steeds hardnekkig vervolgd, steeds strijdende en makkers verliezende, steeds meer gewonden krijgende, bereikt de troep tegen 5 uur in den namiddag, dus één uur voor zonsondergang, na eene aanhoudende worsteling van ongeveer 10 moeitevolle uren zonder eenig voedsel, eene kampong waaruit geen krijgsgeschreeuw, geen tartend gejuich, geen bloeddorstig gehuil hen te gemoet klinkt en waar eene doodsche doch dreigende stilte heerscht.

De jagers strompelen voort, onverschillig voor den voortdurend opdringenden en slachtoffers makenden vijand in rug en flanken, reeds blijde dat de weg waarheen hunne redding voert niet versperd is, want zij weten dat die vervolgenden op eerbiedigen afstand zullen blijven, hun slechts uit de verte bestrijdende met geweervuur, lans- en steenworpen.

Maar Krieger waakt en vermoedt eene krijgslist.

De stem van den aanvoerder weet de afgematte bijna moedelooze troep weder een oogenblik op te wekken. Hij waarschuwt hen voor 't gevaar, dat vermoedelijk in front juist zeer nabij is en onverwachts kan losbreken, en die waarschuwing doet aller geest herleven, doet elk jager 't geweer vaster aangrijpen en zich gereed maken voor elken uitersten strijd.

De kalme beleidvolle aanvoerder had juist gezien en geoordeeld en zijn troep door de tijdige waarschuwing en opwekking een andermaal voor ondergang behoed.

Bij de kampong gekomen, werden zij eenklaps van achter muren door smalle schietgaten met een hagelbui van kogels overstelpt, tengevolge waarvan weer drie jagers sneuvelden en velen gewond, of voor de tweede en derde maal gewond werden, en de vijand, denkende zijn prooi meester te zijn, dringt nu weer dapper en woedend in onvermachtig aantal in rug en flanken op.

Maar op Kriegers bedaarde en besliste bevelen, volgen even bedaarde en besliste handelingen van dat flink aaneengesloten dappere troepje half bezwijkende invaliden, want elke jager die

nog een geweer kan aanleggen mist zijn vijand niet, en terwijl Krieger in 't front den vijand 't hoofd biedt, verdubbelen zich als 't ware zijne Luitenants Schouten, Schoch en Bouman op de andere zijden der kolonne, zelf het geweer voerende en zelf menigen al te stoutmoedigen vijand met de bajonet neervellende.

Eenigen tijd houdt het wanhopige gevecht aan, zonder dat de troep vooruit kan, doch toen de vijand voor de flinke houding der dappere Luitenants afdeinst en zoowel de rug als de flanken verademing krijgen, gaat Krieger weer onder zijn kommando tot een onstuimigen frontaanval over.

Een goed gericht salvo doet de vijand ook daar wankelen en nu gaan de jagers, hoe zwak ook, met gevelde bajonet en een luid *hoera* vooruit, waarvoor de vijand ruim baan maakt en de kolonne zoo de gelegenheid heeft om door eene natte sawah, de voor hunne zwakke krachten onmogelijk te nemen hindernis om te trekken.

Hier waadt dat handjevol dapperen tot aan de knieën door den diepen, weeken modder, met de grootste moeite vooruit komende, weder hardnekkig vervolgd door den teleurgestelden vijand, doch zonder echter de orde te verbreken en altijd stipt gehoorzamende aan Kriegers duidelijke, korte bevelen, zich weder een oogenblik sterk gevoelende door de opwinding tengevolge van het oogenblikkelijke succes.

Toen de troep op die wijze het laatste défilé is gepasseerd en zich weer betrekkelijk veilig waant, is ook de oogenblikkelijke opwinding weer voorbij. Men sleept zich nu weder moedeloos en onverschillig voort! 't Is zwoegen en tobben; 't is vallen en opstaan; 't is kruipen langs den weg, maar.... geen enkele gewonde blijft achter, daarvoor zorgen allen 't eerst.

— *Voorwaarts mannen!* klinkt Kriegers krachtige aanmoediging, *nog 10 minuten dan is 't geheel duister en dan zijn wij ook veilig!*»

Nog enkele woest volhardende vijanden gaven de vervolging niet op, steeds hopende dat eindelijk het oogenlijk zou aanbreken dat de troep buiten staat zou zijn een pas vooruit te doen, of een geweer

op te heffen en dat zij dan zonder veel gevaar van eene slachting en een bloedbad konden genieten, waarnaar zij reeds zoo geruimen tijd verlangden en dat hun telkens ontging, trots hunne meest volhardende pogingen.

Deze moeten nog eene geduchte les hebben vóór de duisternis geheel invalt, om ook deze laatsten den moed voor goed te ontnemen.

Daar zij zich echter voortdurend op eerbiedigen afstand houden, beraamt de Luitenant Schouten met Kriegers goedkeuring een stout plan.

Met 10 uitgezochte en nog strijdvaardigste Jagers, die hoogstens een enkele maal gewond zijn en dan nog niet al te zwaar, neemt hij achter eene rots positie en laat de kolonne strompelend haren weg vervolgen, terwijl hij en zijne dapperen zich neerleggen en den vijand, die overmoedig schreeuwende nadert, bespieden, zich gereed houdende tot eene beslissende handeling.

De vervolgers naderen de rots, zonder te vermoeden dat die uitgeputte troep nog tot zoo'n krachtige handeling in staat kan zijn.

Eindelijk zijn zij den kalm wachtenden Schouten en de zijnen tot op eenige passen genaderd; onmiddellijk na Schouten's kommando, «*vuur!*» klinkt er een salvo en tien vijanden vallen getroffen ter aarde! Toen daarop onmiddellijk 't donderend bevel, «*attakeeren!*» hen dreigend tegen klonk, gevolgd door een hoewel zwak toch indrukwekkend, «*hoera!*» der Jagers, spatte de vijand als een troep vreesachtige roofvogels uiteen en ging op de vlucht, de dappere jagers achter zich wanende en de rollen omgekeerd denkende, doch deze braven deden geen aanval, want zij konden zich bijna niet meer staande houden.

Na dit laatste afdoende bewijs van weerkracht staakte de vijand de vervolging, vooral ook omdat men de grenzen van het bevriende en getrouwe Agam naderde.

Tegen negen uur des avonds op eene groote drooge vlakte gekomen, die het uitzicht naar alle zijden vrij liet, veroorloofde Krieger den afgematten troep eenige rust, omdat hij overtuigd

was, dat hij voor 't oogenblik niets van den vijand te vreezen had; in de nabijheid van een helder zacht murmelend beekje liet hij halt houden en gaf toestemming om een oogenblik te rusten.

Allen vallen neer waar zij staan en daar waar zij vallen, en ook in dezelfde houding slapen de afgetobde, uit vele wonden bloedende krijgers terstond in.

Alleen de Luitenants blijven beurtelings wakker en waken met den dappere overste, wien de zorg voor de zijnen niet toeliet om eenige rust te genieten.

Na een weldoenden slaap van twee uren is 't hoog noodig den vermoeienden marsch te vervolgen en de officieren moeten als 't ware elk man afzonderlijk overeind zetten, zoo verstijfd zijn allen door vermoeienis en bloedverlies, maar ook nu weer brengen Kriegers aanmoedigende woorden en kalme, vermanende stem beweging in den half slapenden troep.

Eindelijk bereikte men een uur later eene bevriende kampong en nu is alle gevaar geweken, maar nu ook is 't met de laatste vonk van opwinding en energie gedaan, en één voor één blijven de dapperen achter.

Alleen Krieger met zijne Luitenants en negen beproefde Jagers zetten den tocht voort, want Krieger wil Boekit Koriri bereiken, om zoo spoedig mogelijk de trouwe soldaten hulp toe te zenden; juist toen in dat fort om 5 uur des morgens de hoornblazer de reveille blies, hadden zij hun doel bereikt, en al waren de toonen van dien hoorn voor een fijngevoelig oor wellicht minder harmonieus, hen klonk dat als de schoonste muziek, die zij ooit gehoord hadden, te gemoet.

Geen van dit volhardende troepje kon meer eenig geluid geven en vóór alles verlangden zij naar rust, ... volmaakte rust.

Alleen Krieger rustte niet.

Door een glas wijn gesterkt en uitgestrekt op eene op den grond uitgespreide mat, gaf de geharde Overste de noodige bevelen om voor zijne dappere soldaten te zorgen. Helder van geest, kalm en doordacht gaf hij de noodige orders en dicteerde ondertusschen zijn rapport.

Drie uur later waren alle achterblijvers binnen 't fort Boekit Koriri en werden daar liefderijk verzorgd.

En toen dat alles naar wensch was volbracht, liet Krieger zich op een paard zetten, reed dadelijk door naar Fort van de Capellen om de noodige maatregelen te nemen tegen den zoo krachtig uitgebroken opstand, en eerst toen hij alle orders gegeven had, eerst toen dacht hij er aan om zijn eigen lichaam rust te geven, want toen waren ook de krachten van zijn ijzersterk gestel uitgeput.

Hij was een held en een vader voor zijne soldaten.

Van de kleine kolonne van 80 man, waren 17 man gesneuveld en al de overigen gewond, sommigen zelfs twee of driemaal, doch alle wonden waren het gevolg van kogels en lans- of steenworpen, maar geen enkele verwonding was door een klewanghouw veroorzaakt, want 't was den vijand, hoe verwoed ook strijdende, niet mogelijk geweest de dappere jagers zoo dicht te naderen, dat hij van zijn zwaard gebruik kon maken, alvorens die poging met het leven te boeten.

Over een afstand van 12 uur gaans had de troep 22 uur gemarcheerd in eene verschroeiende, brandende hitte en gedurende dien tijd niets gegeten, 30 maal min of meer breede, snelstroomende rivieren overgetrokken, steile bergen beklommen, diepe ravijnen doorgegaan, zich langs smalle bergpassen vol scherpe randjoe's een weg gebaand, voorbij hoogten waarvan een regen van rotsblokken naar beneden donderde en dat alles onder een voortdurenden strijd met een telkens aangroeienden, zeker 40 maal sterkeren, zeer beweegbaren en goed gewapenden vijand, die van elk voordeel dat 't terrein hem verschafte goed gebruik maakte.

Maar die soldaten waren soldaten van ons dapper Indisch Leger, 't waren de gevreesde «jagers van Vermeulen Krieger» en de aanvoerder was de brave Overste zelf.

Eene terugtocht als deze bewijst, wat eene kleine dappere schaar vermag, wanneer zij, sterk door krijgstucht en oefening, als één man handelt en gehoorzaamt aan de bevelen van den aan-

voerder, maar ook dat in zoo'n geval vooral een bedaard, dapper en beleidvol aanvoerder een der grootste factoren is voor het succes.

Beiden, èn soldaten, èn aanvoerder vullen elkander aan, en waar beiden zoo trouw en eendrachtig samenwerken als dit heldhaftige handjevol dapperen, daar behoeft Holland nooit beducht te zijn, zoolang één dapper Holland's hart in den boezem klopt en nog een hand de kracht behoudt om het wapen te voeren voor Neêrland's vrijheid.

Het eeresaluut den braven Overste op zijn feestdag door de hartelijke kameraden van het Hollandsche Leger gebracht, gold ook zijne dappere, brave soldaten en zijne kranige Luitenants, die het hem mogelijk maakten, dat glorierijke feit te volbrengen.

Roem en eer aan die allen!!....

Heldendood

van den Luitenant der Infanterie H. J. IJ. Engelbert van Bevervoorden op Sumatra's Westkust — 1833

Hij vecht nogtans en woelt en weert,
En houwt en treft en klooft,
Tot dat op eens zijn zwaaijend zwaard,
Door duizend slagen botgschaard,
Hem stukkend vliegt om 't hoofd.
H. TOLLENS, Herman de Ruijter.

Menigmaal komt het in de Indische krijgsgeschiedenis voor, dat bij het onverwacht uitbreken van een opstand een versterkte post door den vijand middels verraad of verrassing wordt overrompeld en het zwakke garnizoen over de kling gejaagd, of dat eene patrouille door een overmachtigen vijand omsingeld en afgemaakt wordt.

Zelden ontkomen er officieren of soldaten aan dergelijke moorddadige en hoogst bloedige gevechten, zoodat alleen vermoed kan worden welke heldendaden door die dapperen in die woeste geheimzinnige wouden, of eenzame bergstreken verricht werden en welke daden van edele zelfopoffering en trouw daarbij voorvielen, want de gevallenen zwijgen voor eeuwig en de eenige levende getuigen van die moordtooneelen zijn de bloeddorstige vijanden, wier hoogste wellust in die oogenblikken slechts daarin bestaat, om allen te slachten die het noodlot in hunne handen voerde, eene wreedheid waartoe zij door hunne soms honderdvoudige overmacht in staat zijn, zonder een oogenblik van rechtmatige bewondering en waardeering te gevoelen voor den heldenmoed hunner tegenstanders.

In dusdanige omstandigheden weten de dapperen van het Indische Leger van geen overgave, die ook, zeldzame gevallen uitgezonderd, volmaakt nutteloos zoude blijken, want het zou, vooral voor de Europeanen een smartelijke dood, eene ver-

fijning van marteling zijn. De dapperen strijden heldhaftig tot de laatste patroon verschoten en de laatste man gevallen is; allen blijven op het veld van eer, na hun leven zoo duur mogelijk verkocht te hebben, den zekeren dood als braaf soldaat tot het laatste oogenblik onverschrokken onder de oogen ziende, trouw als zij zijn aan hun plicht en ten allen tijde bereid tot sterven voor Vorst en Vaderland, al gaat ook de glorie van dien strijd voor 't nageslacht verloren, omdat geen enkele getuige hunne grootsche, dappere daden bekend kan maken.

Eenzaam streden zij den laatsten wanhopigen strijd, in de eenzaamheid verbleken hunne gebeenten en de geschiedenis is niet in staat in zijn gulden boek hunne schitterende feiten te vermelden.

Toen in het begin van het jaar 1833 onze posten te Bondjol, Loeboe Sikaping, Tarantan-Toengan en Loeboe Ambalo eensklaps in vollen vrede overvallen, afgeloopen en uitgemoord, zoomede de detachementen van de Luitenants Wautier en Engelbert van Bevervoorden in de pan gehakt werden, waarbij wij 3 officieren, 90 Europeesche en 21 Inlandsche onderofficieren en minderen aan dooden verloren, is slechts één Madureesch soldaat van de kleine kolonne van den Luitenant Engelbert van Bevervoorden door een toeval aan de algemeene slachting ontsnapt, en kon deze een relaas geven van den roemrijken en doodelijken strijd die dat hoopje soldaten onder dien dapperen Luitenant doorstond, tot het laatste oogenblik als helden strijdende.

Deze soldaat, die gedurende het wanhopige gevecht onverwacht met een ander zijner makkers door geworpen strikken gevangen genomen werd, wist later met dien makker te ontsnappen, welke echter op die vlucht verdronk.

Luitenant H. J. IJ. Engelbert van Bevervoorden was een officier die zich in tallooze gevechten gedurende den Java-oorlog door buitengewone dapperheid onderscheidde, zoodat Z. M. den Koning hem als belooning daarvoor het kruis der Militaire Willemsorde 4de klasse schonk.

Niet alleen muntte hij uit in moed, beleid en trouw als officier, maar hij toonde zich ook spoedig vertrouwd met de gewoonten, gebruiken en taal van den Inlander, zoodat hij bijzonder geschikt bevonden was, om tot alles gebruikt te worden waarbij tact en correct handelen in den omgang met de inboorlingen een hoofdvereischte was.

Daarom werd hij na den afloop van den Java-oorlog, met den Kolonel C. P. J. Elout in 1831 naar Sumatra's Westkust gezonden, waar het Gouvernement de onderwerping der Padrie's, uitgesteld wegens de hooge eischen die de Java-oorlog gedurende vijf jaren aan de krachten van het Indische Leger stelde, nu met flinke en vaste hand wilde aanvatten.

Ook daar toonde hij zich steeds dezelfde kranige, moedige en beleidvolle soldaat uit den Java-oorlog, doch Elout, die zooveel dappere officieren onder zijne bevelen had, meende van de bekwaamheid van Engelbert van Bevervoorden en zijn tact in de behandeling van den Inlander beter gebruik te kunnen maken, zoodat hij hem met het Civiel-bestuur van Priaman belastte.

In Januari 1833 bevond hij zich in het Rau'sche, was daar ook met het Civiel-gezag belast, terwijl hem tevens opgedragen werd nabij de kampong Padementinggi het fort Amerongen te bouwen, welks toekomstige bezetting onder de orders stond van den Luitenant Logeman.

Toen het fort nog niet geheel voltooid was, moest Engelbert van Bevervoorde wegens zeer dringende dienstzaken naar zijne afdeeling Priaman terugkeeren, waarom hij de verdere voltooiing der sterkte en den dienst van het Civiel-bestuur aan Luitenant Logeman overliet en zich onder geleide van 14 Madureesche soldaten op marsch begaf. Dit geleide ging niet zoozeer mede om zich tegen vijanden te verdedigen, want in het geheele district heerschte volmaakte rust, als wel om tegen mogelijke ongevallen beveiligd te zijn en zoo noodig zijn gezag door kracht van wapenen te steunen, want de bajonet boezemt den Inlanders altijd 't meeste ontzag in.

Wel werd aan Engelbert van Bevervoorden van den Toeankoe Moeda, den Regent van Bondjol, een brief ter hand gesteld,

waarbij deze hem aanraadde om zich door een sterk geleide te doen vergezellen, wijl hij niet voor den goeden geest onder de bevolking durfde instaan, doch de dappere Luitenant stelde in de gezindheid der Inlanders een te groot vertrouwen en sloeg helaas dien goeden raad in den wind.

Zijn weg voerde hem over Loender en Loeboe Sikaping; op de eerste dier plaatsen hield hij nachtverblijf en het was in dien nacht, dat onze posten te Bondjol en Loeboe Sikaping werden overvallen, en de bezetting na heldhaftigen tegenstand als het ware in den slaap en in volle vrede vermoord, waarvan echter aan Engelbert van Bevervoorden niets bekend was.

Wel ondervond hij des morgens bij zijn vertrek naar Loeboe Sikaping eenige moeite om de noodige transportmiddelen te krijgen, doch ook dit wekte zijn wantrouwen niet op, gewoon als hij was het gevaar licht te achten en niet terstond bij het minste voorval onraad te vermoeden.

Op zijn verderen weg naar Loeboe Sikaping rustte hij op het heetst van den dag met zijne Madureezen in de schaduw van eenige hooge boomen uit, want alles noodde tot rusten en in de kalme eenzame streek waar hij zich nu bevond, werd geen geluid gehoord, terwijl buiten hen geen levend wezen te zien was.

Eensklaps verbrak een schot, luid door de echo weerkaatst, die plechtige stilte en een Madureesch soldaat, die voor den Luitenant stond, viel doodelijk getroffen neer, waarop Engelbert van Bevervoorden opspringende een Inlander in het dichte woud zag vluchten, als hoofddeksel de kwartiermuts van een jager van het 1e Bataljon dragende.

Nu vatte onze dappere Luitenant voor 't eerst eenige achterdocht op; hij vervolgde terstond zijn weg naar Loeboe Sikaping dat niet ver meer af was omdat hij daar veiligheid meende te vinden, want als de bevolking werkelijk plotseling in opstand geraakt was, zou de terugtocht naar Rau zeer zeker onmogelijk zijn.

Op de vlakte nabij Loeboe Sikaping trof hij eene menigte Padrie's aan, die in zeer opgewonden toestand verkeerden, en, hoewel in toom gehouden door de besliste en kordate houding van het

kleine troepje, dit toch allerlei scheldwoorden en uitdagingen uit de verte toeriepen.

Vriendelijk door de warme middagzon beschenen, lag de versterking Loeboe Sikaping daar te midden van het lachende landschap en uiterlijk duidde niets aan, hoe weinig het tooneel daar binnen in overeenstemming was met de omringende, vroolijke, levenslustige natuur.

Hoe meer hij naderde, hoe meer het hem opviel, dat daar in onze sterkte eene onverklaarbare stilte en werkeloosheid heerschte, vooral in verband met de opgewonden gemoederen van de Inlandsche bevolking uit den omtrek. Hoewel Loeboe Sikaping meer een herstellingsoord voor zieken en een hospitaal was, zoodat een officier van gezondheid daar het bevel voerde, zoo kon hij zich toch zoo'n groote zorgeloosheid niet verklaren, wijl 't rumoer om hem heen, aan de aandacht der bezetting toch in geen geval ontgaan kon zijn. De plaats geleek als uitgestorven en Neerland's driekleur, die gewoonlijk eerst bij zonsondergang wordt neergehaald, wapperde ook niet aan den hoogen vlaggestok, die zich zonder dat dundoek boven de omwalling en de daken der woningen verhief.

De poort stond gastvrij open, geen schildwacht vertoonde zich, geen vriend trad naar buiten om als naar gewoonte de gasten te verwelkomen, geen menschelijke stem werd daar binnen gehoord, niets duidde aan dat daar soldaten woonden van het brave Indische leger, die gewoon waren stipt en streng, doch opgeruimd hun plicht te vervullen; alleen een hond hief een naargeestig, luid en ver klinkend gehuil aan, dat aan alle zijden gehoord werd, want ook de oproerige Inlandsche bevolking zweeg, reeds bij voorbaat genietende van de verrassing die den aangekomene daar binnen bereid was.

Nu meende de dappere Luitenant, dat de bezetting door den nood gedrongen, den post verlaten had en dat de vijandige bevolking hem in de ledige sterkte een strik spande en daarom ging hij als ervaren krijgsman met de zijnen slechts behoedzaam vooruit, op elke verrassing voorbereid, doch niet op het verschrikkelijke tooneel dat hem daar binnen wachtte.

Hij trad door de poort in de versterking en nu zag hij in een oogwenk een schouwspel, dat hem, de man gewoon aan bloedige tooneelen na verwoedden strijd, het bloed in de aderen deed stollen en verschrikt terugdeinzen.

De geheele bezetting en de zieken, een Officier van Gezondheid en 43 onderofficieren waren vermoord, en met hen alle vrouwen en kinderen! Niemand was gespaard!

Overal bloed! Overal lijken met verminkte ledematen en verwrongen trekken! De muren met bloed bespat, de lijken bij hoopen. Hier lag vreeselijk verminkt een troep soldaten, ginds lagen opeengestapeld vrouwen en kinderen, elders weder eenige milltairen met de vrouwen en kinderen die bij hen hunne toevlucht zochten in den nood, en in de ziekenzaal vond hij al de hulpelooze zieken op hunne legersteden wreedaardig met sabelhouwen en lanssteken afgemaakt.

Het geheel geleek eene slachtplaats waar men uitglijdt in de plassen geronnen bloed en waar men struikelt over de verspreide ledematen. De wreede vijand had hier zijn Sabbath gevierd!

Nu werd hem die doodsche stilte duidelijk en voor zijn geestesoog rees eensklaps het afgrijselijke, wreede moordtooneel op dat hier afgespeeld moest zijn, toen de bloedgierige vijand op onmenschelijke, tijgerachtige wijze zijn moordlust koelde en hoorde hij als 't ware 't geschrei van vrouwen en kinderen, zoomede de machtelooze kreten der verraadde bezetting, die ongewapend zijnde zich moest laten slachtten en met hen ook de zwakken die zij zochten te verdedigen, doch dat niet vermochten.

Een oogenblik knarstandde hij van woede en dacht er reeds aan den lagen moord op de lafhartige moordenaars te wreken, toen een blik op de kleine macht die hij bij zich had, hem tot bezinning bracht.

Hoe onversaagd en vol doodsverachting hij ook voor zich zelven was, zoo had hij toch deernis met de dapperen die hem vergezelden; hij zag hunne toekomst duister in, want wat zou die kleine macht kunnen uitrichten tegen die honderdvoudige overmacht, die buiten van vreugde en moordlust gillende, als

razenden genoten van de treurige verrassing die hun bloedig werk bereid had en die weder naar het bloed der nieuwe slachtoffers dorstte.

Daarom riep hij zijne brave Madureezen, wier oogen ook van wraaklust gloeiden en die niets liever wenschten dan er op los te gaan, bijeen en schilderde hun den toestand met schrille kleuren af; hij bracht hen onder het oog dat voor hen alleen redding mogelijk was, als zij zich van hem scheidden, zich van hunne uniform ontdeden en elk afzonderlijk een goed heenkomen zochten, want hunne huidkleur alleen zou hen niet verraden. Op die wijze zouden zij behouden door de vijandelijke kampongs kunnen sluipen, terwijl, als zij bij hun officier, den blanke, bleven, hun ondergang zoo goed als zeker was, want wat zou die kleine macht tegen die bloeddorstige opstandelingen kunnen uitvoeren, wier aantal zeker honderd tegen een was.

Vol ongeduld, doch eerbiedig omdat hun aanvoerder sprak, hoorden de soldaten hem aan, maar wat hij ook zeide, zij waren niet te bewegen om hem te verlaten; zij waren soldaten en tot het laatste oogenblik zouden zij hun plicht doen, liever onder vijandelijke kogels of door vijandelijk staal vallende, naast hun officier strijdende, dan hun leven verschuldigd te zijn aan iets dat zij lafhartigheid noemden. Onder zijne leiding zouden zij het onmogelijke beproeven en was er geen uitkomst meer, dan bleef hun immers de kans over hun leven zoo duur mogelijk te verkoopen, als eerlijk soldaat te vallen en zich naar hartelust te wreken op de moordenaars van ongewapenden, van vrouwen en kinderen.

Dat waren slechts eenvoudige Inlanders die dat heldenbesluit namen, maar zij droegen Holland's uniform en behoorden tot het Nederlandsch Indische leger, werden aangevoerd door mannen als Engelbert van Bevervoorde, wiens heldenmoed en ridderlijkheid hen begeesterde en zij hadden zich gevormd naar het voorbeeld hunner dappre Hollandsche kameraden.

Hoezeer ook de brave Luitenant, zijn eigen leven weinig tellende, begaan was met het lot dat die trouwe soldaten in zijn gezelschap wachtte, toch moet zijn heldenhart van rechtmatigen trots ge-

klopt hebben over dat besluit dier mannen, die, al moge hunne huidkleur ook den Inlander verraden, zich zoo trouw betoonden aan hun plicht en de vlag waarvoor zij streden zoo groote eer aandeden.

Na de vermoorde makkers een laatsten eerbiedigen groet gebracht te hebben, verliet de kleine troep, flink aaneengesloten en vastberaden optredende, de versterking, met het doel om dwars door de vallei van Alahan Pandjang, zoo mogelijk langs Bondjol, waarvan zij de treurige nederlaag nog niet kenden, de wijk naar de Padangsche Bovenlanden te nemen.

Zoodra zij buiten kwamen, werden zij met een moordlustig gehuil ontvangen, doch een eerste goed gericht salvo strafte terstond eenige dier lafhartige moordenaars en deed die huilende benden terugdeinzen; zich echter sterk gevoelende door hunne kolossale overmacht, trachtten zij hen toch den doortocht te betwisten.

De vastberaden houding van het dappere troepje, dat zich vrijwillig ten doode had gewijd, boezemde echter den vijand zooveel eerbied in, dat zij geen rechtstreekschen aanval durfden ondernemen, doch zich vergenoegden de braven op een afstand van achter boomen of dekkingen te beschieten, hen te beschimpen en allerlei wreede en bloeddorstige uitdrukkingen toe te roepen.

Hoewel enkele soldaten licht gekwetst werden ging de troep toch kalm en beslist vooruit, de vijand die hen den weg versperde met eenige schoten of de bajonet verdrijvende en na een uur worstelens, bereikten zij, juist toen de duisternis inviel, een woest, zwaar begroeid en diep ravijn, waardoor het hun gelukte zich aan 's vijands oog te onttrekken, een oogenblik te rusten en de wonden zoo goed mogelijk aan het daar stroomende riviertje te verbinden.

De hoop herleefde! Maar onmiddelijk moest men verder, want de opstandelingen zouden zeker alles in 't werk stellen, om hunne bijna zekere prooi niet te laten ontsnappen.

Acht dagen zwierven zij op die wijze in het gebergte rond, het leven rekkende door zich met bladeren en wortels te voeden, zich over dag in het dichte woud schuil houdende en des nachts, zich naar den stroom der rivieren richtende, den weg naar de

veilige Bovenlanden zoekende. Ofschoon uitgeput van vermoeienis en ontbering en bijna zonder kleeren, die hen in de doornige struiken van 't lichaam waren gescheurd, doch hunne wapens nog steeds vastberaden omklemmende, naderden zij toch, hoewel langzaam, hun doel.

Toen zij de redding zoo nabij waren, bemerkte eene inlandsche vrouw hen in den vroegen morgen, voor dat zij bij het oversteken eener kleine vlakte weder het beveiligende woud bereikt hadden, en aan de blanke huidkleur van den Luitenant den Europeaan herkennende, maakte zij in den kampong alarm, waarop de op moord belustte opstandelingen ijlings te wapen liepen en juichend bijeen kwamen, als of 't een feest gold.

Door vermoeienis en ontberingen te zeer verzwakt, was het Engelbert van Bevervoorden en zijne dappere Madureezen niet meer mogelijk, zoo spoedig als noodig was het bosch te bereiken en daarom hielden zij eenvoudig stand, zonder eenige zwakheid te doen blijken, zich tot het laatste gevecht voorbereidende en reeds bij voorbaat afscheid van het leven nemende, terwijl de vijanden zich als huilende wolven om hen verzamelden, doch nog op een eerbiedigen afstand bleven. Alles duidde aan en gaf hun zekerheid dat zij voor 't laatst de zon hadden zien opgaan, maar zij waren vast besloten te sterven op eene voor den Hollandschen soldaat waardige wijze.

En nu ontstond er een strijd, niet om behoud van 't leven, maar aan de eene zijde uit lust tot moord en aan de zijde der soldaten om dat leven zoo duur mogelijk te verkoopen.

Allen verdedigden zich manmoedig, rechtop staande en menig tegenstander neervellende, doch lang duurde die tegenstand niet, want spoedig vielen enkelen door 's vijands lood doodelijk getroffen, maar zoolang er nog patronen waren, hielden de anderen den vijand op een afstand.

Eerst toen het troepje niet meer schieten kon, waagden de aanvallers het om hen meer en meer te naderen, uit de verte nog zooveel mogelijk soldaten neerschietende, die kalm en gelaten 't doodelijke schot afwachtten, maar rechtop in hun midden, de

stuk geschoten sabel in de rechtervuist stond Engelbert van Bevervoorden nog ongewond, en zag de zijnen een voor een den laatsten adem uitblazen.

Slechts nog twee Madureezen stonden op eenigen afstand van hem, de bajonet tot afweer en aanval gereed, maar de Luitenant achtte het niet noodig een geweer ter verdediging op te nemen, want zijn stompje sabel was hem voldoende om te zorgen dat men hem niet levend in handen kreeg. Plotseling gelukt het den vijand de beide Madureezen een strik over de schouders te werpen en hen naar zich toe te trekken, zoodat Engelbert van Bevervoorden nu eindelijk alleen stond en nu was de verhouding der strijders meer dan duizend tegen één geworden, maar die eene maakte door zijne houding zooveel indruk, dat niemand hem durfde naderen; toch hield hij zich met moeite rechtop, want zijne krachten waren uitgeput, maar niettegenstaande dat, stond die jonge, dappere officier daar als een heerlijk beeld van moed en doodsverachting met gescheurde kleeren en gebroken sabel te midden dier duizenden, die hij door zijn vaste, vrees aanjagende blik beheerschte.

Daarom wierpen zij uit de verte met lansen en steenen naar hem, die gelukkig nu en dan doel troffen, zoodat hij eindelijk doodelijk gewond op eene knie neerzonk, doch het hoofd rechtop hield en zijne belagers onbevreesd en fier aanzag, steeds zijn gebroken zwaard dreigend omvattende.

Eindelijk gelukte het een der hoofden den dappere ongemerkt van achter nader te sluipen en den held, die hij in front vreesde, daar veilig met den kris het edele hart te doorboren; eerst toen viel de onwrikbare held op de naast hem gevallen makkers, maar nog zoo indrukwekkend na zijn verscheiden, dat zelfs die bloeddorstige moordenaars geen juichkreet aanhieven, maar zwijgend den held aanschouwden die stand had gehouden, alsof hij een god was.

Eerst toen 't vijandelijke hoofd hem het trouwe hart uit den boezem gesneden had en aan de bende voorwierp, om te laten zien dat het gelijk aan elk ander hart was, eerst toen brak een donderende juichkreet los.

Ja, dat hart was nu even als dat van alle anderen, even als het hart van den ellendigsten lafaard, maar toen 't klopte in die nobele borst van Engelbert van Bevervoorden, was 't het edele, dappere hart van een trouw Hollandsch officier op wiens borst het heerlijke kruis der Militaire Willemsorde schitterde en wiens hoogste adel, ridderlijkheid was.

Hij stierf zoo als hij geleefd had, zonder zelfs een ondeelbaar oogenblik zijn moedige natuur te verloochenen.

De naam van den held en martelaar en de herinnering aan zijne brave, tot den dood getrouwe strijdmakkers leve voort, allen ten voorbeeld en navolging!

Toontje Poland

Ontzet en verdediging van het fort Amerongen, Sumatra's Westkust — 1833

Zijn naam zij zijn grafschrift.

Deze inscriptie is de eenige loftuiting die op de zuil voorkomt, als wachter het graf dekkende, waar de bekende Toontje Poland rust, wiens naam Beleid, Eer en Roem beteekent.

Kan 't korter!?... Kan 't welsprekender!?....

Die naam zal voortleven tot in 't verste nageslacht! Die naam alleen schildert als een heldendicht de roemrijke daden en schitterende heldenfeiten uit een moeilijk tijdperk in Insulinde, daarbij den Hollandschen naam verheerlijkende, Holland's fiere banier met een aureool omgevende en welluidend sprekende van moed, beleid en trouw, die groote eigenschappen van Hollandschen stam, zoo heilig bewaard in het dappere Indische Leger, dat steeds naar oud-Hollandschen trant onwankelbaar getrouw was aan zijn plicht, trots het woeden der gevaren en de geëischte offers.

Want hoewel door de spraakmakende gemeente menige aardigheid van twijfelachtig allooi aan het bijzondere leven van Poland wordt toegeschreven, hoewel die dappere krijgsman ruw en onbeschaafd en een echt «troupier» moge geweest zijn, geen zeldzaamheid in dien tijd van worstelen en strijden, als degelijk, onverschrokken soldaat en als voorzichtig, vooruitziend aanvoerder, zoowel als nobel krijgsman is zijn naam ontwijfelbaar boven allen lof verheven.

Deze waarlijk «self made man» is de roem en de glorie onzer wapenen geweest, in die gevaarlijke periode van zware beproevingen die 't Indische leger doorworstelde, toen 't in onze kolonie bijna altijd en bijna overal te gelijk oorlog was, en de krachten onzer krijgsmacht geducht werden aangesproken, niet alleen in den langdurigen Java- en Padrie's-oorlog, maar ook op Bali, Celebes en Borneo.

Overal streed Toontje Poland in de voorste rijen onzer dapperen, overal bedekte hij zich met roem en overal plukte hij lauweren, die allen, zoowel vriend als vijand, den dapperen, braven, eenvoudigen krijgsman zonder eenige tegenspraak toekenden.

Poland had een hoogst eenvoudig, eerlijk, oprecht en edel, ja zelfs kinderlijk karakter zonder eenige ijdelheid, hoe hoog hij ook in de algemeene achting steeg; hij bezat eene stalen onverwoestbare gezondheid, een vroolijken aard en opgeruimden geest, eene allergelukkigste gemoedstemming die hem van alles de lichtzijde deed zien en menige hinderpaal met een kwinkslag deed overwinnen, en bij dat alles een hart van goud, een echt Hollandsch hart vol trouwe vriendschap, toewijding en medegevoel, zoodat hij geen andere vijanden had dan alleen die, die hij door hunne laakbare eigenschappen zelf verachtte en zonder genade die minachting op zijne ruwe wijze deed gevoelen.

Als krijgsman en als aanvoerder was hij een der dapperste onder de dapperen en in hooge mate onverschrokken en voortvarend, doch hoe onstuimig zijn moed ook mocht zijn, als het gevaar 't hoogst was, toonde hij een kalm beleid en een voorbeeldeloozen tact, zoodat zijn energiek en oordeelkundig optreden menigmaal de de schaal der overwinning naar onze zijde deed overslaan.

De eerste bevorderingen verwierf hij roemrijk op 't slagveld in den strijd tegen Nêerland's vijanden.

Na vele wisselvalligheden en lotwisselingen ging hij den 29en October 1815 op 21-jarigen leeftijd als gewoon soldaat naar Indië, als behoorende tot de Indische Brigade, die mede tegenwoordig was bij de gevechten te Quatre-Bras en Waterloo.

Ofschoon hij niet lezen of schrijven kon, werd hij toch aan boord reeds aangesteld tot korporaal, doch dadelijk zette hij zich nu aan den arbeid, en door een vriend geholpen, was hij na eene overtocht van 561 dagen zoover gevorderd, dat hij vloeiend lezen kon en, zij 't ook niet taalkundig, toch leesbaar schrijven, zoodat hij voldoende wetenschappelijk ontwikkeld was voor den rang die hij bekleedde en alle eer aandeed.

In het jaar 1820 werd hij op Riouw, na een zegevierend gevecht tegen de opgestane inboorlingen, wegens betoonden moed en beleid tot sergeant bevorderd; den 29en Maart 1825 verwierf hij bij Badjoa op het slagveld voor zijn moedig gedrag de 2de Luitenants epauletten.

Bij gelegenheid van onze nederlaag te Delangoe, Augustus 1826, in den Java-oorlog, redde hij bij den terugtocht den zwaar gewonden Majoor B. Sollewijn, die anders zeker in 's vijands handen zou gevallen zijn, en met de door hem aangevoerde hulptroepen van Madura dekte hij den terugtocht der kolonne zoo oordeelkundig, dat deze aan eene geheele vernietiging ontkwam, voor welk belangrijk feit hij bij keuze voor bevordering tot 1e Luitenant werd voorgedragen.

In het jaar 1829 verwierf hij wegens zijn voortdurend moedig gedrag gedurende den Java-oorlog het kruis der Militaire Willemsorde 4e klasse, in 1834 de Ridderorde van den Nederlandschen Leeuw voor zijn betoond beleid en voortvarendheid in den oorlog tegen de Padrie's ter Sumatra's Westkust, en als Luitenant-Kolonel schonk Z. M. den Koning hem het kruis der Militaire Willemsorde 3e klasse voor zijne dappere daden bij de 2e en 3e expeditie naar Bali, in het jaar 1849.

Gedurende den Java-oorlog was hij als Luitenant de kommandant en aanvoerder van het korps hulptroepen van Madura, welk korps eene sterkte had van 2 kolonels, 2 Luitenant-Kolonels, 8 Majoors, 20 Kapiteins en Ritmeesters, 60 Luitenants en 3000 onderofficieren en minderen, dat vóór zijn optreden een ongedisciplineerde roof- en moordlustige bende vormde, doch door hem aan tucht en orde gewend werd, ten gevolge van de eigenaardige wijze waarop hij met die Inlanders omsprong en waardoor hij hen zoo aan zich gehecht maakte, dat zij onder zijne aanvoering uitstekende diensten bewezen en menigmaal de beslissing aanbrachten. In alle gevechten ging hij zijne Madureezen voor, gewapend met eene lans en gevolgd door een bediende die eene zeer groote wapperende Nederlandsche vlag droeg, zoodat men door die vlag steeds wist waar de dappere Poland met den vijand slaags was.

Ofschoon zijn voornaam Theodorus was, werd hij algemeen «Toontje» genoemd, een bijnaam die hij aan den Generaal Cochius te danken had. Op zekeren dag was de vervolging van den verslagen vijand aan Poland met zijn korps hulptroepen opgedragen, en scheen het dat hij zich in zijne onstuimige voortvarendheid te ver gewaagd had, zoodat, daar de duisternis reeds begon te vallen, men zich over de terugkomst van die dapperen ongerust begon te maken, toen eensklaps Generaal Cochius uitriep, «*Daar is Toontje al, ik zie zijn vlag!*» Sedert dien tijd behield hij dien naam tot aan zijn dood, en die naam zal zoo wij hopen onvergetelijk blijven voor allen, die den eerenaam «Nederlander» de hunne mogen noemen.

Toontje Poland was de held van het Indische Leger, zijn naam was op ieders lippen en zijn leven en daden waren van dien aard, dat de bekende en kundige Militaire schrijver W. A. van Rees in een afzonderlijk werk van twee deelen eene zeer lezenswaardige beschrijving van dien brave gaf.

Het volgende is eene greep uit de verschillende heldendaden en wapenfeiten van den beroemden Toontje Poland en wel uit het jaar 1833, waardoor den moed, de voortvarendheid, het beleid en de bewonderenswaardige hoedanigheden van den edelen held ten volle aan den dag treden en waaruit tevens blijkt welke groote belangen in onze kolonie dikwerf aan de leiding van officieren van inferieure rangen werden toevertrouwd en op welke oordeelkundige, doortastende wijze deze ferme, vast optredende betrekkelijk jonge mannen 's lands zaken, zoowel op militair als civiel gebied behartigden en ten goede leidden, al hadden zij ook over weinig middelen te beschikken. Door ondervinding geleid, met goeden wil, een moedig hart en gezond verstand wisten zij zich het in hen gestelde vertrouwen waardig te betoonen.

Zoo was het in dien tijd en.... zoo is het nog!

De Assistent van Mandheling (Westkust Sumatra) J. W. Boers had van hooger hand de opdracht ontvangen, om door een bezoek aan de Battaklanden de vriendschappelijke betrekkingen met die

landen nauwer aan te halen, zich van hunnen wellicht noodigen bijstand tegen de onrustige Padrie's, den gemeenschappelijken vijand, te verzekeren en te trachten hen van het walgelijke menscheneten terug te brengen.

Daartoe zou hij den 11^en Januari 1833 van uit Natal naar die streken vertrekken, vergezeld van een detachement sterk 2 sergeanten, 4 korporaals, 2 tamboers en 24 fuseliers, allen trouwe Amboineezen, zoomede 1 Europeesch hoornblazer.

Dit detachement ging eigenlijk meer mede als indrukwekkend gevolg voor de plechtigheden die plaats zouden hebben, als wel voor de veiligheid, want al had elk geweerdragende voor de voorzichtigheid tien scherpe patronen bij zich, omdat men nooit zeker was van de woeste en onrustige Padrie's, zoo werden zij bovendien vooral voorzien van 50 losse patronen per man, om, zoo noodig, bij plechtige gelegenheden niet achter te staan bij de Batakkers in het geven van saluutschoten.

Bij dit detachement sloot zich nog aan de Toeankoe van Natal met een gevolg van 100 welgewapende Maleijers, waaronder tien van lontgeweren waren voorzien.

Poland, die te Natal in garnizoen was, had niet zoodra vernomen welke plannen de Assistent Resident Boers had, of hij vroeg hem om als gast dien tocht mede te mogen maken, daar het kalme, eentonige garnizoensleven voor dien veld-soldaat niets aantrekkelijks had en hij niets liever deed dan op avontuur uit te gaan, vermoedende dat het vrije leventje gedurende dien tocht niets te wenschen over zou laten en er wel eenige pretjes aan verbonden zouden zijn, die op een kleinen, afgelegen post als Natal slechts zeer schaars voorkwamen, waar dan ook den eenen dag volmaakt op den anderen geleek.

De Assistent-Resident, Poland's origineele uitvallen, gezellige, vriendschappelijke natuur en groote handigheid in moeilijke gevallen kennende, en overtuigd zijnde dat diens ondervinding en eigenaardige, aantrekkelijke wijze van omgang met den Inlander hem te pas kon komen, was daarmede ten zeerste ingenomen en nam het voorstel met beide handen aan, zoodat de vroolijke

Luitenant, na bekomen toestemming zijner Chefs, geheel als liefhebber en gast van den Assistent Resident, zonder eenige officieele positie, den tocht mede maakte.

Langs zoo goed als ongebaande wegen en steile bergpaden trok de troep langzaam voorwaarts, te midden van woeste wouden, over hooge bergen en door diepe ravijnen, meest in de openlucht bivakkeerende, overal door de Battaksche stammen in hunne eenvoudige kampongs met veel plechtigheid ingehaald en met open armen ontvangen.

Den 10[en] Januari bereikte het troepje des avonds ten acht uur de kampong Tanah-batoe, een vrij groot en welvarend dorp, waarvan het hoofd, Kali Mananti, de afgezanten en hun gevolg met de gewone hartelijkheid ontving en hen eene groote woning in de kampong ten gebruike afstond.

Hier vernam men vage geruchten over de weder toenemende onrust der Padrie's en dat vooral omtrent die van de Afdeeling Rau, waar het vuur van den opstand het ergste smeulde.

In den nà-avond kwamen er echter meer duidelijke en besliste berichten in, waarop men vertrouwen kon, want de eenvoudige Batakkers hadden er te veel belang bij om te vernemen wat hunne aartsvijanden uitvoerden, daar zij steeds veel van hen te lijden hadden en dus bij tijds hunne maatregelen moesten nemen.

De berichtgever meldde, dat in de afdeelingen Alahan Pandjang en Rau plotseling een vooruitberaamden, goed georganiseerden opstand was uitgebroken, dat de Luitenants Wautier en Engelbert van Bevervoorden *) met hunne detachementen op marsch in de pan waren gehakt, dat onze posten te Bondjol, Loender, Loeboe Sikaping, Tarantan Toengan en Loeboe Ambaloe verraderlijk overvallen waren en de bezettingen over de kling gejaagd, waarbij 3 officieren, 90 Europeesche en 21 Inlandsche onderofficieren en minderen waren vermoord, terwijl ook het gerucht liep, dat de Overste Vermeulen Krieger met eene geheele kolonne

*) Zie pag. 111 en volgende.

en tal van officieren op marsch van Pisang naar Koriri onder de woedende aanvallen der opstandelingen vernietigd was.

Dit laatste gerucht was gelukkig onjuist, want hoewel Vermeulen Krieger van zijne kleine kolonne 17 dooden verloor en de anderen allen gekwetst werden, zoo had hij toch door zijnen voor altijd in de krijgsgeschiedenis merkwaardigen, meesterlijk geleiden terugtocht zijn troep er voor behoed, om het lot te deelen der andere afdeelingen, die in de eerste dagen van dien verraderlijken opstand den ondergang vonden. *)

Ook deelde de berichtgever als zekerheid mede, dat het fort Amerongen reeds eenige dagen door de Rauwenaars onder Hadji Tamboesie aan alle zijden ingesloten was en dat de bezetting het zeker niet lang meer zoude uithouden wegens gebrek aan levensmiddelen, terwijl de opstandelingen den val van de sterkte besloten hadden en zich door hunne kolossale overmacht sterk genoeg gevoelden, om het door den opstand verrastte en slecht geapproviandeerde fort te veroveren.

Wel was de ons getrouwe Regent van Mandheling, Radja Gedobang, met eenige Batakkers uit de grensgewesten, vormende eene macht van ongeveer 400 man, de bedreigde veste ter hulpe gesneld, doch hij vermocht met zijn kleinen troep weinig tegen de overgroote menigte strijdvaardige Padrie's die het fort ingesloten hielden, zoodat hij, in afwachting van de ondersteuning zijner landgenooten, de versterkte kampong Bondjol-Rau in de nabijheid van het belegerde fort bezet had en van daaruit de belegeraars verontrustte.

Het fort Amerongen was eene pas opgerichte vierkante redoute, die bij het uitbreken van den opstand nog niet geheel voltooid was. De sterkte was bewapend met één tweeponder en een handmortier en bezet door een detachement van 86 onderofficieren en minderen, waaronder 40 Europeanen, zoomede 120 man van het Javaansche hulpkorps, eene bende slecht gedisciplineerde Inlanders waarop niet veel te rekenen viel.

---

*) Zie pag. 87 en volgende.

Daar de Luitenant Engelbert van Bevervoorden den 10^{en} Januari van Amerongen voor dienstzaken naar Priaman vertrokken was onder geleide van 14 Madureezen, waarbij hij met zijn detachement werd afgemaakt, voerde nu de 2^{e} Luitenant J. H. Logeman het bevel, bijgestaan door den 2^{en} Luitenant Popje.

Bij den ontvangst dier ongunstige berichten vatte Poland terstond het voornemen op, om van de voortzetting van den pleiziertocht onder de Batakkers af te zien en zijne belegerde makkers geheel op eigen verantwoordelijkheid te gaan helpen en ontzetten.

Hij overwoog het geen oogenblik dat hij slechts eene kleine, voor zulke gewaagde ondernemingen slecht uitgeruste macht bij zich had. In zijne voortvarendheid en dapperheid dacht hij er alleen om, dat hij soldaat was en dat zijne brave krijgsmakkers zijne hulp noodig hadden.

Het vooruitzicht weder daadwerkelijk te velde trekken en met den vijand slaags te raken, bracht den dapperen Luitenant terstond in zijn waar element, want zoo iets was meer een kolfje naar zijn hand, dan de twijfelachtige geur-tocht door de Batak-landen.

De Assistent Resident, aan wien Poland dadelijk zijn voornemen om het fort Amerongen te gaan ontzetten bekend maakte, had daartegen geen bezwaar, alleen maakte hij de opmerking dat hij niet goed begreep wat Toontje, hoe dapper hij ook was, zoo geheel alleen tegen die sterke benden Padrie's zoude uitvoeren.

Poland bracht zijn gastheer nu onder het oog, dat hij ook volstrekt niet van plan was dat kunststuk alleen te doen, maar vast besloten was om de 30 bajonetten, met hoornblazers en tamboers in kluis, mede te nemen en bovendien nog zooveel Batakkers van goeden wil, als zich daarbij aan wilden sluiten. Ook de Assistent Resident mocht mee gaan als hij er lust in had, want Poland noodigde hem uit van de partij te zijn en nu als zijn gast mede te gaan, belovende hij als gastheer voor de noodige pret te zullen zorgen.

De tegenwerping van den ambtenaar, die wel eenigzins juist was, dat de macht zoo gering en het aantal patronen geheel

evenredig was aan het doel dat hij wilde bereiken, vond Toontje, van zijn standpunt bezien, eenvoudig belachelijk. Elk Amboineesch soldaat was wel honderd Padrie's waard beweerde hij, en het klein aantal scherpe patronen was geen punt van aanbelang, want aan 't einde der geweren zaten de puntige bajonetten en dat waren dingen waar zij handig mede goochelen konden en wonderen wisten te verrichten. Poland was overtuigd dat de Assistent Resident er zelf plezier in zou krijgen. Bovendien had hij immers twee tamboers en een hoornblazer die leven konden maken alsof er 10 Bataljons oprukten, en als de Battaks die medegingen ««ook maar een vorkje medepikten»» en goed hard schreeuwden, dan zouden de Padrie's zeker denken dat heel Sumatra tegen hen oprukte en dan als de drommel aan den haal gaan, hun heil in de vlucht zoekende. Wat daarna gebeuren moest, was iets van latere zorg!

Of nu de Assistent Resident veel vertrouwen had in dat *plan de campagne* van dèn Luitenant, die met 30 man eene drie à vierduizend goed gewapende Padrie's wilde verslaan en op de vlucht jagen, of dat hij aan de vroolijke houding der Amboineezen bemerkte, dat al zijn verzet toch niets geven zou en zij den dapperen Luitenant overal zouden volgen trots zijn verbod, terwijl zelfs de Battaks blijken gaven gaarne onder diens leiding te zullen strijden, gaf hij «nolens volens» zijne toestemming dat den tocht, met vredelievende bedoelingen begonnen, afgebroken en in eene krijgstocht van belang veranderd werd, waarbij hij dan als liefhebber voor zijn pleizier mede mocht.

Het was een ongekend koen waagstuk dat Poland ondernemen wilde, een waagstuk dat eene ontzettende krachtsinspanning, hardnekkige voortvarendheid, dollen moed en groote doodsverachting vereischte, doch aan dat alles had de brave Toontje geen gebrek en door zijne houding vol zelfvertrouwen, zijne rondborstige jovialiteit, zijn beslist optreden en zijn bekenden naam van vertrouwd leider bij de meest gevaarlijke ondernemingen, maakte dat allen en ten slotte de Assistent Resident zelf, vol vertrouwen in den uitslag waren.

Poland had dadelijk de noodige inlichtingen omtrent de richting van den marsch, de aard van het te doorloopen terrein en den afstand ingewonnen; toen hij vernam dat voor den tocht vier flinke marschdagen noodig waren, en wegens het moeielijke terrein wellicht wel vijf, beweerde hij dat, om zoo'n afstandje af te leggen, flinke soldaten maar drie dagen noodig hadden, en als het fort het nu maar zoolang met weinig eten kon volhouden, dan zou hij die rakkers van Padrie's wel «mores» leeren en ze «'n harde pil te slikken geven», zoo waarlijk als hij Toontje Poland was.

Terstond gaf hij de noodige bevelen om zijn aanvalskracht te verhoogen, de marsch te bespoedigen en te zorgen dat na het ontzet zijn tocht niet te vergeefs was ondernomen.

Al wat aan lood verkrijgbaar of aan metaal smeltbaar was, werd tot kogels omgegoten en zoo een groot aantal losse patronen in scherpe dito's veranderd, want die feestpatronen waren nu overbodig. Het hoofd Kali Mananti kreeg den last, om zooveel mogelijk levensmiddelen, en koelie's om die te dragen, bijeen te verzamelen, ten einde het fort na ontzet te kunnen approviandeeren, en boden vooruit te zenden, die de boodschap mede kregen, om dit bevel ook aan de andere kampongs, die hij doortrekken zou, mede te deelen, die dan tevens ook te zorgen hadden, dat voor de agerende troep zelf 't noodige voedsel gereed stond, om zoo weinig mogelijk tijd met het koken van eten verloren te doen gaan.

Bovendien moest bekend gemaakt worden, dat elke goed gewapende Batakker zich gereed moest houden, daar hij dan de hooge eer zou genieten om met de soldaten van het Gouvernement de Padrie's te mogen bevechten.

Kali Mananti beloofde zelf mede te zullen gaan met 60 Batakkers, die in dapperheid en strijdvaardigheid voor de Padrie's niet onderdeden.

Terwijl alles onder zijn toezicht voor de tocht in gereedheid werd gebracht, gelastte hij op strengen toon dat allen die den volgenden morgen (den 19^{en} Januari) heel vroeg mede op marsch zouden gaan, nu moesten gaan rusten en slapen, want gedurende de volgende dagen zou daar weinig kans toe zijn. De taaie, onvermoeibare

Poland ging echter eerst ter ruste toen alles gereed was en sliep als naar gewoonte ook terstond in, alsof geen zorgen hem kwelden en hij geen waagstuk te ondernemen had.

Deze geforceerde marsch naar fort Amerongen zou weder bewijzen tot welke ongehoorde inspanning een met goeden geest bezielden troep in staat is, hoe moordend 't klimaat ook is, vooral als de aanvoerder er den lust weet in te houden, zelf het voorbeeld gevende, en zorgende door eene tijdig verleende rust den boog niet al te sterk te spannen.

Den 19en Januari des morgens, geruimen tijd vóór het aanbreken van den dag, werd de tocht aanvaard en bereikte men na een zeer moeilijken marsch langs een bijna onbegaanbaar bergpad, ten vijf uur des namiddags de kampong Tamian. De mannen hadden naar het voorbeeld van Toontje met lust en volharding gemarcheerd, eene enkele maal een oogenblik ophoudende om iets te nuttigen, maar nu gelaste Poland ook, dat zij zouden eten en eene volmaakte rust nemen tot 10 uur, waarna men weer verder zoude gaan.

Op het vastgestelde uur stond de troep weer gereed en begon een uiterst moeilijken nachtmarsch in de duisternis, met den aanvoerder aan 't hoofd.

Daar de tocht plaats had in eene bevriende landstreek, waar de bevolking niet alleen op de hand der regeering was, maar bovendien een fellen haat koesterde tegen dan vijand die men ging bestrijden, behoefde voor geen veiligheidsmaatregelen gezorgd te worden, wat den marsch bijzonder verlichtte en bespoedigde.

Den geheelen nacht werd aanhoudend, volhardend en regelmatig voortgerukt en te 8 uur in den morgen van den 20en Januari bereikte de troep wel uiterst vermoeid, doch zeer opgewekt de kampong Lama, zonder dat één krijger of één koelie was achtergebleven.

Gehoorzaam aan de bevelen stond hier het voedsel voor den troep gereed en na eene rust van twee uur, werd de tocht vervolgd.

De weg was nu uiterst moeielijk geworden en voerde over steile

hoogten en door diepe ravijnen, zoodat de troep, en vooral de dragers van den voorraad, waarvan het aantal even als dat van de strijders in elke kampong aangroeide, slechts langzaam en zwoegend voorwaarts kwamen, doch waar 't noodig was hielp men elkander en Poland liep zelfs nu en dan met twee en drie geweren op de schouders, om anderen in de gelegenheid te stellen hunne vermoeide makkers te helpen. Eensgezind en welgemoed waren allen bereid mede te werken tot het groote edele doel dat Poland zich uit eigener autoriteit had voorgesteld, eene taak die de geheele troep nu gemakkelijk achtte, vol vertrouwen als zij waren in den alles voorzienden, kalmen, vroolijken, beleidvollen en dapperen aanvoerder, die zoo vol zelfvertrouwen de zijnen volhardend en onvermoeid voorging.

Tegen het middaguur ontmoette men eenige Batakkers, die uit de in opstand verkeerende afdeeling Rau terugkeerden en tot den troep van den Regent van Mandheling behoorden, die in de nabijheid van het benarde fort de versterkte kampong Bondjol-Rau bezet had, doch nu door den Regent naar hunne landgenooten gezonden waren, om zooveel mogelijk strijdbare en goed gewapende mannen op te roepen.

Van hen vernam men, dat het fort Amerongen geheel ingesloten was door eene overgroote macht Padrie's, doch dat de bezetting nog dapper stand hield en zich hardnekkig verdedigde; dag en nacht op hunne hoede en tot den strijd gereed zijnde, sloegen zij zelfs de hardnekkigste aanvallen der belegeraars bloedig af, terwijl Radja Gedobang met zijne kleine macht Batakkers al 't mogelijke deed om de belegeraars afbreuk te doen en de pogingen der belegerden te steunen.

Na eene korte doch weldoende rust toog men weder verder en bereikte des avonds ten negen ure eene kampong, waar Poland besloot den geheelen nacht te doen rusten, want met welken goeden wil de troep ook bezield was, de mannen waren nu zoo afgemat, dat zij van uitputting als 't ware nêervielen waar zij stonden. Tot nu toe had Toontje door zijn voorbeeld, door een opwekkend woord, een snedigen kwinkslag en eene hartelijke

aanmoediging er den lust en den moed ingehouden, maar de uiterste grens daarvan was bereikt en verder gaan was voor 't oogenblik onmogelijk, zonder het succes in gevaar te brengen.

Poland zelf nam eerst eenige rust toen allen verzorgd waren, nadat hij nogmaals inlichtingen had ingewonnen en de orders voor den volgenden dag gegeven had, want het moeielijkste deel van den tocht moest nog komen.

Den volgenden morgen 21 Januari om half zes, was de kleine kolonne, ten gevolge van de genoten rust, na gegeten te hebben weder welgemoed marschvaardig en stelde zich in beweging.

Dien dag was de marsch nog afmattender dan den vorigen dag, door de onbegaanbaarheid der wegen en het aanhoudende sterk klimmen en dalen langs, door groote steenblokken en omgevallen woudreuzen, versperde boschpaden.

In alle kampongs die nu doorgetrokken werden, vond men slechts vrouwen en kinderen, want alle strijdbare mannen, allen die maar eenigszins een wapen konden voeren, waren den Regent van Mandheling blijmoedig gevolgd en tegen den aartsvijand opgetrokken.

Dien middag tegen drie uur bereikte men de laatste kampong op 't gebied der Battaks aan den grens van de afdeeling Rau, de kampong Limoen Manis.

De berichten die Poland hier van den toestand van het fort kreeg, waren verre van rooskleurig, doch die zetten juist den dapperen aanvoerder aan, om met nog meer spoed en volharding den tocht voort te zetten, want de toestand der makkers was op 't uiterste. Toeankoe Tamboesie, de aanvoerder der belegeraars, was zelf gewond geworden en had nu vast besloten ten koste van alles den volgenden morgen de sterkte in te nemen, waartoe hij voor de bestorming zelfs bamboezen stormladders gereed had doen maken. De berichtgever voegde er bij, dat naar hij meende, het door waken en gebrek aan leeftocht uitgeputte garnizoen niet in staat zou zijn om die uiterste krachtsinspanning met vrucht te doorstaan.

Op raad van het Inlandsche Hoofd, besloot Poland zijn troep

tot negen uur des avonds rust te geven, als wanneer de maan zou zijn ondergegaan, daar zij nu nog hoogstens slechts een viertal uren marcheerens van fort Amerongen verwijderd waren en hier van tijd tot tijd de knal van het geschut hoorden, dat, aan alle zijden weerkaatst, dof tot hen doordrong.

Van deze rust maakte Poland gebruik om zijn kleinen troep te monsteren en op zijne eigenaardige, kernachtige wijze toe te spreken.

En hij mocht tevreden zijn over het verkregen resultaat. Hij had in korten tijd een afstand afgelegd, waarover zelfs de aan het loopen in de bergen gewone Batakkers verbaasd stonden; de sterkte van het hulpkorps bedroeg nu 500 man, waaronder 100 geweerdragenden, allen bereid hem te volgen en te gehoorzamen waar hij hen leiden zoude, terwijl zijn handjevol dappere Amboineezen met de meeste geestdrift bezield, ongeduldig waren om met den vijand slaags te raken.

Toen het nu des avonds ten negen uur, na den ondergang der maan, volkomen duister was geworden en de troep flink gerust en krachten vergaard had, werd de marsch hervat en met de meeste voorzichtigheid voortgezet, want men naderde nu de vijandelijke streken. Om zich niet ontijdig te verraden liet Poland zelfs de lonten van de geweren der Batakkers uitdoen.

Om 12 uur des nachts bereikte men de laatste hoogte en van daar kon men in de verte de wachtvuren der Padrie's waarnemen, doch van het fort Amerongen was niets te zien daar het volkomen in duisternis gehuld was.

Eensklaps verbrak een lichtstraal die duisternis te midden dier talrijke omringende wachtvuren, gevolgd door kleine lichtstralen, waarna een luiden knal en 't knetteren van geweervuur duidelijk tot de kolonne doordrong, zoodat daardoor nu de juiste ligplaats der redoute bekend was, maar daardoor ook tevens aan Poland 't bewijs geleverd werd, dat hij niet te laat kwam en de dappere kameraden moedig stand hielden en waakzaam waren.

De kolonne werd daardoor zoo door strijdlust bezield, dat het

hem veel moeite kostte, om het onstuimig voorwaarts dringen der mannen te beletten en te voorkomen dat zij in luid gejuich uitbarstten.

Het was nu zaak elke bewoonde streek te vermijden om zich niet te verraden en eerst in de vroegen morgen van 22 Januari, ten 1½ uur 's nachts, bereikte de kolonne de door de Batakkers versterkte en bezette kampong Bondjol Rau.

Radja Gedobang was ten uiterste verbaasd, toen hem bericht werd dat soldaten der regeering tot ontzet van het fort aangekomen waren en kon die tijding niet gelooven voor hij den troep gezien en den aanvoerder gesproken had.

Poland kreeg hier de bevestiging van de reeds onder weg ontvangen berichten en besloot nu den vijand vóór te zijn; begunstigd door de duisternis zou hij hem zoo mogelijk in den slaap overvallen, verslaan en verdrijven.

Terwijl zijne mannen weder rustten, of zich tot den strijd voorbereidden, ging de onvermoeide aanvoerder zelf uit op verkenning der vijandelijke positie en nam daarna zijne maatregelen.

Met zijne 30 dappere Amboineezen zou hij zelf het sterkste punt der insluitings-linie onverschrokken aanvallen. De nu ongeveer 1000 man tellende macht der Batakkers, zou in twee deelen op zijne flanken verdeeld op andere punten den aanval ondersteunen en met groot misbaar den vijand aanvallen, zoodra Poland met zijne Amboineezen met hem slaags was.

Aan eene reserve dacht hij niet en die vond hij ook overbodig, daar het bij de verrassing noodig was, om het grootst mogelijk aantal strijders in actie te brengen.

Hoe sterk de vijand was, die hij met zijne 30 soldaten zal aanvallen weet Poland niet en is voor hem, die niet gewoon is zijn vijand te tellen, ook van minder aanbelang, want waar hij de zijnen voorgaat, wijkt elken vijand; hij rekent ook op de enorme uitwerking der nachtelijke verrassing, op de duisternis die het klein getal aanvallers voor den vijand verbergt en op de hulp uit het fort zelf, want hij is overtuigd dat de bezetting, als zij bij den aanval de bekende toonen van trom en hoorn verneemt,

weten zal dat ontzet nabij is en zij zich dan niet onbetuigd zal laten om van hunne zijde den vijand afbreuk te doen.

Om 3 uur 's nachts rukte de troep voor den aanval op en sloop als 't ware langs den grond om den mogelijk goed waakzamen vijand te verschalken en ongezien zoo dicht mogelijk de te bestormen positie te naderen.

Vlak bij den uitersten vijandelijken post gekomen, klinken eensklaps in de stilte van den nacht Poland's krachtige kommando's den Padries als een bazuin des oordeels, en de bezetting van het fort Amerongen als een jubeltoon in de ooren, waarbij de Luitenant zijne stem bijzonder uitzette, zoodat deze luid weergalmde en het den schijn had alsof hij duizenden soldaten in plaats van 30 tot den storm aanvoerde. — *Bataljon halt!... Vaardig!... Aan!... Vuur!...*

Een donderend salvo knalt onverwachts en dreigend de verraste vijanden te gemoet en fluitend dringen de kogels, dood en verderf aanbrengende, in de schuilplaatsen waar de belegeraars rust zochten.

Onmiddelijk daarop hooren deze de bekende vreeselijke kommando's, — *Velt geweer!..... Attakeeren!.....* gevolgd door een aanhoudenden, razenden stormmarsch op de trommen en een schetterend zegevierend Wilhelmus op den hoorn, tegelijk met een luid en geestdriftig «*hoera*» der aanstormende Amboineezen en den aan alle zijden oprijzenden woesten oorlogskreet der aanvallende Batakkers, zoodat het den schijn had, alsof eene kolossale macht overal te gelijk de vijandelijke legerplaats binnen drong, gesteund door de bezetting van het fort, waaruit ook dadelijk luide signalen en aanvalskreten weerklonken.

Het was een woest, overweldigend en den verrasten Padrie's schrikaanjagend oogenblik.

Voor dat de vijanden goed konden beseffen aan welke zijde de vijand aanviel, stortten reeds de eersten neder onder de bajonetten der dappere Amboineezen. Een jammerkreet steeg uit den vijandelijken troep op, als een antwoord op den zegejubel der woest aanstormende krijgslieden en wat in den schrik, die hen beving, voor de alles neervellende soldaten vluchtte, viel in de

handen der woeste Batiksche benden. Hier de bajonet, elders de lanspunten en klewangs, overal dood en verderf, overal een hardnekkigen strijd zonder genade, slechts schaars verlicht door het laatste zwakke schijnsel der vijandelijke wachtvuren.

De vlucht der Padries ontaart in eene paniek, zij spatten naar alle zijden uiteen zonder om te zien, alles in den steek latende, zoodat zelfs het Hoofd, Toeankoe Tamboesie, geen tijd neemt om zijn strijdros te bestijgen, doch dit achterlaat en om zijn leven te redden zoo spoedig mogelijk in de naast bij zijnde struiken verdwijnt.

De overwinning was volkomen,... de vijand geheel verslagen en uiteengejaagd,... tal van dooden en gewonden bedekten het slagveld,... en Poland, omringd door zijne dertig helden, deed als overwinnaar en bevrijder zijn intocht binnen de vrijgevochten veste, welks garnizoen, hoewel gelukkig door de overwinning, nog niet beseffen kon, dat zoo 'n handvol braven dit moedig feit bestond, dank zij de eenige Toontje Poland, die den aanval beraamde en leidde, en zelf daadwerkelijk daarbij voorging.

Het ontzet kwam geen oogenblik te vroeg, want de nood was in de belegerde sterkte werkelijk zeer hoog gestegen.

Het fort, waarvan de wallen nog niet voltooid waren en waar men pas aan de gracht begonnen was, zoodat de dekking en stormvrijheid zeer gering geacht kon worden, was tien dagen te voren door de Padrie's geheel onverwacht in vollen vrede ingesloten.

De voorraad levensmiddelen was, hoe klein de rantsoenen ook genomen waren, reeds daags te voren geheel opgebruikt; wel was er nog eene overgroote voorraad munitie voor draagbare wapenen, doch voor het geschut waren nog slechts 13 schoten en 17 worpen aanwezig. Het kleine garnizoen was door gebrek aan voedsel geheel uitgeput en door het onafgebroken dag en nacht waken, zoowel als door het voortdurend afslaan der telkens herhaalde verwoede aanvallen, bijna niet in staat zich staande te houden. De helft der bezetting was gedood of gewond, want men had reeds 11 gevallenen begraven en 20 zwaar gekwetsten lagen zonder eenige geneeskundige hulp in de barakken, waar-

van men de van palmbladeren vervaardigde daken, uit vrees voor brand, afgebroken had.

De bezetting besefte dus volkomen dat het onmogelijk zoude zijn een nieuwen aanval af te slaan, en het garnizoen had zich reeds op het ergste voorbereid, besloten als zij waren de post tot den laatsten man te verdedigen; maar toen zij eensklaps in den nachtelijke stilte de Hollandsche kommando's, met het daarop gevolgde regelmatige salvo-vuur, den stormmarsch der trommen en het heerlijke veel belovende «Wilhelmus» op den hoorn hoorden weergalmen, waren zij zich bewust geworden dat de redding nabij was en dit had hun de krachten hergeven, om van hunne zijde tot het gelukken van het ontzet mede te werken.

Na de komst van den doortastenden en onverschrokken Poland veranderde de toestand in de versterking en den omtrek daarvan in een oogwenk. De bezetting, die zooveel geleden had, kreeg weer moed en zelfvertrouwen, de Batakkers waren vol bewondering voor de kracht eener regeering die mannen bezat als Poland en zijne soldaten, en de vijand was uiteengeslagen en trouweloos verlaten door de vrienden van het oogenblik, daar de Rauwenaars voorloopig weer meer heil zagen in het medegaan met de bovendrijvende macht.

Onze held deed nooit iets ten halve. Zijn beleid, zijn helderen blik in den toestand en zijne voortvarende wijze van handelen, om met de weinige middelen die hem ten dienste stonden, het bijna onmogelijke te doen, evenaarden zijnen moed en hoe hachelijker de oogenblikken waren, des te opgeruimder toonde hij zich, des te grooter werd zijn zelfvertrouwen en des te meer toonde hij eene bewonderenswaardige kracht om den toestand te beheerschen; hoe talrijker de bezwaren werden, hoe meer hij blijk gaf geestkracht en voortvarendheid te bezitten en daarbij de groote gave de zijne noemde, om die eigenschappen ook aan anderen mede te deelen, of bij hen op te wekken.

Als oudste officier nam hij terstond zoowel het militaire als het civiele gezag in handen, zonder daartoe eenige machtiging hoegenaamd te hebben, maar als 't noodig was, wist Toontje ook zonder machtiging te handelen.

De teugels van het bewind waren nu aan krachtige, doortastende handen toevertrouwd.

Van terugtrekken en den post verlaten was geen sprake meer! Dat lag niet in Toontje's aard, want waar hij eens vasten voet had, was hij moeielijk weg te krijgen en dat vooral na zoo'n schitterende overwinning; hij gevoelde dat hij, door zich krachtig en zelfbewust te betoonen, den vijand en de valsche vrienden vrees inboezemde en door die vrees voedsel te geven moest hij trachten het gezag staande te houden, tot er hulp zou opdagen.

Hij begreep dat hij zijn post in alle opzichten zoo sterk mogelijk moest maken en van de ontmoediging des vijands en de schrik door zijne zege teweeggebracht zooveel mogelijk profiteeren om alles te verbeteren, voor dat de tegenstanders zich bewust waren hoe zwak hij eigenlijk was, want wel was voorloopig de door Poland van de Batakkers medegenomen voorraad levensmiddelen voldoende, doch zoo heel lang zoude die toch niet strekken.

Zijn eerste daad was, om bij het krieken van den dag, met eene flinke patrouille uit te gaan om den omtrek te verkennen, en toen het bleek dat geen enkele Padrie meer in de nabijheid te zien was, maar wel een aanzienlijken buit aan wapens en levensmiddelen, die onmiddelijk naar het fort werd gebracht; Alsof hij niet over enkele soldaten maar over eene sterke legermacht beschikte, zond hij terstond met den officieelen tolk, Iman-si-Oela, naar den Jang-di-Pertoean, Hoofd van het landschap Rau, de oproeping, om zich vóór twee uur bij den nieuwen kommandant en civielen gezaghebber met zijne Hoofden te komen onderwerpen, onder de hem door deze te stellen voorwaarden, met de bedreiging dat, als hij daaraan niet voldeed, zijne kampong verwoest en alles wat zich verzette over de kling gejaagd zou worden, even als zulks den Padrie's dien nacht overkomen was.

De Jang-di-Pertoean, zich van zijne vrienden verlaten ziende en de zoo krachtig wrekende hand vreezende, kwam op het vastgestelde uur met zijne Hoofden en eene talrijke gewapende bende zijne onderwerping aanbieden en werd door Poland geheel ongewapend met zeker vertoon van hoogheid en macht buiten het fort ont-

vangen. Binnen het fort waren echter allen voor verraad op hunne hoede en de noodige maatregelen genomen.

Nu stelde Poland strenge voorwaarden.

Als bewijs van de goede gezindheid van het Hoofd en de bevolking eischt hij uit het landschap Rau dagelijks 300 mannen, die aan den verderen bouw van het fort moesten blijven werken tot de geheele voltooiing daarvan en binnen 4 dagen te leveren de daarvoor noodige materialen, benevens 500 zakken rijst ieder van 125 ℔., 300 kan klapperolie, 35 volwassen runderen en 400 kippen als voorraad ten behoeve van het garnizoen en de zieken, zoomede tegen betaling wat dagelijks voor het onderhoud der troepen noodig zoude zijn.

De hoofden voldeden boven verwachting nauwkeurig aan de gestelde eischen; binnen 4 dagen was het fort naar Poland's practische inzichten voltooid en was in de magazijnen een voorraad levensmiddelen voor ruim 4 maanden opgestapeld, waarvan dagelijks het noodige afgenomen moest worden, terwijl het versch aangevoerde den voorraad in stand hield.

De gebouwen waren spoedig op nieuw ingedekt en Poland als geneesheer fungeerende, had gezorgd dat de gewonden en zieken zoo goed mogelijk verzorgd en verpleegd werden.

Voor de hulptroepen der getrouwe Batakkers werd een versterkt kampement aangelegd, aansluitende aan een der facen van het fort en die bereidwillige vrienden aan het werk gezet om eene kolossale hoeveelheid randjoe's te snijden en op het glacis te planten, zoodat de versterking daardoor zeer spoedig geheel stormvrij was.

Van den grooten voorraad infanterie-patronen liet hij onmiddelijk 50.000 stuks breken; het daardoor verkregen buskruit diende om kardoezen, van oude kleedingstukken gemaakt, te vullen, terwijl de kogels ten getale van 30 in een aan beide zijden dichtgebonden bamboezen kokers werden geborgen, zoodat deze als kartetsen voor het geschut konden dienen.

In 4 dagen tijds was dus door den krachtigen wil en den vindingrijken, practischen geest van Poland een onvoltooid fort, met eene zwakke bezetting, veranderd in eene gemakkelijk te

verdedigen, goed voorziene en stormvrije versterking, met een krachtig, opgewekt en strijdlustig garnizoen.

De Assistent Resident Boers was wegens ziekte, ontstaan door den hoogst vermoeienden marsch die hij zoogenaamd als liefhebber mede maakte, naar Natal teruggekeerd, onder een geleide van gewapende Batakkers.

De krachtens eigener autoriteit optredenden Militairen kommandant en Civielen gezagvoerder van Rau en Mandheling begreep zeer goed, dat de onderwerping en de slaafsche gehoorzaamheid van den Jang-di-Pertoean slechts schijn was, uit vrees voor onze wapenen die Poland zoo geducht wist te doen gelden, maar dat dit hoofd, zoodra die vrees hem niet meer in toom hield, of dat hij die de teugels van het bewind in handen had die eenigzins liet glippen, dan zeker bij de eerste gunstige gelegenheid de beste weder met den vijand zou gaan heulen.

Daarom besloot hij er de vrees in te houden door een streng voorbeeld te stellen en een verrader zijn rechtmatigen straf te doen ondergaan, zich er weinig om bekommerende of hij tot die rechtspraak wel de noodige rechtsmacht bezat en het wettige gezag voor de executie. Het voorbeeld was noodig, het was tijd van oorlog en de verrader was er en was in zijne handen, wat wel 't voornaamste was.

Een zekeren Baginda Osman, die als Inlandsch ambtenaar van het Hollandsche Gouvernement maandelijks een tractement van f 50 genoot, was een der eersten geweest om met den vijand te heulen en een der ergste aanstokers van den opstand, en dat alles in 't geheim terwijl hij het vertrouwen der Regeering genoot. Toen de opstand was uitgebroken, had hij het masker afgeworpen, was naar de vijand overgeloopen en had gedurende het beleg zelfs getracht om eene patrouille, door den Luitenant Popje gekommandeerd, in eene hinderlaag te overvallen. Tot zijn ongeluk had hij gerekend buiten den doortastenden Poland, die dan ook weldra den verrader in handen had.

In weinige oogenblikken installeerde hij een krijgsraad en onder-

zocht de zaak, en toen de misdaad door getuigen bevestigd was, hielp den schuldige geen bekentenis en geen vragen om genade meer. Poland veroordeelde den verrader tot den strop, volgens zijn militair wetboek, 't eenige dat hij kende; weinige oogenblikken later werd het vonnis, krachtens zijne machtiging, zoo plechtig als zulks mogelijk was in tegenwoordigheid van de omwonende Hoofden en bevolking in 't openbaar voltrokken en de schuldige aan eene haastig in elkaar gezette galg opgehangen.

De vijanden en de vrienden wisten nu hoe Poland met lage verraders handelde, en konden zich voor gewaarschuwd houden.

In de maand Februari kreeg hij nevens eene hooge tevredenheidsbetuiging over zijn beleid en eene goedkeuring zijner handelingen, zijne aanstelling tot de beide baantjes die hij reeds op eigen gezag zoo krachtig had aanvaard, maar bovendien de mededeeling dat hij zich maar moest trachten te behelpen met wat hij had, want dat het hoofdbestuur voorloopig geen meerdere hulp kon zenden, waarbij hem tevens goedgunstig de volmacht gegeven werd naar Natal of Aijer Bangies terug te trekken en het fort Amerongen prijs te geven, als hij meende, dat hij zich niet langer staande kon houden.

Over die laatste machtiging haalde onze Toontje minachtend de schouders op; inplaats van terug te trekken trad hij overal met zoo'n zekerheid, kracht en brutaliteit op, alsof hij over talrijke hulpbronnen beschikte; als Civiel-bestuurder hield hij eens in de week vergadering met de hoofden zijner afdeeling, die wel zorg droegen daarbij niet te onbreken; in die vergaderingen week hij nooit een duimbreed van zijne eens geformuleerde eischen af en imponeerde allen door zijne fermeteit en het onbegrensd vertrouwen dat hij in zijne eigene kracht had.

Den 22en Maart ontving hij eene kleine versterking aan manschappen en eene bezending levensmiddelen, geld en amunitie. Daar het aantal manschappen dat hem gezonden werd te klein werd geacht om het konvooi te kunnen beschermen tegen mogelijk

verraad, was dat troepje versterkt geworden door 18 Europeesche scherpschutters onder een sergeant-majoor, die echter na aan hunnen last voldaan te hebben, dadelijk naar hun garnizoen moesten terugkeeren.

Poland vatte terstond het voornemen op, om van dat tijdelijke verblijf van die 19 dappere, goed geoefende jongens partij te trekken, om den tegenstander een flinken slag toe te brengen en hen weder eens een proefje van zijne hand te geven. Hij meende ook dat hij de «*logé's*» eens een genoegen moest doen en daartoe wist hij niets beter te vinden dan eene flinke kloppartij, welke hartelijkheid die «*logé's*» ook zoo op prijs stelden, dat zij als echte Hollandsche vechtersbazen, opgetogen over het heerlijke feest dat hen wachtte, vol ijver mede uitrukten. Zij vonden dat eene aangename en gepaste afwisseling na eenige vervelende marschdagen.

Reeds den 23^en^ Maart had dat feest plaats.

Poland had nu eene macht bij elkaar van 116 bajonetten en een handmortier, zoomede een flinken vertrouwbaren troep Batakkers, en eene bende Rauwenaars die hij echter minder vertrouwde; de bewaking der versterking overlatende aan Logeman met de zieken en gewonden, rukte hij met zijn vriend Popje tegen den vijand op, verkende in de nacht van den 23^en^ op den 24^en^ Maart zoo nauwkeurig mogelijk de sterke vijandelijke stelling nabij Loender, onzen vroegeren post, viel in den vroegen morgen den vijand zoo onverschrokken en zoo beleidvol aan, dat diens stellingen stormenderhand vermeesterd en de vijandelijke benden met groot verlies geheel uiteengeslagen werden.

De zege was volkomen! De vijandelijke werken werden geslecht, de oude versterking Loender, vroeger zoo verraderlijk uitgemoord, werd nu ook weder bezet, doch Poland was zoo voorzichtig daartoe de benden Rauwenaars aan te wijzen, die hij onder de strengste bewoordingen hunne plichten onder het oog bracht.

Op die wijze hield Poland den geheelen omtrek in bedwang alsof hij over onuitputtelijke middelen te beschikken had, doch

al onderwierpen zich ook vrijwillig verschillende kampongs aan de ijzeren hand, die het bestuur voerde, toch bleef de slimme Toontje niet blind voor den in 't geheim toenemenden geest van verzet; uiterlijk toonde hij zich echter vol vertrouwen, alsof er geen wolkje aan den hemel was.

Daarom was de waakzame, beleidvolle en alles vooruitziende aanvoerder er ook op bedacht, om voor mogelijke gevallen, als de toestand hem te machtig werd, zich een terugtochtsweg naar Natal te verzekeren, dwars door de bevriende Battak-landen heen, om de hem toevertrouwde soldaten zoo heelhuids mogelijk terug te kunnen brengen. Met dit doel liet hij twee posten langs dien weg bezetten en versterken, en wel het allereerst de kampong Limoen Manis, die het dichtst bij de grenzen van Rau en Mandheling gelegen was, een zoo oordeelkundig en tactisch bedachte en uitgevoerde maatregel, dat later de geheele bezetting van Amerongen daaraan haar behoud te danken had.

Op die wijze beurtelings stout en voortvarend tactisch, of sluw en kalm diplomatisch optredende, wist hij den naderenden storm te bezweren en hield hij het Nederlandsche gezag hoog, want overal heerschte zooveel vrees en ontzag voor den dapperen en onoverwinlijken aanvoerder, dat zelfs de stoute Padrie's menigmaal alleen op de tijding zijner nadering hunne sterke stellingen opgaven, want overal waar onze held optrad, kwam hij als overwinnaar uit den strijd.

Den 7en September werd eindelijk het garnizoen van fort Amerongen krachtig versterkt door den Majoor H. A. Eilers en de Luitenants C. H. Bisschoff en J. H. von Tschudij met 100 bajonetten en één drieponder, zoodat nu wel ook het Militair kommando op den Majoor overging, doch Poland met het Civiel gezag belast bleef.

Hoewel hij nu als militair in eene ondergeschikte rol was geplaatst, werd hij toch steeds in alles geraadpleegd en werden alle moeielijke ondernemingen door hem uitgevoerd of mede gemaakt;

van af de komst van den nieuwen aanvoerder met zijne versterking scheen echter het geluk van Amerongen geweken.

Reeds den 19^{en} September leed de kundige aanvoerder, Majoor Eilers, in de valei van Alahan Pandjang, bij Bondjol Itam, eene nederlaag door het verraad der hulptroepen uit Rau, waarop hij te veel gesteund had, tegen de ernstige waarschuwing van den beleidvolle Poland in, die dat volkje kende en met recht wantrouwde; bij die nederlaag leden onze troepen talrijke verliezen, en moest de kolonne zelfs de zwaar gewonden, den mortier en al de bagage in 's vijands handen laten.

Bij den daarop gevolgden moeielijken terugtocht verloor de kolonne nog 35 man door de voortdurende woeste aanvallen der Padrie's en het was aan de houding van den dapperen Poland te danken, dat daarbij geen paniek ontstond; door zijne opgeruimdheid en geestkracht wist hij er bij de soldaten den moed in te houden en door zijn stoute, onversaagde tegenaanvallen met eenige dapperen de kolonne te beschermen en de Padrie's in toom te houden, die andermaal ondervonden dat hij zelfstandig tegenover hen optrad.

De toestand werd nu met den dag hachelijker, tal van kampongs toonden zich vijandig en Toeankoe Tamboesie voelde zich weer sterk genoeg om aanvallend op te treden.

Toen Majoor Eilers met Baginda Alam, het Hoofd van de nabij gelegen kampong Padamentingi, die ook eene dreigende houding aannam, wilde confereeren en dit Hoofd aan de oproeping daartoe geen gehoor gaf, was het weder de kordate Poland, die het baantje op zich nam, om dat Hoofd te gaan halen.

Geheel ongewapend ging hij derwaarts en wist te bewerken dat Baginda Alam naar het fort zoude gaan, doch deze wilde dit alleen doen onder de voorwaarde, dat Poland als gijzelaar achterbleef, bewaakt door tal van tot de tanden gewapende voorvechters. Zonder aarzelen nam Poland die voorwaarden aan, vermaakte zich kostelijk door de bevolking verhalen op te disschen hoe onmogelijk sterk de Koning van Holland was, en dat de opstandelingen wellicht wel hem en de bezetting van kant konden

maken, wat heel weinig beteekende, doch dat dan een geheel leger van nog veel dapperder soldaten, den dood zouden komen wreken.

Den 19^en October was de omtrek van fort Amerongen overal in openbaren opstand, en den 21^en October was de versterking weder zoodanig ingesloten, dat er niemand in of uit kon, terwijl de vijand dag en nacht de bezetting beschoot.

Weder was Poland de ziel der verdediging en door zijn goed genomen maatregelen wist hij als Civiel bestuurder aanraking te behouden met de bevriende Bataksche Hoofden, zoodat het dezen mogelijk was om van tijd tot tijd levensmiddelen aan de belegerden toe te voeren.

Bij een door Poland wel beraamden en dapper verrichten uitval tegen eene sterkte des vijands, die te dicht bij het fort Amerongen lag, en waarbij hij met den Luitenant J. H. von Tschudy wonderen van dapperheid verrichtte, werden de Padrie's weder gevoelig geslagen en uit elkaar gedreven, doch de zege was helaas duur betaald, want de wakkere onverwinbare Poland werd door een kogel zoodanig aan het been gewond, dat hij zich als 't ware niet meer bewegen kon.

Met zijn onveranderlijk goed en gelijkmatig humeur wist hij echter allen nog op te wekken, hoewel de toestand steeds moeielijker en slechter werd, daar men reeds paarden en honden slachtte, omdat het voedsel door de steeds strenger wordende insluiting begon te ontbreken.

Eindelijk nadat het beleg 40 dagen geduurd had en er geen uitkomst opdaagde, daar de toegezonden voorraad niet verder dan tot Limoen Manis kon doordringen, belegde de Majoor Eilers een krijgsraad, waarin werd besloten om, krachtens de vroeger verleende machtiging, het fort te verlaten en langs den door Poland versterkten weg naar Natal terug te trekken.

Zoo groot was de eerbied die de Hoofden voor den dapperen Poland gevoelden en zoo afdoend was nog zijn overwicht, dat, niettegenstaande den benarden toestand waarin de bezetting verkeerde,

de flinke Luitenant als Civiel gezagvoerder van den vijand toestemming wist te verkrijgen, om het garnizoen met de geweren en de gewonden vrij te laten aftrekken, een feit zoo goed als eenig in de geschiedenis der Indische oorlogen, want nog nooit heeft een op roof en moord belusten Inlandschen vijand, zooals de Padrie's, genade geschonken en zijne bijna zekere prooi ongehinderd laten aftrekken, een feit dat alleen een tegenhanger vindt in den ontzettende worsteling op Lombok, waar de Vorst de gevangen genomen en ontwapende kolonne Lindgreen vrij liet heengaan.

Den 28en November 1833 verliet de bezetting, na de stukken vernageld en de munitie vernield te hebben, het zoo lang en zoo hardnekkig verdedigde fort, het tooneel waar de brave Poland weder de meeste welverdiende lauweren had geplukt en trok, met de door de beschikbare koelie's gedragen gewonden voorop, in de richting van Limoen Manis terug.

Naast Poland, werd ook de brave Popje vervoerd, die eene zware wond in de borst had en daaraan 24 uren later overleed.

Het was een langen, treurigen sleep.

Nauwelijks had de bezetting het fort verlaten of den vijand drong daar overal binnen en weldra ging alles in vlammen op.

Op 10 minuten afstands van de versterking trok de lange rij gekwetsten onbewaakt voorbij een post der Padrie's, die op dat gezicht hunne moordlust niet konden bedwingen en trots het verdrag en de door de Hoofden gegeven last, op de onbeschermde gewonden met lans en klewang aanvielen.

De ongewapende vreesachtige dragers wierpen hunne lasten neer en daaronder ook Poland, die, hulpeloos als hij was, met zijn draagstoel in het struikgewas werd neergeworpen.

Reeds heeft hij het pistool gereed om zich zelf voor een marteldood te beveiligen, toen op dat uiterste oogenblik de gehechtheid en trouw aan zijn persoon, zich van de schoonste zijde deed kennen. Zijne Inlandsche huishoudster, Fine, en zijn Inlandschen bediende, Kendoe, weigeren zelfs op zijn uitdrukkelijk bevel hem te verlaten en zich alleen te redden; trots zijn verzet neemt de brave en getrouwe Inlandsche vrouw, geholpen door den jongen,

haar heer met de uiterste krachtsinspanning op haren rug, draagt den gewonde, zelf bijna bezwijkende, door struiken en langs boschpaden naar Limoen Manis in veiligheid, doch dan valt zij zelf uitgeput en bewusteloos neder.

De dankbare en edele Poland wist dat schoon bewijs van trouw en gehechtheid naar waarde te beloonen.

De brave vrouw eerde hij hoog, de moeder zijner kinderen verliet hem nooit, en werd zijne wettige echtgenoote, toen hij als Kolonel in het burgelijk leven terugkeerde.

Den 19en December 1857 bezweek de beroemde en algemeen hooggeachte gepensionneerde Kolonel-titulair T. Poland op 63jarigen leeftijd aan eene hevige dyssenterie.

Gedekt door de dierbare Vlag, waarvoor hij gedurende zijn werkzaam leven zoo menigmaal dapper en overwinnend gestreden en zijn leven veil gehad had, werd het overschot van den held onder algemeenen rouw en het gebulder van 't geschut grafwaarts gedragen, en in de nabijheid van Tjilatjap ter ruste gelegd.

Een braaf, dapper, edelmoedig en ridderlijk soldaat was heengegaan, een man die de glorie was en blijft van het Indische Leger.

Zijn naam, met gulden letters in onvergankelijk marmer gebeiteld, zij zijn grafschrift, als eene welsprekende herinnering aan zijne roemruchtige daden en als eene dringende aansporing voor het nageslacht, om zijn voorbeeld van echt Hollandschen moed en trouw te eeren en te volgen.

De helden van Goegoer Malintang
(Sumatra's Westkust) — 1841

. . . .
Reeds hoorde hij 't gedreun van 't stormend voetgewemel,
Toen hief hij 't heldenoog met vasten moed ten hemel
. . . . en wierp de lont in 't kruit,
En voor mishandeling en slavenboei beveiligd,
Heeft hij van helden hen tot martelaars geheiligd,
Tot martelaars van de eer! . . . .
. . . .

H. A. MEIJER. «HEEMSKERK.»

Den 24^{en} Februari 1841 brak geheel onverwacht te Padang Pandjang den grooten opstand uit in Batipo, een district op Sumatra's Westkust.

Geen der gewone voorteekenen, als het wegzenden van vrouwen en kinderen, de toenemende brutaliteit der door fanatieke priesters opgehitste Inlandsche bevolking, nachtelijke vergaderingen en dergelijke, had de nadering dier uitbarsting aangekondigd en de ons zoo vijandige aanhangers der Padrie's, de meest fanatieke der godsdienstige secten, hadden zich niet meer dan anders in de hoofdstad van het district vertoond. De opstand was zoo geheim voorbereid, dat niemand iets vermoedde en ieder die niet in het komplot was, dacht dat de meest volmaakte rust heerschte, tot dat plotseling in den vroegen morgen van 24 Februari alle niet ingewijden verrast werden door de eerste gevolgen van oproer, roof, moord, brand en plundering.

In de onmiddelijke nabijheid dier hoofdplaats, aan den rand van een diep en woest ravijn was eene versterking, Goegoer Malintang gelegen, door eene Nederlandsche troepenmacht bezet en dienende om het Civiel bestuur te steunen in de handhaving van ons gezag.

De versterking bestond uit een door een aarden wal omringd

kampement, voorzien van twee bastions, waarop echter geen vuurmonden geplaatst waren. Aan de zijde van het ravijn was een goed versterkt reduit opgericht, dat bewapend was met twee stukken geschut.

Binnen de enceinte van het versterkte kampement bevond zich alleen het logies der bezettingstroepen, zoomede de gebouwen die voor de opberging van den voorraad levensmiddelen dienden, doch geen ammunitie, terwijl in het reduit slechts een buskruit-magazijn stond, waar een grooten voorraad kruit, patronen en projectielen waren opgeborgen, doch ook niets anders; in dat reduit was geen gelegenheid om de bezetting onder dak te brengen, noch om een voorraad levensmiddelen op te bergen, geen put om de bezetting in dat laatste toevluchtsoord van water te te voorzien, niets, dan alleen een goed gevuld munitie-magazijn.

Deze nalatigheid en onoordeelkundige inrichting zou nu voor de bezetting de noodlottigste gevolgen hebben, doch ook aanleiding geven tot buitengewone daden van moed, trouw en edele, grootsche, ridderlijke zelfopoffering, waaraan de annalen van ons dapper Indisch Leger zoo rijk zijn.

Het kleine garnizoen werd gekommandeerd door den tweeden Luitenant der Infanterie J. B. Banzer en bestond uit, den eersten Luitenant Kwartiermeester C. Keppel, tien Europeesche en vijf en dertig Inlandsche onderofficieren en manschappen, benevens vier en veertig Inlandsche vrouwen en kinderen, waaronder de zes kinderen van den Luitenant Keppel, die, even als den sergeant majoor geweermaker J. G. Schelling, eene woning buiten, doch in de onmiddelijke nabijheid der versterking betrokken had; de Luitenant Banzer en de rest van het garnizoen woonde binnen de omwalling.

Na de reveille op den bedoelden 24^{en} Februari 1841 was de bezetting, die nog niet ontbeten had, met de gewone dagelijksche morgen-werkzaamheden bezig, zoodat de poort openstond en behalve de nog half dommelende schildwacht voor dien hoofdingang, waren geen bijzondere veiligheidsmaatregelen genomen, want niemand vermoedde eenig onheil.

De Europeesche sergeant Holij, die zich toevallig op een der bastions bevond, ontdekte in het op korten afstand gelegen Padang Pandjang een hevigen brand, vergezeld van luid geschreeuw en gegil der bevolking; ofschoon hij dit toeschreef aan de gewone onvoorzichtigheid der Inlanders, ging hij toch den Kommandant waarschuwen en diens bevelen vragen, alleen echter in verband met het mogelijke gevaar voor de met licht brandbare materialen ingedekte gebouwen der versterking.

Te gelijk met hem kwam de sergeant-majoor-geweermaker Schelling bij den Kommandant, en meldde dat talrijke gewapende en woest tierende Inlanders zijne woning op korten afstand van de versterking waren binnen gedrongen, alles verwoestende, zoodat hij zelf maar ter nauwernood ongemerkt ontsnapt was.

Niet wetende wat hij daarvan denken moest en nog niet zoo dadelijk aan een algemeenen opstand denkende, doch meer persoonlijke wraak vermoedende, liet Banzer zijn troep toch terstond onder de wapens komen, wat zeer spoedig in zijn werk ging, daar de brand en het rumoer de bezetting reeds van zelve had doen bijeenkomen, zoodat de bevelen dus spoedig waren gegeven en volbracht.

Nauwelijks was de troep gewapend bijeen, of reeds drong eene goed gewapende opgewonden bende Inlanders, woeste oproerkreten slakende, de nog geopende poort der versterking binnen, de klewangs en lansen zwaaiende waaraan 't bloed kleefde van den wreed vermoorden Civielen gezagvoerder en van allen die het Hollandsche Gouvernement getrouw dienden en dus geen deel aan den opstand genomen hadden.

De op bloed en moord belustte woeste, overmachtige bende stormde op de zwakke bezetting los, die wel gewapend was, doch geen enkele patroon had, daar die in het reduit opgeborgen waren en zich dus alleen van de bajonet kon bedienen om zich de aanvallers van 't lijf te houden, wat zij dan ook met kracht en beleid deed.

Geheel omringd en ingesloten binnen zijne eigene versterking door die fanatieke met doodsverachting aanvallende bende, oor-

deelde Banzer het 't raadzaamst, om te trachten zich door die woeste horde met de bajonet een weg te banen en zoo het reduit te bereiken, dat wegens zijne geringe uitgebreidheid en groote voorraad ammunitie gemakkelijker te verdedigen zoude zijn, tot dat hulp van elders tot ontzet opdaagde.

Op zijn bevel nam de troep de vrouwen en kinderen in zijn midden; voorgegaan door hun dapperen, beleidvollen aanvoerder baande de bezetting zich een bloedigen weg door de hen insluitende opstandelingen en bereikte zonder eenig verlies het reduit, waar allen onmiddelijk van schietvoorraad werden voorzien.

Nu was men wel in staat den vijand warm te ontvangen, doch helaas men had geen bete voedsel, geen droppel water en de mogelijkheid om zich door een dapperen uitval daarvan te voorzien bleek ijdel, daar de oproerlingen onmiddelijk aan 't plunderen waren gegaan en de licht brandbare gebouwen in brand hadden gestoken, zoodat de voor hen zoo onontbeerlijke voorraad levensmiddelen in vlammen opging en er niets meer te redden was, al verjoeg ook het goed onderhouden geweervuur der bezetting de aanvallers uit de nabijheid der gebouwen.

Ondertusschen had Banzer bemerkt dat de Luitenant Keppel nog onder de bezetting van het reduit ontbrak, daar deze, buiten het fort wonende en door ziekte verzwakt, niet in staat was geweest zijne woning te verlaten en dus er aan bloot stond om door den bloeddorstigen vijand op den meest wreede wijze met zijne zes kinderen omgebracht te worden.

Terstond sloop de dappere sergeant Holij met eenige vrijwilligers aan de zijde van het ravijn het reduit uit en had het geluk dien officier en zijn kroost behouden binnen te brengen, maar ook juist bijtijds, want een oogenblik later ging ook diens woning in de vlammen op.

Dadelijk toog de bezetting op aanwijzing van Luitenant Banzer aan 't werk om het weerstands vermogen van de kleine sterkte, die door de omliggende hoogten gedomineerd werd, te verhoogen, door oude buskruitkisten met zand gevuld op de

borstwering te plaatsen en zoo spoedig mogelijk overal randjoe's te planten, die door de vrouwen uit een voorraad bamboe-latten in allerijl vervaardigd werden.

Dit alles moest echter onder 't werkzame vuur der opstandelingen geschieden, die ondertusschen nog een verwoeden aanval deden, welke door 't moedige garnizoen wel met vrucht werd afgeslagen, doch hun een zestal dooden en gewonden kostte.

De positie der bezetting was hoogst gevaarlijk en zij verkeerde in een uiterst moeilijken toestand.

Niemand had nog zoo vroeg in den morgen, toen de opstand hen verraste, iets gegeten en men had geen voedsel; er was geen enkele beschutting om hen en vooral de gewonden tegen de reeds brandende zonnestralen te beschutten en geen enkele druppel water om de uitgeputte en afgematte bezetting in staat te stellen den hevigen dorst te lesschen, of de brandende wonden der gekwetsten te verkoelen.

Weder was 't de brave sergeant Holij, die met eenige vrijwilligers zijn leven waagde om de bezetting een oogenblik uit dien bitteren nood te redden.

Begunstigd door de duisternis sloop hij des avonds naar buiten, en 't gelukte hem, trots 's vijands waakzaamheid en hevig vuur, een klein varken, eenige aardvruchten en eenige emmers modderig water meester te worden, welke voorraad als een kostbaren schat bewaard en slechts bij kleine hoeveelheden verstrekt werd.

Gelukkig was de bezetting, gewoon aan strenge discipline, volgzaam en gehoorzaamde stipt aan de bevelen die de kommandant in 't belang van allen gaf, zoodat zij zelfs geduldig hun dronk water afwachtten, tot de gewonden, de vrouwen en de kinderen geholpen waren. De kommandant voorzag zich 't laatst. Holij en de zijnen hadden bij den gewaagden tocht van de gelegenheid gebruik gemaakt en naar hartelust gedronken.

Gedurende den geheelen nacht van 24 op 25 Februari genoot het uitgeputte garnizoen geen oogenblik rust, want aanhoudend

beschoot de vijand de sterkte van alle domineerende punten en bij het aanbreken van den dag deed hij weder een verwoedden, wanhopigen aanval, die wel gelukkig werd afgeslagen, doch de vijand had daarbij de mogelijkheid gevonden, om het reduit langs de wallen van het kampement zoo dicht te bekruipen, dat vele manschappen, vrouwen en kinderen door de steenworpen des vijands gekwetst werden.

Overtuigd zijnde dat hij, zooals de toestand nu was en verstoken van alle voedsel, de verdediging tegen den zoo overmachtigen en fanatiek strijdenden vijand niet lang vol zou kunnen houden, schreef Banzer op een stuk oud patronen-papier met een stokje in teer gedoopt een briefje, waarin met korte woorden aan den naastbijzijnden post hulp gevraagd werd en dat door den Madureeschen fuselier Soerotto, die zich daartoe vrijwillig had aangeboden, zou worden overgebracht.

Het zij hier terstond gezegd, dat deze dappere zijn doel nooit bereikte en het slachtoffer werd van zijne trouw en opoffering, want den 2en Maart daaraanvolgende werd zijn vreeselijk verminkt lijk op een kwart uur afstands der versterking gevonden, en daar ter plaatse met alle mogelijke *militaire honneurs* ter aarde besteld. De plek waar hij rust is vergeten, doch zijn naam leeft voort in de geschiedenis, naast zoovelen, die vielen als het offer van hun plicht en de moeielijke taak die zij in de uitgestrekte koloniën te vervullen hadden, tot handhaving van Nêerland's welvaart aanbrengende oppermacht.

Gedurende den dag van 25 Februari deed de vijand aanhoudend doortastende aanvallen, waarbij Banzer zich als 't ware verdubbelde, om overal te zijn en de zijnen voor te gaan in den strijd, of aan te moedigen bij weifeling, uitgeput als zij waren door honger en dorst, en het zenuwverzwakkend waken in een wanhopigen toestand.

Eenmaal gelukte 't den vijand zelfs op de borstwering te komen en een oogenblik stand te houden, doch Banzer die een geweer genomen had en de sergeant-majoor-geweermaker Schelling snelden

toe, en na een uiterst bloedig gevecht werden de binnen gedrongen vijanden afgemaakt, zoodat de anderen van een verder doordringen afzagen.

Doch ook de bezetting leed gevoelige verliezen aan dooden en gekwetsten en onder deze laatsten werden bijzonder zwaar gewond de Europeesche fuselier F. Marien, de Inlandsche fuselier Sosemito en de sergeant-majoor-geweermaker J. G. Schelling, welke laatste, door vier klewanghouwen en lanssteken getroffen, verschrikkelijk verminkt was.

Wel brengt een weldadige regen die in stroomen neervalt eenige lafenis en verfrissching aan en is het lijden der gewonden daardoor minder smartelijk, maar de kleine binnenruimte, reeds omwoeld om de dooden te begraven, verandert daardoor in een modderpoel en bovendien alle voedsel ontbreekt; er is geen bete broods, geen korrel rijst, ja zelfs zijn er geen rauwe aardvruchten meer om den duldeloos knagenden honger te stillen, zoodat velen in wanhoop 't gras der borstwering verslinden, of op een stuk schoenleder kauwden.

Zoo brengt de benarde bezetting onder aanhoudende aanvallen en beschieting des vijands, die hoe langer hoe talrijker en overmoediger wordt, den 25en, 26en en 27en Februarij door, meer en meer ingesloten, uitgeput van vermoeienis en ontbering, bijna niet in staat zich van de wapens te bedienen, zooveel mogelijk op de wallen rustende, toch altijd gereed, want Banzer weet hen den zoo noodigen moed in te spreken en de hoop op ontzet levendig te houden, niet vermoedende wat het lot van den dapperen Soerotto geweest is.

Banzer maakt hen ook zijn voornemen kenbaar, dat hij, als de vijand binnen de versterking mocht dringen en de verdediging verder onmogelijk was, eerder het fort met vriend en vijand in de lucht zou laten vliegen, dan zich over te geven en daarom wordt de zwaar gewonde, vastberaden Schelling in de nabijheid van den buskruitvoorraad geplaatst, om op het eerste teeken den brand in 't kruit te steken.

De bezetting vraagt eindelijk om zich, door Banzer geleid, met

vrouwen en kinderen in hun midden, door den vijand heen te slaan, willende zij liever den dood vinden in een open strijd, dan door honger en gebrek om te komen. Banzer wijst er op dat het onmogelijk is de drie zoo zwaar gewonden mede te voeren en dat hij die ook niet aan hun lot wil en mag overlaten, en weer berust de trouwe manschap in den toestand, wachtende op het door Soerotto gevraagde ontzet.

Doch den 26^en^ Februari des avonds blijken een Inlandsch sergeant en vier Inlandsche fusseliers op eigen gelegenheid het fort te hebben verlaten, om zich door den vijand heen te slaan, welk voorbeeld door een Inlandsch sergeant en acht Inlandsche fuseliers in den vroegen morgen van den 27^en^ Februari gevolgd werd.

Geen hulp ziende opdagen en de bezetting zoo verminderd en uitgeput wetende, begint ook Banzer te wanhopen, doch hoe gaarne hij de uiterste poging wil wagen om te trachten zich door den vijand heen te slaan, wil hij daartoe niet overgaan, omdat hij de zwaar gewonde makkers niet aan hun lot wil overlaten en het is onmogelijk hen mede te voeren, want de nog valide mannen zijn te uitgeput door bloedverlies en gebrek aan voedsel om hen te dragen, terwijl in dat geval alle handen, die de wapens kunnen dragen, van dat kleine hoopje noodig zijn, om zich door de vijandelijke drommen een uitweg te banen, en aan die wanhopige poging eenige kans van slagen te geven.

Doch ook de dappere Schelling heeft den toestand ingezien en met zijn mede-gewonden besproken, omdat hij begrijpt wat zijn ridderlijke en edelmoedige kommandant tegenhoudt, om dat laatste redmiddel aan te grijpen.

Toen had er een wedstrijd van ridderlijkheid, edelmoedigheid en kameraadschap plaats, wier weerga in de geschiedenis niet dikwijls voorkomt; aan de eene zijde de validen, wier hoog gevoel van eer en kameraadschap gebood om de zwaar gewonde makkers niet te verlaten en met hen te sneven, aan de andere zijde de zwaar gewonden, die daar onmachtig neerlagen, met grootschen moed en zelfopofering bij de anderen aandrongen tot den uitval, en hen niet tot last willende zijn, verklaren vrijwillig achter

te zullen blijven, om zich dan met den roofzieken vijand in de lucht te laten vliegen.

Banzer begrijpt ten slotte, dat hij ter wille van de mogelijke redding der anderen, dat offer moet aanvaarden en hoezeer 't hem ook ter harte gaat, besluit hij eindelijk na lang weifelen in den nacht van 27 op 28 Februari de versterking te verlaten en door den vijand heen te sluipen, of zijn leven zoo duur mogelijk te verkoopen.

Na dit bepaalde besluit herleeft de hoop der tot strijden geschikten en kalm bereiden zich de drie braven, die zich willen opofferen, tot den heldendood voor.

Banzer laat alle voorradige gevulde kruitkisten in het midden van het kleine buskruit-magazijn op een hoop zetten en daarnaast worden de drie zwaar gewonden op den houten vloer neergelegd, terwijl de sergeant majoor Schelling van eene lont en vuurtuig wordt voorzien, omdat hij als de meest bekwame der drie, het laatste offer zal volbrengen. De stukken geschut worden vernageld, de affuiten zoo goed mogelijk vernield en de Nederlandsche driekleur, die zoo lang vroolijk en aanmoedigend boven hunne hoofden heeft gewapperd, met den stok stevig aan het buskruit-magazijn bevestigd, zoodat zij tot het uitertste oogenblik zal blijven waaien en tegelijk met de laatste verdedigers ongerept in kruitdamp zal ondergaan.

Bij 't vallen der duisternis is alles gereed en is elk man voorzien van een goed wapen en munitie voor dertig schoten.

Na een hartelijk en aandoenlijk afscheid van de achterblijvende kameraden, wordt de deur van het kruithuis stevig gesloten, om te beletten dat de vijand onverhoeds binnendringt en daardoor wellicht den laatsten aanslag belet.

Ten doode gewijd, blijven de drie dapperen alleen achter in het donkere lokaal dat hun graf zal zijn, maar ook tevens dat van talrijke vijanden; slechts een klein luchtgat is de eenige gemeenschap die dat gesloten graf met de buitenwereld heeft, waarvan zij nu voor eeuwig zijn afgesloten en waarvan de dreigkreten des vijands slechts zwak en gedempt tot hen doordringen.

Leunende tegen den stapel kruitkisten, hun eenig middel tot redding en wraak, houdt Schelling de dood aanbrengende lont gereed, onbevreesd het juiste oogenblik van handelen afwachtende, dat wil zeggen, tot de vijand, belust op plundering en niet bevroedende welk gevaar hem wacht, in grooten getale om 't stevige gebouw verzameld zal zijn.

De bezetting, sterk 2 Officieren, 8 Europeesche en 19 Inlandsche onderofficieren en manschappen, zoomede 44 vrouwen en kinderen sluipt, toen de duisternis geheel gevallen was, over den wal aan de zijde van 't ravijn de versterking uit, omdat dit door 't sterk begroeide terrein de meeste kans tot ontsnapping aanbood.

Ten einde die kans te vergrooten, zou de troep zich buiten de versterking in kleinere onderdeelen splitsen, die ieder afzonderlijk een goed heenkomen moesten zoeken.

Banzer en Keppel met zijne kinderen blijven bij elkaar, waarbij de zwakke Keppel zoo goed mogelijk ondersteund wordt door de sergeanten C. Listman en A. van Holij, terwijl zich bij hen voegen de Europeesche korporaal C. Handpoorter, de kanonier J. Looimans en nog twee andere Europeesche fuseliers.

Na een uur worstelens in de duisternis met allerlei ontzettende moeielijkheden van scherpe rotspunten en bijna ondoordringbaar struikgewas, valt Keppel neer en kan zich niet meer oprichten.

Aan de anderen niet meer tot last willende zijn, gelast hij krachtens zijn hoogeren rang (hij was 1e Luitenant) om hem te laten liggen, doch de makkers weigeren gehoorzaamheid en juist willen zij hem met geweld medenemen, toen zij door den vijand ontdekt en aangevallen worden.

De beide Europeesche fuseliers en Luitenant Keppel vielen terstond als eerste offers, letterlijk in stukken gehakt, en Keppel's laatsten kreet is een smartkreet voor zijne arme kinderen.

De anderen sloegen zich, met wanhopigen moed van de bajonet gebruik makende, door den vijand heen, alles wat hun in de weg trad neervellende en weldra zijn zij buiten 's vijands onmiddelijk bereik in betrekkelijke veiligheid, doch behalve Luitenant

Keppel en de beide Europeesche fuseliers, ontbreken ook de kinderen van eerstgenoemde en nimmer vernam men iets omtrent hun lot.

Slechts vijf afgematte en uitgeputte mannen bleven er over te midden der bijna tastbare duisternis, in een bosch waarin geen weg bestond en waarin zij geen richting kenden, en dus op goed geluk een heenkomen moesten zoeken, op gevaar af van den vijand weder in de armen te loopen, toen eensklaps een ontzettende knal den grond deed daveren en eene schitterende vuurstraal den omtrek een oogenblik verlichtte, zoodat zij nu wisten waar de versterking gelegen had, want Schelling had het offer volbracht en had het fort met tallooze vijanden in de lucht laten vliegen.

En eerbiedig ontblootten die wanhopend dwalenden 't hoofd voor de dapperen die op Goegoer Malinting waakten voor de eer der Nederlandsche Vlag, en die als ware Nederlanders met de driekleur, die boven hun hoofden wapperde, in eene ontzettende ontploffing met den vijand in vuur en vlam te gronde gingen.

De drie helden stierven zooals men van eeuwen her in Holland sterft, vrij en op de laatste schans, voor de dierbare Vlag en het beminde Vaderland, evenals Reinier Claessens, Herman de Ruijter, Van Speijk en zooveel anderen voor hen deden.

De puinhoop van Goegoer Malintang, die hunne overblijfselen dekte, is 't schoonste monument dat ooit opgericht kon worden; daaruit stijgen hunne namen roemrijk op, ter nagedachtenis van hunnen heldendood op 27 Februari 1841 en de faam noemt tot voorbeeld voor 't nageslacht:

J. G. Schelling, sergeant-majoor-geweermaker,
F. Marien, Europeesch fuselier en
Sosemito, Inlandsch fuselier,

de helden en toonbeelden van moed, beleid en trouw!

Kracht puttende uit het schoone voorbeeld van opoffering hun gegeven, zetten zij hoewel strompelende en zwoegende de vlucht moedig voort, door de bedding van den stroom, die op den

bodem van 't ravijn vloeide, te volgen, waarbij de voeten hen tot bloedens toe opengereten werden door de puntige rotsblokken, waarover zij telkens vielen, zoodat daardoor ook de nog voorradige munitie onbruikbaar werd.

Uitgeput en afgemat zagen zij met schrik het daglicht verschijnen, want nu zou de beveiligende duisternis hen niet langer verbergen; zij moesten zich nu ook zoo goed mogelijk voeden met vruchten, bladeren en wortelen.

Tweemaal werden zij dien dag door ronddwalende vijanden ontdekt, doch telkens wisten zij hen te ontkomen, en waren zij hun behoud verschuldigd aan het diepe, duistere en woeste ravijn, waarvan de weelderige plantengroei hen voor de vervolgers verborg.

Zoo vervolgden zij dien martelaarsweg gedurende twee dagen en twee nachten, hongerig, uitgeput, met stukgereten voeten en allen meer of minder gewond, geen weg wetende, slechts de bedding der rivier volgende, vallende en opstaande, elkaar helpende en steunende, ten laatste zelfs niet meer in staat 't nu nuttelooze geweer te dragen.

Was er reeds buitengewone moed en geestkracht, groote volharding en toewijding noodig om elkander te helpen en te steunen, hoe krachteloos ze zelven ook waren, den 2^en^ Maart zouden die kameraadschappelijke deugden op nog grooter proef gesteld worden, en toen toonde dat kleine troepje helden en trouwe krijgsmakkers, waartoe echte kameraadschap in staat is.

Toen zij des morgens, na een nacht van bovenmenschelijk voortworstelen, bij het aanbreken van den dag, op een beschut plekje zich een oogenblik rust gunden, bemerkte van Holij dat hun kommandant, de Luitenant Banzer, niet meer bij hen was.

Hoe doodelijk uitgeput, afgemat en machteloos zij ook waren, trots hunne pijnlijke wonden en vaneen gereten voeten, keerden allen terstond terug op den weg, die voor hen enkel marteling was, om den dapperen Luitenant te zoeken, die zij niet aan zijn lot wilden overlaten.

Na een uur van ontzettende doch volhardende inspanning

vonden zij hem in het midden van den stroom bewusteloos op een rotsblok uitgestrekt.

Weder bijgebracht zijnde trachtten de trouwe makkers hun Luitenant, die hen steeds zoo'n kranig voorbeeld was geweest, te steunen, doch zij waren daartoe te uitgeput en besloten bij elkaar te blijven om te samen te sterven, want in dat woeste woud scheen voor hen geen uitkomst meer te bestaan.

Eensklaps dringt er een gerucht van stemmen tot hen door en zij meenen Hollandsche klanken te hooren. Vol hoop rijzen zij op. Daar schemert door 't struikgewas, dat hen verbergt, de schittering van metaalglans in den zonneschijn en zij onderscheiden bajonetten.

Dat was de redding!!....

Het was de kolonne onder de persoonlijke leiding van den dapperen Michiels, die naar de in opstand zijnde streken oprukte.

Een roerende juichkreet, zooals nog nooit geslaakt was, ontglipte aan hunne van vermoeienis hijgende borsten en een oogenblik weenden die geharde, moedige, zwaar beproefde soldaten.

't Geluk was te groot!!....

Zij waren de eenigen die aan de ramp van Goegoer Malintang ontkwamen, doch nog geruimen tijd hadden zij noodig, voor zij geheel hersteld waren en weder den strijd met den verraderlijken vijand konden aanbinden.

Banzer werd bij keuze bevorderd tot eerste en de sergeant van Holij benoemd tot 2e Luitenant, terwijl aan allen door Z. M. den Koning het eereteeken werd geschonken, voor datgene wat zij zoo ruimschoots getoond hadden, voor Moed, Beleid en Trouw.

Onverschrokken en vastberaden handeling
van den Resident C. P. C. Steinmetz op Sumatra's Westkust — 1841

Where is a will, there is a way.

Zijn zij, die tot onze legermacht in Indië behooren, dikwijls aan groote gevaren blootgesteld en worden van hen somtijds groote offers gevraagd in 't belang der kolonie, waar zij door Moed, Beleid en Trouw het gezag steunen en handhaven, niet minder is dit het geval met de besturende Civiele ambtenaren.

Deze verblijven meestentijds geheel alleen te midden eener fanatieke, niet altijd geheel te vertrouwen bevolking en veel hangt dan af van hunnen persoonlijken moed, hun doorzicht, menschenkennis en geestkracht, om in onvoorziene gevallen het gezag hoog te houden, eene taak waarin zij, hoe moeielijk en gevaarlijk die dikwijls ook is, zelden te kort schieten.

Vele zelfopofferende en kranige, moedige daden van Civiele ambtenaren blijven voor 't groote publiek, ja zelfs de groote omvang en het eervolle der daad soms voor de eigen Chefs onbekend, wijl die ambtenaren te bescheiden zijn om zich zelf te bespreken en zich op hunne daden te beroemen, terwijl de ooggetuigen meestal ontbreken; daden worden verricht, waarbij helaas menig energiek en braaf ambtenaar de trouwe volvoering zijner plicht, in het onverzwakt doen gelden van 't gezag, door laaghartigen moord of oproer met zijn leven betaalde, al bracht het ook enkele door 't geluk bevoorrechten, tot roem en eer.

Tot dezen laatsten behoort de Resident C. P. C. Steinmetz, die geen gevaar, hoe groot en dreigend ook, vreesde zoodra 't zijn plicht gold, en die in zijne hoogst gevaarlijke ondernemingen gespaard mocht blijven, tot heil onzer bezittingen.

Reeds in den Java-oorlog werd Steinmetz, die toenmaals Lui-

tenant was, voor zijn moedig gedrag eervol vermeld en schonk de Koning hem in dienzelfden rang, voor zijne dappere daden tijdens den veldtocht op Sumatra, in 1834 het kruis der Militaire Willemsorde.

In 1836 werd hij, doch nu als Kapitein bij den staf, voor zijn betoonden moed in den oorlog ter Sumatra's Westkust andermaal eervol vermeld en verwierf hij ook in dien rang in 1838 het eereteeken van den Nederlandschen Leeuw.

Gedurende zijn langdurig verblijf ter Sumatra's Westkust, kwam hij, vooral ook door zijne positie als Kapitein bij den staf, geheel op de hoogte van de taal, de zeden, gewoonten en gebruiken der Inlandsche bevolking, waarvan hij eene speciale studie maakte; in 't bijzonder legde hij zich toe om het karakter van de Inlanders dier gewesten te leeren kennen, die vrijer en zelfstandiger zijn dan de Javanen en vooral veel onafhankelijkheids gevoel bezitten, doch ook even als elk volk, dat zelf moed en eigenwaarde heeft, hoogen eerbied betoonen voor moedige en onverschrokken mannen en voor deze eerder het hoofd buigen, dan voor vorstelijken of hoogen rang.

Het Gouvernement greep dan ook met beide handen de gelegenheid aan, om dien kundigen, dapperen en zelfstandigen officier in het korps Civiele bestuurs-ambtenaren te doen overgaan en in 1841 vinden wij Steinmetz terug als Resident der Padangsche Bovenlanden, met standplaats te Fort te Kock.

En 't was juist in die afdeeling dat een man als de Resident Steinmetz dringend noodig was, want men kon niet altijd over eene voldoende troepenmacht in het groote Gouvernement ter Sumatra's Westkust beschikken, om overal de onrustige districten in bedwang te houden, en deze Resident woog door zijnen moed, zijn beslist optreden en zijne imponeerende persoonlijkheid tegen eene troepenmacht op.

Tot zijne Residentie behoorden de onrustige en fanatieke afdeelingen van Batipo en Agam, waar voortdurend verzet broeide en waar de dweepzuchtige, ons zoo vijandige secte der Padrie's grooten invloed had, zoodat nevens eene kleine troepenmacht eene Resident noodig was, dien de inlandsche bevolking niet

alleen hoogachtte, maar ook vreesde en die door een krachtig bestuur die broeinesten van opstand in bedwang hield.

Den 24^{en} Februari 1841 was de Resident Steinmetz voor dienstzaken te Priaman en had, ijverig als hij altijd was, dien morgen reeds zeer vroeg zijne werkzaamheden aangevangen, waartoe een tocht te paard in de omstreken behoorde, waarvan hij tegen elf uur terugkeerde.

Bij zijne terugkomst wachtte hem een verpletterend bericht, dat hem des te meer trof, daar niets, zelfs geen enkel voorteeken en geen enkele gebeurtenis, zoo iets had doen vermoeden.

Er was namelijk plotseling in de afdeeling Batipo een bloedigen opstand uitgebroken, die zich eensklaps geuit had door de hoofdplaats Padang Pandjang te verbranden en te verwoesten, en onze versterking Goegoer Malintang in te nemen, terwijl er bij gevoegd werd, dat de geheele bezetting van dat fort en alle Europeanen over de kling gejaagd, of vermoord waren.

Geen enkele omstandigheid, die de gewone voorboden zijn van een opstand, had achterdocht gewekt, en juist in 't geheimzinnige dier voorbereiding lag het grootste gevaar, want niets was er om licht te geven hoevèr de takken der samenspanning zich reeds verbreid hadden, en of ook niet 't woelzieke Agam zich daarbij zou aansluiten, waardoor dan het oproer eene zóó ernstige en zóó gevaarlijke uitgebreidheid zoude krijgen, dat ook andere, nu nog rustige afdeelingen, zouden volgen.

Alleen des Residents tegenwoordigheid te Fort de Kock, de hoofdzetel der Agamsche afdeeling, was 't eenige dat wellicht die uitbreiding zou voorkomen, omdat hij dan zijn invloed krachtig kon doen gelden, doch misschien was 't ook daarvoor reeds te laat en hadden ook daar de Padrie's, gebruik makende van de afwezigheid van Steinmetz, de bevolking reeds tot den opstand overgehaald.

Als er nog iets te redden was, was alleen Steinmetz daartoe in staat, want het garnizoen was te zwak om met kracht te kunnen optreden, en alleen hij was bij machte om de onruststokers vrees aan te jagen, de goedgezinden vertrouwen in te boezemen, dezen om zich

te verzamelen, en daardoor den toestand te kunnen beheerschen.

Maar juist door den opstand in Batipo was den Resident den terugkeer naar Fort de Kock zoo goed als geheel afgesneden.

De eenige bruikbare weg liep namelijk langs Kajoe Tanam, aan den ingang der Anei-kloof gelegen, verder door die kloof van 't onbegaanbare woeste gebergte en over 't verbrande en verwoeste Pandang Pandjang, dat zich nu in 't bezit der muitelingen bevond; die tocht zou al te roekeloos geweest zijn, daar nu, nu de hartstochten ontketend waren en bloed gevloeid had, zelfs des Residents invloed niet meer gold en hij daardoor dus wel zijn leven kon geven, doch zeker geen nut kon stichten.

't Eenigste wat hem overbleef, was een weinig gebruikt, hoogst moeielijk, ja zelfs bijna onbegaanbaar voetpad, dat door 't meest woeste bergland over de toppen van Lima Badakh voerde, langs de met ravijnen en afgronden doorsneden westelijke helling van den Singalang.

Dit weinig gebruikte voetpad, slecht of liever in 't geheel niet onderhouden, voerde wel door eene weinig bewoonde streek, buiten om de opgestane streken heen naar het doel, maar 't was onbekend hoe nu de houding van de bevolking dier streek zoude zijn en of ook zij zich niet reeds bij den opstand had aangesloten.

Bovendien was dat pad slechts door enkele personen en wel hoofdzakelijk door Inlanders te volgen, want het voerde door maagdelijke wouden, waar tijgers en ander verscheurend gedierte onbeperkt heerschten; telkens was het afgebroken door peillooze afgronden waarover slechts eene zwakke bamboebrug, of hoogstens alleen een enkele soms vermolmden boomstam voerde, of versperd door omgevallen woudreuzen, die door een storm geveld waren en door machtige rotsblokken, die van de duizelingwekkende hoogten waren losgeraakt en afgerold, alles in hunne woeste vaart vernielende en meeslepende, in 't kort een pad dat zelfs de Inlanders, echte bergbeklimmers als zij zijn, huiverden te volgen, en dan ook slechts in de uiterste noodzakelijkheid benutten.

Maar Steinmetz aarzelde geen oogenblik!....

Hij zou dien weg volgen, des noods geheel alleen!....

Geen redeneering der hem vergezellende trouwe Hoofden die

hem op 't gevaar wijzen, dat hij onderweg loopen zal en dat hij de vijand, die nu zeker ook het Agamsche in opstand had gebracht, ontwijfelbaar in den mond zou loopen, niets kon hem van zijn voornemen terug brengen, niets hem tegenhouden, om te doen wat hij zijn plicht achtte.

Hoe grooter 't gevaar, hoe meer hij op zijn post noodig was, om te redden wat nog gered kon worden. 't Gevaar vreesde hij niet, dat had hij reeds vroeger getoond, en hij gaf er de voorkeur aan om te vallen bij de volvoering van zijne plicht, dan 't leven te behouden en daarin te kort te schieten, en dat juist nu, nu alles zoo goed als aan een zijden draad hing.

Slechts door spoedig en energiek handelen was wellicht den toestand te beheerschen, en daarom bepaalde hij ook, dat hij tegen één uur te paard zou stijgen om te vertrekken, want hij had voor dien tijd nog maatregelen te treffen, om te voorkomen dat de opstandelingen ook aan deze zijde van het gebergte veld zouden winnen.

Hij geeft de noodige bevelen om terstond den post te Kajoe Tanam, aan den ingang der Anei-kloof, te versterken en in meer verdedigbaren toestand te brengen, zoodat de weg voor de opstandelingen was afgesloten, schrijft de noodige maatregelen voor, als de vijand toch mocht willen doordringen, en drukt de Hoofden te Priaman en omstreken wel op 't hart, om aan de regeering trouw te blijven.

Daarna stelt hij een kort rapport op, verzendt dit per ijlbode aan den Gouverneur te Padang, en stijgt om één uur, zooals bepaald was, te paard om zijn gevaarlijken en avontuurlijken tocht aan te vangen, slechts vergezeld van de Larashoofden der V en XII Kotta's, die van Naras, den Datoe van Pibolang en den hem dikwerf vergezellenden priester van beproefde trouw, Fakkier di Auer uit Korei in Agam.

De Resident zelf was slechts met eene karwats gewapend, maar zijn uiterst kalm en beslist voorkomen drukte zoozeer 't onwrikbare voornemen uit om te slagen, en men was zoo gewoon om te ondervinden dat voor Steinmetz niets onmogelijk was, dat zelfs de meest twijfelachtigen met nieuwen moed werden bezield

en de overtuiging deelachtig werden, dat die kranige, moedige Hollander slagen moest, die zóó trouw aan zijn plicht was, dat hij zelfs het grootste en bijna zekere gevaar niet schuwde, en met diepen eerbied zagen zij den dapperen, ridderlijken held vertrekken, hem hunne zegenbeden voor zijn heil nazendende en zich voornemende, sterk door zijn voorbeeld, ook hun plicht tot 't uiterste te doen.

Van den goeden toestand van den weg, die in den beginne gevolgd werd, maakte Steinmetz gebruik om zoo spoedig vooruit te komen, zonder de paarden echter te veel af te matten, daar zij op 't moeielijkste deel van den tocht nog onontbeerlijk zouden zijn, en het bereiken van het gestelde doel hoofdzakelijk van hunne kracht tot volhouden afhing.

Overal waar 't noodig is laat hij de hem vergezellende getrouwe Laras-hoofden in hunne districten waar hij doortrekt achter, om met de meeste zorg te waken tegen den invloed uit de opgestane gewesten en den mogelijk verderen afval der bevolking te voorkomen.

Na een moeielijken en afmattenden rit van 5 uur in voortdurende spanning, bereikt de Resident tegen het vallen van de duisternis het woeste gebergte tusschen Oeloe-Banda en Malala, waar de ravijnen en de vervaarlijke rotsblokken van den Singalang het pad hoogst moeielijk en gevaarlijk maken, zoodat Steinmetz hoe verlangend ook om vooruit te komen, zijn ongeduld moet bedwingen en slechts zeer langzaam, stap voor stap vorderen kan, nog alleen gevolgd door den trouwen priester en een paar mindere volgelingen van deze.

Hier in deze eenzame woeste omgeving ontmoet hij de eerste persoon, die, uit de richting komende waar de Resident zich heen begeeft, als ooggetuige eenige inlichtingen kan geven. Het is een Maleijer uit Ampat-angkat in Agam.

Deze deelt mede, dat ook in Agam de opstand reeds is uitgebroken, dat te Fort de Kock alle huizen van de Europeanen en ook het Residentie-huis verbrand en verwoest zijn, dat het fort

aan alle zijden wordt aangevallen, doch dat de bezetting nog stand houdt en dat alle Europeanen hunne toevlucht in die versterking hebben gezocht.

Het gevaar is dus dreigend en de kans van slagen zeer gering, ten minste als het verhaal waarheid bevat, en de Maleijer even als alle Inlanders niet overdreef en phantaseerde om een interessant bericht te geven; in elk geval echter moest er in dat bericht een fond van waarheid liggen en de toestand hachelijk zijn.

Hoe grooter 't gevaar is, hoe haastiger de Resident vooruit wil, want zijn plicht roept hem.

Weldra zijn de paarden uitgeput en bezwijken.

Maar de moedige standvastige Steinmetz geeft zijn taak niet op. De paarden worden aan 't wilde gedierte ten prooi gelaten en den tocht te voet voortgezet.

Doch welk een tocht! ....

In bijna tastbare duisternis in het verschrikkelijke woeste woud met zijne geheimzinnige geluiden en 't gebrul der eene prooi zoekende en die elkaar betwistende roofdieren, nu struikelende over boomwortels, dan klauterende over omgevallen woudreuzen of kolossale rotsblokken die het pad versperren, nu en dan langs hellingen in ravijnen glijdende en ijskoude bergstroomen tot aan de borst doorwadende, en telkens 't spoor bijster, want 't voetpad is bijna niet meer te onderscheiden.

Zoo dwaalt en worstelt hij voort, sterk door zijn plicht, en voort gaat hij, niets te zwaar of te moeielijk tellende, alle hinderpalen overwinnende.

Om 7½ uur, in 't duister als op de tast voortstrompelende, ontmoet hij een tweeden Maleijer uit Oelakan, wiens berichten nog ongunstiger zijn dan die van zijn voorganger.

Volgens hem was de versterking te Fort de Kock reeds veroverd en allen, die er eene toevlucht zochten, waren met de bezetting vermoord. Bij Kota-Gedang, op den weg dien de Resident verder moest volgen lagen, volgens hem, de lijken van vier vermoorde Europeanen, die op ontzettende wijze verminkt waren.

Men bad en smeekte den Resident om terug te gaan en

van den nu verder toch vergeefschen tocht af te zien, want hij zou alleen zijn leven zeker in groot gevaar stellen, zonder eenig nut te stichten; de opstand van Agam was een feit en zelfs hij zou dat niet ongedaan kunnen maken; 't eenigste wat hij verkrijgen kon, was wellicht een vreeselijken en pijnlijken dood.

Maar Steinmetz weigerde aan die stemmen en raadgevingen gehoor te geven. Hoe meer men sprak van gevaar, hoe meer hij besloot door te zetten, want zijn plicht riep hem daar waar 't gevaar 't grootst en wellicht redding mogelijk was. Fort de Kock was de zetel van zijn bestuur, Fort de Kock was in 's vijands handen, welnu hij ging naar zijne standplaats, want daar behoorde hij, en vastberaden klonk zijn bevel «*Madjoe!*» *)

En voort ging het, zoo goed als de duisternis en het steile onbegaanbare pad met zijne tallooze hindernissen dat toeliet.

Men nadert eindelijk na veel moeite eene eenzame kampong, doch weet niets omtrent de gezindheid der bevolking en of de opstand ook reeds hier is doorgedrongen.

Ongemerkt door de kampong sluipen wilde de Resident niet, daartoe was hij te hooghartig en te moedig, en een omweg maken, om de kampong te vermijden, was vooreerst in de duisternis en de wildernis onmogelijk en bovendien zou dit een teeken zijn dat hij vrees koesterde, hij, de Resident Steinmetz!....

Hij wil zekerheid!....

Daarom gaat hij onverschrokken de kampong binnen en laat al de bewoners, die reeds ter ruste waren wekken, maakt zich bij 't licht der flambouwen bekend als de Resident, en eischt van de Hoofden, dat zij hem terstond met de noodige mannen met brandende flambouwen vergezellen, om zijn pad te verlichten.

Of de gevoelens van de kampongbewoners bepaald vijandig zijn, blijkt niet, want allen, verbaasd en geïmponeerd door zooveel stoutheid, wilskracht en tegenwoordigheid van geest, gehoorzamen terstond, en weldra trekt een indrukwekkenden stoet door 't statige, donkere en sombere woud, waarvan 't bladeren dak en de

*) Voorwaarts!

reuzenstammen der boomen rood gekleurd wordt door den weerschijn der brandende fakkels, wier twijfelachtig licht de schaduwen tot spookachtige verschijningen maakt, en wier rook en doordringende lucht aan een nabijzijnden woudbrand doen denken. Alleen 't gebrul der roofdieren en het zenuwachtige beangste gillen der Inlanders verbreekt de sombere stilte en weergalmt door het zich buiten den grens van 't fakkellicht in 't duister verliezende maagdelijke bosch.

Vóórop de zwijgende, maar beslist en onverpoosd voortgaande Resident, nadenkende over den toestand, hij, de eenige Europeaan te midden dier donkergekleurde, halfnaakte, angstig gillende en met de flambouwen zwaaiende inlanders, die, hoe gehoorzaam ook voor 't oogenblik, door hun verradelijken aard toch weinig te vertrouwen zijn, hij alléén hen allen geheel beheerschende, door 't prestige van zijn rang, die door zijne indrukwekkende persoonlijkheid, zijne bijzondere kalmte, ongeëvenaarden moed en fiere doodsverachting eene hoogere wijding ontvangt, en daardoor een overweldigenden indruk maakt.

Doch ook de geheimzinnige omgeving laat meer en meer haren invloed gelden op de bijgeloovige, voor woudgeesten zoo bevreesde dorpsbewoners, die, van de afgetrokkenheid des Residents profiteerende, een goed heen komen zoeken en naar hunne kampong terugkeeren, zoodra hunne fakkel uitgebrand is en de duisternis het onmogelijk maakt, om hunne vlucht tusschen de dicht bijeengroeiende stammen waar te nemen.

Weldra is de Resident met den trouwen priester weder geheel alleen te midden der nu zoo mogelijk nog meer toegenomen duisternis, want ook de volgelingen van den priester hebben, èn door vermoeidheid, èn door vrees gedreven, eveneens het hazenpad gekozen.

De positie van den Resident is nu gevaarlijker dan ooit, niet zoozeer wegens de duisternis en het moeielijke van het pad, maar omdat het nu aan zoovelen bekend is, dat hij zoo goed als alleen dat eenzame pad volgt en niets gemakkelijker is, dan om in dat verlaten woud uit den een of anderen schuilhoek een moord te plegen, waarvan de sporen spoedig door 't verscheurende gedierte

zou zijn uitgewischt, die ook tevens den moord voor hunne rekening zouden krijgen; tot zoo'n misdaad bezaten de Inlanders moed genoeg, als zij hun slachtoffer van achteren konden treffen, en diens moedigen, doorborenden blik hen geene vrees aanjoeg.

Maar Steinmetz zwoegt en strompelt voort aan geen gevaar of hinderpaal denkende, slechts zijn plicht en zijn doel voor oogen.

Vrees en vermoeienis kent hij niet!....

Voorwaarts gaat 't! Steeds voorwaarts het gevaar en het doel te gemoet!....

Eindelijk bereikt hij Melala, waar hij in de nabijheid drie Inlanders aantreft, die, als vertrouwde ijlboden met brieven uitgezonden, ook dat eenzame pad volgden, om niet in de handen der opstandelingen te vallen.

Twee dier brieven zijn voor hem, den Resident, bestemd.

Een van den waarnemend Assistent Resident van Agam, de Kapitein A. H. Helbach, met het bericht, dat ook de bevolking van Agam roerig werd en niet meer geheel te vertrouwen was; dat alle Europeesche woningen en dus ook 't Residentiehuis te Fort de Kock verwoest en in asch gelegd waren door de in de Afdeeling doorgedrongen oproerlingen uit Batipo, die de bevolking ophitsten, en dat hij met alle Europeanen de wijk had genomen binnen de versterking.

De tweede brief was van het onwrikbaar getrouwe Laras-hoofd van Kotta Gedang, die hem 't zelfde meldde en het ten zeerste betreurde dat de Resident in dit moeielijke en gevaarlijke tijdperk afwezig was, want dat de bevolking van Agam, gedeeltelijk uit sympathie, gedeeltelijk uit vrees, gemeene zaak dreigde te maken met de opstandelingen uit Batipo en niemand zoo goed als de Resident in staat was om den toestand te beheerschen en den storm te bezweren. De berichtgever noemde den toestand ten hoogste kritiek en drong op zeer spoedige hulp aan, hopende *dat de Resident met die troepen zoude medekomen*, omdat 't hem anders onmogelijk was de goedgezinden te steunen, en de kwaadwilligen in toom te houden.

De derde brief was van den Luitenant Kolonel F. E. Neuhaus,

Militairen Kommandant te Fort de Kock, aan den Militairen Gouverneur Michiels te Padang. Steinmetz openden dien echter ook, ten einde in 't belang der zaak volkomen elks gevoelen te kennen.

Deze brief meldde hetzelfde als de beide vorigen en sprak 't vertrouwen uit, dat de schrijver met de beschikbare troepenmacht, de opstandelingen in toom zou kunnen houden, tot er krachtige hulp opdaagde.

Met potlood noteerde Steinmetz op dien brief, dat hij die eigendunkelijk had geopend, vermeldde kort waar hij zich bevond en wat zijn voornemen was, en hoe hij, op de berichten afgaande, over den toestand oordeelde, waarna hij de drie brieven te samen bond en de boden hun weg liet vervolgen, hen wel op 't hart drukkende, om zoo spoedig mogelijk aan de zending te voldoen, waartoe hij hen een in 't Maleisch geschreven briefje medegaf, den last inhoudende, om den houder daarvan van versnelde transportmiddelen te voorzien, zoodra dit maar mogelijk was.

Ter nauwernood waren die boden op weg, of ook Steinmetz vervolgde den zijnen, geen vermoeienis en inspanning tellende, want nu was hem de toestand duidelijk en het schrijven van het Laras-hoofd bewees hem, hoe dringend noodig zijn tegenwoordigheid ter Hoofplaats was.

Om 4¼ uur des morgens bereikte de Resident een wachthuis in een koffijtuin, behoorende tot Kota Gedang, dus staande onder de bevelen van het getrouwde Laras-hoofd, doch de gezindheid van de bevolking kon hemelsbreed verschillen met de gevoelens van hun Hoofd.

Onbevreesd treedt Steinmetz het wachthuis binnen, want hoeveel wilskracht hij ook bezat, de natuur deed eindelijk hare rechten gelden, en het lichaam eischte een oogenblik rust, want hij was nu bijna 24 uur zonder rusten op de been, waarvan reeds 15½ uur te paard of te voet in beweging, en daaronder 11 uur aanhoudend klauteren en worstelen om de terreinhindernissen, soms in volslagen duisternis, te overwinnen, steeds gedreven door den wensch om zijn doel te bereiken, doch altijd in spanning of dit nog wel tijdig zoude zijn.

Een oogenblik rust was noodig, om niet alle kans door eene volslagen uitputting te verliezen.

Het hoofd der wachthebbende Maleijers toont eene buitengewone bevreemding en angst, door zoo in eens de gevreesde Resident, die hij zoover weg waant, plotseling en zelfs onverzeld voor zich te zien. Hij geeft op des Residents haastige en besliste vragen verwarde en weifelende antwoorden, terwijl zijne houding vrees en schuldgevoel verraadt, zoodat Steinmetz achterdocht koestert.

Op een blaadje uit zijn zakboek schrijft hij een briefje aan 't getrouwe Laras-hoofd, houdende 't verzoek om hem met een paard te gemoet te komen, en belast een der wachthebbenden met de overbrenging; daarna stelt hij 't wachthebbende Hoofd op strengen toon verantwoordelijk voor zijne veiligheid en onbevreesd, alsof hij te midden eener goedgezinde bevolking was, strekt hij zich op den harden grond uit en slaapt in, als dreigde hem geen gevaar, bewaakt door den trouwen priester, die meer aan dergelijke tochten gewoon, geen oog look om voor 't heil van den beminden meester te zorgen.

Hoe vermoeid de Resident ook is en hoe gerust hij ook inslaapt, toch blijft zijn geest werkzaam, want nauwelijks is de zon ter kimme verrezen en verlichten de eerste stralen het verder te volgen pad, of de Resident is reeds weder overeind om zijn weg te vervolgen; de tijd dringt en zijn ijver laat hem geen rust.

Om 6½ uur nadert hij den kampong Kota Toewah, waar zich reeds 't gerucht zijner komst verbreid had, want zoodra hij in 't gezicht kwam, naderden eenige Inlanders, aangevoerd door een Hoofd, met groot misbaar ontblootte zwaarden zwaaiende.

Of daarin gevaar schuilde wist Steinmetz niet, maar trouwens dat gevaar liet hem koud, want dat had hij reeds zoo dikwijls van nabij onder de oogen gezien, en daarom ging hij kalm op den schreeuwenden troep af, zich zelf volkomen meester.

Het bleek de Djaksa van Fort de Kock met eenige volgelingen te zijn, die hem te gemoet kwamen uit Kota Toewah, waar de laatste zich tijdelijk bij een zijner vrouwen bevond.

De Djaksa stelde Steinmetz voor in zijne woning een oogen-

blik te rusten en ten minste eenige ververschingen te gebruiken.

De verlegen en weifelende houding van den Djaksa kwam hem verdacht voor, zooals later bleek niet geheel ten onrechte, en daarom sloeg hij dat voorstel af, bewerende geen rust noodig te hebben, zelfs een geleide weigerende en verbiedende, ten einde zijn tocht niet in gevaar te brengen, als reden opgevende, dat alle mannen noodig waren, om in de kampong te waken tegen mogelijk onheil.

Steeds gevolgd door den hem zoo oprecht toegedanen priester bereikte hij Kota Gedang, waar ook dezen trouwen dienaar de krachten begaven, zoodat de Resident nu geheel alleen stond voor de volvoering van zijn waagstuk, want verwonderd dat het getrouwe Laras-hoofd hem niet met een paard te gemoet kwam, zooals hij gevraagd had, vernam hij bij onderzoek dat dit hoofd afwezig was, en zich naar Fort de Kock had begeven, zoodat 't hoogst waarschijnlijk was, dat deze het schrijven nog niet had ontvangen.

Zijn krachtigen wil, geestkracht en plichtsgevoel houden hem staande, hoe afgemat hij ook is en hoe donker de toestand zich ook laat aanzien.

De bevolking van Kota Gedang bleek erg onrustig te zijn en in opgewonden stemming te verkeeren. Een minder goed teeken, waaruit de slechte gezindheid der bevolking bleek, was, dat zich geen enkele vrouw of kind vertoonde, doch dat de geheele mannelijke bevolking op den passar (markt) gewapend te samen liep, zoodra 't bericht van den komst van den Resident zich verbreid had, en onder die rumoerige menigte vertoonden zich tal van heftig gesticuleerende fanatieke priesters, kenbaar aan hunne witte hoofddoeken.

Eén enkel blijk van vrees of onmacht, één enkel oogenblik van weifeling, gemis aan moed of zelfvertrouwen zou gevaarlijk kunnen worden en dadelijk een vreeselijken opstand doen uitbreken, beginnende met een afschuwelijken wreeden moord op den Resident.

Daar een langer verblijf in Kota Gedang in alle opzichten niet geraden was, omdat in zulke tijden van spanning 't geringste

voorval, de minste brutaliteit een grooten invloed op de opgewonden menigte kan uitoefenen, vervolgde Steinmetz terstond zijn weg, hoe vermoeid hij ook was en hoe gaarne hij even gerust, even eene kleine lafenis gebruikt had.

Vooruit!.... Steeds vooruit naar 't doel!....

Uiterlijk kalm, volkomen waardig, zonder eenig teeken van afmatting of vrees, als vermoedde hij niets van 't geen er broedde en als bevond hij zich te midden van getrouwe en gehoorzame onderdanen, doch op alles voorbereid, ging hij naar den passar, waarover zijn weg voerde, schreed met opgeheven hoofde, de omstanders gebiedend aanziende, door de zwijgende doch onrustige menigte heen, die als van zelf uitweek en den weg vrijliet, terwijl de dichtstbijzijnden, door die houding geïmponeerd niet nalieten den gewonen nederigen beleefdheidsgroet te brengen, al ging 't ook blijkbaar niet van harte.

Toen de Resident die somber zwijgende menigte voorbij was, waarvan de meer achteraf staande priesters woedende en onbeschaamde blikken op het hoofd van 't gewest wierpen, wat deze wel zag doch niet wilde zien, werd eensklaps dat dreigende zwijgen verbroken en rees een luid hoewel onduidelijk gegons van stemmen op, waaronder eenige luid uitgeroepen dreigwoorden half en half tot hem doordrongen, maar Steinmetz vervolgde kalm met vasten tred zijn weg, zonder dien een oogenblik te verhaasten, of eene enkele maal om te zien, zich zelve volkomen meester.

In het ravijn, dat hij in de nabijheid van Fort de Kock moest doortrekken, ontmoette hij het getrouwe Laras-hoofd van Kota Gedang, die op den terugweg was naar die kampong, om 't gezag der regeering te doen gelden, nadat hem dit te Fort de Kock zoo goed als geheel mislukt was. Een oogenblik vertrouwde hij zijne oogen niet en stond hij sprakeloos van verbazing over het ongehoorde waagstuk en de spoed waarmede de Resident dat volbracht had, daarna was hij uitbundig in zijne vreugde, omdat die ongehoord moedige en kranige daad den geheelen toestand beter en spoediger zoude redden, dan eene groote troepenmacht.

Welgemoed steeg hij van zijn vurig paard en bood het den Resident aan, terwijl hij hem den toestand ter hoofdplaats in sombere kleuren schetste en mededeelde hoe weinig zijn invloed en die van den Assistent Resident had uitgewerkt, zoodat elk oogenblik volslagen opstand en een aanval op het fort kon worden verwacht.

Hoe gevaarlijk het voor den Resident ook was, om zich te midden van die verzameling onruststokers te begeven, begreep hij, èn dat des Residents onverwachte verschijning een overweldigenden indruk ten goede zou maken, èn dat zijne vertoogen hem toch niet zouden helpen, daar niets het kordate bestuurshoofd van de gewaagde onderneming, die deze zich voorgenomen had, zoude terughouden, zoodat hij verder zweeg, het paard van een zijner volgelingen besteeg, en den reeds in versnelden gang voortgaanden Chef vol hoop volgde.

Zoodra Steinmetz te paard zat, voelde hij zich weder meester van den toestand en geen tijd verloren willende laten gaan, spaarde hij zijn vurig rijdier evenmin als hij zich zelven gespaard had, zoodat het gevolg, dat niet zulke uitmuntende dieren bereed, hen slechts met groote moeite konde bijhouden.

Om 10 uur des morgens, dus bijna 24 uur nadat hij het onheil vernam, bereikte Steinmetz het geheel verwoeste plateau zijner residentie-hoofdplaats, waar vroeger de fraaie goed gebouwde Europeesche woningen stonden, doch nu slechts eenige nog rookende puinhoopen de plaats aanwezen waar zij eenmaal stonden; in de verte verhief zich de versterking waarin allen eene toevlucht gevonden hadden, en waarvan de bruggen opgehaald waren, doch uit welker schietgaten zich de dreigende monding der vuurmonden vertoonde, terwijl hoog boven alles de Heilige Driekleur vroolijk in den koelen morgenwind wapperde.

Zonder zich op te houden, zendt hij een bode naar het fort om zijne aankomst te melden en den Assistent Resident te ontbieden, en rijdt over de verwoeste overblijfselen zijner eigene woning recht op de passar aan, waar 2 à 3000 Maleijers in opgewonden stemming vereenigd waren, dringt te paard onver-

schrokken tusschen die dreigende menigte door en spreekt hen vastberaden toe, enkele hoofdpersonen bij hunnen naam noemende.

Die plotselinge verschijning van den Resident, die men nog te Priaman waande en zijne moedige, kordate houding vol zelfvertrouwen maakte den diepsten indruk. Zij die nog weifelden werden terstond bekeerd en zij die reeds tot den opstand besloten waren begonnen te weifelen, want niemand begreep hoe die rustige, schijnbaar onvermoeide Resident in zoo korten tijd door de streken die men in volmaakten opstand wist in hun midden verscheen; enkele der voornaamste raddraaiers, van elders gekomen, oordeelden de omstandigheden minder gunstig, en maakten zich heimelijk uit de voeten, want zij begrepen dat, als de Resident alleen reeds zoo spoedig hier was, eene sterke macht hem zeker even spoedig zou volgen.

Door zijne onverschrokken en vastberaden handeling, verricht onder een hoog gevoel van eer en plicht, zijne flinke houding en zijn energiek optreden voorkwam hij niet alleen den opstand in Agam, maar wist zelfs de bevolking over te halen, aan onze krijgsmacht de noodige hulp te verleenen, om den reeds in Batipo uitgebroken opstand te dempen.

De nadeelige gevolgen waren onberekenbaar geweest, als het schoone, rijke en dichtbevolkte Agam zich bij den opstand had aangesloten, een onheil dat door de onverschrokken daad van één man werd voorkomen.

Z. M. de Koning erkende die groote verdiensten en schonk den held het Ridderkruis 3e klasse der Militaire Willemsorde.

De beroemde omtrekking van Djagaraga (Bali) door het 7de Bataljon Infanterie — 1849

L'avantage des résolutions extrêmes, c'est d'etre décisives.
DE WEISS.

In den oorlog komen zoo'n groot aantal bijomstandigheden voor, die op de beslissing eener operatie invloed uitoefenen, dat, hoe goed een plan ook beraamd mocht zijn, toch nog altijd geluk noodig is om den uitslag naar wensch te verkrijgen; zoo'n plan zal meestentijds gaandeweg door allerlei bijkomende oorzaken, die niet te voorzien waren, gewijzigd moeten worden en dan dient de aanvoerder, nevens groot beleid en doorzicht, het geluk te hebben, om op het geschikste oogenblik de juiste en de meest doeltreffende bevelen te hebben gegeven.

Een groote factor bij alle handelingen in den oorlog is het moreel der troepen en het vertrouwen dat zij in het beleid van den aanvoerder stellen, van wiens doorzicht en kalmte dikwerf het leven van de duizenden afhangt, die, blindelings gehoorzamende, geen gevaar te groot achten, omdat zij weten, dat, al begrijpen zij ook niet waarom de beweging geschiedt, de bevelhebber, die alle draden in handen houdt, alle kleine deelen tot het ééne groote doel doet samenwerken.

Onder de krijgsverrichtingen van het Indische Leger zijn er weinige die vergeleken kunnen worden met de beroemde omtrekking van Djagaraga (3e Balische expeditie) door de kolonne van het 7e Bataljon Infanterie, niet zoo zeer wat het doorzicht, het beleid en de geestkracht van den aanvoerder betreft, of wel de groote onverschrokkenheid, de volmaakte discipline en het volle vertrouwen van den troep in de hoogste leiding gedurende de moeielijkste oogenblikken, eene leiding die hen uit eene hoogst kritieke en gevaarlijke positie tot eene schitterende overwinning voerde,

maar vooral omdat bij dien tocht het geluk eene groote rol speelde, zoodat de dappere troepen door hunne toevallige, doch krachtig doorgezette beweging, onverwacht het meest kwetsbare punt van 's vijands positie bereikten, en daardoor het moreel van den tegenstander zoodanig schokten, dat hij eene uitgebreide en werkelijk uitstekende stelling prijs gaf.

Wel behaalden onze dapperen door dit gelukkig toeval de overwinning, die anders wellicht nog een uiterst bloedigen strijd en tal van offers gekost zoude hebben, doch vooral was die te danken aan de groote zelfstandigheid en het zelfvertrouwen van den aanvoerder, die het geluk de hand reikte, toen dit hem de gelegenheid tot succes aanbood; hij mocht dan ook met gerustheid iets wagen, want hij wist welke onverschrokken troep hem gehoorzaamde.

Eene eenvoudig bedoelde verkenning met eene betrekkelijk kleine macht, veranderde door den drang der omstandigheden en het initiatief van den aanvoerder in eene krachtig doorgezette, zegevierende omtrekking van 's vijands geduchte positie, die, als de Balineezen slechts een kort oogenblik vroeger de benarde toestand der kolonne gekend hadden, in eene volkomen nederlaag veranderd zoude geworden zijn, want dan was het den 10 maal overmachtigen vijand gemakkelijk gevallen, die, in een smal ravijn met steile en rotsachtige wanden samengedrongen kolonne, te verpletteren en te vernietigen.

Eere zij den leider, den Luitenant Kolonel C. A. de Braauw, Eere den aanvoerders van het 7e Bataljon Infanterie, de Luitenant Kolonel B. J. H. Le Bron de Vexela en de Majoor J. M. Hemmes, Eere aan allen die dat heldenfeit, dat meesterstuk van krijgskunst, dat toonbeeld van moed en geestkracht hielpen volbrengen, en door hunne dapperheid en volharding een ongekend en onverwacht succes behaalden, waarvan voor altijd het Juweel der Militaire Willemsorde aan het Vaandel van het dappere 7e Bataljon getuigt, een kruis dat aan het heilige Oranje-symbool nog eene hoogere wijding geeft en spreekt van den moed, het beleid, en de trouw van hen die tot dat kranige korps behoorden en dat kostbaar *Palladium*, als een gedenkteeken hunner roemrijke daden,

vol vertrouwen aan de jongeren nalieten, die het voorzeker altijd in hooge eere zullen houden en daarin voortdurend eene aansporing zullen vinden tot navolging hunner voorgangers.

Het schijnt niet ondienstig, alsvorens dit merkwaardige en roemrijke wapenfeit in 't kort te omschrijven, even de verschillende Balische expeditien in beknopte trekken aan te geven.

Eerste expeditie (1846)

De Vorst van Bleling, op Bali, had Neêrland's driekleur beleedigd en weigerde daarvoor voldoening te geven, krachtig als hij zich gevoelde door den steun van den Vorst van Karang-Assem.

Dit gaf aanleiding tot de Eerste Balische expeditie onder het opperbevel over de gezamenlijke Land- en Zeemacht van den Schout bij nacht E. D. van den Bosch, terwijl de Luitenant Kolonel G. Bakker het bevel over de Landmacht in het bijzonder voerde.

Deze expeditie eindigde met een volkomen succes, nadat de hoofdstelling des vijands te Bleling, den 21[en] Juni 1846, door de onzen genomen was.

Onder hen die zich daarbij bij uitstek onderscheidden, verdienen in 't bijzonder vermelding:

Van de Landmacht:

de Majoors C. A. de Braauw en L. A. Boers,

de Kapiteins C. P. Schimpf, J. B. Baron van Aerssen Beyeren van Voshol, J. F. Loman en F. V. Hautbourgh, welke laatste gewond werd,

de Luitenants D. J. Uhlenbeck, W. F. K. Bischoff van Heemskerck, E. C. F. Happé, C. A. F. W. Wollweber en L. F. van Hoogenhuizen, welke laatste roemvol sneuvelde,

de sergeant-majoor M. Wandeler Bonga en

de flankeur L. Stevens.

Van de Zeemacht:

de Kapitein ter Zee (Kolonel) J. Enslie,

de Kapitein Luitenant ter Zee (Overste) A. J. Smit van den Broeke, de Luitenants ter Zee 1e klasse G. Fabius en F. Sluijter, en de matroos T. S. de Haan.

In de rapporten wordt nog zeer in het bijzonder melding gemaakt van de artillerie der expeditie, onder de bevelen van den kundigen Kapitein der Artillerie W. K. H. Feuilletau de Bruijn.

's Vijands werken werden door hem zelf geslecht.

Groot was de oorlogsbuit die onze troepen in handen viel, want behalve een grooten voorraad draagbare wapens en krijgsvoorraad, werden zestig kanonen van verschillend kaliber en twee bij de Balineezen hoog in eer staande vaandels veroverd.

Tweede expeditie (1848)

In het jaar 1848 was eene tweede expeditie naar het rumoerige en weerspannige Bali noodig, omdat de onderworpen Vorsten zich niet alleen niet aan de bedongen voorwaarden hielden, maar voortdurend zeeroof bleven plegen en Neêrland's vlag beleedigden, sterk als zij zich gevoelden, nu de Vorsten van Bleling, Karang-Assem en Klonkong met andere kleinere potentaten gemeene zaak maakten, en eene geduchte macht van dappere strijdbare Balineezen in het veld konden brengen.

Gedurende de twee jaren die verloopen waren na de nederlaag der eerste expeditie, hadden de Balineesche aanvoerders niet stil gezeten en tal van versterkingen opgeworpen, onder anderen de geduchte positie bij kampong Djagaraga, die gevormd werd door eene uitgebreide stelling van elkaar onderling meesterlijk steunende forten en kleinere werken, die niet alleen door de natuur, maar ook door kunstmatig aangebrachte talrijke *chicane*-middelen zoo goed als stormvrij konden beschouwd worden.

Het vertrouwen der Balineezen in deze geduchte stelling, die zij onneembaar achtten, was dan ook zeer groot en dat zij

daarin niet zoo geheel ongelijk hadden, bewees de bloedige nederlaag die wij bij den aanval op die reeks van versterkingen leden, waarvan een terugkeer der expeditie naar Java het gevolg was, daar de macht te klein bleek, om die werkelijk sterke en krijgskundig meesterlijk aangelegde positie te vermeesteren.

Deze expeditie aangevoerd door den Generaal-Majoor C. van der Wijck, wien als 2e bevelhebber, de Luitenant Kolonel H. H. W. de Kock en als Chef van den staf, de Luitenant Kolonel J. van Swieten ter zijde stonden, duurde van 7 tot 9 Juni 1848 en telde 2379 officieren, onderofficieren en minderen, waaronder 884 Europeanen, benevens 24 stukken geschut.

Dapper als altijd streden onze braven, doch helaas de kolossale overmacht des vijands, beschermd door zijne geduchte verschansingen, verijdelden zelfs de meest onverschrokken pogingen der moedige officieren en minderen.

De strijd was hevig. Op een punt waar de Kapitein Dostal met den Luitenant Kern en zijne Europeesche kompagnie krachtig was doorgedrongen, waren na enkele minuten de Kapitein en 40 flinke Europeesche onderofficieren en minderen gesneuveld, terwijl het aan den zwaargewonden Luitenant Kern slechts met veel moeite gelukte, met de gekwetsten, door de kleine valide rest beschermd, op het gros der kolonne terug te trekken.

Herhaaldelijk stormden onze dapperen voorwaarts. Ten laatste bijna zonder munitie, uitgeput door den langdurigen strijd in de tropische zon, verzwakt door de talrijke verliezen, waardoor vele afdeelingen geheel zonder officieren waren, werd de strijd eene wanhopige worsteling en de toestand zoo verschrikkelijk, dat de terugtocht noodzakelijk werd, hoe ongaarne de aanvoerder ook daartoe overging.

Die terugtocht had in goede orde plaats, zoodat alle gekwetsten medegevoerd werden, zonder dat de vijand dit bemoeielijkte, omdat de flinke houding en de betoonde heldenmoed der onzen hem in ontzag hield, hoe overmoedig hij zich ook gevoelde door het behaalde succes en onze blijkbaar bloedige nederlaag.

Onze verliezen waren talrijk.

De Kapitein M. C. Dostal, de Luitenants, G. J. Donleben, P. van Swieten, H. J. van der Wijck, A. Schimmelman, zoomede twee broeders, de Luitenants C. S. en D. W. Uhlenbeck stierven den heldendood op het slagveld, met tal van onderofficieren en soldaten, terwijl de Kapitein J. W. Macdonald, de Luitenants, J. R. Penning Nieuwland, W. A. C. Ardesch, M. H. Dickmann, J. C. W. Prager, W. E. F. Heemskerck en C. E. Kern ernstig gewond werden, benevens een naar evenredigheid zeer groot aantal minderen.

Onder hen die zich bijzonder onderscheiden werd vooral vermeld,

de Luitenant Kolonels, J. B. J. Suttherland, B. J. H. Le Bron de Vexela,

de Majoors, C. de Vos en C. J. Sorg der Infanterie en E. C. C. Steinmetz der Genie,

de Kapiteins, E. C. F. Happé der Infanterie en R. J. Kellermann der artillerie, benevens de Ritmeester S. von Stampa, zoomede

de Luitenants, N. C. van Rijn van Alkemade der Infanterie en L. H. Deeleman der Genie.

Howel onze troepen de nederlaag leden door de overmacht der omstandigheden, was de leiding, de moed en de volharding der kolonne boven allen lof verheven.

Derde expeditie (1849)

Om den indruk uit te wisschen die door de bij de tweede expeditie geleden nederlaag veroorzaakt werd, was eene derde expeditie naar Bali noodig, die dan ook den 31[en] Maart 1849 debarkeerde, ter sterkte van 187 Officieren en 4727 onderofficieren en manschappen, waaronder 173 Europeesche en 14 Inlandsche Officieren, 1508 Europeesche, 536 Afrikaansche en 1683 Inlandsche onderofficieren en soldaten, benevens eene batterij veldgeschut, zesponders, eene bergbatterij, eene kompagnie sappeurs en een detachement kavallerie, met de koelies medegerekend eene macht van ± 10.000 man, onder het Opperbevel van den Generaal Majoor A. V. Michiels, die daarvoor speciaal van Sumatra's Westkust ontboden

was en wien den Luitenant Kolonel C. A. de Brauw als Chef van den Staf was toegevoegd.

De uitrusting dezer expeditie was in zoo'n volkomen toestand gebracht, als met de grootste zorg en ijver slechts mogelijk was te bereiken, maar ook de vijand, begrijpende dat wij zouden terugkeeren, had niet stil gezeten, talrijke bondgenooten aangeworven en zijne reeds geduchte stelling te Djagaraga nog meer versterkt en uitgebreid, zoodat eene hevige worsteling vermoed mocht worden.

Onze dapperen gingen die echter blijmoedig te gemoet, gewoon als zij waren aan den strijd, en vol vertrouwen als zij zich gevoelden in de leiding van den algemeen met roem bekenden en beminden veldoverste Generaal Michiels, die reeds in bijna alle streken van Indië bewijzen had gegeven van kalmte, beleid, besluitvaardigheid en onwankelbaren moed.

Helaas! ook deze brave aanvoerder viel als het offer van den bloedigen krijg in den nacht van 24 op 25 April, bij den aanval des vijands op ons bivak te Kasoemba, nadat de zege zoo goed als bevochten was.

Het Leger en het Vaderland werden door den dood van dien held in diepen rouw gedompeld en leden door zijn heldendood een bijna onherstelbaar verlies.

Bij diens dood ging het bevel der expeditie tijdelijk over in de bekwame handen van den Luitenant Kolonel J. van Swieten, als oudsten in rang, tot de komst van den Generaal der Infanterie, Kommandant van het Leger in Nederlandsch Indie Z. D. H. Karel, Bernard, Hertog van Saxen Weimar Eisenach, Grootkruis der Militaire Willemsorde, die zich persoonlijk aan het hoofd der expeditie stelde.

Denzelfden dag van het debarkement waren de vijandelijke versterkingen, te Bleling en Singa-Radja, zonder veel moeite veroverd, waarna onze troepen in die stelling het bivak betrokken.

Hetzij dat de groote sterkte en de volkomen uitrusting der troepenmacht den vijand een oogenblik ontzag inboezemde, hetzij dat hij tijd wilde winnen om zijne reeds geduchte hoofdstelling, nog

meer te bevestigen en tevens zijne macht te concentreeren, de Hoofden openden de onderhandelingen tot onderwerping en hielden die slepende tot den 15^{en} April, doch niettemin rukten onze troepen voorwaarts en vestigden zich in de kampong Sangsit, aan de oevers van de rivier van dien naam, die volgens ingekomen berichten, vrij dicht langs de linkerflank van de positie te Djagaraga, door een woest en bergachtig terrein stroomde.

Van uit Sangsit zou de hoofdaanval tegen de linie van Djagaraga plaats hebben, waarvan het ongeveer 3 kilometer verwijderd was, doch daarmede verbonden door een weg, waarin de vijand verschillende *coupures* gemaakt had en die, op ongeveer 7 à 800 pas van de hoofdstelling der Balineezen, door een diep en steil ravijn voerde; over dit ravijn bestond eene brug, doch deze was door den vijand afgebroken, en zonder dit overgangsmiddel was dit slechts hoogst moeilijk te passeeren.

De verschillende wallen der Balineesche versterkingen bestonden uit aarden borstweringen van 3 à 4 meter hoogte en evenveel dikte, waarin drie rijen boven elkaar geplaatste, uitgeholde bamboe kokers geplaatst waren, die als schietgaten dienst deden, zoodat de schutters ongezien en veilig de aanstormende kolonnes onder vuur konden nemen. Vóór de wallen bevonden zich grachten van 7 à 8 meter breedte en diepte, waarvan de nadering door bamboe doerie en andere *chicane*-middelen moeielijk werd gemaakt en die dus onder het werkzaam vuur des vijands opgeruimd zouden moeten worden. Een groot aantal stukken geschut beheerschte het omliggende terrein, terwijl de uitgestrekte linie door 15000 Balineezen verdedigd werd, wier strijdlust ten gevolge der vroegere overwinning ten toppunt was gevoerd.

Toen den 15^{en} April nog geen definitieve onderwerping gevolgd was, en alles er op wees dat de vijand slechts tijd zocht te winnen, werd door den opperbevelhebber tot den aanval besloten.

Na aftrek van de noodige bewakingstroepen voor het bivak te Sangsit en de gemeenschap met de vloot, werd het overige in twee deelen verdeeld, waarvan het grootste, sterk ongeveer 2000

man, onder de bevelen van den Luitenant Kolonel J. van Swieten 's vijands stelling in front zoude aanvallen, na alvorens die positie zoo goed en zoo nabij mogelijk verkend te hebben, terwijl het tweede deel, bestaande uit het 7e Bataljon Infanterie onder de orders van de Luitenant Kolonel Le Bron de Vexela en de Majoor Hemmes, benevens een detachement sappeurs en twee mortieren, ter gezamenlijke sterkte van ongeveer 900 combattanten, onder de leiding van den Chef van den Staf, den Luitenant Kolonel de Brauw, den linkeroever der Sangsit-rivier zoude volgen, met het eenige doel om eene uitgebreide verkenning op 's vijands linkerflank te doen en na te gaan hoe het mogelijk zoude zijn, de uitgestrekte stelling des vijands om te trekken en in den rug te bedreigen.

Het zij hier dadelijk gezegd, dat gedurende den hevigen strijd op 15 en 16 April de gemeenschap tusschen die beide kolonnes door het woeste, sterk geaccidenteerde en boschrijke terrein geheel verbroken was en alleen hersteld werd toen men elkaar binnen 's vijands veroverde stelling ontmoette; alleen wist men door het geweer- en geschutvuur, waar de andere troepen zich ten naastenbij bevonden en in hevig gevecht gewikkeld waren.

De Hoofdkolonne

Zonder eenige hinderpaal bereikte de Hoofdkolonne de door het ravijn in den weg gevormde natuurlijke *coupure*, waarover de Sappeurs terstond met den meesten spoed de afgebroken brug herstelden en dat overgangsmiddel, zonder door den vijand gehinderd te zijn, tegen 11 uur voltooid hadden.

Op dat oogenblik deed zich heel in de verte op 's vijands linkerflank, dus daar waar de kolonne de Brauw zich moest bevinden, een voortdurend geweervuur en kanongebulder hooren, zoodat de Opperbevelhebber met alle recht vermoedde, dat de betrekkelijk zwakke verkenningskolonne met den vijand slaags was, en daarom ook dadelijk last gaf om den aanval in front te beginnen en met kracht door te zetten, ten einde 's vijands

grootste macht naar zich toe te lokken en de taak van het 7e Bataljon te verlichten.

Nu had er na een geducht artillerievuur eene reuzenworsteling plaats, die zonder tusschenpoozen tot twee uur duurde en die ons talrijke offers kostte.

Wel drongen de troepen op sommige plaatsen met ongeloofelijke moeite en dapperheid, voorgegaan door hunne kranige Officieren, binnen enkele deelen van 's vijands stelling en wisten zich daar een oogenblik te handhaven, maar de groote overmacht van den vijand, die met wanhopigen moed telkens met gevelde lans op onze betrekkelijk zwakke afdeelingen instormde, maakte het blijvend behoud dier punten onmogelijk, en de bevelhebber, de vruchtelooze pogingen inziende, gaf om twee uur bevel tot den terugtocht, die in goede orde tot op 3 à 400 pas der stelling volbracht werd.

Wel beproefde de Majoor Libourel om zes uur andermaal met het 3e Bataljon een deel der positie bij verrassing te vermeesteren, doch reeds bij den aanvang liet de Generaal Michiels den aanval staken, omdat uit het overmachtige en moorddadige vijandelijke vuur, dat dadelijk geopend werd, bleek, dat de Balineezen waakzaam waren en de stelling nog altijd sterk bezet was.

Het 13e Bataljon Infanterie, waarover de Majoor C. J. Sorg alleen het bevel voerde, omdat de Overste J. van Swieten met de algemeene leiding der Hoofd-aanvalskolonne belast was, had wel de zwaarste taak en leed bij den aanval ook de smartelijkste verliezen. Op een sterkte van 30 Officieren en ongeveer 900 onderofficieren en manschappen, sneuvelden de Luitenants, Prager en L. J. van Swieten, de laatste terwijl hij Nêerland's driekleur op den vijandelijken wal plantte en werden gewond, de Majoor C. J. Sorg, de Kapiteins, J. Vorstenbos, P. F. Reiger en J. H. Crena, de Luitenants, J. C. Munter, L. J. W. van Rouvroij, L. F. Donleben, en H. G. Fritzen, terwijl 119 onderofficieren en minderen door dood of verwonding buiten gevecht werden gesteld, zoodat dus dit Bataljon ongeveer het een derde der Officieren en ruim het een achtste der minderen verloor.

Herhaalde pogingen in het werk gesteld, om zich met kolonne de Brauw in gemeenschap te stellen, mislukten. Alleen aan twee kompagniën van het 5e Bataljon Infanterie, onder de orders van den Majoor T. E. Roqué, die om 12 uur van het slagveld werden afgezonden, gelukte het na een marsch van 4 uur, met eene ontzettende inspanning en volharding volbracht, tot de kolonne de Brauw door te dringen, en met die kolonne zoowel aan den laatsten strijd op den 15en, als aan het voortrukken op den 16en April deel te nemen, doch de gemeenschap tusschen de beide hoofd-afdeelingen bleef verbroken.

Toen het des morgens ten 5 uur uit het aanhoudende krachtige vuur in den rug des vijands bleek, dat de kolonne de Brauw andermaal met de Balineezen slaags was, herhaalde de Overste van Swieten terstond met alle kracht weder den front-aanval, welke door onze dappere troepen met een onweerstaanbaar élan werd volbracht en nu ook de val der sterke stelling ten gevolge had, door dat de kolonne de Brauw de vijand in den rug verpletterde en daar overal tot wijken dwong.

De omtrekking

Zooals reeds vroeger gezegd is, bestond de kolonne de Brauw uit het 7e Bataljon Infanterie, onder den Luitenant Kolonel B. J. H. Le Bron de Vexela en den Majoor J. M. Hemmes, een detachement Sappeurs, gekommandeerd door den Luitenant der Genie A. W. Egter van Wissekerke en twee mortieren, onder de orders van den Luitenant der Artillerie B. J. Eekhout, en rukte uit met den last om, de Sangsit-rivier volgende, eene verkenning op 's vijands linkerflank te maken, ten einde de mogelijkheid eener omtrekking door die woeste en onbekende streek na te gaan.

Het 7e Bataljon Infanterie telde 27 Officieren, 194 Europeesche, 134 Afrikaansche en 536 Inlandsche onderoffficieren en minderen; de geheele kolonne was met de koelie's ten naastenbij 900 man sterk.

Reeds om 7 uur in den morgen maakte het onbegaanbare, bergachtige en boschrijke terrein verder elke gemeenschap met de Hoofdkolonne onmogelijk.

Daar zich langs den linkeroever der Sangsit-rivier een zoogenaamde weg door het bosch slingerde, kwam de kolonne in den beginne betrekkelijk spoedig vooruit, doch na eenigen tijd verdween dit voetpad al meer en meer, en moesten de sappeurs nu en dan optreden, om den weelderigen tropischen plantengroei met de bijl op te ruimen en zoo voor den troep den weg banen.

Na verschillende ravijnen te zijn doorgetrokken, hield eindelijk elken schijn van weg op en was nergens meer een spoor van eenig voetpad te bekennen, terwijl de omringende, zwaar begroeide hoogten elk uitzicht op de vijandelijke stelling benamen.

Het eenige wat men van de streek wist, was, dat de Sangsit-rivier vrij dicht langs de linkerflank der positie te Djagaraga stroomde.

Het ravijn, dat deze rivier tot bedding diende, werd gaande weg nauwer en de wanden steiler en rotsachtiger, zoodat deze zich somtijds 30 à 50 meter boven den rivier-bodem verhieven.

Ten einde te voorkomen dat de kolonne, door het dichte bosch dwalende, te veel naar het westen zoude afwijken, en dus te ver van de vijandelijke stelling, die meer ten oosten lag, verwijderd zoude blijven om de verkenning met vrucht te doen, besloot de aanvoerder op den rechter-oever van het ravijn ('s vijands zijde) over te gaan, dien oever te volgen, en liever de kans te wagen om den vijand te dicht te naderen, dan van alle waarnemingen van diens positie verstoken te blijven.

Na met groote moeite in de bedding der rivier te zijn afgedaald, werd door enkelen den steilen wand aan de andere zijde met ongehoorde inspanning beklommen, doch het bleek nu, dat die oever nog grooter bezwaren opleverde dan de pas verlatene, waarom de Brauw besloot, om met de kolonne den loop der Sangsit-rivier in hare bedding zelf te volgen. Dit was echter ook zeer vermoeiend, daar de troepen steeds tot aan de knieën door het snelstroomende water moesten waden, terwijl de bodem der rivier uit rolsteenen bestond en met zware rotsblokken als bezaaid was.

Langzaam vorderde men, nu en dan struikelende en weder opstaande, tot na eenigen tijd een voetpad ontdekt werd, dat langs den rechter ravijn-wand, naar 's vijands zijde, uit den stroom naar boven voerde; terstond ging de Brauw zelf naar

boven, gevolgd door den Luitenant P. H. Koster, met eenige sappeurs en eenige manschappen der voorhoede.

Na een uiterst moeielijke beklimming ontdekte de aanvoerder geheel in de verte, in het Z. O., eene uitgestrekte reeks aardewerken, uit grootere en kleinere redouten bestaande, dus de hoofdstelling des vijands, maar tevens aan de overzijde der rivier, in het Westen (linkeroever), eene groote versterking, blijkbaar door talrijke benden vijanden bezet, doch die de kolonne, beschermd als zij was door den plantengroei in het diepe ravijn, op een afstand van 6 à 700 pas ongezien was voorbij getrokken.

Daar het te veel oponthoud zoude veroorzaken om den linker ravijn-wand te beklimmen en die sterkte te nemen, wat bovendien ontijdig de aanwezigheid der kolonne verraden zoude hebben en de meer uitgebreide en nauwkeurige verkenning verhinderen, zoo besloot de leider weder in de rivier af te dalen, deze in Zuidelijke of Zuid-oostelijke richting te blijven volgen, om 's vijands hoofdpositie zoo dicht mogelijk te naderen, en de reeds voorbij getrokken versterking op den linkeroever ongemoeid te laten.

De marsch moest echter in de grootst mogelijke stilte worden voortgezet, want als de vijand de kolonne, samengedrongen in dit diepe en nauwe ravijn met steile wanden, ontdekte, dan zoude het hem zeer gemakkelijk vallen den troep, al was het alleen met rotssteenen, te verpletteren.

De Overste de Brauw begreep ten volle het gevaarlijke van zijn plan om verder door te dringen, en als hij minder voortvarend was geweest, dan had hij hier den tocht kunnen eindigen, want het bewijs was geleverd, dat, hoe moeielijk het ook mocht zijn, de omtrekking langs of door de Sangsit-rivier mogelijk was.

Als Chef van den Staf wilde hij echter meer van 's vijands positie weten, dan hij nu op een afstand kon waarnemen, en hij wilde uitgebreidere inlichtingen kunnen geven. Hij vertrouwde er eenigzins op, dat, even als tot nu toe, de marsch der kolonne door het begroeide terrein verborgen zoude blijven voor 't spiedend oog van den tegenstander en overigens rekende hij, en niet ten onrechte, eenigzins op goed geluk, en bovendien op het beleid zijner

Officieren en op den goeden geest en den moed zijner brave soldaten.

De marsch werd hoe langer hoe bezwaarlijker, want hoe verder de troep kwam, hoe sterker de snelheid van den stroom werd en hoe meer de rotsblokken in omvang en aantal toenamen, zoodat zoowel menschen als paarden voortdurend struikelden en vielen, doch de dapperen waren naar het voorbeeld hunner Officieren met den besten geest bezield en met volharding werd den weg onder ongelooflijke inspanning vervolgd.

Reeds had de troep weder langer dan een uur de rivierbedding gevolgd, toen tegen 9½ uur een pad ontdekt werd, dat zich tusschen de rotsen en struiken van den rechter ravijn-wand naar boven slingerde.

De Inlandsche Sergeant Poetoe Soeranga was de eerste die naar boven snelde, weldra gevolgd door den Overste de Brauw met eenige manschappen.

Boven komende was den Chef een ruimen blik op de vijandelijke stelling gegund, maar hoeveel voldoening hem die ontdekking ook schonk, zij gaf hem tevens de overtuiging, dat de kolonne in eene zeer netelige positie verkeerde.

Op ten naastenbij 3 à 400 pas afstand verhieven zich in Oostelijke richting tal van goed bezette versterkingen met hooge wallen en diepe grachten door hindernissen zoo goed mogelijk stormvrij gemaakt, terwijl een groot aantal vuurmonden dreigend hunne mondingen vertoonden. In het Noorden, de zijde van waar zij gekomen waren, strekte zich, naar schatting 12 à 1400 pas ver, eene aaneengeschakelde reeks bolwerken uit, wat dus de vijandelijke hoofdstelling moest zijn waartegen de Hoofdkolonne zoude opereeren, zoodat hij met allen grond tot het besluit kwam, dat zijn troep niet alleen ongezien op de flank, maar zelfs tot in den rug der vijandelijke positie was doorgedrongen.

Eenklaps bemerkt hij, dat zijne aanwezigheid van af den anderen oever ontdekt was en dat men van daar door teekens, die blijkbaar gelukkig niet begrepen werden, de bezettingen der forten, in welker nabijheid hij zich zoo onbemerkt bevond, van dat feit trachtte kennis te geven.

Teruggaan langs denzelfden weg was nu zoo goed als onmogelijk, want voor dat de kolonne daarbij een eenigzins belangrijken afstand zoude hebben afgelegd, zou de vijand overal gealarmeerd zijn en dan was het lot der kolonne tusschen die steile ravijnwanden zoo goed als beslist.

Het was dus zaak om den vijand vóór te zijn, al stonden ook 10000 Balineezen achter sterke wallen tegenover dien kleinen troep, maar discipline, moed en beleid zouden de weegschaal in het voordeel der onzen doen overslaan en bovendien de Hoofdkolonne zoude zeker door den frontaanval zijne taak verlichten.

Een hoofdvereischte was het echter, dat de troep behoorlijk in slagorde op den oever geschaard was, voor dat de bezettingen der vijandelijke sterkten, met de aanwezigheid der kolonne bekend werd.

Terwijl een vrijwilliger met een kort bericht omtrent den toestand naar de Hoofdkolonne werd afgezonden, begon de troep in de grootste stilte, man voor man de moeielijke bestijging en naarmate zij boven kwamen, slopen zij door de hooge, hen verbergende alang-alang, naar hunne aangewezen plaatsen in het gelid voor de aanvals-formatie.

Tegen 11 uur was zoo goed als de geheele kolonne boven, zonder dat uit iets hoegenaamd bleek, dat de vijand eenig vermoeden had van hetgeen hem wachtte.

Vooraan, 't dichtst bij de versterkingen lagen, door het hooge gras verborgen, de 1e en 2e kompagnie, onder de Kapiteins E. C. F. Happé en A. A. Dessart, te samen onder aanvoering van den Majoor J. M. Hemmes, en daarbij de sappeurs onder den Luitenant der genie A. W. Egter van Wissekerke.

Op eenigen afstand daarachter de 3e en 5e kompagnie, onder de Kapiteins H. W. Buijs en C. A. W. F. Wollweber, in reserve.

De 4e kompagnie, onder den Kapitein H. G. Boon van Ostade, bezette den rand van het ravijn, terwijl de 6e kompagnie, onder den Kapitein J. C. A. H. Hachez, met de bagage in de bedding der rivier achterbleef, en de beweging der anderen zouden volgen, naarmate de voorhoede avanceerde.

Het was ook den Luitenant L. B. J. Eekhout gelukt, om de beide

mortieren op 300 pas der vijandelijke positie ongezien in stelling te brengen.

Het geheel der aanvalskolonne werd gekommandeerd door den Luitenant-Kolonel B. J. H. Le Bron de Vexela, terwijl de Overste C. A. de Brauw de algemeene leiding had.

Aller harten klopten vol verwachting en allen hunkerden naar het oogenblik, dat zij zich met den vijand konden meten, doch geen geluid werd gehoord, en de troepen gaven een groot bewijs van hunne volmaakte krijgstucht, door zoo ongemerkt die geheele opstelling mogelijk te maken in de onmiddelijke nabijheid des vijands, op klaar helderen dag, al verborg ook de hooge alang-alang, de sluipende en liggende mannen voor de waarneming der vijandelijke schildwachten.

Eensklaps, op een teeken van den Overste de Brauw, wordt als door een tooverslag de stilte verbroken, en donderen de mortieren, hun doodelijken inhoud in de versterking werpende, terwijl te gelijk 600 krachtige, strijdbare, moedige Nederlandsche soldaten onder een luid *hoera* als uit den grond oprijzen, en de voorste kompagnie, onder het klinken van den stormmarsch, voorafgegaan door den Kapitein Happé, de sterkte bestormt, waarvoor zij met behulp der sappeurs in een oogenblik de hindernissen heeft opgeruimd.

Die plotselinge, onverwachte, dappere en onweerstaanbaar doorgezette aanval, was een prachtig oogenblik en een meesterstuk van verrassing.

Het was toen elf uur des morgens. Het vuur van de kolonne de Brauw was door de Hoofdkolonne gehoord, die daarop terstond zoo zelfopofferend dien onverschrokken en bloedigen aanval deed, die voor haar met een terugtocht en talrijke verliezen eindigde.

Wel snelt de verraste vijand aan alle zijden toe, opent een moorddadig vuur en strijdt verwoed om zijne stelling te behouden, maar tegen den krachtigen aanval van het dappere 7e Bataljon is hij niet bestand.

Aan alle zijden dondert het geschut door de echo's der bergen,

weerkaatst, overal knettert het geweervuur en klinken kreten van woede en bloedigen strijd.

Kapitein Happé is de eerste op de borstwering, onmiddelijk gevolgd door den Luitenant Deerens en den Inlandschen sergeant Poetoe Soeranga.

De Luitenant Deerens valt dadelijk, door verscheidene schoten in de borst getroffen, en zijn laatsten kreet was een kreet van overwinning en bewust plichtbesef; Poetoe Soeranga sneuvelt terstond onder de lanssteken der tegenstanders, maar Happé baant zich met zijn trouw zwaard, gevolgd door de zijnen, een bloedigen weg in den verwarden hoop Balineezen, en weldra vlucht de vijand, de sterkte in onze handen latende.

Eene tweede versterking, die door de genomen benting beheerscht wordt, wordt door den vijand verlaten en een derde fort in denzelfden aanloop door Happé stormenderhand genomen, want onweerstaanbaar dringen onze brave soldaten met de bajonet vooruit onder een luid *hoera*, vergezeld van een «*leve de Koning*», en begeesterd door den aanhoudend aansporenden stormmarsch, waarnaast het hartverheffend en overwinnend Wilhelmus klinkt te midden van een oorverdoovend moorddadig vuur en de woedende kreten der als wanhopend aanvallende Balineezen.

De vijand uit de derde verschansing vervolgende, staat de troep eensklaps, op ongeveer 600 pas van de kampong Djagaraga en had de Brauw, die alles uiterst kalm leidde, bijgestaan door zijne beide kranige en beleidvolle Hoofdofficieren, nu de zekerheid, dat hij geheel in den rug van 's vijands geduchte stelling was, aan welks front zoo bloedig en dapper gestreden werd, maar tevens bevroedde hij, dat zijne positie hoogst gevaarlijk was, want dat de vijand zelfs het onmogelijke zou beproeven om hem te vernietigen, geïsoleerd als hij was te midden der overtalrijke vijandelijke benden.

Nauwelijks heeft Happé zijne door den storm uiteengeraakte kompagnie eenigzins verzameld, of van alle zijden stormen vijandelijke drommen met gevelde lans, als bezetenen op haar los.

De aanval wordt echter dapper afgeslagen, omdat het de andere

kompagnie gelukt 's vijands aanval door een flank-vuur van de overzijde van een ravijn te breken. De vijand vlucht, talrijke dooden achterlatende, doch ook de onzen leden zware verliezen en daaronder den dapperen Happé, die zoo ernstig gewond was, dat hij zijne kompagnie niet meer kon aanvoeren.

Zoo had de strijd tot 4 uur geduurd en de troepen, die allen voortdurend in gevecht waren, leden vreeselijk door uitputting en gebrek aan water, zoodat zij hunnen dorst leschten met het drabbige water der sawahvelden.

Op dat uur verschenen op het slagveld de beide om 12 uur door den Generaal van de hoofdkolonne afgezonden kompagnien van het 5e Bataljon Infanterie, onder den Majoor T. E. Roqué, te samen sterk 430 bajonetten. Deze hadden na eene ontzettende worsteling met het moeielijke terrein, gedurende ongeveer 4½ uur achtereen, alleen op het geluid van het geweer- en kanonvuur afgaande, de kolonne de Brauw bereikt, doch daarmede was de gemeenschap nog niet hersteld; wel was de versterking door deze strijdkrachten ten zeerste welkom, maar die troepen waren ook uiterst vermoeid en zij brachten noch levensmiddelen, noch reserve-munitie mede, welke laatste vooral noodig was, omdat de meeste soldaten nog slechts 20 à 30 patronen in voorraad hadden.

Daar aan de frontzijde de strijd der Hoofdkolonne reeds geruimen tijd had opgehouden, en de vijand nu hoe langer hoe meer op de kolonne de Brauw aandrong, was deze overtuigd, dat de aanval in front mislukt was en 's vijands hoofdmacht zich nu tegen zijn kleinen troep zoude keeren, waarom hij zijne dapperen wel op het hart drukte, om geen patroon nutteloos te verschieten, en die aanbeveling werd door de soldaten zeer stipt opgevolgd, zooals den vijand tot zijn nadeel ondervond.

De beide kompagnien, onder den majoor Hemmes, waren na den afgeslagen aanval, tot op 50 passen van de kampong Djagaraga doorgedrongen, doch nu kwam de troep onder het werkzame vuur eener nieuwe versterking en deed de vijand een algemeenen aanval met lans en kris op de geheele kolonne.

Hier worstelt Hemmes, ginds streed Le Bron de Vexela, elders weder vocht Roqué, of verdedigden de 3e en 5e kompagnie met leeuwenmoed de gewonden der ambulance. Het was een uiterst kritiek oogenblik!... Alle afdeelingen streden op zich zelve!... De algemeene leiding kon niet meer ingrijpen. Alles was in den heetsten strijd gewikkeld door de verwoede en wanhopige aanvallen der overtalrijke Balineezen, die door de soldaten met de bajonet neergelegd, of *à bout portant* werden neergeschoten.

Hoewel de troepen belangrijke verliezen leden, doorstonden zij zegevierend den aanval van den 10 maal sterkeren vijand, die bij zijn terugtocht honderde dooden op het slagveld achter liet.

De duisternis maakte voorloopig een einde aan dien bloedigen, zoo dapper doorgestanen strijd.

De troepen bivakkeerden op het slagveld en legden zich ter ruste, vol vertrouwen in het beleid van den aanvoerder, die nadacht en waakte; het was noodig voor die dapperen om nieuwe krachten te vergaderen voor den strijd op den 16en April, die, dat begrepen zij, beslissend moest zijn.

De nacht ging rustig voorbij, zonder een nieuwen aanval des vijands, ofschoon in de vijandelijke liniën veel rumoer gehoord en veel beweging waargenomen werd.

Hoeveel succes er ook behaald was geworden, toch was de toestand der kolonne hachelijk, afgesneden als zij was van alle hulp, zonder levensmiddelen of reserve-munitie, en aan alle zijden omringd door strijdlustige, moedige vijanden, die zeker begrepen, dat alleen de vernietiging der kolonne de Brauw hun redding kon brengen, doch de beleidvolle aanvoerder liet niets blijken van alles wat er in hem omging en de zorg die hij had; hij toonde een kalm uiterlijk, vol vertrouwen op den uitslag.

En toch waren zijne gedachten niet opwekkend.

Nog altijd was er geen gemeenschap met de Hoofdkolonne verkregen en als de patronen gingen ontbreken, dan was al 't kostbare bloed voor niets vergoten, dan zou de kolonne moeten terugtrekken en dan waren de gevolgen niet te overzien, of

liever de brave Overste zag ze wel in zijn geest, maar ze zouden meer dan verschrikkelijk zijn.

De beslissing, dat is de nederlaag des vijands, moest dus zoo spoedig mogelijk volgen. Hij zou daarom trachten om in de kampong Djagaraga door te dringen en zoo den terugtochtslijn des vijands te bedreigen, het meest kwetsbare punt van een Inlandschen vijand.

Noch Kapitein Buys, die met zijne kompagnie om 12 uur des nachts afmarcheerde, noch aan eene kleine patrouille van een sergeant met zes man gelukte het tot de Hoofdkolonne door te dringen en allen keerden zonder resultaat terug, daar het terrein, gelegen tusschen de vijandelijke stelling en de rivier de Sangsit, nu door talrijke benden Balineezen bezet was.

Al had de Overste de Brauw dus willen terugtrekken, dan zou dat toen reeds zoo goed als onmogelijk geweest zijn, in aanmerking nemende het groot aantal gewonden die medegevoerd moesten worden.

Onversaagdheid, volharding en zelfvertrouwen konden nu alleen de redding aanbrengen.

Eerst in den vroegen morgen, toen de vijand reeds tot den terugtocht besloten scheen, gelukte het den Kapitein Hachez naar de Hoofdkolonne door te dringen, doch hij bereikte die eerst op het oogenblik van den zege.

Tegen twaalf uur des nachts slopen de Luitenants Egter van Wissekerke en Koster, begunstigd door de duisternis, voorzichtig in Noordelijke richting naar 's vijands hoofdstelling, om meer van nabij de sterkte te verkennen, waaruit, bij den laatsten algemeenen aanval der Balineezen, de onzen zoo hevig met vuur bestookt werden en die bij het daglicht, de poging om de terugtochtslijn ernstig te bedreigen, ten zeerste kon blijven bemoeielijken.

Na een geruimen tijd afwezig geweest te zijn, keerden de beide onversaagde Officieren terug en rapporteerden, dat zij geheel tot aan den voet der wal van de versterking genaderd waren en die zoo slecht bewaakt en bezet bevonden hadden, dat eene verrassing zeer goed mogelijk was.

Onmiddellijk besloot de aanvoerder te beproeven om dat deel van 's vijands hoofdstelling in zijne macht te krijgen.

Reeds vóór vier uur in den morgen rukte de Majoor Hemmes in alle stilte derwaarts met de 4e en 6e kompagnie van het 7e Bataljon, geleid door de beide Luitenants die de stelling verkend hadden, en aan het hoofd de sappeurs. De Majoor Roqué volgde als reserve met de beide kompagnien van het 5e Bataljon.

Vóór het aanbreken van den dag is die sterkte na geringen tegenstand genomen, doch de vijand opent dadelijk een moorddadig vuur uit eene nabijgelegen redoute, die echter ook terstond, zoodra het eenigszins daagde, stormenderhand genomen werd, terwijl de Hoofdkolonne, dat vuren hoorende, den aanval in front met alle kracht herhaalde en Le Bron de Vexela in de kampong Djagaraga doordrong en 's vijands terugtochtslijn naderde.

Verwoed en vreeselijk was de strijd aan beide zijden.

De Balineezen vochten wanhopig en stortten zich met ware doodsverachting als razenden op onze onwrikbaar standhoudende troepen, want hij begreep dat de beslissing komen moest, doch tegenover den moed en de vastberadenheid der onzen, die overwinnen wilden, was niets bestand.

De Kapitein Boon van Ostade was met zijne kompagnie in een verschrikkelijk bloedig handgemeen gewikkeld, doch de braven drongen onweerstaanbaar voorwaarts, en alle verdedigers van de sterkte vielen op de plaats waar zij stonden, geveld door de bajonetten.

Telkens en telkens klinkt een luid *hoezee* en een schetterend Wilhelmus, dat zich eindelijk ook aan de voorzijde bij de Hoofdkolonne herhaalt, en toen de Brauw zwaar gekwetst het slagveld moest verlaten, was de overwinning volkomen, rukten de onzen zegevierend de onneembaar geachte, werkelijk sterke vijandelijke positie binnen, waaruit de verdedigers aan alle zijden een goed heenkomen zochten.

Om 7 uur ontmoetten de hoofden der beide overwinnende kolonnes elkaar in het midden der veroverde sterkte en aan het zegevierend gejuich kwam geen einde.

De vijand had naar eigen opgave 6000 man aan dooden en gewonden verloren, terwijl wij van onze zijde slechts 33 dooden en 148 gewonden te betreuren hadden.

De als eene verkenning bedoelde tocht, veranderde door den drang der omstandigheden en het doortastend voorwaarts rukken van den aanvoerder in eene volledige omtrekking, zonder welke de verovering van Djagaraga wellicht onmogelijk geweest zoude zijn, doch hoe beleidvol ook geageerd is, hoe dapper de onzen ook streden, zoo was er toch ook geluk noodig, om met zoo'n kleine macht, tegenover eene dergelijke, nog wel verschanste overmacht, een dusdanig ongekend groot succes te behalen.

De nederlaag der tweede expeditie was glansrijk uitgewischt en Nêerland's overwicht op schitterende wijze gehandhaafd.

En voor altijd draagt het Vaandel van het kranige 7e Bataljon, als herinnering aan dat roemrijke wapenfeit, het schitterende kruis der Militaire Willemsorde gehecht aan Neêrland's fieren Leeuw, die de dierbare Oranje-Vaan bekroont, de Vaan, die van kogels doorboord, niet alleen spreekt van gevaren, van grootsche daden en van roem, maar ook van de onwankelbare trouw van het dappere Indische Leger.

Edelmoedige zelfopoffering op Bali
van den Kapitein der Artillerie R. J. Kellerman — 1849.

Fais ce que dois, advienne que pourra.

De derde Balische expeditie was een reuzenworstelstrijd van eene kleine, dappere, goed aangevoerde Leger-afdeeling tegen eene moedige, goed gewapende kolossale overmacht, die nog daarbij het groote voordeel had, dat sterke en oordeelkundig aangelegde, bijna onneembare sterkten, de verdedigbaarheid, van het daartoe reeds bijzonder gunstige terrein, verhoogden.

De strijdvaardige, onverschrokken Balineezen hadden in het jaar te voren, bij de bestorming hunner hoofdvesting, het buitengemeen sterke Djagaraga, gedurende de tweede expeditie, onze dappere troepen teruggeworpen en de nederlaag toegebracht, zoodat de veldtocht toen opgegeven moest worden. Bij dien aanval leden wij belangrijke verliezen, doch bij den terugtocht waren die aanmerkelijk hooger, omdat sommige afdeelingen zoo ver met heldhaftig élan waren doorgedrongen, dat zij zich bij dien terugtocht met het blanke wapen in de vuist een weg door 's vijands drommen moesten banen, waarbij die weg wel bezaaid werd met tallooze gevallen Balineezen, doch ook menig dapper soldaat, die doodelijk getroffen neerzeeg, achtergelaten moest worden; toch werden onze gewonden allen medegevoerd.

Overmoedig door dat groote succes verdedigden zij ook nu hun grond met de meeste hardnekkigheid voet voor voet, en trots de tallooze offers, herhaalden zij telkens met dezelfde doodsverachting hunne verschikkelijke aanvallen met de blanke wapenen, alleen gestuit door den onwrikbaren muur van bajonetten, die de heldhaftige schaar van het Indische Leger hen bood, wier mannen al hunne dapperheid, geestkracht, vastberadenheid, vol-

harding, krijgstucht en geoefendheid noodig hadden, om den zoo wanhopig en heldhaftig strijdenden vijand te verslaan, terug te drijven en te onderwerpen.

Elk man, van den hoogsten in rang tot den minsten soldaat, toonde zich een held en het zoude boekdeelen vullen om al de daar verrichte heldenfeiten aan de vergetelheid te ontrukken.

De herhaalde, bloedige en hardnekkige bestorming van het zoo moedig en standvastig verdedigde Djagaraga, de hoofdversterking des vijands, is door het penseel van een onzer kunstenaars op het doek vereeuwigd, en de beroemde, ongeëvenaarde, dappere en volhardende omtrekking van die sterkte langs ongebaande wegen, door dichte bosschen, diepe ravijnen en rivierbeddingen en over bijna onbeklimbare rotsen door het 7e Bataljon infanterie, onder de Overste B. J. H. Le Bron de Vexela en den Chef van den staf Luitenant Kolonel A. C. de Brauw, staat met gulden letteren in Nêerland's Heldenboek gegrift, want het Oranje-vaandel van dat kranige Bataljon werd voor dat heldenfeit met het eeremetaal der Militaire Willemsorde versierd.

In dien veldtocht had het Indische Leger bij de overvalling van Kasoemba in den nacht van 20 Mei 1849 een onherstelbaar verlies te betreuren, door de verwonding en den dood van den bevelhebber, den algemeen beminden en kundigen Generaal Majoor A. V. Michiels, die bijna in alle Indische gewesten overwinnend gestreden had en wiens naam voor het nageslacht bewaard bleef, op het ter zijner herinnering opgerichte bronzen gedenkteeken te Batavia en te Padang, op welke laatste plaats zelfs een plein naar hem genoemd is.

Deze veldtocht was zoo ernstig, dat de Legerkommandant Zijne Doorluchtige Hoogheid Hertog Karel, Bernard, van Saksen-Weimar niet aarzelde om toen zelf het bevel op zich te nemen en aan wien zou het beter toevertrouwd zijn geweest dan hem, van wien het te 's Gravenhage door tijdgenooten ter zijner nagedachtenis opgericht bronzen monument meldt, dat hij was: «Een beschermer van kunsten en wetenschappen, Moedig en beleidvol krijgsman, Nederland onwankelbaar getrouw.»

Het was bij de 3e Balische expeditie dat de dappere, voortvarende Krijgsoverste, Luitenant Generaal K. v. d. Heijden als sergeant majoor het ridderkruis der Militaire Willemsorde verwierf.

Hoe dapper en onverschrokken onze brave troepen ook in den dichtsten kogelregen vooruitstormden en den vijand onweerstaanbaar met het blanke wapen aangrepen, hoe moedig, kalm en standvastig zij ook de woeste en ontzettende vijandelijke aanvallen afwachtten en afsloegen, geen enkele daad van moed en doodsverachting evenaarde die van den Kapitein der artillerie R. J. Kellermann, kommandant van de halve batterij 6 ponders in de door ons bezette Balineesche kampong Kasoemba.

De dapperheid in den strijd is den Hollander van nature eigen; door het prikkelende van den kruitdamp en het opwindende en meesleepende grootsche karakter van het gevecht, wordt de soldaat aangevuurd tot buitengewoon moedige daden, waarin hij met geen gevaar hoe groot ook meer rekening houdt, er slechts op bedacht zijnde meer dan zijn plicht te doen en met anderen te wedijveren, om het zijne bij te brengen tot eene glansrijke overwinning, wetende dat èn Chefs èn Natie hem gadeslaan met goedkeurenden, bewonderenden blik.

Maar dan staat hij niet alleen, want allen die met hem mede strijden zijn met dezelfde gevoelens bezield, hij weet dat zijne waakzame bevelhebber hem ter hulpe zal doen snellen, en hij beseft dat grooten moed en ware doodsverachting het gevaar verdrijven.

Doch alleen te staan met zijne meening, en te midden van het strijdgewoel en de opwinding van het gevecht, waar alles aandrijft tot vernietiging van den vijand, onder het hevige vuur der tegenpartij, bedaard, kalm en weloverwogen, beslist te weigeren om een bevel uit te voeren en zoo noodig de uitvoering door anderen onmogelijk te maken, omdat hij bij zich zelven overtuigd is, dat zijn dappere krijgsmakkers daardoor groot gevaar zouden loopen, eischt een moed die alle anderen in de schaduw stelt, want zoo'n weigering heeft een zekeren dood ten gevolge, maar niet den dood op het slagveld, strijdende

voor Holland's eer en Holland's roem, doch den dood op de gerechtsplaats, die gemakkelijk te vermijden was, door eenvoudige, lijdelijke gehoorzaamheid, die alle verantwoordelijkheid voor den uitvoerder der gegeven orders opheft.

Zoo iets is edel, is verheffend, is grootsch!....

En dat deed de Kapitein, later Generaal-Majoor der artillerie, R. J. Kellermann.

Er zijn nog velen in leven die hem gekend hebben, die kranige, flinke, echt martiale figuur, op wiens breede borst het eeremetaal der Militaire Willemsorde als met ongekenden glans schitterde; die Officier met dat imponeerende uiterlijk, met dien zwaren grijzen imperiaal en knevel, met dien doordringenden, onbevangen, vasten oogopslag waaruit moed en onverschrokkenheid straalde, doch tegelijkertijd een groot en edel hart verried, vol menschenliefde en menschenmin; hij was een held, eerlijk als goud en dapper als zijn zwaard, van wien de tijdgenooten zich zullen herinneren, hoe algemeen bemind hij was door allen die hem kenden van den hoogsten tot den laagsten in rang, en hoe de soldaat hem aanbad.

Reeds bij de hardnekkige en bloedige, doch helaas vergeefsche bestorming van het sterke Djagaraga door de Hoofdkolonne op den 15en April 1849, had de toenmalige Kapitein der Artillerie R. J. Kellermann zich door een heldhaftig en schitterend feit boven allen onderscheiden en door zijne edele kameraadschappelijke trouw aller bewondering afgedwongen.

Na dien vergeefschen frontaanval trok de aanvalskolonne terug, gedekt door het met groot succes afgegeven vuur van de door Kapitein Kellermann gekommandeerde batterij, en reeds waren de uiterst afgematte en gedunde troepenafdeelingen buiten het bereik van 's vijands moorddadig geweer- en kanonvuur, toen de dappere batterij-kommandant, in de nabijheid van de zoo goed verdedigde vijandelijke wallen, een blijkbaar vergeten, doodelijk gewond soldaat zag liggen, die eene poging deed om op te staan, doch weder machteloos ineen zonk.

De Kapitein gaf, terwijl hij het vuur zijner batterij leidde,

aan een dicht bij hem staand korporaal den last, om den armen gewonden makker te gaan halen, doch deze weifelde een oogenblik, om aan dien hoogst gevaarlijken last te voldoen, want de geheele strook gronds waar de gewonde lag, werd door 's vijands hevig geweervuur beheerscht, daar de inslaande kogels overal het stof van de vlakte deden opstuiven.

Dit oogenblik van weifeling, hoe kort ook, was voor den voortvarenden en onverschrokken batterij-kommandant te lang, en voor dat iemand zich nog bewust was, wat die kranige, brave Officier ging doen, had hij reeds zijn hinderlijke sabel losgegespt, de nauwsluitende uniformjas uitgetrokken, en snelde hij in hemdsmouwen, zonder zich aan den hevigen kogelregen te storen, op den gevallen makker toe, nam den ongelukkigen kameraad op zijne krachtige, breede schouders, draagt hem achter de batterij in veiligheid, waar hij hem zacht op het gras neervleide, en alsof er niets gebeurd was, nam hij het kommando zijner batterij weer op zich.

Met een luid en bewonderend geestdriftig gejuich werd de held, door de geheele troepenmacht, die zijn waagstuk in groote spanning had gadegeslagen, bij zijne terugkomst ontvangen; vol bewondering zagen allen op tot die fiere, krachtige heldengestalte, die blijk had gegeven van zooveel moed en zooveel kameraadschappelijke zelfopoffering, eene bewondering van des te grooter waarde, nu onder die bewonderaars zeer velen waren die wisten wat moed was, en dat ook dien dag getoond hadden in den pas geëindigden heeten en bloedigen strijd.

Nadat onder de rechtstreeksche aanvoering van den Generaal Michiels Djagaraga den 16en April 1849 ten koste van veel verliezen genomen was, en na verschillende daarop volgende bloedige overwinningen, werd den vijand den 24en Mei daaraanvolgende uit Kasoemba verdreven.

De strijd was bijzonder heet geweest en eerst na eene worsteling van tien achtereenvolgende uren *) gaf de vijand den

*) Van des morgens 5 tot des namiddags 3 uur.

tegenstand op, wijkende voor de meesterlijke leiding van Generaal Michiels en de dapperheid onzer troepen.

Wel waren de Balineezen overal in vollen aftocht, doch in eenige huizen van de kampong Kasoemba waren nog hardnekkige fanatieke verdedigers achtergebleven, zoodat in sommige dier woningen nog een korte doch bloedige strijd noodig was, alvorens men zich geheel meester mocht achten van het terrein, en het bivak kon betrekken.

De troepen waren afgemat en uitgeput en hadden zeker de duur gekochte rust wel verdiend. De Generaal nam dan ook zoo zijne maatregelen, dat de soldaat de rust, dien hij zoo zeer behoefde, in volle veiligheid kon genieten, en betrok zelf den kraton in het midden der kampong gelegen, met eenige infanterie, de sappeurs en de halve veld-batterij 6 ponders, onder Kapitein R. J. Kellermann, in zijne nabijheid; niet ver van daar in Z. W. richting, werd de rug der stelling gedekt door het 13e Bataljon Infanterie.

De nacht was bijzonder donker, want de maan vertoonde zich niet en zelfs geen ster schitterde aan den hemel, omdat deze zwaar bewolkt was. De duisternis was als 't ware tastbaar, een toestand bijzonder geschikt voor overvallingen, vooral voor een vijand die met alle wegen en schuilhoeken bekend is, en die even als een slang onhoorbaar kan voortsluipen, om den minder waakzamen tegenstander te bekruipen en te verslaan.

De voorposten hadden alle moeite om het voorgelegen terrein, dat nog al erg begroeid was, waar te nemen, doch wetende dat de veiligheid der in diepe rust zijnde troepen van hunne zorg afhing, en zij straks op hunne beurt vol vertrouwen zoude gaan rusten, liet de waakzaamheid niets te wenschen over.

Tegen drie uur in den morgen meende een der schildwachten in de struiken voor zijn post iets te bemerken dat zich bewoog, en tevens wapengekletter te hooren, waarop hij onmiddelijk een schot loste.

Eensklaps verbrak een ontzettend rumoer de doodelijke nachtelijke stilte en woedend klonk nu aan alle zijden den schellen aan-

valskreet en het woedende krijgsgehuil des vijands, vermengd met het knallen van een overstelpend geweervuur, waarvan de lichtstralen een oogenblik de duisternis verbraken, even als bliksemflitsen bij een onweder.

De slimme Balineezen hadden gehoopt den doodelijk afgematten troep gerust in slaap te vinden en hem door de duisternis begunstigd en door de struiken verborgen te kunnen bekruipen, doch zich nu verraden en ontdekt ziende, wierpen zij het masker af en vielen onverschrokken aan.

In minder tijd dan noodig was om dit te schrijven, waren de troepen in de goed gekozen alarmstelling tot verdediging gereed, en de strijd tegen de Balineezen, die hen aan alle zijden in dichte drommen omringde, was op nieuw ontbrand.

Alleen de vuurstralen uit 's vijands geweren en zijn woedend krijgsgeschreeuw wezen de punten aan, waarop onze troepen op goed geluk hunne geweren moesten richten, overigens was er niets te zien, slechts tastbare duisternis omringde allen.

Toen had de vijand de groote onvoorzichtigheid om de woningen van de kampong, die binnen zijn bereik waren, in brand te steken, zoodat hij zich daardoor in vollen lichtgloed bewoog, en de kogels onzer geweren en de kartetsen uit het berggeschut nu doel konden treffen en een rijken oogst vonden in de donkere, dreigende vijandelijke massa's.

Het was een verschrikkelijken strijd, slechts door de vlammen der brandende woningen verlicht, doch zij werd door de onzen gestreden, zonder een enkelen kreet te slaken; bedaard, kalm en vastberaden stonden onze liniën als een onwrikbaren muur, zoodat de kommando's der Officieren duidelijk konden gehoord worden boven den donder der kanonnen en het knetteren van het geweervuur, en aan onze zijde de salvo's met dezelfde regelmatigheid als op het schietterrein werden afgegeven.

Bij die gevechten om en in Kasoemba verloor de vijand, volgens ingekomen berichten, 800 dooden en over de 1000 gewonden.

Hoe goed en doelmatig de stelling der troepen ook gekozen was, toch waren er, door de omstandigheden van het terrein,

in den loop van het gevecht openingen in de beschermende keten ontstaan, waardoor het aan eenige vijandelijke benden, door de tastbare duisternis begunstigd, gelukte naar het centrum door te dringen, doch daar vonden zij de reserve gereed, om hen met zwaar verlies terug te werpen.

Daar meent de Generaal Michiels, wiens oogen overal zoo goed mogelijk waarnemend rondblikten, in Zuidelijke richting eenige beweging in de niet ver afgelegen boschrand te bespeuren, en het flikkeren van wapens in het roode licht dat de brandende woningen afwierpen, waar te nemen.

Hoewel de strijd hoofdzakelijk aan de Noord, Oost- en Westzijde van het bivak woedde, was het niet onmogelijk, dat even als van die drie zijden, ook vijandelijke afdeelingen aan dien anderen kant konden doordringen, waarom hij dan ook aan den Kapitein Kellermann last gaf, om eenige kartetsen, waarmede zijne kanonnen geladen waren, op dien boschrand en de zich daar bewegende benden af te vuren.

Reeds wilde de Kapitein de noodige kommando's doen, toen hij met zijn scherpen blik den boschrand goed waarnemende, bijna zeker meent te bemerken, dat het afdeelingen onzer eigene troepen zijn, die eene andere stelling innemen.

Hij beveelt voorloopig met vuren te wachten, begeeft zich naar den Opperbevelhebber en deelt dezen zijn vermoeden mede.

Omringd van zijnen Staf plaatst de Generaal zich bij de vuurmonden en na een oogenblik den boschrand waargenomen te hebben, hernieuwt hij zijn last.

In tegenwoordigheid van de aanwezigen herhaalt Kellermann met luide stem zijn twijfel, en geeft den Generaal in overweging om niet eerder te vuren, dan nadat de naderende massa's uit den boschrand gedeboucheerd zullen zijn, zoodat men hen beter kan onderscheiden.

Kalm en ernstig ziet de Generaal den Officier aan, wiens eenige plicht het was, om terstond aan de bevelen van zijn Chef te gehoozamen, zonder de mogelijke gevolgen van die daad te berekenen, een eersten en heiligen plicht van ieder ondergeschikte

te midden van den strijd, waar de Chef, de leider, de eenige verantwoordelijke persoon is. De Generaal herhaalt nu uitdrukkelijk en op den meest beslisten toon zijn last.

Toen gebeurde er iets ongehoords, iets dat nog nooit opgeteekend was in de annalen van het zoo streng gedisciplineerde Indische leger, iets verschrikkelijks, dat allen stom deed staan van verbazing en ontzetting, vooral omdat een soldaat van het gehalte van Kellermann dit deed, hij die zoo diep doordrongen was van de hooge eischen der krijgstucht.

Terwijl de strijd hevig woedde en alles niet alleen van den moed maar ook van de gehoorzaamheid der troepen afhing, weigerde de Kapitein Kellermann op den meest beslisten en nadrukkelijken toon aan dat bevel te gehoorzamen, en plaatste zich onmiddelijk vooraan bij de vuurmonden, om de kanonniers te beletten aan een ander bevel dan het zijne te gehoorzamen.

Dat deed hij met het volle bewustzijn van de gevolgen zijner weerspannige daad, want al had hij ook uit goede bedoeling gedwaald, onder het vuur des vijands is lijdelijke gehoorzaamheid een eerste plicht en de strenge militaire wet straft den overtreder met den dood.

Zwijgend, medelijdend en ontzet staarden allen den moedigen, fieren Officier aan, die zich zoo openlijk verzette, waar gehoorzamen zoo gemakkelijk geweest was, en die door dat verzet zich aan een zekeren dood op de gerechtsplaats, zoo niet aan eene onmiddelijke straf blootstelde, want ieder kende Michiels en wist dat, hoe goed hij ook was, hij zoo'n openlijke inbreuk op de discipline niet zou dulden, al moest hij ook den overtreder met eigen hand straffen.

Streng en toornig straalde de blik van den Generaal en onwillekeurig greep zijn hand naar de kolf van het pistool. Met opgerichten hoofde, beschenen door den rooden gloed der brandende gebouwen, wachtte Kellermann kalm en onverschrokken de beslissing van den strengen Chef af.

En ondertusschen woedde de hevige strijd in het duister om hen heen en floten de vijandelijke kogels tusschen hen door.

Juist wilde de bevelhebber last geven om den weerspannigen Officier gevangen te nemen en te verwijderen, toen een kreet van verbazing, maar ook van verlichting aan aller borst ontsnapte, want de donkere, onzekere schaduwen der vermeende vijandelijke afdeeling debouchëerden nu uit den boschrand op de kleine vlakte, en daarbij klonken duidelijk hollandsche kommando's.

Het was eene afdeeling van het 13ᵉ Bataljon Infanterie.

Op dat gezicht wendde de Generaal Michiels zich geroerd tot den braven Kellermann, die door zijne heldhaftige weigering hem een bloedigen misslag had bespaard en drukte hem zwijgend en dankbaar de hand, met dezelfde hand die een oogenblik te voren zoo dreigend naar het pistool greep.

De beweging was zoo spontaan, zoo vol uitdrukking, dat allen die zwijgend en plechtig navolgden, en als slechts één enkel woord gesproken ware geworden, zou uit dien groep een juichkreet opgestegen zijn.

Een oogenblik later zeeg de brave Michiels door een kogel doodelijk gewond ter aarde, nog een laatsten handdruk wisselende met den dapperen Kellermann, die door zijne heldhaftige weigering hem de wroeging had bespaard, van zijne eigene soldaten te hebben doen neerschieten.

De onverschrokken Kapitein had door zijn ongeëvenaard moedig gedrag, zijne wapenbroeders gered, want de kartetsen der 6 ponders zouden vreeselijk in de gelederen gewoed hebben.

Eere zij de nagedachtenis van den braven R. J. Kellermann, die de bijna zekere kans op een smadelijken dood verkoos, boven de mogelijkheid om zijne krijgsmakkers, met wie hij zoo roemvol gestreden had, te vernietigen door eenvoudig te gehoorzamen aan een bevel dat, zooals nader bleek, op eene vergissing berustte.

Voor dezen veldtocht verwierf hij het Ridderkruis der Militaire Willemsorde 4ᵉ klasse, terwijl hem later, voor zijn moedig en beleidvol gedrag als Luitenant Kolonel bij de eerste Bonische expeditie in 1859, het Ridderkruis der 3ᵉ klasse in die Orde werd toegekend.

De overvalling van onze versterking te Loemar
(Wester Afdeeling van Borneo) — 1856.

En ijlings snelt en ijlings stort
En stuift de drom dooreen,
En dringt zich langs de laddersport
Door luik en gaten heen.

H. TOLLENS, Het Turfschip van Breda.

Er is wellicht op de geheele wereld geen landstreek, waar de Officieren van lageren rang en zelfs ook de minder gegradueerde militairen meer in de gelegenheid zijn, om in oogenblikken van dreigend gevaar, groote geestkracht, beleid en besluitvaardigheid te toonen, dan in onze Oost-Indische bezittingen. De bewaking van belangrijke posten, tot het in toom houden der omstreken, wordt daar dikwerf aan eene geringe macht onder de bevelen van jonge Officieren toevertrouwd; posten die soms op grooten afstand van de hoofdplaats of de hoofdmacht gelegen zijn, en waarvan dus de kommandanten in moeielijke gevallen zonder dralen moeten weten te handelen, daarbij geheel alleen op eigen kracht en gezag steunende.

En is de aanvoerder gevallen, dan is de eerstvolgende in rang, soms een sergeant of korporaal, ja wel eens een soldaat de persoon, die handelend en doortastend moet optreden.

Dit vertrouwen, in de besluitvaardigheid onzer mannen gesteld, is nooit beschaamd! Steeds hebben onze braven getoond, dat hoe moeielijk de omstandigheden ook waren, zij zich daarboven wisten te verheffen door moed, beleid en trouw, en door snel en beslist te handelen, het bewijs wisten te leveren, dat de verwachting, die men van hen koesterde, gerechtvaardigd was.

Een doorslaand bewijs daarvan is bij de nachtelijke overvalling van onzen post te Loemar, Wester Afdeeling van Borneo, de dappere hardnekkige verdediging der bezetting en de snelle en

voortvarende handelingen der nabij gelegen postkommandanten, zoodat niet alleen in negen dagen tijds de vijand gestraft en totaal verslagen was geworden, maar ook tal van muitelingen gevangen genomen, gevonnisd en geëxecuteerd werden.

De overvalling van onze sterkte te Loemar was een der laatste, zoo niet de laatste stuiptrekking van den opstand der Taijkong Chineezen in de Wester Afdeeling van Borneo.

Onze versterking te Loemar was gelegen aan de Loemar-rivier, in eene vlakte aan den voet van het Sepangsche gebergte, in welk gebergte, op ongeveer 20 minuten gaans van onzen post, het Chineesche Kongsie-huis gelegen was; dit versterkte reduit, de verzamelplaats der Chineesche mijnwerkers, was tot nu toe te Loemar gespaard gebleven, terwijl het overal elders wegens de onlusten was afgebroken.

Op een afstand van 22 paal, dus ongeveer 8 uur gaans ten Noorden van Loemar, lag onze post Seminis, door 't Sepangsche gebergte daarvan gescheiden, en ten Zuiden, op een afstand van vier uur gaans, de versterking Lara, welke beide plaatsen slechts langs moeielijk begaanbare wegen te bereiken waren, terwijl eene gelijksoortige weg door het bergachtige, sterk geaccidenteerde terrein van Lara naar het ongeveer 35 paal, of zoowat 12 uur gaans, verder gelegen Montrado voerde, dat de hoofdplaats der Afdeeling was.

De versterking te Loemar was eene vierkante redoute, aan drie zijden afgesloten door eene palissadeering, terwijl de vierde aan de rivier gelegen zijde, geheel open was. Aan de drie beschermde zijden, waar zich ook de beide ingangen bevonden, was het fort omringd door bebouwde gronden, waarvan de tot manshoogte opschietende struiken, de waarneming van vijanden, die de sterkte wilden bekruipen, niet alleen zeer moeilijk, maar vooral in 't duister, bijna onmogelijk maakte, terwijl nergens de noodige hindernissen aangebracht waren om de redoute stormvrij te maken, wat men onnoodig achtte, daar 's vijands tegenstand geheel gebroken was en de opstand gedempt geacht kon worden.

Binnen de redoute stond slechts eene woning, van bamboe opgetrokken en met nipah-bladeren (atap) gedekt; deze was in verschillende vertrekken verdeeld, die ieder hunne speciale bestemming hadden, als: keuken, logies voor de soldaten, wachtlokaal, magazijn en woning voor den kommandant.

De bezetting bestond oorspronkelijk uit den Europeeschen sergeant Bos en 15 Inlandsche soldaten, doch sedert Lioe Tsong, een der Kongsi-hoofden van de mijnen te Loemar, weder afvallig en roerig was geworden en overal onrust stookte, was de sterkte der bezetting gebracht op 50 Inlandsche onderofficieren en minderen, benevens een Europeesch sergeant en een Europeesch korporaal en het kommando daarover opgedragen aan den Luitenant der Infanterie W. Mekern.

Wijl het vermoeden gewettigd was, dat de andere Kongsiehoofden in 't geheim in verstandhouding stonden met Lioe Tsong, die met eene bende in den omtrek rondzwierf, was door het bestuur gelast, om ook het Kongsie-huis te Loemar af te breken, evenals overal elders, ten einde te beletten dat de onrustigen zich in dat sterke reduit verzamelden; deze opruiming was vastgesteld op den 12en Juni 1856.

De ijverige en voortvarende Luitenant Mekern had reeds herhaaldelijk pogingen in 't werk gesteld, om zich van den persoon van Lioe Tsong en zijne bende meester te maken, doch het ondoordringbare, boschachtige en geaccidenteerde terrein vol schuilhoeken had die pogingen verijdeld, vooral omdat de Kongsi, waarmede het oproerige Hoofd in geheime verstandhouding stond, hem waarschuwde en hielp.

Niets gaf er eenige aanleiding toe, om een direct naderend gevaar of onheil te vermoeden, want van de ons toegedane en zeer getrouwe Inlandsche Hoofden waren steeds geruststellende berichten ingekomen. Wel meldde zich des avonds tegen elf uur, op den 11en Juni, de Chineesche spion, Lie Tjap, bij den Kommandant aan en berichtte dezen, dat er een plan bestond om den post te Loemar onverhoeds te overvallen en de bezetting af te

maken, doch de Luitenant Mekern sloeg wegens de andere geruststellende berichten weinig geloof aan die waarschuwing, en dat vooral ook, omdat hij nog dienzelfden middag persoonlijk in het Kongsie-huis was geweest en daar alles in den meest vreedzamen staat had gevonden, zonder eenig spoor van de agitatie die gewoonlijk dergelijke plannen voorafgaan.

Daar hij bovendien als degelijk veld-soldaat de noodige veiligheidsmaatregelen genomen had en waakzaam was, gaf Mekern dan ook den spion ten antwoord: «*Goed, laat ze maar komen,* «*we zullen ze ontvangen!*

Het was den Luitenant Mekern echter verborgen gebleven, dat Lioe Tsong, even voor zijn bezoek in het Kongsie-huis, eene vergadering gehouden had met de ontevreden mijnwerkers, waarin besloten was, dat de bekruiping en den aanval nog dien nacht zoude geschieden; ook den spion was het vastgestelde tijdstip waarop het plan uitgevoerd zou worden onbekend. De vriendelijke, vreedzame ontvangst den Kommandant te beurt gevallen, diende slechts om het voornemen zoo geheim mogelijk te houden en het komplot des te beter te doen gelukken.

Tegen twee uur des nachts was de geheele bezetting in diepen rust, ook de Kommandant, die nog tot één uur gewerkt had, en zich daarna overtuigde dat de schildwachten waakzaam waren. Alleen de sergeant Bos, die de wacht had, en de schildwachten waakten.

Eensklaps viel er een schot, gelost door den schildwacht die den oostelijken ingang bewaakte, en daar door eenige Chineezen bekropen en aangevallen was, doch die terstond zijn aanvaller had doodgeschoten.

Tegelijkertijd ging er aan alle zijden buiten de versterking een moorddadig gehuil op, en poogden de aanvallende Chineezen den noordelijken ingang te forceeren, doch ook hier velde de schildwacht den eersten indringer en werd dadelijk bijgestaan door den sergeant Bos met de wachthebbende soldaten, die daar wel de aanvallers afweerden, doch niet voorkomen konden, dat de grootste macht der Chineezen elders over de palissadeering naar binnen drong.

Terstond op het vallen van het eerste schot en het klinken

van den eersten alarmkreet, is de bezetting te wapen gevlogen, om de voorgeschreven alarmstelling in te nemen, en ook de Luitenant Mekern heeft zich dadelijk naar de zijnen gespoed, ten einde zijne manschappen te verzamelen, en ijlt daarop het eerst vooruit, om den over de palissadeering dringenden vijand te bestrijden.

Nauwelijks is hij buiten de kazerne gekomen, of een Chinees, een groot tweehandig zwaard zwaaiende, valt op hem aan en brengt hem twee vreeselijke en doodelijke wonden toe, zoodat hij op de eereplaats, aan het hoofd van zijn troep nederzijgt en den sergeant Bos, die toegesneld is, nog slechts een woord van aanmoediging kan toeroepen, alvorens den geest te geven.

Zijne laatste gedachten waren gewijd aan den hem toevertrouwden post, en zijne laatste woorden waren eene opwekking tot plichtsbetrachting. Tot op het laatste oogenblik toonde die dappere een hoog gevoel van plicht te bezitten!

Zoo sterft een held!!....

Een Inlandsch fuselier heeft wel zijn aanvoerder gewroken, door den Chinees met de bajonet neer te vellen, doch tevens valt hij ook onder de tallooze slagen van diens makkers.

Nu zijn allen om den sergeant Bos vereenigd tot een wanhopenden strijd tegen de overmacht, die woest gillende op hen indringt, maar dapper houden zij onder hun nieuwen aanvoerder stand, doch niet alleen hebben zij dien gewapenden vijand te bestrijden, maar ook het vuur bedreigt hen, want de Chineezen hebben het licht brandbare gebouw, als 't ware boven hun hoofd in brand gestoken.

De onverschrokken korporaal Kleingeld dit ziende, valt met geveld geweer den vijand aan en baant zich een bloedigen weg, omdat hij trachten wil den brand te blusschen, doch met vijf doodelijke wonden overdekt stort hij te midden der vlammen, zijn heldendaad met den dood bekoopende.

Gedurende dien woedenden strijd van man tegen man herinnert de sergeant zich eensklaps, dat zich in het brandende gebouw nog twee volle vaatjes buskruit en andere munitie bevinden. Terstond ijlt de Inlandsche hoorblazer Partosentiko met de fuseliers Kartosentiko en Singoleksono, niet afgeschrikt door het

lot van den korporaal Kleingeld, op den vijand in en dringen het brandende gebouw binnen; deze dapperen hebben het geluk die ontplofbare stoffen uit den dreigenden vuurgloed te redden en allen voor vernietiging te behoeden.

Hoewel aan alle zijde besprongen, staat 't garnizoen pal op zijn post, strijdende te midden van den verzengenden vuurgloed, die de versterking phantastisch verlicht en de bajonetten en zwaarden onheilspellend doet flikkeren, maar hen ook in staat stelt om den aanrander goed in de oogen te kunnen zien en hem met zekerheid te treffen.

Na eene hardnekkige worsteling, gelukt het de bezetting, voorgegaan door sergeant Bos en telkens verwoed met de bajonet aanvallende, den vijand uit de versterking te verdrijven; deze bleef echter nog steeds in den omtrek, de moedige verdedigers met zijn vuur bestokende en ook den nabij gelegen passar aan de vlammen prijs gevende.

Eerst toen de dag aanbrak, trok de vijand af en was het de bezetting mogelijk het tooneel van den strijd en de verwoesting te overzien, de verliezen na te gaan en tevens het hachelijke hunner positie te beseffen.

Behalve den Luitenant Mekern en den korporaal Kleingeld had het dappere troepje nog het verlies van drie Inlandsche soldaten, die gesneuveld waren, te betreuren, benevens 3 zwaar en eenige licht gewonden. Ook de Chineesche spion Lie Tjap, die zoo tijdig en zorgvuldig gewaarschuwd had en zijn toevlucht binnen het fort zocht, was zeer ernstig gewond. De versterking was een puinhoop geworden en met slechts weinig leeftocht was het garnizoen verplicht onder den blooten hemel te verblijven, daar de overgebleven middelen het slechts veroorloofden om een klein afdak te maken voor de verpleging der gewonden.

Gelukkig leverde de nabijzijnde rivier overvloedig en frisch water.

Wel gingen er eenige stemmen op, om met de gekwetsten in hun midden op den post te Lara terug te trekken, doch de kordate sergeant Bos weigerde beslist. Hij is nu de kommandant

en al moest hij ook alleen achterblijven, zijn post zou hij nooit verlaten, doch hij stemde er in toe dat de Inlandsche fuselier Soedin trachten zoude om door den vijand heen te sluipen en het mondeling bericht van het gebeurde, naar Lara over te brengen.

Ondertusschen regelt de nieuwe kommandant alles voor eene actieve verdediging, en laat eene bergplaats maken van uitgegraven aarde, om de geredde munitie voor nat worden te behoeden, want daarop rust, nevens de dapperheid der zijnen, het behoud van den post.

Zoodra de kommandant te Lara bericht kreeg van het voorgevallene, draalde hij geen oogenblik, doch zond terstond de Luitenant Hamel met 13 man naar Loemar. Dit was alles wat hij in dit uiterste geval missen kon, daar ook de opstand naar dezen post dreigde over te slaan. Deze versterking kwam reeds in den avond van den 12en te Loemar aan.

Den volgenden dag trad Luitenant Hamel met kracht op en viel met een deel der bezetting de Chineezen aan, die op 150 pas van de versterking een diepe loopgraaf hadden gemaakt, waaruit hij hen met de bajonet verdreef, zoodat het voortdurend bestookte garnizoen daardoor eenige verademing kreeg.

In den nacht van den 12en Juni kreeg de Majoor Maubach, Militairen Kommandant te Montrado, per vertrouwde ijlbode, die allerlei binnenpaden had gevolgd, bericht van het voorgevallene te Loemar, en nog dienzelfden nacht tegen drie uur rukte hij derwaarts op, aan het hoofd van eene kolonne sterk 150 bajonetten en twee mortieren.

Na een uiterst vermoeienden en inspannenden marsch van elf uur, bereikte die kolonne tegen twee uur in den middag van den 13en Juni Soengie Betong, doch daar berichten ontvangende, dat Lara en de gemeenschap met dien post ernstig bedreigd werd, zette op zijn last de Luitenant Harreveldt terstond met 50 soldaten, die zich vrijwillig aanboden, den marsch voort, en deze kwam na een tocht van negen uur door een hoogst bergachtig terrein, te midden der duisternis te Lara aan.

Dit laatste detachement was dus 20 uren achtereen op marsch langs bijna onbegaanbare paden, door zeer geaccidenteerd terrein en had in dien tijd ongeveer 35 paal of 12 uur gaans afgelegd. Ofschoon de wensch om hunne makkers bij te staan en de lust om met den vijand slaags te raken hen de noodige kracht en het groote volhardingsvermogen hadden gegeven tot die ontzettende inspanning, zoo is het toch te begrijpen, dat zij nu tot het uiterste vermoeid waren; hunne tegenwoordigheid stelde echter reeds de Inlandsche Hoofden te Lara gerust, want het gerucht, dat ook de Chineesche mijnwerkers te Lara zich bij den opstand zouden aansluiten, bleek niet geheel zonder grond.

Ook de Majoor Maubach draalde niet lang met de rest der kolonne, die dan ook den 14^{en} Juni des avonds te Loemar aankwam en daar het bivak betrok.

Even na de kolonne Maubach, in den morgen van den 15^{en} Juni, trok de Luitenant von Koch met een detachement de versterking te Loemar binnen, omdat hij, te Siminis in garnizoen zijnde en bericht krijgende van den overval te Loemar, terstond ter ondersteuning was opgerukt en eveneens zonder rusten den moeilijken tocht, over dien afstand van acht uur gaans, in één snellen marsch had volbracht.

Dit beslist en spoedig optreden van alle zijden, maakte den grootsten indruk op den vijand en deze begreep nu dat alle verzet onmogelijk was, waar allen zoo voortvarend en flink waren opgetreden.

Den 15^{en} Juni werd het Kongsie-huis te Loemar stormenderhand genomen en het lijk gevonden van den hoofdleider Lioe Tsong, die bij den overval zwaar gewond zijnde, door de zijnen aan zijn lot was overgelaten.

Dienzelfden dag meldden zich nog 150 gewapende Dajaks aan, die terstond gebezigd werden, om, echte woudloopers als zij zijn, de opstandelingen in hunne schuilhoeken in 't voor ons ondoordringbare woud op te zoeken.

Bij proclamatie werd aan de goedgezinden drie dagen tijd gegeven om zich te Loemar te onderwerpen, waarvan echter de Hoofden werden uitgesloten.

Den 16^{en}, 17^{en} en 18^{en} Juni kwamen allen in onderwerping en werden 23 Hoofden gevangen genomen.

De Luitenant Kolonel W. E. Kroesen [1]), gewestelijken Militairen Kommandant ter Borneo's Westkust, kwam den 19^{en} Juni van Pontianak te Loemar aan en installeerde terstond den krijgsraad om de 23 rebellen te hooren en te vonnissen.

Van hunne misdaden overtuigd, werden elf ter dood veroordeeld en aan de overigen verschillende strenge straffen opgelegd.

Terstond verleende de Overste Kroesen als Kommandant te velde het *fiat executie* en den 20^{en} Juni werden de Elf ter dood veroordeelden in het openbaar opgehangen.

Na de voltrekking van het vonnis sprak de kranige voortvarende Overste de troepen toe, prees de verdedigers om hun kloekmoedig stand houden en vooral de aanvoerder, de sergeant Bos, die in zulke moeielijke oogenblikken zoo flink wist op te treden, herdacht het smartelijk verlies dat het Leger in Luitenant Mekern leed en zwaaide de verschillende aanvoerders den meest welverdienden lof toe, voor hun kordaat, zelfstandig en voortvarend handelen.

In negen dagen tijds was de opstand, die zich zoo dreigend liet aanzien, zoo bloedig begon en zoo gevaarlijk had kunnen worden, door de voortvarendheid van onze Officieren en de flinke volharding onzer brave soldaten geheel gedempt.

Eere zij de ferme doortastendheid van hen, die tijdig zoo kordaat zelfstandig wisten te handelen, al bekleedden zij ook ondergeschikte positie's, en vooral Eere zij de ongekende inspanning onzer dappere soldaten, die, gehoorzaam aan de roepstem hunner Officieren, bijna 't onmogelijke volbrachten, om hunne benarde makkers ter hulpe te snellen.

Snel, dapper, en beslist handelen, is eene taak die het roemrijke Indische Leger wel is toevertrouwd.

---

[1]) Later als Luitenant Generaal een der meest verdienstelijke Kommandanten van het Indische Leger.

Expeditie naar het Landschap Reteh
(Oostkust Sumatra)
door de Kon. Ned. Marine — 1858

Notre devoir est de bien comprendre notre mission et de l'accomplir avec fidélité.
GACCIA Des vertus militaires.

Een groot deel onzer zegepralen in Nêerland's Indië wordt behaald door den degelijken en hoog gewaardeerden steun onzer brave Marine. Trouw en onversaagd staat zij hare krijgsmakkers der Landmacht ter zijde en naast deze weet zij te toonen, dat de Hollandschen stam voor geen enkele natie onderdoet in dapperheid, zelfverloochening, volharding, dicipline, trouw en kameraadschap tot in den dood, de eer en grootheid onzer naam boven 't eigen leven stellende.

Het ligt in den aard der krijgsbedrijven van eenigen duur aan den wal en meer in 't binnenland, dat, daar waar marine-landingsdivisiën aan die krijgstochten deelnemen, het opperbevel en de geheele leiding der operatiën aan den aanvoerder der landmacht wordt toevertrouwd, omdat de marine troepen, samengesteld uit de krijgshaftige mariniers en onze zoo kranige en kordate Jantjes, meer geoefend zijn voor den dienst aan boord onzer oorlogsschepen en korte tochten aan den wal, langs de kust.

De taak om den zeeroof tegen te gaan, de brutale wreede zeeroovers te tuchtigen en hunne roofnesten uit te roeien is natuurlijk geheel in handen onzer zeemacht, wier landingsdivisiën dan in hoogst enkele gevallen versterkt worden door kleine afdeelingen landmacht, die nu onder het opperbevel der Marine-Officieren aan den tocht deel nemen.

Aan die taak, hoe gemakkelijk die ook schijnt bij oppervlakkige beschouwing, als men de reuzenkracht onzer oorlogsbodems in aanmerking neemt tegenover de lichte en brooze vaartuigen der zeeroovers, zijn meestentijds groote gevaren ver-

bonden en eischt die zoowel van de aanvoerders als van de minderen veel dapperheid en volharding, maar ook van de eersten een kalm en zeer omzichtig beleid.

Zoodra toch de zeeroovers de onvermijdelijke machtige rookpluim onzer oorlogsbodems aan den horizon ontwaren en van onze zijde zelfs met de beste kijkers en uit den top van den mast de kleine rooversprauwen, ware notendoppen, nog niet te bespeuren zijn, vluchten zij zoo spoedig mogelijk naar hunne goed verborgen roofnesten terug; deze zijn gewoonlijk beschermd door ondiepten en klippen, waar onze diepgaande oorlogsstoomers niet kunnen doordringen en met zoo'n grooten voorsprong in hun voordeel, weten die licht en vluggebouwde rooversprauwen, hoe snel onze oorlogsbodems ook stoomen, zich door de kracht van tallooze riemen aan de vervolging te onttrekken.

Dan wordt de taak der vervolging overgenomen door de landingsdivisie. De dappere zeelieden gaan dan in de sloepen over, roeien de roovers na en zoeken deze in hunne schuilhoeken op.

Dikwijls gelukt het hun eenige roofschepen te enteren en die prauwen te bemachtigen, doch gewoonlijk niet dan na een hoogst verwoeden strijd van man tegen man, want de roovers, geen uitkomst meer ziende en zeker van den dood door den strop als zij gevangen genomen worden, verdedigen zich wanhopend en met een moed eene betere zaak waardig. Maar ook dikwijls heeft de vijand zooveel voorsprong, dat hij den tijd heeft gevonden om zijne prauwen aan wal op onvindbare plaatsen te verbergen en zich zelf in hunne bijna ontoegankelijke holen te verschuilen, zoodat alle moeite te vergeefs is geweest, en onze dappere zeelieden, zoo tuk om zich met de wreede roovers te meten, ontevreden naar het oorlogsschip terugkeeren, bij zich zelf de belofte afleggende, «*de volgende maal die sloebers wel te zullen vinden, en 't dan eens dunnetjes over te doen!*» eene bedreiging die voor den vijand niet te minachten is.

Dergelijke tochten aan den wal duren gewoonlijk niet lang, want de hoogst onherbergzame streken, waar zulke rooversnesten gelegen zijn, maken in den regel langdurige operatiën onmogelijk.

De expeditie naar Reteh tot uitroeiïng der zeeroovers, die zich daar onder hun Hoofd, den titel voerende van Panglima Besaar, gevestigd hadden, maakt eene roemrijke uitzondering op den regel; de omstandigheid dat hier de landingsdivisiën van drie oorlogsbodems, slechts versterkt door een 25tal scherpschutters der landmacht onder een Luitenant, eene geheele maand aan den wal tegen de zeeroovers opereerden, met gebrekkige hulpmiddelen in eene zeer moerassige streek veldwerken en batterijen daarstelden, door behendige en goed aangevoerde taktische manoeuvres den vijand terug drongen, zijn buitengewoon versterkt en hardnekkig verdedigd roofnest omtrokken en stormenderhand veroverden, en al die werkzaamheden, bewegingen en gevechten bestuurd en geleid werden door onze beleidvolle Zeeofficieren, hoe vreemd hen die taak ook was, maakt die expeditie tot eene gebeurtenis, die nevens andere glorierijke wapenfeiten, in de historiebladen van de krijgsgeschiedenis onzer Oost-Indische bezittingen niet alleen niet onvermeld mag blijven, maar daarin eene eerste en hoogst waardige plaats inneemt.

Hier in 't bijzonder toonde onze brave Marine wat intelligentie, wilskracht, volharding en dapperheid zelfs in de moeielijkste terreinen en omstandigheden tegen een wanhopig strijdenden, overmachtigen vijand vermogen, en overtrof zij verre de verwachtingen, die men van de geschiktheid der marine-landingsdivisie, om aan den wal te strijden, gekoesterd had, en zulks door de hoogst bekwame en degelijke leiding der aanvoerders en de volmaakte krijgshaftigheid hunner ondergeschikten, waardoor zij in zulke, voor hen ongewone omstandigheden, den waren weg wisten te vinden.

De rivier Reteh, die zijn naam aan het landschap geeft, valt met drie mondingen op de Oostkust van Sumatra in zee, en heeft zijn stroomgebied tusschen dat van de Djambi- en de Indragiririvier. De noordelijkste monding, Bataparan genaamd, was de best bevaarbare en de aangegeven weg om de hooger op aan de Reteh gelegen landstreken te bereiken.

Het Hoofd der rooversbende, de zoogenaamde Panglima Besaar, was reeds in 1828 door ons gouvernement begenadigd, toen hij zich als berucht zeeroover onderwierp, omdat hij deerlijk in 't nauw was gebracht, en had toen tevens de toestemming bekomen om zich in die streek te mogen vestigen.

Daar deze kust zoo goed als ongenaakbaar was voor onze groote oorlogschepen, en dus eene geschikte wijkplaats aanbood, had deze geboren zeeroover langzamerhand weder zijn oud handwerk opgevat; gevluchte zeeschuimers en andere uit elkaar gejaagde rooversbenden uit de omliggende streken, hadden zich bij dat beruchte hoofd aangesloten, zoodat deze gaandeweg eene sterke macht onder zich kreeg, die veel kwaad stichtte en waardoor hij zich zoo sterk gevoelde, dat de Panglima weigerde om zich aan het gezag van zijn wettelijk Hoofd, den nieuw gekozen Sultan van Lingga, te onderwerpen, openlijk verzet aanstookte en nu zelfs in open zee de brutaalste aanslagen bedreef.

Daar alle pogingen door de zendelingen van het Gouvernement aangewend, om dat Hoofd dier zeeschuimers andermaal tot vrijwillige onderwerping aan te sporen, ijdel bleken en afstuitten op den overmoed van den roover, die op zijne macht en de ontoegankelijkheid zijner schuilplaats vertrouwde, werd besloten om zijn gezag door kracht van wapenen te vernietigen en het roofnest uit te roeien, voor dat wellicht eene uitgebreide expeditie noodig zoude worden, als hij zijne macht door nog meer misnoegden en door gevluchte zeeroovers, waarvan de Riouw-archipel wemelde, versterkt had.

Den 9^en^ October 1858 vertrok tot dat doel Z. M. Stoomschip Soembing van Riouw, op sleeptouw hebbende drie Gouvernements, weinig diepgaande, gewapende Kruisbooten en een 13tal oorlogsprauwen van den Sultan van Lingga, aan wien, zooals reeds gezegd is, het landschap Reteh leenplichtig was. Deze prauwen waren door den Sultan goed van wapens en levensmiddelen voorzien en bemand met 300 koppen.

De geheele expeditie stond onder de bevelen van den Kom-

mandant van den oorlogsbodem Soembing, den Luitenant ter zee 1e klasse A. J. Kroef.

Wegens het slechte weder waarmede men te kampen had, kwam de flotille eerst den 12en October voor de meest Noordelijke monding der Reteh, de Bataparan, doch reeds op den 13en October waren, door eene behendige manoeuvre van den Luitenant ter zee 1e klasse A. J. van Mansvelt, de beide Zuidelijk gelegen mondingen van die rivier afgesloten, zoodat het Hoofd der zeeschuimers, die op zoo'n spoedige en beslissende handeling niet gerekend had, van een groot deel zijner bende afgesneden was, en daardoor nu nog slechts 3 à 400 man bij zich had, terwijl anders zijne gezamenlijke macht ruim duizend strijdbare mannen zoude hebben bedragen.

De hoofdvestiging van Panglima Besaar was gelegen op de beide oevers van de vrij breede, diepe en snelstroomende Soengie Sampeh, een rechter-zijrivier van de Reteh, en wel daar waar de Soengie Batang (linker-zijrivier der Sampeh) zich met deze vereenigt.

Op den hoek door deze beide rivieren gevormd, dus op den linkeroever der Sampeh- en den rechteroever der Batang-rivier, zoodat de eerste langs de Westelijke en de laatste langs de Zuidelijke face der versterking stroomde, had hij een groot en goed bewapend fort gebouwd, welks geschut de beide rivieren en het voorliggend terrein geheel bestreek, in verband met eene kleinere versterking op den rechteroever der Sampeh, tegenover de monding der Batang-rivier; twee rooverschepen, die eveneens van geschut waren voorzien, waren tusschen de beide versterkingen, in het midden der Soengie Sampeh geankerd. Bovendien was de nadering langs de Soengie Sampeh zeer moeilijk gemaakt door een drietal van ingeheide boomstammen vervaardigde versperringen.

De aanvoerder der expeditie stevende met zijne geheele landings-divisie in de gewapende sloepen der Soembing, benevens de gewapende Kruisprauwen en eenige Inlandsche vaartuigen der hulptroepen de Bataparen in en kwam daarmede weldra in 't gezicht der vijandelijke stelling.

Bij eene op den 14^en^ October gemaakte verkenning bleek hem, dat het terrein waarop geageerd moest worden, ten Oosten der Sampeh- en ten Zuiden der Batang rivier, door tallooze stroompjes en waterloopen doorsneden werd, bij elk springtij geheel onder water liep en dus zeer moerassig was, zoodat men bij elken pas soms tot aan de knieën in den modder zakte, terwijl de plantengroei hoofdzakelijk uit Risophoren bestond.

Daar het terrein vele moeielijkheden opleverde, werden de eerstvolgende dagen besteed om de flottille verder stroomopwaarts te brengen en toen deze den 18^en^ October tot op een kanonschots afstand der vijandelijke stelling gekomen was, deed de Kommandant Kroef eene nieuwe verkenning, welke de vijand wel trachtte te verhinderen, doch diens aanval werd zoo duchtig afgeslagen, dat de roovers met achterlating van drie dooden op de vlucht sloegen.

Uit deze laatste verkenning bleek echter, dat de positie des vijands in verband met het terrein bijzonder sterk was en dat de werkelijke aanval eerst plaats kon hebben, als de aanvalskolonne de diepe, ondoorwaadbare en snelstroomende Soengie Batang, bovenstrooms was overgestoken, eene beweging die de vijand zeer gemakkelijk, zoo niet verhinderen, dan toch ten zeerste kon bemoeilijken en ons groote verliezen berokkenen.

Daar op de Maleische hulptroepen niet te rekenen viel en alleen een 70tal Boegineezen voor 't gevecht naast de landingsdivisie in aanmerking kwamen, was de Kommandant van oordeel dat zijne macht tot het bereiken van het doel te zwak was, waarom hij aan den eersten Officier der Soembing last gaf, met dien stoomer naar Riouw terug te keeren om zoowel versterking aan combattanten, als eene groote aanvulling van munitie en projectielen voor de vuurmonden te halen.

In afwachting van de komst dier gevraagde versterking rustte men niet, doch bereidde alles voor, om, zoodra het gevraagde aankwam, met alle kracht te kunnen optreden, en ook om te zorgen, dat de aan den wal tegenover den vijand staande afdeelingen, behoorlijk tegen diens aanhoudende aanvallen en verrassingen beschermd waren.

Bij dit werk waren echter ontzettende bezwaren te overwinnen, want vóór dat eenige versterking of batterij opgericht kon worden, moest den weeken, modderigen bodem, zoowel voor het emplacement daarvan, als voor de wegen tot aanvoer van al het benoodigde, met rijshout gedempt worden, om eenigen stevigen grondslag te verkrijgen en toch bleef de bodem zoo week, dat de mannen voortdurend in den modder rondplasten, zoodat het een eerste vereischte was, om verhoogde ligplaatsen aan te brengen, ten einde ten minste de troepen in staat te stellen om te kunnen rusten.

Niettegenstaande dien zwaren, erg vermoeienden en zeer ongezonden arbeid, waarna dikwerf nog aan rusten niet te denken viel, door de overtalrijke muskieten die het slapen verhinderden, niettegenstaande de groote hitte over dag en de kille vochtige temperatuur des nachts, vergezeld van de voor de gezondheid zoo nadeelige moerasuitwasemingen, niettegenstaande de uiterste inspanning en volharding die van onze brave marine soldaten en matrozen geeischt werd, bleven allen, aangemoedigd en met voorbeeld voorgegaan door hunne beleidvolle Officieren, vroolijk en opgewekt. Niemand toonde moedeloosheid en zij die zich ongesteld gevoelden, wisten hunne lusteloosheid te overwinnen, want het grootste feest dat onze dappere Hollandsche Jongens kenden, een handgemeen met de roovers waarnaar zij zoozeer verlangden, was in 't vooruitzicht.

Ten einde te beletten dat de vijand door het stroomafwaarts zenden van branders of brandende vlotten de flotille kon benadeelen, werd eene sterke ankerketting dwars over de rivier gespannen en in het midden door zware boeien even boven de wateroppervlakte drijvende gehouden.

Intusschen ontmoette Z. M. oorlogsstoomer Padang, Luitenant ter zee 1e klasse A. W. Keuchenius, het stoomschip Soembing en vernemende wat zijne zending was, deed deze Officier terstond 30 matrozen en mariniers van dien bodem, in eenige sloepen onder den Luitenants ter zee 1e klasse K. C.

Bunnik en L. F. H. Tuckermann de rivier opvaren, om zich bij de expeditionaire kolonne te voegen.

De vijand liet ondertusschen de arbeiders niet met rust.

Den 27en October gelukte het aan een 80tal zeeschuimers onze versterking, die op dat oogenblik door een 70tal Boegineezen bewaakt werd, te bekruipen zonder gezien te zijn, beschermd als de aanvallers waren door het zwaar begroeide terrein. De roovers drongen woest naar binnen, doch de Boegineezen hielden moedig stand, tot dat Janmaat, alles in den steek latende, op het gerucht van den strijd ter hulpe snelde en den vijand verjoeg, die 14 dooden in onze handen liet. De Boegineezen hadden 5 hunner in den strijd verloren.

Den 30en October hadden de roovers de aangelegde batterijen in een wijden kring omgetrokken en beproefden een aanval in den rug, doch ook deze poging werd bloedig afgeslagen.

Eindelijk kwam de verwachte versterking den 1en November aan, bestaande uit de 1e Luitenant der Infanterie M. N. Niessen met 25 uitgelezen scherpschutters en een Officier met 40 mariniers en matrozen van Z. M. oorlogsbrik de Haai, onder de orders van den Luitenant ter zee 2e klasse W. J. Scholten van Aschat, benevens een grooten voorraad ammunitie.

Van af den 4en November, toen alles voor den beraamden aanval opgesteld was, werd een geregeld bombardement op de vijandelijke stelling onderhouden uit twee lange zesponders, een drieponder en drie mortieren, die met ongeloofelijke moeite door het moerassige terrein naar de batterijen waren gesleept en opgesteld.

De richting werd aangegeven door waarnemers in hooge boomen geplaatst, die tevens de uitwerking der schoten observeerden.

De aanval werd vastgesteld op den 7en November en zou op de groote versterking geschieden onder de orders van den Luitenant ter zee 1e klasse Bunnik; die aanvalskolonne was samengesteld uit:

40 man van de Haai, onder den Luitenant ter zee 2e klasse Scholten van Aschat,

30 man van de Padang, onder den Luitenant ter zee 2e klasse Tuckermann,

30 man van de Soembing, onder den Luitenant ter zee 2e klasse Jhr. G. A. Tindal, en

25 scherpschutters onder den Luitenant der Infanterie Niessen, benevens 40 Boegineezen en 150 Maleiers, op welke laatsten echter niet te rekenen viel en die meer bij de kolonne waren ingedeeld als helpers om terreinhindernissen te helpen overwinnen.

De kleine versterking en de rooversprauwen zouden tegelijkertijd onder vuur genomen worden door de kruisbooten, onder den Luitenant ter zee 2e klasse Jhr. C. H. O. Heemskerk van Beest, die tegelijkertijd de onder het bereik van 's vijands kruisvuur liggende versperringen moest trachten te doen opruimen en zoo ver mogelijk tot nabij de rooversprauwen, de Soengie Sampeh opvaren, deze prauwen trachten te nemen en verder den aanval van de landzijde gedaan, te steunen.

Een sprekend bewijs voor de groote energie der troepen en de vindingrijkheid der Officieren is de omstandigheid, dat aan de aanvalskolonne een houwitser op scheepsaffuit was toegevoegd, en die vuurmond, geplaatst op een klein Inlandsch prauwtje als slede, door den modder en tusschen het struikgewas heen door de matrozen moest voortgetrokken worden naar de plaats van aanval, waar dit kanon toen zeer goede diensten bewees. Ook de prauwen, om de diepe Soengie Batang over te gaan, en zoo door eene omtrekkende beweging in 's vijands rug te komen, werden door de Maleische hulptroepen op dezelfde wijze naar het punt bovenstrooms van de Soengi Batang gevoerd, waar de overtocht zou geschieden.

Terwijl de artillerie nu zoowel van de land- als rivierzijde een hevig bombardement onderhield, rukte de aanvalskolonne zoo bedekt mogelijk vooruit en werkte zich snel door het moeras en struikgewas, stak zonder eenige hinderpaal te ontmoeten de Soengie Batang over en verscheen reeds aan den rand van het bosch op 150 pas van de achterzijde der vijandelijke versterking, voor dat zij door den vijand opgemerkt werden, die nu in alle haast te

wapen liep en een zoo goed onderhoudend geweervuur opende, dat de onzen terstond acht zwaar gekwetsten telden.

Op dat oogenblik hield het bombardement op de groote versterking op en werd met dezelfde kracht op het kleine fort en de rooversprauwen voortgezet, die niet nalieten dat vuur te beantwoorden.

Nadat, tengevolge van het door de aanvals-kolonne geopende tirailleurvuur, 's vijands schieten verminderde en de troepen langzamerhand naderbij gekomen waren, vonden de Jantjes dat 't vuren nu lang genoeg geduurd had, belust als zij waren om er met de bajonet of den kortjan op in te gaan; de aanvoerder gaf het sein tot stormen, nadat hij zelf tot op 50 pas der versterking, onder een moorddadig vuur de stelling verkend had en daarna had vastgesteld, dat de poort het punt van aanval zoude zijn.

Juichend stormden de aanvallers onweerstaanbaar voorwaarts; vooruit de Luitenants ter zee Scholten van Aschat, Tuckermann en Tindal, die in één aanloop over de 1½ Meter breede en diep ingesneden gracht sprongen, onmiddelijk gevolgd door den Infanterist G. de Wolff en den matroos J. F. C. Hanschen, die dadelijk trachtten om de steile palissadeering te beklimmen, waarbij echter Wolff door een lanssteek zwaar gewond naar beneden stortte en ook de Luitenant Scholten terug moest om een klewanghouw te doen verbinden.

De Matroos Hanschen heeft onderwijl de geliefde driekleur naast de poort geplant, doch de Luitenant Tindal plaatst de vlag boven op de palissadeering onder een luid *Hoera* der aanvallers en weet ze daar te houden, trots de pogingen des vijands om hem te verdrijven.

De Luitenant ter zee 1e klasse Bunnik is aan 't hoofd van een deel der stormkolonne naar de poort gesneld, waar Janmaat terstond middels de enterbijlen beproeft binnen te dringen.

Ondertusschen doet de vijand uit eene tweede uitgang een aanval op de rechterflank der stormkolonne, waarop de Luitenant Bunnik aan het hoofd der reserve de vijandelijke aanvallers te gemoet trekt en met verlies terugdrijft.

Deze dappere en beleidvolle aanvoerder is bijna overal tegenwoordig, alles ziende, alles voorkomende en allen met zijn voorbeeld bezielende. Als door een wonder bleef hij gespaard voor verwonding, hoezeer reeds getroffen door een lanssteek en drie kogels, die wel horloge, sigarenkoker of vuurdoosje verpletteren of doorboren, doch hem geen letsel aanbrengen, terwijl bovendien het gevest van zijn sabel door een matten lillakogel platgedrukt was.

Ook de linkerflank werd ernstig aangevallen, doch daar bevond zich de dappere Luitenant der Infanterie Niessen, die den overmachtigen vijand wist te verdrijven.

Inmiddels is de poort voor de enterbijlen der kranige matrozen bezweken en is Tuckermann met de zijnen naar binnen gesneld, gevolgd door de dappere Luitenant Scholten, die, na zijne wond in der haast zoo goed mogelijk verbonden te hebben, zich weder bij de aanvallers had gevoegd.

Er volgt een kort maar hevig gevecht met bajonet en enterbijl, tegen lans en klewang, waarbij de dappere zeelieden toonen dat zij hunne wapens op meesterlijke wijze weten te hanteeren; wat niet afgemaakt of gewond wordt neemt de vlucht, achtervolgd door de strijdlustige Jantjes en bestookt door de kogels der ondertusschen dichtbij gekomen kruisprauwen, die door hun vuur ook de bezetting der rooversschepen en van de kleine versterking hadden verdreven.

De sterke stelling des vijands was in 1½ uur tijds in onze handen, de driekleur werd met een luid *Joelen* ten top geheeschen en de stukken vernageld, maar 't was ook hoog tijd, want de medegenomen voorraad patronen was zoo goed als verbruikt.

Des avonds toen 't duister was, deed eene sterke bende zeeschuimers nog wel pogingen om de versterking binnen te dringen, doch door het in brand geraken eener woning, kregen de dappere zeelui licht bij den arbeid en toen was 't spoedig met den vijand gedaan, hoewel dat korte doch heete gevecht ons nog een onderofficier kostte, die den heldendood stierf te midden des vijands, en twee gewonden.

Bij den aanval zelf verloren de troepen 1 doode en 18 geblesseerden, waarvan 7 kort daarop aan hunne wonden bezweken. De vijand liet 70 dooden en vele zwaar gekwetsten in de versterking achter, waaronder ook hun Hoofd de Panglima Besaar, die spoedig aan zijne talrijke wonden bezweek.

Hoewel het slechts zeeschuimers waren, moest erkend worden, dat zij buitengewoon dapper weerstand geboden hadden, maar hoe overmachtig ook en hoe goed ook door wallen beschermd, wisten onzen dapperen de overhand te behalen, want hoewel weinig in aantal, overtroffen zij den vijand in onstuimigen moed, doodsverachting en discipline.

Behalve 40 gevangenen, werden nog buit gemaakt 26 stukken geschut van verschillend kaliber, 18 lilla's, honderd geweren, tal van buksen, donderbussen, klewangs, lansen enz. en de beide nog in goeden staat verkeerende rooversschepen.

Na de sterkten geslecht te hebben, verliet de kolonne den 13^{en} November het tooneel harer krijgsbedrijven, waardoor onze kranige marine een heerlijken lauwer voegde bij de velen die zij reeds bezat, door daden waarop allen met trotsch konden terugzien en vooral de leider van het geheel, door wiens beleid de moed der zijnen tot zijn recht kwam.

Ontzettend waren de bezwaren geweest, talrijk waren de verliezen, velen waren ziek tengevolge van het hoogst ongezonde terrein en de geleden ontberingen, doch heerlijk was de belooning die Z. M. den Koning den dapperen schonk.

Naast de Luitenant ter zee 1ste kl. A. J. Kroef, dien voor zijn beleid en dapperheid achtereenvolgens benoemd werd tot Ridder der Militaire Willemsorde 4^{e} en 3^{e} klasse, deelden velen in de onderscheiding om het Ridderkruis dier Orde te ontvangen, maar ter herinnering aan dit beroemde en schitterende wapenfeit onzer heldhaftige marine bepaalde de Koning, dat het Schroefstoomschip 4^{e} klasse, in aanbouw op 's Lands werf, den naam Sprinkhaan zou veranderen in Reteh, de naam van het landschap waar onze brave marine zich zoo heldhaftig en kranig deed gelden en zoo waardig de landmacht verving.

Eene bloedige arrestatie te Soengie Malang
(Zuid- en Ooster Afdeeling van Borneo) — 1860

> Het krijgsvuur dooft, de brand gaat uit,
> En 't schriktooneel wendt af,
> Maar de eerkroon, niet aan 't zwaard ten buit,
> Omtuilt het heldengraf.
>
> H. TOLLENS, Jan van Schaffelaar.

In de Indische oorlogen tegen opgestane landstreken die ons gezag erkenden, oorlogen die van onze zijde, in zooverre men dit van oorlogen zeggen kan, zoo humaan mogelijk gevoerd worden, is een der meest geduchte gevaren de woord- en trouwbreuk van den vijand en zijne verregaande onmenschelijke wreedheid tegenover hen, die in den openlijken strijd ongelukkig in zijne handen vallen, eene wreedheid die aan 't ongeloofelijke grenst.

Voortdurend moeten onze troepen tegen laag verraad van den vijand op hunne hoede zijn, niet alleen van hen die openlijk tegen ons de wapens voeren, maar ook van personen die zich aan ons onderwierpen, of zich naar onze eischen schikten, doch die geene gelegenheid voorbij zullen laten gaan om het door die onderwerping gewekte vertrouwen te schenden en hunne moordlust in blinde woede bot te vieren, als zij de kans daartoe gunstig achten.

Dit wetende, nemen de aanvoerders onzer troepen zich ook altijd in acht, doch als beschaafde oorlogvoerenden vermijden zij dat wantrouwen te doen blijken, door al te merkbaar maatregelen tegen verraad te nemen, juist om vertrouwen in onze welwillendheid op te wekken; daardoor gebeurt het menigmaal dat velen het slachtoffer zijn eener onverwachte uitbarsting en menig bloedbad daarvan 't gevolg is, als de laaghartige woordbreukige vijanden den onzen vriendelijk glimlachend de eene hand

reiken en met de andere verraderlijk het verborgen moordwapen trekken, waarmede zij den doodelijken slag toebrengen, of wel zij komen als vreedzame kooplieden en vrienden in de legerplaats en verkoopen of schenken vergiftigde levensmiddelen en lekkerneien.

Hoe dikwerf dat ook voorkomt, toch blijft de handeling der onzen altijd ridderlijk en waardig tegenover den zich onderwerpenden of gevangen genomen vijand.

De Kapitein van Oijen, Militairen Kommandant en waarnemend Assistent Resident te Amoenthaij (Bandjermasin, Z. O. Afd. van Borneo) had bericht ontvangen, dat een aantal dweepzuchtige en tot den dood gewijde priesters onder 't mom der vriendschap zouden trachten binnen de versterking te komen om dan, als de gelegenheid gunstig was, op een teeken van den aanvoerder de verborgen wapens te trekken, amok te maken, en van het geen kwaad vermoedende garnizoen zooveel mogelijk menschen om te brengen.

Een hunner, Hadji Abdoellah, had een kogelwond aan het bovenbeen en bevond zich met andere saamgezworenen nabij Amoenthaij, in eene woning te Soengie Malang.

Nadat een geheim onderzoek door spionnen en verklaringen van gevangen genomen vijanden die berichten bevestigd hadden, besloot van Oijen zijne belagers vóór te zijn en te trachten die op moord en verraad beluste priesterbende op te lichten, of althans het hoofd Hadji Abdoellah gevangen te doen nemen of onschadelijk te maken.

Daartoe deed hij eene keuze onder zijne beste, kranigste en dapperste Officieren, onderofficieren en minderen en wees tot aanvoerder dier keurbende aan, den 1e Luitenant J. T. A. van Emde.

Naast Officieren als de Majoor Koch, de Kapiteins, van Oijen, Schiff, van der Heijden en Rhode, de Luitenants, Man, van Sorgen, van Haaften, Hojel en zoovele andere kranige, doortastende onderaanvoerders in den langdurigen oorlog op Borneo's Zuid- en Ooster afdeeling, waar altijd met betrekkelijk geringe troepenafdeelingen geageerd werd en kleine patrouilles den vijand onver-

poosd en onvermoeid nazetten en opspoorden, was van Emde een der meest geachten, wiens onwankelbaren moed, helder doorzicht, groote geestkracht en doelmatig besluit onder alle omstandigheden, hem voor alle moeielijke en gevaarlijke ondernemingen de meest geschikte en gewenschte aanvoerder maakten, omdat alle minderen, vol vertrouwen in zijne leiding, zich reeds bij voorbaat van den goeden uitslag der onderneming, hoe hachelijk ook, verzekerd hielden. Onder van Emde's aanvoering was elk soldaat dapper, volhardend en onweerstaanbaar, sterk door het vertrouwen in den aanvoerder.

Den 13en September 1860 was van Emde met Luitenant Verspyck van een tocht teruggekeerd, die hij den 18en Augustus te voren begonnen was, waarin hij na aanhoudenden strijd overwinnend den vijand voor zich uitgedreven had, en dwars door het meest onbegaanbare terrein vol hindernissen, moeielijkheden en hinderlagen Tabalong en Ringkau-Kattan met een handjevol dapperen had ontzet.

Nu in den vroegen morgen van den 15en September 1860, dus even 24 uur later, stond hij weder gereed, om met de Luitenants, T. M. Verspyck en Jhr. J. H. C. van der Wijck, benevens 60 onderofficieren en manschappen de gevaarvolle opdracht naar Soengie Malang te ondernemen.

Gevaarlijk, hoogst gevaarlijk was die tocht, omdat men zoo geheim mogelijk en zonder schijnbaar vijandige bedoeling, die als woeste roofdieren handelende opstandelingen moest beproeven te overvallen, en zoo vreedzaam mogelijk in hun hol moest trachten door te dringen. Door machtsvertoon en overreding moest men pogen de gevaarlijke sujetten meester te worden, of althans vooral den aanvoerder bewegen vrijwillig mede te gaan; elke overhaaste handeling moest vermeden en elke daad van openlijk geweld zoo lang mogelijk uitgesteld worden, want daardoor zou de tocht zoo goed als zeker mislukken en de bandieten in de bijna ontoegankelijke bosschen ontkomen.

Met het oog daarop was het doel der patrouille alleen aan de Officieren bekend gemaakt en overigens geheim gehouden.

Eerst toen des morgens de kleine kolonne tot den afmarsch gereed was, werd den manschappen daarvan mededeeling gedaan, doch toen betrok het gelaat van die in den oorlog zoo geharde en aan de grootste gevaren gewende krijgers en kreeg een ernstigen plooi, want een openlijken eerlijken strijd schroomden die dapperen niet, maar zij wisten dat in die geheime tochten en 's vijands schijnbare onderwerping het grootste gevaar schuilde en dat als er dan onverwacht weerstand geboden werd, de strijd buitengewoon wanhopig, bloedig en hardnekkig zoude zijn, daar het dweepzieke priesters waren die opgelicht moesten worden te midden hunner gewapende volgelingen, die deze getrouwen tot den meest roekeloozen strijd op leven en dood weten aan te vuren door hunne schijnbare heiligheid, die onkwetsbaarheid kon verleenen en dat die priesters zelf in dat uiterste geval hun leven ten duurste zouden verkoopen, een leven dat zij reeds bij voorbaat aan de Heilige zaak hunner Godsdienst gewijd hadden in den strijd tegen de «kafirs», de «Christenhonden».

Maar één blik op het kalme, opgewekte gelaat van van Emde, die, hoewel de ernst van den toestand ten volle beseffende, onvervaard en kalm als altijd zijne maatregelen nam en zijne bevelen gaf, wekte allen weder op, overtuigd als zij waren, dat, nu van Emde met de leiding belast was en hij bijgestaan werd door die Officieren, het succes zeker geacht kon worden en allen betrekkelijk veilig het gevaar onder de oogen konden zien.

De troep werd in drie afdeelingen verdeeld, elk door een der Officieren aangevoerd en op een veelzeggenden wenk van den aanvoerder werd den marsch zwijgend aanvaard, zonder dat een kommando klonk, een trom geroerd of een hoorn geblazen werd. Beslist en vol vertrouwen ging de troep welgemoed als naar gewoonte zijne gevaarlijke taak te gemoet.

Zoo stil mogelijk ging men voorwaarts, zelfs het rammelen der wapens vermijdende en weldra was de troep geleid door den gids in het beschuttende woud verdwenen, een bijna onzichtbaar pad volgende.

Van Emde marcheerde zelf met den gids aan de uiterste spits

der kolonne, zoodat allen de zekerheid hadden, dat de beleidvolle ondervindingrijke aanvoerder zou zorgen dat niets nagelaten werd om den goeden uitslag te verzekeren, want allen kenden hem en wisten dat hoe dol koen hij ook zijne soldaten in den strijd voorging, hij toch alles zag en hem niets ontging om tijdig maatregelen te nemen, ten einde de dappere mannen die hij in het vuur bracht, ook weder uit het gevaar veilig terug te brengen.

Tegen acht uur meldde de gids dat men het doel van den tocht, Soengie Malang, genaderd was en weldra stuitte de spits op vier goed gewapende inlanders, die een voorpost schenen te vormen op ongeveer 300 pas van de woning, waar de gezochte Hadji Abdoellah eene schuilplaats had gevonden.

Op hoogen brutalen toon vroeg hij, die blijkbaar het Hoofd was van dien post, wat de troepen daar kwamen doen en wie hen verlof gegeven had, om op die wijze in de kampong Soengie Malang door te dringen.

Van Emde, gelukkig zelf tegenwoordig en door zijn distinctief als Luitenant goed kenbaar in dien rang, beantwoordde die vragen, door op kalmen, fermen en beslisten toon den vrager onder 't oog te brengen, dat zijne houding hoogst onbetamelijk was en hem zijne verontwaardiging te doen kennen over zijn onbehoorlijk gedrag en zijne verregaand brutale houding tegenover een Hollandsch Officier.

Dit optreden maakte hem terstond demoediger. Hij deelde nu in beleefde termen mede, dat hij Hadji Joessip heette en zoowel als Hadji Singat, die zich bij hem bevond, een zoon was van Hadji Abdoellah, een getrouw en waardig dienaar van het Hollandsche Gouvernement; dat de beide anderen hunne volgelingen waren en dat zij waakten voor de rust van hunnen beminden vader, omdat deze ziek in zijne woning lag, daar hij zich bij ongeluk aan een klewang had verwond.

Ten einde onraad te vermijden en list tegenover list te stellen, werden deze personen niet gearresteerd, want dit zou eene wor-

steling ten gevolge gehad hebben, waardoor de anderen gewaarschuwd zouden worden en gelegenheid zouden hebben gehad, met het Hoofd te ontvluchten en in het nabij zijnde diepe woud te verdwijnen.

Van Emde verzocht de beide zoons met hunne volgelingen naar de woning van hun vader, Hadji Abdoellah, te gaan en hem te zeggen, dat de Assistent Resident, de Kapitein van Oijen, reeds gehoord had dat deze ziek en hulpbehoevend was en daarom besloten had hem naar de woning van den Inlandschen Regent te Amoenthaij te doen overbrengen, zoodat de Officier van Gezondheid hem kon behandelen en genezen, daar het toch onmogelijk was, dat deze zich daartoe dagelijks naar Soengie Malang begaf en 't Gouvernement er bovendien zeer veel prijs stelde op het behoud van getrouwe hoofden als Hadji Abdoellah. Ten einde den tocht gemakkelijk te maken, had men zelfs eene doelmatige draagbaar mede genomen en waren de soldaten aangewezen om voor de veiligheid van het waardige Hoofd te zorgen en mogelijke hinderpalen van tegenstanders uit den weg te ruimen.

Zooals van Emde op een toon van gezag gevraagd had, geschiedde. De Inlandsche patrouille begaf zich naar de woning, en langzaam en zwijgend volgde de kleine kolonne hen; gaandeweg vermeerderde het aantal zwaar gewapende volgelingen der beide zoons, zoodat de troep Inlanders, bij de woning gekomen, reeds tot Elf was aangegroeid.

Gedurende dien opmarsch had van Emde de volgende beschikkingen genomen.

Luitenant Verspijck moest, bij de woning aangekomen, met zijn peloton van twintig man doormarscheeren en zijne manschappen zoodanig «*en tirailleur*» opstellen, dat hij de voor- en rechterzijde van den omtrek der woning bezette.

Luitenant van der Wijck zoude met zijne 20 bajonetten hetzelfde doen, wat betreft de linker- en achterzijde der woning.

Deze bezettingen hadden in last onder geen voorwendsel en wat er ook gebeurde, zonder bevel hunne stellingen te verlaten.

ten einde steeds tegen ontvluchting te waken, en elk verzet of aanval van buitenaf met kracht van wapenen te keer gaan.

De woning waarin de priesters en dus ook Hadji Abdoellah gehuisvest waren, was een gewoon Dajaksch verblijf, van hout en op palen hoog boven den grond opgetrokken, met eene lange doch betrekkelijk smalle voorgalerij. Daar men onder de woning kon doorzien en deze aan de vier zijden bewaakt werd, was elke ontsnapping onmogelijk.

Met 15 van de 20 bajonetten die hen overbleven, zoomede eenige inlandsche politiedienaren, volgde van Emde de beide zoons van den hoofdzamenzweerder in de voorgalerij, terwij 5 soldaten achterbleven bij de draagbaar, die voor de trap der woning werd neergezet.

Behalve de soldaten en de 11 gewapende Bandjereezen, die de kleine kolonne voorafgegaan waren, bevonden zich nog vier vrouwen in de voorgalerij, die echter spoedig in 't inwendige der woning verdwenen, terwijl binnen verscheidene stemmen gehoord werden, zoodat van Emde de overtuiging had, dat hij allen, die hij zocht, geheel onverwacht had overvallen, maar daarom juist beval hij zijne manschappen de grootste voorzichtigheid en waakzaamheid aan, hen aanmaande op geweldpleging van de zijde der tegenpartij bedacht te zijn.

Ondertusschen poogden eenige der bewoners langs eene zijuitgang te ontsnappen, doch zich aan alle zijde bewaakt ziende, zagen zij van hun voornemen af, en voegden zich bij hunne makkers in de voorgalerij, zoodat daar nu 19 zwaar gewapende, goed gekleede, krachtige Bandjereezen, in de volle kracht des levens zijnde, bijeen waren, woedende en achterdochtige blikken vol haat werpende op de hen geheel insluitende militairen, die onbewegelijk als palen op hun post stonden.

De voorgalerij was nu zoo goed als geheel gevuld en allen stonden als 't ware arm en arm, zoodat de soldaten met hunne geweren als stootwapen in 't nadeel waren tegenover de Bandjereezen, die hunne korte vreesselijke klewangs en scherpe krissen zelf in de kleinste ruimste konden gebruiken.

Het wachten moede, gaf van Emde bedaard doch beslist te kennen dat hij Hadji Abdoellah wenschte te zien en te spreken.

Aan dat verlangen werd gevolg gegeven en van Emde vergezeld van 4 zijner beste soldaten ging naar binnen, steeds tegen verraad op zijne hoede, gaf den beangstigden priester, wiens oogen van haat en machtelooze woede schitterden, den wensch der regeering te kennen, hem aanmanende daaraan vrijwillig gevolg te geven, daar dit in zijn eigen belang was.

Toen van Emde weder in de voorgalerij terugkwam, bleek er eene hevige woordenstrijd ontstaan te zijn onder de Bandjereezen, omdat de zonen van Abdoellah zich tegen het vervoer huns vaders wilden verzetten, doch de bedaarde kernachtige toespraak van van Emde en de kalme houding der soldaten brachten hen er toe, om met dat vervoer genoegen te nemen, mits de beide zoons en nog een paar van het gevolg den gewonde mochten vergezellen.

Daar dit voorstel aan de wenschen van van Emde te gemoet kwam, zoo had hij daartegen geen bezwaar, want al hadden allen geëischt mede te gaan, dan zou hij dat nog hebben toegestaan, omdat daardoor des te meer woelgeesten en samenzweerders onschadelijk zouden zijn gemaakt, zoodra zij onder het onmiddellijk bereik onzer versterking waren.

Hadji Joessip ging daarop naar binnen, sprak met zijn vader en een oogenblik later in de voorgalerij terugkeerende, berichtte hij, dat deze zich onderwierp aan de zorgvolle behandeling der regeering en afgehaald konde worden.

Nu naderde het beslissende doch ook het gevaarlijkste oogenblik en allen bereidden zich op de eene of andere verraderlijke handeling voor, zoodat de soldaten als uit instinct zich dichter aaneensloten en ruimte zochten voor hun stootwapen, dat zij met meer vaste hand omklemden, terwijl hunne waakzaamheid verdubbelde.

Luitenant Verspijck plaatste zich op alles bedacht in de nabijheid van van Emde, doch beneden aan den trap, die naar de voorgalerij voerde.

De dragers gingen met de draagbaar naar binnen, bewaakt door een Europeeseh sergeant en twee flankeurs.

Van Emde, in zijne vermetele dapperheid geen gevaar voor zich zelf achtende, stond kalm in de voorgalerij, alsof er niets van eenig belang gebeurde, zijne sabel onachtzaam onder den linkerarm houdende met eenige priesters te praten, doch hoe aandachtig hij dat discours ook scheen te volgen, toch ontging geen enkele beweging des vijands aan zijn helderen blik.

Aller hart klopte als 't ware hoorbaar, bekend als zij waren met de verschrikkelijke bloedige gevolgen van een in zoo'n kleine ruimte eensklaps uitbrekend amok, en als hadden zij een voorgevoel van het bloedbad dat hen wachtte; doch uiterlijk was op die stalen, gebronsde trekken niets te lezen, wat hunne gemoedsaandoening verried.

Er heerschte eene benauwende, drukkende, dreigende stilte, zooals steeds de eene of andere catastrophe voorafgaat, slechts afgebroken door het ritselen van de door eene zachte koelte bewogen bladeren der woudreuzen, die de woning overschaduwden, en de versnelde ademhaling van allen, die in gespannen verwachting den loop der gebeurtenissen afwachten, terwijl van tijd tot tijd de kalme, heldere, bedarende stem van van Emde gehoord werd, die, alsof hem dat alles niet aanging, eenige hadji's op hunne gefluisterde opmerkingen antwoordde, zijn trouw zwaard steeds als onachtzaam onder den linkerarm houdende, doch met de rechterhand het gevest vast omklemmende, gereed tot den slag of de parade, maar hoe onachtzaam hij ook daar stond, wisten de zijnen toch, dat hij vol aandacht was.

Eensklaps verschijnt Hadji Abdoellah op de draagbaar in de voorgalerij tusschen die zwijgende wachtende menigte en neemt met veel vertoon afscheid van de zijnen, waarna hij voorzichtig de trap afgedragen wordt en buiten de woning neergezet, in afwachting dat de troep tot vertrek gereed is.

Nu schijnt hij zich te bedenken dat hij nog iets te zeggen heeft en roept zijn zoon Joessip bij zich, met wien hij fluisterend eenige woorden wisselt, waarna deze zich weder naar boven in

de voorgalerij begaf en diep buigend met groote nederigheid van Emde naderde, als had hij dezen iets te zeggen.

Al deze gebeurtenissen hadden ongelukkig de aandacht der soldaten van de 18 anderen Bandjereezen afgeleid.

Plotseling geeft Hadji Abdoellah een teeken tot amok en als één man trekken de Bandjereezen met de eene hand hunne breede, schitterende, vreeselijke slagzwaarden, met de andere de vlijmscherpe kris, en begonnen in de opeengepakte menigte als razenden rond te hakken en te steken, waarop eene vertwijfelende, afgrijselijke worsteling volgde, die, hoewel zij korter duurde dan noodig is om haar te beschrijven, toch vreesselijk bloedig was.

Joessip brengt van Emde dadelijk, voor dat deze op iets bedacht was, twee vreeselijke klewanghouwen op 't hoofd toe, die hij wel eenigzins met den linkerarm pareerde, doch ten koste van dien arm, maar voor dat hij hem andermaal een slag kan toebrengen heeft van Emde zijn aanvaller zoodanig verwond, dat aan dezen 't slagzwaard ontvalt.

Dadelijk springen twee andere Hadji's hun makker Joessip te hulp en van Emde, zwaar gewond als hij is, geen kans ziende zich tegen die twee nieuwe vijanden te verzetten, maar zich op den verraderlijken Joessip willende wreken, grijpt dezen met de gezonde hand bij de keel en valt met zijn vijand worstelend op den grond.

Zoodra de aanval begon, zijn de Luitenant Verspyck en de flankeur de Later, trots het verbod, slechts hun moed gehoorzamende naar boven gesneld en hebben dadelijk de beide Hadji's, die Joessip ter hulp snelden, afgemaakt, maar niet voor dat deze aan van Emde nog zeven vreeselijke wonden hadden toegebracht, waarbij Verspyck zelf ook gewond werd.

Niettegenstaande zijne talrijke en vreeselijke wonden heeft van Emde de worsteling met zijn vijand volgehouden, doch nu door bloedverlies uitgeput begeven hem de krachten, waarvan Joessip gebruik maakt om zijn linkerhand vrij te maken, waarin hij de kris geklemd houdt.

Reeds heft hij het wapen op, om van Emde een doodelijken

stoot toe te brengen, toen Luitenant Verspyck hem door een krachtigen sabelhouw den voorarm afslaat en tegelijk de Later hem de bajonet in 't hart stoot.

Nu van Emde voorloopig buiten gevaar is, laten zij hem aan de zorg der toegesnelde soldaten over; beiden haasten zich nu anderen ter hulp te snellen en werpen zich als ware helden te midden van het woedende handgemeen, dat in die beperkte ruimte tusschen zoovele krachtige mannen plaats heeft en waar stilzwijgend met de woede der wanhoop gestreden wordt.

Vreesselijk schouwspel!... Telkens verhefffen zich de glinsterende van bloed druipende klewangs en treffen met dof geluid de lichaamsdeelen der tegenstanders, of het staal van het pareerende wapen, telkens glijdt er een uit op de door bloed glibberige planken, of valt om niet meer op te staan. 't Waren allen verschrikkelijke, woedende, wanhopende tweegevechten op leven en dood, waarin niemand genade vraagt, die ook niet gegeven zou worden, en waarbij men in dolle woede zijn wraak in stroomen bloeds koelt.

De 19jarige Europeesche sergeant Tierbach, een krachtige, lenige jonge Hollander, van 't ras waaruit helden geboren worden, uitstekend bajonetschermer, is terstond door een drietal vijanden besprongen, die echter, omdat hij een muur in den rug had, hem slechts van voren konden aanvallen, daar waar hij door zijnen moed en zijne behendigheid zoo goed als onkwetsbaar was. Met een glimlach op 't jeugdige, baardelooze, doch reeds gebruinde gelaat, weert hij alle aanvallen af, en weldra is hij ongewond in staat anderen zijne hulp te verleenen, want hij heeft zijne tegenstanders allen met zijne bajonet doorboord.

De Inlander Wirosentiko, de mandoer der dwangarbeiders, is, hoewel slechts met eene kris gewapend, met twee forsche Bandjereezen in gevecht geraakt en bloedt reeds uit eenige wonden. Het gelukt hem een zijner vijanden de kris in 't hart te steken, die echter ongelukkig in 't lichaam blijft zitten; ongewapend als hij nu is, grijpt hij den tweeden tegenstander met beide handen om den hals en valt met hem op den met bloed doorweekten

glibberigen vloer. Dadelijk heft de Bandjerees de zware klewang op om hem het hoofd te kloven, toen de dappere Luitenant Verspyck weer als redder opdaagt en met zijn trouw zwaard den vijand nederhoudt.

Een soldaat, wien door een toeval bij den eersten aanval onmiddellijk zijn geweer ontglipt, heeft zijn tegenstander met beide handen geworgd en wordt zoo gevonden met wonden bedekt en bijna van den vijand niet te scheiden, zoo krachtig had hij in zijne laatste pogingen de vuisten toegeknepen.

In weinige oogenblikken was de vreeselijke strijd beslist, waarbij alle tegenstanders den dood vonden, terwijl aan onze zijde twee man gesneuveld en acht zwaar gewond waren.

Van Emde ademde nog.

Dadelijk nam de onverschrokken Verspyck het kommando op zich, en zijn eersten maatregel was een schildwacht voor de deur der woning te plaatsen, om de soldaten te beletten dat zij in hunne wraakzucht zich aan de vrouwen, die nog daar binnen waren, zouden vergrijpen, want het gezicht der talrijke slachtoffers en vooral de verschrikkelijke verwonding van hun dapperen aanvoerder, had hunne woede tot razernij opgevoerd.

Een edel pogen dat helaas weder met ondank beloond werd.

Nauwelijks is de schildwacht op zijn post en is men bezig de gewonde makkers op te zoeken, of een snijdenden, hartverscheurenden, wanhopigen kreet klinkt boven alles uit en de vier vrouwen stormen als razende furiën met zwaaiende klewangs naar buiten, stortten zich op hun beschermer, den schildwacht, en voor dat men eigenlijk wist wat er gebeurde, hadden zij den jongen man met 17 gapende wonden afgemaakt.

Dadelijk werpt de kranige Verspyck zich weder in den strijd; hij wil trachten de razende vrouwen te ontwapenen en in elk geval hen tegen de woede der soldaten te beschermen, doch hier schiet zijne macht te kort en blijken zijne pogingen ijdel, want zijn stem wordt niet gehoord, zijn bevel niet opgevolgd! De vier vrouwen werden met de bajonetten afgemaakt, doch niet dan nadat nog twee der onzen zwaar gewond door de

scherpe klewangs neergezegen zijn naast den zoo verraderlijk afgemaakten schildwacht.

't Was een ontzettend tooneel!.... 't Edele Hollandsche bloed vloeide in stroomen!....

In rouw gedompeld keerde de kolonne om 1½ uur naar Amoenthay terug, hare dooden en gewonden medevoerende.

Kort daarop overleed de dappere van Emde en werd hij bijgezet op de laatste rustplaats, waar reeds zooveel brave makkers in den koelen schoot der aarde rustten en waar eenigen tijd later ook de dappere ridderlijke Hojel aan zijne zijde een graf zou vinden, even als hij eene eervolle schitterende carrière op jeugdigen leeftijd eindigende in dienst des Konings en in 't belang van 't Vaderland, dat hoewel het tal van dappere en brave zonen telt, toch moeielijk zulk edele telgen kan missen.

De herinnering aan den dappere leeft voort bij de trouwe makkers, die hem diep betreurden om zijne edele hoedanigheden. Voor zijne minderen was hij een bemind Chef, voor de makkers een trouw kameraad en voor zijn land een ridder in den waren zin des woords, want zijn ridderlijkheid berustte niet op eereteekenen, maar op zijn edel karakter zonder vrees en zonder blaam.

Zijn naam blijve in eere, naast die van zooveel brave zonen van Nederland tot in het verste nageslacht.

De Sergeant der Artillerie G. J. ter Woord

de eerste militair beneden den rang van Officier die de Militaire Willemsorde 3e klasse verwierf — 1850—1861

Zielenadel vraagt naar geen rang of stand.

Achten Holland's zonen van het dappere Indische Leger, van welken rang of graad ook, zich voor hunne moedige daden, ontberingen, zelfverloocheningen, opofferingen en voor het gestortte bloed reeds rijkelijk beloond, als het den geliefden Vorst behaagt hen, als erkenning daarvoor, het eereteeken der Militaire Willemsorde 4e klasse te schenken, een eeremetaal waarbij, in tegenstelling met andere decoratiën, alle gunst en bevoorrechting is uitgesloten en dat altijd spreekt van ware verdiensten in den oorlog te midden van tallooze gevaren, hoe groot moet dan niet hunne voldoening, hoe zalig hun gevoel zijn en hoe herhaaldelijk moeten zij zich, vooral in de inférieure rangen, door moed, beleid en trouw boven allen onderscheiden hebben, om de groote eer van het Kruis der 3e klasse deelachtig te worden.

Van af de instelling der Militaire Willemsorde door den Eersten Koning van Holland's dierbaar Oranje Huis in 1815, tot den 18en Februari 1861, was nog nooit de eer om het Kruis der 3e klasse op zijne borst te zien schitteren, aan een militair beneden den rang van Officier ten deel gevallen.

Gerrit Jan ter Woord, sergeant bij het wapen der Artillerie van het Indische Leger, een waardig afstammeling van de voorvaderen die Neerland groot maakten door hunne daden, was de eerste die in dien inférieuren rang die hooge onderscheiding welverdiend ten deel viel, eene eer die met hem, voor den hardnekkigen opstand in de Z. en O. Afdeeling van Borneo (Bandjermasin), nog slechts aan drie andere dapperen werd geschonken, allen Officieren, en wel:

G. M. Verspyck, Majoor der Infanterie, bevelhebber der expeditie,

H. W. van Oijen, Kapitein der Infanterie en

G. H. Schepers, Kapitein der Genie en Sappeurs.

Reeds daarom alleen mag zijn eervollen en roemrijken naam daar niet ontbreken, waar van heldendaden sprake is.

G. J. ter Woord, Algemeen stamboek N° 27556, kwam als Infanterist in het jaar 1849 in Indië, doch werd, te Batavia aangekomen, met zijn goedvinden geplaatst bij het wapen der Artillerie, waarbij toen groot gebrek was aan krachtige mannen.

Het was iemand van grooten, forschen en zwaren lichaamsbouw en bezat in evenredigheid daaraan eene herkulische kracht. Zijnen moed, zijne doodsverachting en zijne onverschilligheid voor alle gevaren, waren spreekwoordelijk onder zijne makkers; zelfs onder het hevigste vuur, terwijl aan alle zijden dooden en gewonden vielen, bleef hij eenvoudig, kalm en bedaard, zonder de minste overhaasting zijn stuk richten en een voortdurend goed gericht vuur afgeven; altijd was hij een schitterend voorbeeld van die echte krijgsmansdeugden, die den waren held eigen zijn.

Van nature met groote spierkracht begaafd, was hij onvermoeid en op elk uur van den dag of den nacht met zijn vuurmond tot het gevecht gereed, want te velde was zijne eenige rustplaats altijd onmiddellijk naast of onder het hem toevertrouwde kanon, waarmede hij liever te gronde ging, dan het in welk gevaar ook te verlaten, even als de dapperen, de Luitenant J. A. W. van Winsheijm, de sergeant J. H. Knepper en de kanonnier J. van de Wart, die den 21en November 1850 nabij fort Sorg (W. Afd. van Borneo) hun stuk niet wilden verlaten en den heldendood stierven bij de verdediging van dat hun toevertrouwde pand, door de zware Chineesche slagzwaarden gruwelijk verminkt.

Ter Woord was een uitstekend, goed geoefend artillerist, met alles tevreden, nooit klagend, beleefd, goedhartig, zelfopofferend en steeds vol toewijding zonder grens; zelf den hoogsten lof aanvaardde hij met de grootste bescheidenheid, zonder zich in iets

meer te achten dan zijne krijgsmakkers, die toch even als hij al het hunne deden en hun leven in de waagschaal stelden om het door den aanvoerder beoogde doel, zoo volkomen mogelijk te bereiken.

Gedurende zijn verblijf in Indië van 1849—1861 was hij, nadat hij voldoende geoefend was, bijna voortdurend te velde; hij verwierf al zijne graden, kanonnier 1e klasse, korporaal en sergeant, voor zijn moedig gedrag en bovendien werd hij nog driemaal eervol vermeld, behalve dat hem het kruis der Militaire Willemsorde 4e en 3e klasse werd toegekend.

Zijn stamboek vermeldt in de rubriek:

Gedane veldtochten, versierselen, bekomen wonden en uitstekende daden.

1850-1851-1852-1853	Krijgsverrichtingen op Borneo (Wester Afd.)
1854	Idem
1855-1856	Idem
1856	Krijgsverrichtingen in de Lampongs
1857	„ op Timor
1859-1860-1861	„ Z.-O. Afd. van Borneo (Bandjermasin)

23 Mei 1860. Bij den tocht naar Tabalong gewond door drie randjoe's.

Bij Z. M. besluit d.d. 21 October 1854, N° 103, *Eervol vermeld* voor deszelfs gehouden gedrag bij de Krijgsverrichtingen op Borneo, gedurende de maanden Maart tot en met Juli 1853 (was toen korporaal).

Bij hetzelfde besluit *Eervol vermeld* voor deszelfs gehouden gedrag bij de krijgsverrichtingen op Borneo (Wester-Afdeeling) in Mei en Juni 1854 (was toen korporaal).

Bij Z. M. besluit d.d. 6 November 1857, N° 47, benoemd tot *Ridder der Militaire Willemsorde* 4e *klasse* voor deszelfs gehouden gedrag bij de krijgsverrichtingen in de Wester-Afdeeling van Borneo in 1853 (was toen korporaal).

Bij Z. M. besluit d.d. 17 Februari 1856, N° 84, *Eervol vermeld*

voor deszelfs gehouden gedrag bij de krijgsverrichtingen op Timor (was toen korporaal).

Bij Z. M. besluit van 18 Februari 1861, N° 82, bevorderd tot *Ridder der Militaire Willemsorde* 3e *klasse*, als hebbende zich onderscheiden bij de krijgsverichtingen in de Z.-O. Afd. van Borneo (was toen sergeant).

Toen hij door lichaamsgebreken, ten gevolge van zijn voortdurende veldtochten, den dienst verliet, was hij 36 jaar oud en de dappere krijger telt thans 75 jaar.

Later werd hij door H. M. de Koningin, nog benoemd tot Broeder van de orde van den Nederlandschen Leeuw.

Zijne militaire loopbaan was betrekkelijk kort, doch zeldzaam schoon en schitterend en het is niet mogelijk in een kort bestek dien dappere op al zijne tochten te volgen en al zijne moedige heldhaftige daden te vermelden. Enkele mogen volstaan.

Reeds herhaaldelijk had hij zich onderscheiden, de aandacht op zich gevestigd door zijne groote onverschrokkenheid en kalmen moed, gedurende de expeditie tegen de Taijkong Chineezen, in 't bijzonder bij de verovering van Pamangkat (Westkust Borneo), waar de aanvoerder, de dappere Overste F. G. Sorg den heldendood stierf en waarbij wij 50 man aan dooden en gewonden verloren, bij het afslaan van den vijandelijken aanval op het fort Sorg, in den nacht van 8 op 9 December 1850 en bij de verdediging van de sterkte Sepang, waar hij zich, toen er gebrek aan levensmiddelen kwam, met eenige vrijwilligers door den vijand heensloeg en met de noodige vivres in het ingesloten fort, dwars door de vijandelijke liniën terugkeerde (1853 April); eindelijk werd hij ingedeeld bij de kolonne die 18 Mei 1854 te Boentemaij (Westkust Borneo) voet aan wal zette.

Weldra was de vijand uit zijne geduchte versterkingen te Singkawang verdreven, nadat de kolonne een moeilijken marsch van vier dagen achter den rug had, bijna altijd door de modder en bij vloed tot aan de knieën door het water, zoodat de troepen

op de takken der boomen plaats moesten nemen om een oogenblik te kunnen rusten, waardoor men per dag slechts iets meer dan een uur gaans vooruit kwam, want die vier dagen dienden om 3½ geograpfische mijl af te leggen. Toch bleef de troep opgewekt en met ijver bezield. Daarna werd naar het broeinest van den opstand Montrado opgerukt, welks verovering en daarop gevolgde verdediging een der schitterendste wapenfeiten was, waaraan de Indische krijgsgeschiedenis zoo rijk is.

Op den marsch naar Montrado, moest bij Koelor een riviertje gepasseerd worden, dat in gewone tijden doorwaadbaar was en hoogstens 4 à 5 meter breedte had, doch nu wegens de hevige regens, sterk gezwollen en een kokende, bruisende, woest voortsnellende, ondoorwaadbare stroom was geworden, met eene breedte van ongeveer 20 meter.

De infanterie en de bagage passeerde den stroom, middels een door de sappeurs in der haast uit eenige boomstammen samengesteld loopbruggetje, doch voor den vuurmond, die 370 kilogram woog, was het overgangsmiddel te zwak, zoodat deze dwars door den stroom getrokken moest worden, tot welk einde lange trektouwen van rottan aan het stuk werden bevestigd, om door de vereende krachten van manschappen en koelie's te worden overgetrokken.

Toen alles gereed was, werd aan ter Woord, die gedurende den geheelen uiterst moeilijken marsch, het werk van 't ontbrekende boompaard tusschen de berrie-boomen gedaan had en met draagzeel over zijne sterke schouders en zijne handen aan de boomen het stuk bestuurd en getrokken had, gelast om tusschen de berrieboomen uit te treden en het stuk op den gevaarlijken tocht onder water door aan zich zelf over te laten.

Kalm, doch bedaard en beslist weigerde de brave kanonnier zijn vuurmond te verlaten, zeggende, dat hij bij 't stuk en 't stuk bij hem behoorde, en dat overal waar 't kanon ging hij mêe zou gaan, zoolang zijn krachten dat toelieten en vooral nu, nu 't stuk bestuurd moest worden, daar 't door den sterken stroom en den ongelijken bodem wellicht om kon vallen en dan beschadigd worden.

Geen vertoogen hielpen! Ter Woord stond er op, om met zijn eigen kanon onder water door te gaan en ten einde den marsch niet te zeer te vertragen en den beminden soldaat niet te dwingen, gaf de aanvoerder, hoewel met een bezwaard gemoed, zijne toestemming, vertrouwende op de bekende kracht van den stoeren artillerist, aan de trekkers de order gevende met inspanning van alle krachten het stuk met spoed over te trekken.

De trektouwen werden gespannen en langzaam daalde Ter Woord, de geheele zwaarte van den vuurmond op zijne krachtige schouders torschende, den vrij steilen walkant af. Toen het stuk zoover in het water stond, dat de vloed de breede borst van den geleider bereikte, haalde deze diep adem voor den tocht onder water door, en onmiddelijk werd uit alle macht getrokken; het stuk ging vooruit en Ter Woord verdween geheel onder de oppervlakte van den woest bruischenden stroom.

In zenuwachtige spanning spoorden allen tot trekken aan en de trekkers zelf werkten met ijver, kracht en spoed; ontzettend lang en angstig waren de oogenblikken, al waren 't ook slechts enkele seconden, doch de toeschouwers scheen het, als waren het uren.

Eindelijk dook Ter Woord met den vuurmond uit het water op, als een echte waterman druipende en blazende van het water, doch in den stroom had hij het stuk geen oogenblik losgelaten, hoe moeilijk zijne taak ook was geweest. Als een poedel schudde hij zich af en alsof er niets gebeurd was, vervolgde hij op dezelfde wijze, tusschen de berrie-boomen van zijn kostbaar en dierbaar kanon, den verderen tocht.

In het jaar 1857 werd eene expeditionaire kolonne naar het eiland Timor gedirigeerd; Ter Woord die eenigen tijd van het stille eentonige garnizoensleven had genoten, verlangde weder te velde te zijn en verzocht zijne indeeling bij den uitrukkenden troep, een verzoek dat gaarne werd ingewilligd, want men wist hoe bruikbaar hij was.

Ook daar onderscheidde hij zich als artillerist door zijne groote bedaardheid en onverschrokkenheid als richter en als stukskom-

mandant. Bij een marsch die zestien uren achtereen voortduurde langs smalle, ongelijke, moeielijk begaanbare boschpaden, somtijds steil klimmende of dalende, was hij niet alleen de persoon die door zijne opgewektheid den goeden geest in den troep hield, maar hij was ook overal tegenwoordig waar hij met zijn sterken arm hulp kon bieden. Telkens droeg hij de geweren van uitgeputte makkers, ja 't gebeurde zelfs dat hij den mortier geheel alleen op zijne schouders nam, om den uitgeputten dragers dien zwaren arbeid een oogenblik te verlichten.

Bij de bestorming van den berg Takaneuve, waarop de versterkte verblijfplaats lag van den vorst van Lidak en bij de inname dier sterkte, leed de kleine kolonne een verlies van 35 man aan dooden en gekwetsten, en daar het vuur der lichte mortiertjes door de staalharde rotsen weinig uitwerking had, omdat de granaten alvorens te springen op de rots afstuitten en weder naar beneden rolden, moest de infanterie het pleit alleen beslechten.

Maar ook nu bleef Ter Woord niet werkeloos, onder hevig overstelpend vijandelijk vuur ging onze dappere kanonnier bedaard langs de tirailleurlinie, deelde patronen uit waar die noodig waren, verhoogde door een enkelen kwinkslag het moreel der soms door de steile rotsen moedelooze makkers en trachtte de gewonden te helpen of eene gemakkelijkere houding te geven; in een woord hij verdubbelde zich als 't ware en was door zijn voorbeeld de ziel van den aanval.

Zoo was het overal! Overal waar men met terreinhindernissen, moeielijke wegen of tegenspoeden te kampen had, overal waar krachtdadig handelen noodig was, zelfs onder 't zwaarste vuur des vijands, was 't altijd Ter Woord die het voorbeeld gaf van plichtsbetrachting en opgewektheid en wien niets te veel, niets te zwaar, niets te gevaarlijk was.

Toonde hij zich als artillerist van zoo hooge waarde, nu en dan wist hij ook tijdelijk als degelijk infanterist op te treden.

waar dit noodig was; dan toonde hij, dat hij ook bij zijn vroeger wapen nog even goed bruikbaar was, en voor andere aanvoerders in beleid en beslistheid van handelen niet behoefde onder te doen.

De rust in de Afdeeling Benoea Lima (Z. O. Afd. van Borneo—Bandsermasin) kon niet hersteld worden, voor dat eerst de districten Tabalong en Balangan met kracht van wapenen onderworpen waren, zoodat de Majoor C. F. Koch daarom besloot een tocht naar Tabalong te ondernemen. Bij die kolonne was ingedeeld een 3 ponder en een mortier van 11½ cM., waarbij de sergeant Ter Woord, onder de 1e Luitenant der artillerie C. T. W. Borel, het kommando voerde.

De toestand van het terrein dat men doortrok, was van dien aard, dat, welke ijver Ter Woord en zijne kanonniers ook betoonden, hoeveel inspanning zij zich ook getroostten, het voor den 3 ponder uiterst moeielijk was om de infanterie geregeld te volgen, zoodat daardoor telkens oponthoud veroorzaakt werd.

Eindelijk den 21en Mei 1860 besloot de Majoor Koch, om den volgenden dag, ten einde den marsch te bespoedigen, de drieponder in de prauwen op de rivier te laten volgen, Ter Woord daarover het kommando te geven en hem zoowel als zijne kanonniers tijdelijk een geweer als wapen te geven.

Den 22en Mei bereikte de kolonne tijdig Tabalong en stelde zich reeds in positie om tot den aanval over te gaan, toen men een hevig lilla- en geweervuur hoorde in de richting waar de prauwen zich moesten bevinden. Onmiddellijk zond de kolonnekommandant eene ondersteuning af, om de prauwen uit die moeielijke positie te helpen, zonder echter den aanval op Tabalong te vertragen, want met Officieren en soldaten zooals hij onder zich had en een brutalen, dapperen aanvoerder als de Majoor Koch zelf was, was het heel goed mogelijk meer dan een gevecht te gelijk te leveren; op een troep vijanden meer of minder keek men zoo nauw niet.

Toen de ondersteuning bij de prauwen kwam, was de hevige aanval des vijands reeds afgeslagen, met den aanvaller geducht

afgerekend en de prauwen reeds weder naar Tabalong onderweg. Zonder de kloeke houding van Ter Woord hadden de prauwen met hun kostbaren inhoud groot gevaar geloopen verloren te gaan.

Deze werden eensklaps, langzaam tegen de stroom opwerkende, van den linkeroever hevig door lilla- en geweervuur bestookt, waarbij dadelijk een paar roeiers gewond werden en de anderen in eene paniek over boord sprongen, ten einde zich zwemmende en door de vaartuigen gedekt, aan 's vijands lood te onttrekken.

Onmiddellijk wordt in Ter Woord de Infanterie-aanvoerder wakker.

De prauw waarop hij zich bevindt stuurde hij onmiddelijk recht op den oever af, waar 't gevaar dreigde; door een vijftal soldaten gevolgd, sprong hij onmiddelijk aan den wal en gaat dadelijk den vijand met den bajonet onverschrokken te lijf, die, door zooveel dapperheid verrast, na eene korte worsteling op de vlucht ging, vreezende tusschen twee vuren gebracht te zullen worden, want in de verte, door bosschen en hoogten weerkaatst, klonken reeds de toonen van den hoorn, die aankondigden dat hulp in aantocht was.

Bij die gelegenheid werd Ter Woord door drie randjoe's gewond, de eenige maal dat hij geblesseerd werd in al zijne veldtochten.

Zooals wij vroeger meldden werd Ter Woord voor zijn gehouden gedrag ter Z.-O. Afdeeling van Borneo, bevorderd tot Ridder der Militaire Willemsorde der 3e klasse.

Aan het slot zijner dagorder, waarbij de belooningen voor de krijgsverrichtingen ter Z.-O. Afdeeling van Borneo werden bekend gemaakt, zegt Z. E. den Luitenant Generaal J. van Swieten, kommandant van het Indische Leger terecht:

««Het strekt mij tot een waar genoegen deze belooningen ««aan het Leger te kunnen mededeelen, vertrouwende tevens ««dat deze hernieuwde blijken van 's Konings tevredenheid ««en vooral de den sergeant der artillerie G. J. Ter Woord, ««algemeen stamboek nummer 27556, te beurt gevallen

««schitterende onderscheiding, allen een spoorslag zal zijn
««tot nieuwe daden van moed beleid en trouw.»»

Ter Woord was allen een schitterend voorbeeld van eenvoud en krijgsmansdeugden, en het is zeker dat Holland's dappere zonen dat voorbeeld zullen volgen als de gelegenheid zich daartoe aanbiedt, en dat zij, als Vorst en Vaderland in de ure des gevaars hun moed, beleid en trouw noodig hebben, even als die dappere, hun plicht als Nederlander onvervaard zullen vervullen.

Moge de dappere ter Woord nog lang genieten van de heldendaden van het Indische Leger, want hoewel reeds lang den dienst verlaten hebbende, leeft hij nog steeds mede met zijne brave makkers, die in die verre gewesten Neêrland's Vlag met eere omhoog houden.

Zeldzaam eerbewijs

aan den dapperen Luitenant der Infanterie J. H. Hojel en diens roemrijken dood op het slagveld 1860—1861

> Telle est la récompense du vrai mérite, d'etre estimé pendant la vie, et de servir d'exemple après la mort.
>
> FREDERIK II.

Er is in het leven van den Nederlandschen militair een oogenblik, waarop alle andere eer en grootheid in 't niet verzinkt en dat is, als den dapperen krijger de onderscheiding deelachtig wordt, dat hem voor het front der troepen, als belooning voor zijne uitstekende daden van moed, beleid en trouw, het eeremetaal der Militaire Willemsorde op de borst wordt gehecht, hij den eed als Ridder aflegt en den Ridderslag ontvangt.

Dan zwelt de borst van rechtmatigen trots, dan klopt het hart van hoogeren wellust, dan is 't gemoed tot berstens toe geroerd en schijnt alles wat men gedaan heeft, al het gevaar dat doorstaan werd, al het ondergane leed nietig, in vergelijk met dat hooge, welsprekende eerbewijs.

Dat Kruis heeft voor elken Hollandschen krijgsman de hoogste waarde; hij heeft er zijn leven voor veil; maar hoe heerlijk het bezit van dat eereteeken ook is, 't wordt nog grooter zaligheid als de makkers die mede streden en medeleden, den boven allen uitverkorene dat eereteeken niet alleen niet misgunnen, maar erkennen dat hij boven allen die onderscheiding ten volle verdiende en waardig was en hun kameraadschappelijk zegel hechten aan 's Vorsten besluit.

Maar nog oneindig hooger is de onderscheiding, veel zaliger nog de gewaarwording, als een Chef in eene spontane opwelling van bewondering en enthousiasme de Koninklijke sanctie vooruitloopt, en op het bloedige slagveld dat eeremetaal van de eigen borst neemt en op die van den dappere hecht, onder de luide

geestdriftvolle goedkeuring van de krijgsmakkers, die in den strijd getuige waren van zijnen ontembaren ridderlijken moed, en zelfs de zwaarst gewonden, hunne pijn niet achtende en verminking vergetende, in blijde bewondering mede juichen ter eere van den held.

Dat is de ware Ridderslag, want hierbij is zelfs alle schijn van bevoorrechting of van Vorstengunst uitgesloten; hier zijn het de ooggetuigen die zijne meerderheid erkennen en dat is 't juist wat de waarde er van verhoogt, al mag de held ook het op die wijze geschonken Kruis niet dragen.

Het verheven schouwspel van eene dergelijke erkenning te midden der gevallenen en terwijl de kruitdamp nog niet geheel is opgetrokken, is slechts eenmaal in de Indische oorlogen voorgekomen.

De held van die heerlijke, aangrijpende en onvergetelijke eerbetooning was de 2e Luitenant der Infanterie J. H. Hojel, die door den dapperen Kapitein H. W. van Oijen, in de pas veroverde versterking nabij Kampong Pasambie, Zuid- en Oosterafdeeling van Borneo, onmiddelijk na de bestorming, in tegenwoordigheid der geheele kolonne en onder geestdriftige goedkeuring der medestrijders, op die wijze tot Ridder geslagen en daar als zoodanig gehuldigd werd.

De 2e Luitenant J. H. Hojel was iemand van middelmatigen lichaamsbouw, begaafd met buitengewone spierkracht en groote lenigheid, zoodat weinigen hem in vlugheid en gymnastische oefeningen evenaarden.

Voor zijn moed en doodsverachting bestonden geene grenzen, en hoe algemeen die deugden ook bij den Hollandschen stam en bij het dappere Indische Leger gevonden worden, zoo wekte zijne onversaagdheid toch de algemeene bewondering op, want nooit of nimmer, hoe groot het gevaar ook was, hoe talrijk de moeielijkheden ook waren, gewond of niet, nooit werd Hojel bij eenige bestorming of eenig stout wapenfeit, door een anderen dappere voorgegaan; altijd was hij de eerste op de vijandelijke

wallen, de eerste in den strijd en de laatste die het zwaard opstak, zonder ooit zijne bedaardheid te verliezen, steeds vertrouwende op zijne vlugheid en kracht en zonder ooit te kort te komen aan beleid en doorzicht; hij zag het gevaar wel, doch achtte het niet de moeite waard er notitie van te nemen.

Reeds den 3en Augustus 1860 hadden onze troepen onder aanvoering van den Kapitein H. W. van Oijen, ter sterkte van 119 bajonetten en een 3 ponder de versterking te Batoe Mandie veroverd, ten koste van eenige dooden en tal van gewonden; onder deze laatsten was ook de dappere Hojel geweest, die hoewel door een springlans en randjoe's gewond, toch bij de bestorming de eerste was die de vijandelijke sterkte beklom en zich op de veroverde wallen vertoonde.

Den 22en September daaraanvolgende hadden de muitelingen, ten getale van ongeveer 500 goed gewapenden, de vernielde versterking weder hersteld en bezet, zoodat de gemeenschap tusschen onze posten te Lampehon en Barabei-ie daardoor ernstig verstoord werd.

De Majoor G. M. Verspijck, de Chef der Bandjermasinsche expeditie, de latere beroemde en hooggeëerde Generaal van het Indische Leger, kanselier der Nederlandsche orden, Jhr G. M. Verspijck, was tot het nemen der noodige maatregelen den 5en October persoonlijk te Amoenthaij gekomen, waar hij vernam dat de bezetting van Batoe Mandie besloten had, op Moeara Petap terug te trekken, indien zij tot den terugtocht gedwongen was en daarom werd door dien Hoofdofficier het volgende bevolen.

De Kapitein van Oijen zou den 7en October van Amoenthaij met eene kolonne op marsch gaan, ter sterkte van 160 bajonetten, een houwitser en een mortier, langs de Balangan rivier voortrukken, alle vijandelijke sterkten nemen tot Moeara Petap en van daaruit rechtstreeks op Batoe Mandie aanrukken, om tot de insluiting des vijands en de verovering der sterkte mede te werken, in verband met eene kolonne onder den Kapitein L. J. Rhode, die van de andere zijde van uit Barabei-ie den 12en

October zoude oprukken, ter sterkte van 130 bajonetten en 1 houwitser, zoodat de vijandelijke bezetting tusschen twee vuren zoude gebracht worden en haar den terugtocht aan beide zijden zoude afgesneden zijn.

Bij de kolonne van den Kapitein van Oijen, wier feiten wij een oogenblik moeten volgen, waren ingedeeld, de Kapitein K. van der Heijden, de 2e Luitenants, J. L. H. Beijens en J. H. Hojel, zoomede de dienstdoende Officieren (Adjudant-onderofficieren) Backerus en van Puffelen, terwijl de artillerie onder het bevel stond van den 2en Luitenant van dat wapen A. C. H. Winter, allen beproefde en ondervindingrijke aanvoerders, die reeds in zoo menig gevecht getoond hadden welken moed hen bezielde, mannen die door elk soldaat met vol vertrouwen in 't grootste gevaar gevolgd zouden worden en die zeker de moeielijke taak met succes zouden volbrengen, onder eene aanvoering als die van den energieken, dapperen en volhardenden Kapitein van Oijen, en het vertrouwen dat de beminde bevelhebber Verspijck in hen stelde, niet zouden beschamen, wat 't hen ook kostte.

Bij de voorhoede, die dus 't eerst met den vijand in aanraking zoude komen, waren de beide Luitenants Beijens en Hojel ingedeeld; de dienstdoende Officier van Puffelen moest met 30 bajonetten als flankdekking de overzijde der Balangan-rivier (linkeroever) volgen, terwijl de achterhoede onder de bevelen stond van den dienstdoenden Officier Backerus. De Kapitein van der Heijden kommandeerde de hoofdtroep, en tusschen deze en de rechter flankdekking bevonden zich de praauwen, die langs de rivier de vivres, de reserve-munitie en de ambulance vervoerde.

Reeds terstond kwam men met de opstandelingen in aanraking, doch dreef hen zonder verlies te lijden voor zich uit, waarbij de vijand zijne dooden en gewonden door de dichte struiken medesleepte en zich daardoor aan de actieve vervolging onttrok.

Den 8[en] October hield de vijand beter stand en werd 't gevecht ernstiger.

Reeds om $8\frac{3}{4}$ uur des morgens stuitte de voorhoede op eene door houtgewas bijna onzichbare barrikade, die den toegang tot kampong Pasambie belette en ontving daaruit een onverwacht en geducht salvo, dat ons dadelijk 2 dooden en 6 gewonden kostte. Terstond rukte Winter onder den vijandelijken kogelregen met zijne stukken op en stelde die op 75 passen der versterking in batterij, waarbij twee kanonniers gewond werden.

De met verzwakte lading geworpen granaten troffen doel, en terwijl Kapitein van der Heijden met een peloton ijlings 's vijands rechterflank omtrok, viel de voorhoede onder Hojel en Beijens stoutmoedig met de bajonet in front aan. Aan alle zijden bedreigd, daar van Puffelen op den anderen oever zich niet onbetuigd liet, koos de vijand het hazenpad, eenige dooden achterlatende.

Doch geheel gevlucht waren de verdedigers niet, want zij waren alleen teruggetrokken op eene meer geduchte sterkte aan de andere zijde van Pasambie gelegen, zoodat de pas veroverde stelling meer als eene voorpost beschouwd kon worden.

Nadat de kampong Pasambie was doorgetrokken, kwam deze versterking in 't gezicht. Zij leunde met de linkerflank aan de Balangan rivier, was in front ongeveer 50 passen breed en had flanken van 100 passen lengte. De borstwering, waarboven de vijandelijke vlag uitdagend wapperde, was van boomstammen steil opgetrokken, 2 meter hoog en had eene dubbele rij boven elkaar geplaatste schietgaten, terwijl eene breede gracht, rijkelijk met randjoe's beplant, de nadering bemoeielijkte.

Zoodra de kolonne in 't gezicht komt ontvangt de strijdlustige en opgewonden bezetting de troepen met een donderend uitdagend krijgsgeschreeuw en een moorddadig geweervuur, terwijl eenige voorvechters op de wallen de onzen tot den strijd uitdagen, niet zoozeer omdat zij vreesden dat onze troepen den aanval niet zouden doen, zij wisten wel beter, als wel om zich zelf op te winden en de andere verdedigers moed in te spreken.

Dadelijk brengt de dappere Winter met zijne kranige kanon-

niers de beide stukken, trots 's vijands vuur weder in batterij en bestookt de versterking met granaten en kartetsen, terwijl ook van der Heijden er terstond toe overgaat 's vijands rechterflank om te trekken en van Puffelen diens linkerflank bedreigt.

De vijand geen oogenblik verademing willende laten, gelast van Oijen, na eenige goed gelukte worpen der artillerie, de reeds ongeduldig wachtende voorhoede de versterking in front met de bajonet aan te grijpen en als één man stormt de voorhoede, onder een luid veel belovend «*hoera*» op den vijand los, even als altijd voorgegaan door den dapperen Hojel.

De opstandelingen zich aan alle zijden bedreigd ziende, trachten te vluchten, want van der Heijden is met zijn troep, stoutmoedig als altijd, zonder van 's vijands vuur notitie te nemen reeds omgetrokken en in den rug verschenen; terwijl van der Heijden en van Puffelen door een krachtig vuur den vijand daarbij veel verlies toebrengen, heeft Hojel zich reeds door de tallooze randjoe's der gracht, allen vèr vooruit, een weg gebaand en hoewel gewond, staat hij weer als naar gewoonte het eerst op de borstwering, wat de hem volgende troep een luid geestdriftig «*hoera*» ontlokt.

Daar ziet hij dat de vijand wil vluchten en reeds bezig is de vijandelijke vlag omlaag te halen.

Zonder een oogenblik te aarzelen, zonder te wachten dat de hem volgende soldaten zich bij hem gevoegd hebben, springt de overmoedige, dol koene, kranige Hojel van de borstwering in de versterking, 's vijands vuur en woest getier niet achtende, legt met een pistoolschot den eersten neder die hem in den weg treedt, baant zich met zijn door krachtigen arm gezwaaid zwaard een bloedigen weg, vermeesterd de vijandelijke vlag en terwijl de vijand, ontzet over zooveel moed, achteruitwijkt, springt hij weder op de borstwering, en begroet de aanrukkende kolonne onder het zwaaien der vijandelijke vlag met een luid *victorie* geroep, dat aan alle zijden beantwoord wordt, tusschen het voortdurend knallen der schoten en de jubelende tonen van 't geliefd Wilhelmus.

Het was een aangrijpend, verheffend oogenblik zooals die held daar stond op 's vijands wal, te midden van krijgsgewoel en kruitdamp, zwaaiende met 's vijands vlag, veroverd ten koste van zooveel gevaar; het was een tooneel dat het enthousiasme als 't ware tot razernij deed overslaan, een van die momenten in het leven van den militair, die hoe lang geleden ook, onvergetelijk blijven, want de indruk is overweldigend.

De vijand leed eene verschrikkelijke nederlaag en liet tal van dooden, die hij op zijne overhaaste vlucht niet mede voeren kon, achter. Onze dapperen hadden weder bewezen, dat hoe talrijk den vijand ook is, hoe goed verschanst hij moge zijn, voor onzen moed, ons beleid en onze krijgstucht geen hinderpaal bestaat.

Toen de geheele kolonne binnen de veroverde vijandelijke versterking verzameld was, liet de Kommandant van Oijen carré formeeren en sprak den troep in de opwinding van een oogenblik van enthousiaste bewondering toe, hen prijzende en lof toezwaaiende voor hun dapper onverschrokken gedrag.

Daarna trad hij op den braven Hojel toe, reikte hem de hand, die hij warm kameraadschappelijk drukte, voerde hem in eene spontane opwelling van bewondering in het midden van 't carré, nam het eeremetaal der Militaire Willemsorde van de eigen borst en hechtte dit onder geestdriftige toejuiching der anderen, stilzwijgend, doch met veelzeggend gebaar op de borst van den dapperste aller dapperen, den braven Hojel, in afwachting dat Z. M. onzen geëerbiedigden Koning hem die belooning zoude toekennen, als eene vergoeding voor zooveel heldendaden.

Onder de treffende jubeltonen van het Vaderlandsche Wilhelmus omringden allen juichend den geliefden makker en alle handen strekten zich gelukwenschend naar hem uit.

Bescheiden, geroerd en dankbaar aanvaardde de dappere Luitenant die algemeene huldebetooging, nog met de eene hand krampachtig de veroverde vlag vasthoudende; met strakke oogen waarin een traan van geluk parelde, blikte hij naar dat

heerlijke zoo zeer begeerde Eereteeken, dat een oogenblik op zijne borst rustte, terwijl het dappere hart van rechtmatigen trots zwol en onstuimig klopte; hij staarde slechts naar dat Kruis, dat voor hem des te meer waarde had, omdat de Chef die het van de eigen borst nam en op de zijne hechtte, bewijzen had geleverd, dat hij een competend beoordeelaar was van heldhaftige daden.

De brave, die zelfs in 't grootste gevaar geen andere gewaarwording kende dan doodsverachting, diezelfde man sidderde en trilde nu van aandoening en opwinding, en in ééne zenuwachtige handgreep, trachtte hij alle hem zoo warm en welgemeend toegestoken handen te vatten, ook die van den ridder K. van der Heijden, die in een spontaan en ridderlijk élan den braven held de accolade gaf en hem tot ridder wijdde.

Onvergetelijk en indrukwekkend oogenblik!... Een grootsch tooneel!...

Te midden van dooden en gewonden, stonden die mannen, zoo gewoon aan grootsche en moedige daden, met handen nog zwart van 't kruit en met oogen nog schitterende van de behaalde overwinning, jubelend om hun jongen, dapperen en nobelen makker en brachten hem eene luidruchtige, welverdiende hulde voor zijn schitterend wapenfeit, terwijl de held geroerd en sprakeloos die huldebetooging aanvaardde.

Een onderwerp waardig om door 't penseel onzer grootste schilders vereeuwigd te worden.

Voor den jeugdigen held was die erkenning te meer eene groote voldoening, want hoe jong ook, toch was hij toen reeds 16 maal met den vijand ernstig slaags geweest, reeds tweemaal gewond, en bij elke bestorming altijd de eerste op de vijandelijke borstwering geweest, zoodat verschillende aanvoerders hem reeds 6 maal voor eene Koninklijke onderscheiding hadden voorgedragen.

Doch Holland was zoo vèr en de gemeenschap zoo slecht! Nog zeven maanden zou de dappere Officier moeten wachten, alvorens de Koninklijke Sanctie hem vergunde, dat onder zulke omstandigheden ontvangen Kruis te mogen dragen.

Niet lang helaas! zou die dappere Officier het zoo herhaaldelijk verdiende Kruis dragen, want reeds den 1[en] Augustus 1861 werd hij bij den onstuimigen aanval op de versterking te Limpasso, doodelijk gewond, terwijl hij zijne soldaten weer als gewoonlijk moedig en onverschrokken voorging.

Er was bericht ingekomen dat de opstandelingen te Limpasso, in dezelfde streek gelegen waar Hojel zoo'n imposante en spontane huldiging werd gebracht, bezig waren om eene geduchte versterking op te richten, met het doel daar stand te houden en den omtrek onveilig te maken.

Dit zoo spoedig mogelijk te beletten en de vijand elke vestiging afdoende te verhinderen, was het doel waarmede de Kapitein K. van der Heijden op den 1[en] Augustus des morgens zeer vroeg uitrukte met eene kolonne, sterk 80 bajonetten en 1 mortier, waarbij ingedeeld waren de Luitenants Hojel en J. H. Albrecht.

Na een geforceerden marsch bereikte de kolonne tegen 1¼ uur Limpasso, waarop Hojel als kommandant der voorhoede onmiddelijk 's vijands stelling onder een hevig vuur verkende.

De hoofdversterking bestond uit eene kleine vierkante redoute, met een versterkt bivouac daarachter. Een breede open weg voerde naar die versterking, doch was geheel onbruikbaar gemaakt door tallooze randjoe's, terwijl het terrein ter zijde van den weg zoo goed als onbegaanbaar was door ontelbare wolfskuilen, waarbij kleine aarden werken den vijand in staat stelden, de opruiming dier terreinhindernissen met succes te beletten.

Na eenige goedgelukte worpen met den mortier, wordt Albrecht met 20 man uitgezonden om den vijand in den rechterflank aan te tasten, terwijl de Kapitein van der Heijden zelf den frontaanval zal leiden met den dapperen Hojel.

De aanvalskolonne avanceert aan beide zijden van den weg, doch komt sleehts langzaam vooruit, daar de wolfskuilen vermeden moeten worden en het telkens noodig is om de kleine aarden borstweringen met de bajonet te nemen, daar deze de flanken bedreigen; dit alles geschiedt onder een goed gevoed lilla- en

geweervuur der hoofdversterking, waar de vijand als naar gewoonte zich door geschreeuw tracht op te winden en daarbij de beide bij hun zoo bekende aanvoerders, van der Heijden en Hojel, honende scheldwoorden en uitdagingen toeroept.

Reeds telde de troep vele verliezen en naderde een deel, onder Hojel's moedig voorbeeld, gestadig avanceerende, de hoofdversterking, toen het noodlottige schot viel en de held van zoovele gevechten, doodelijk in de mondholte getroffen nederstortte, terwijl hij zijne soldaten aanmoedigde en zich reeds gereed maakte voor den laatsten beslissenden aanloop.

Flankeur Smit, een soldaat die in 't gevecht zelden Hojel's zijde verliet en ten zeerste aan hem gehecht was, roept, dit ziende, uit: «*de Luitenant moet gewroken worden! Vooruit! Volg me maar! Ik zal den weg wel wijzen!*» waarop hij terstond onweerstaanbaar vooruit stormt, trots 's vijands overstelpend geweervuur.

Van vermoeienis of uitputting is geen sprake meer! Allen zijn bezield met den meesten ijver en de grootste begeerte om het bloed van Hojel, hun beminden Luitenant, te wreken.

Smit baant zich zonder op iets te letten met het kapmes in de eene en 't geweer in de andere hand door alle hindernissen heen een weg naar de versterking, op den voet gevold door de flankeurs Knipper, Gots en Rockharts en den Inlandschen fuselier Ressosmito. Allen schijnen onkwetsbaar in 't overweldigend vijandelijk vuur! Hun aanval is niet te stuiten, zoo onweerstaanbaar dringen zij vooruit, slechts gedreven door den lust zich met den vijand te meten.

Drie der moedigste vijanden vallen de voorsten met gevelde lans en zwaaiende klewang aan, doch alle drie vallen dadelijk onder de bajonetten der dapperen, die zelfs geen tijd hadden genomen de geweren te herladen.

Terstond daarop stormen zij de vijandelijke wallen op, terwijl aan allen zijden hulp toeschiet en na een hevig handgemeen vluchtte de vijand, 14 dooden en 30 zwaar gewonden in onze handen achterlatende.

De Kapitein van der Heijden, die moed op prijs wist stellen, bevorderde den flankeur Smit op het slagveld tot korporaal.

Vier dagen later ontdekt in die streek de sergeant van den Bussche met eene patrouille van 20 bajonetten, soldaten die bij Hojel's verwonding tegenwoordig waren, een huis dat den vijand tot schuilplaats diende en omsingelt onmiddelijk de woning.

Terstond vallen 25 gewapende vijanden goed aaneengesloten den kleinen troep met de vreesselijke klewang verwoed aan. Een hardnekkige doch korte strijd ontstaat, waarin de bajonetten vreesselijk werk verrichtten en slechts aan drie vijanden gelukte het, hoewel gewond te ontkomen. De overigen blijven allen op het slagveld.

Van de onzen waren eenigen gewond, doch bijna alle bajonetten dropen van bloed en waren krom gebogen, want nog riep Hojel's bloed om wraak.

Den 11[en] Augustus 1861 overleed de dappere Hojel na een vreeselijk lijden aan zijne verwonding en ontviel aan dat dappere leger waarvan hij een sieraad was, diep betreurd door Chefs, kameraads en ondergeschikten, die hem allen lief hadden om zijn nobel en ridderlijk karakter.

En nog lang daarna was de zucht om Hojel's edel gestort bloed te wreken, eene aansporing voor de soldaten zijner kompagnie tot dappere roemrijke daden en den vijand tot nadeel en nederlaag.

Twintigdaagsche tocht

met bewonderenswaardige volharding volbracht in de Zuid- en Ooster Afdeeling van Borneo 1862

> Exigeant plus de sacrifices et par conséquent plus de vertus que tous les autres états, l'état militaire est à la fois le plus honorable et le premier des états.
> DESBORDELIERES, Morale Militaire.

Daden van groote dapperheid en opofferende heldenmoed in den bloedigen strijd trekken gewoonlijk het meest de aandacht eener natie, ja zelfs van edeldenkende tegenstanders en zulks sedert de vroegste eeuwen, waarvan de overleveringen tot ons gekomen zijn, terwijl in de geschiedenis dier eeuwen meestal alleen van die feiten met grooten, doch welverdienden lof wordt melding gemaakt.

Bij ons dapper Indisch Leger zijn dergelijke roemvolle daden van Holland's waardige zonen niet zeldzaam, doch helaas allen worden niet altijd in de volle schittering hunner grootheid bekend zooals zij verdienen, vooreerst, omdat dikwerf die heldenfeiten in woeste afgelegen streken worden bedreven met hoogst enkele getuigen, maar bovendien omdat door den voortdurenden strijd die ons kranig Indisch Leger voert, waarbij telkens de schitterendste bewijzen van krijgsmansdeugd, moed, beleid en trouw worden gegeven, vele daden onopgemerkt blijven, omdat men aan zooveel roemrijke daden gewoon, ze als gewone plichtsvervulling beschouwt.

Daaronder rekenen vooral de langdurige marschen onder een moordend klimaat in de meest woeste en onherbergzame streken, waar onze dapperen den verscholen vijand moeten opsporen en waarbij dan geen of weinig roemrijke gevechten plaats hebben, doch waar alleen zedelijke moed, volharding, geduld en ongevoeligheid voor soms duldeloos lijden op den voorgrond treden.

Voor dergelijke tochten zijn echte krijgsmansdeugden en bovenal zelfverloochening en discipline onmisbaar, terwijl de Officieren door hunne vastberaden houding bij de minderen het vertrouwen in de leiding onwankelbaar hoog moeten houden, om door dat vertrouwen hen op te wekken tot volharding en geduld.

Op zulke tochten wordt dikwerf veel geleden door hitte, uitputting, ziekte en gebrek, waardoor de sterkste gestellen neergedrukt worden; daarbij is soms meer moed, vastberadenheid en doodsverachting noodig om de hinderpalen die zich voordoen, en den troep ten doode toe afmatten, worstelend te overwinnen, dan in den bloedigsten strijd, waar de opwinding van het oogenblik de strijdenden tot het volbrengen van grootsche daden aanvuurt.

Dergelijke tochten worden na terugkeer, somtijds zelfs door hen die er aan deel namen, vergeten, met uitzondering echter van die dapperen, die daarbij voor hun verder leven in hunne gezondheid geknakt zijn, want de roem van het strijdgewoel was daarbij òf luttel, òf ontbrak geheel.

Een zoodanigen tocht van twintig dagen in het jaar 1862 in de Zuid- en Ooster-Afdeeling van Borneo (Bandjermasin), waarvan 17 dagen van aanhoudenden vermoeienden marsch en strijd en slechts 3 dagen van betrekkelijke rust, moge hiervan een voorbeeld zijn.

In de maand Juli 1862 zoude eene gecombineerde beweging van kleine kolonnes uitgevoerd worden in het district Petap, van de Zuid- en Ooster-Afdeeling van Borneo, om de bevolking die zich nog steeds vijandig gezind betoonde, de kracht van onzen straffenden arm te doen gevoelen, daar zoolang die toestand aanhield, ook de aangrenzende districten Balangan en Alei, en zelfs het bevriende Amoentaische, in onrust en spanning zouden blijven, door de voortdurende strooptochten en bedreigingen, der zich in de woeste streken door de Petap-rivier besproeid, voor onze troepen veilig wanende opstandelingen.

In den Bandjermasinschen oorlog werden steeds kolonnes van be-

trekkelijk geringe sterkte gebezigd, zoowel omdat deze zich gemakkelijker bewegen in een zoo doorsneden en onbegaanbaar terrein als de Zuid- en Ooster-Afdeeling van Borneo aanbiedt, terwijl zij toch sterk genoeg waren tegenover den steeds weinig standhoudenden vijand, als ook omdat de groote nasleep van koelie's, noodig tot het medenemen der zoo noodige voorraden aan munitie en levensmiddelen, groote kolonnes te veel in hunne bewegingen zoude belemmeren.

Voor de voorgenomen gecombineerde beweging zou eene kolonne uit Barabei-ie uitrukken naar de Petap-rivier, onder de orders van den Kapitein K. van der Heijden, de later zoo bekende Generaal te Atjeh, een tweede van uit Tabalong het Petapsche indringen, onder den Kapitein A. van der Hurk, terwijl een derde kolonne de verbinding zoude daarstellen tusschen de beide voorgaande en van uit Pringin moest opmarcheeren, onder de aanvoering van den Kapitein K. I. B. Eichelberg.

Deze laatste kolonne, de eigenlijke hoofdkolonne, moest zoodanig ageeren dat zij bij kampong Langkap aan de Petap-rivier, aanraking kreeg met de afdeeling onder Kapitein van der Heijden, en bij kampong Baroe aan de Balangan rivier met den troep uit Tabalong.

Aan het beleid en de inzichten van den Kapitein Eichelberg was het in verband met de omstandigheden overgelaten, het eerst Langkap, dan wel kampong Baroe aan te doen, doch daar de spionnen mededeelden, dat de vijand gelegerd was aan de boven-Petap-rivier, waar hij van uit de Doesson-streken van den Hoofdopstandeling Antassarie versterking kreeg en dat die benden aangevoerd werden door de voornaamste hoofden Pangeran Amin Oelah en Kiaij Demang Lehman, zoo besloot de kolonne kommandant het eerst naar Langkap te marcheeren en daarbij den loop der Petap rivier te volgen, om vervolgens zijne schreden naar kampong Baroe te richten.

Den 14en Juli 1862 des morgens ten 9 ure stond bedoelde kolonne te Pringin voor den afmarsch gereed, sterk 90 bajo-

netten, waaronder 39 Europeanen en 51 Inlanders (Boegineezen), allen van het beroemde 7e Bataljon Infanterie, welks vaandel bij de omtrekking van Djagaraga (3e Balische expeditie) met het kruis der Militaire Willemsorde werd versierd. Voor het transporteeren van munitie, levensmidden en ambulance waren aan den troep toegevoegd 15 dwangarbeiders (veroordeelden) en 105 vrije koelies, die ruim betaald werden.

Bij dien tocht zoude de Kapitein Eichelberg ter zijde gestaan worden door den Luitenant Adjudant H. P. J. Hennus, de Luitenants: J. P. Smagge en K. I. B. van den Abeelen, zoomede de Officier van gezondheid 3e klasse C. H. E. Deelken, allen Officieren die reeds geruimen tijd op het oorlogsterrein waren en met de moeielijkheden, aan dergelijke marschen in die streken verbonden, volkomen bekend waren.

Deze in 't geheel ongeveer 220 man sterke kolonne besloeg eene lengte van ongeveer 1200 pas, daar de voetpaden geen anderen marschvorm mogelijk maakten dan de Inlandsche, dat wil zeggen op één gelid, man voor man, eene omstandigheid die voor den vervolge bij alle bewegingen dezer kolonne niet uit het oog verloren mag worden. Door dien marschvorm toch was de troep weinig slagvaardig, want het toezicht en de invloed der aanvoerders strekt zich voor 't oogenblik niet verder uit dan tot de soldaten die zij vóór zich kunnen zien, en die zij zich omkeerende kunnen waarnemen in zooverre het terrein dit toelaat, terwijl bovenal zoo'n marschvorm uiterst bezwarend en vermoeiend is, omdat deze telkens aanleiding geeft dat de kolonne zich onmerkbaar verlengt, waarvan het gevolg is, dat de geheele troep niet alleen bij elke vijandelijke demonstratie halt moet maken, doch ook telkens als het noodig is, om voor het behoorlijk verband de achterste manschappen van de onmogelijk lange kolonne te doen opsluiten.

Voegt men bij dit telkens herhaalde uiterst afmattende halt houden en weder voorwaarts rukken, de moeielijkheden die zich telkens voordoen, door het steeds, zij ook slechts kort, standhouden om den vijand te verdrijven, het elk oogenblik over-

trekken van rivieren, hetzij door ze eenvoudig te doorwaden, of wel middels door in der haast van boschmaterialen samengestelde vlotten over te steken, het somtijds zeer sterk stijgen en dalen van den weg, die zich langs de rivier slingert en niets is dan een plat getreden voetpad, hier en daar door den vijand met randjoe's beplant, of door versterkingen en verhakkingen, die genomen en opgeruimd moeten worden, verdedigd, de voortdurend blakerende tropische zon, die met hare brandende stralen de krijgers afmat en uitput en na dan op die wijze nog slechts een betrekkelijk korten afstand te hebben afgelegd, des nachts in den open lucht, dikwerf onder hevige stortregens en geplaagd door tallooze insecten, nog slechts gedeeltelijk rust te genieten, terwijl de in der haast bereide voedingsmiddelen niet altijd even smakelijk zijn, dan kan men zich een klein beeld vormen van de moeielijkheden die bij zoo'n marsch overwonnen moeten worden en die steeds in aantal en grootheid toenemen, naarmate het terrein woester en afgelegener wordt, dan zal men begrijpen de massa volharding die allen moeten toonen en de zware proef die de vindingrijkheid, besluitvaardigheid en bekwaamheid der Officieren doorstaat.

Op die wijze werd den 14^en^ Juli van des morgens 9 uur tot des avonds acht uur en den 15^en^ en 16^en^ Juli van des morgens 6½ tot des avonds 5 uur voortdurend doorgemarcheerd, telkens strijdende met een weinig zichtbaren vijand en des nachts voortdurend beschoten, zoodat de rust die de vermoeide soldaten genoten, zeer gering genoemd kon worden.

Den 16^en^ Juli bereikte men de kampong Langkap, waar de kolonne uit Barabei-ie nog niet was aangekomen en dus ingewacht moest worden.

Daarom besloot Kapitein Eichelberg daar den 17^en^ Juli te verblijven, doch niet om veel te rusten, want door patrouilles wilde hij den omtrek doen verkennen, inlichtingen inwinnen, en zich met de uit Barabei-ie verwachtte kolonne in verbinding stellen.

Eene patrouille sterk 25 onderofficieren en minderen vereenigde zich na korten tijd met den troep onder de Kapitein van der

Heijden, ondanks 's vijands vuur, en keerde met die kolonne des middags ten één ure te Langkap terug.

Een andere patrouille, eveneens 25 bajonetten sterk, onder de Luitenants Hennus en van den Abeelen, maakte onder anderen een marsch van 1½ uur in de bedding van de snelstroomende, doch doorwaadbare Petap-rivier, omdat dit nog betrekkelijk de gemakkelijkste weg kon genoemd worden; de Luitenant van den Abeelen volgde met 3 soldaten den linkeroever die zeer hoog en steil was, om aan die zijde een opgang te zoeken, ten einde het bed van den stroom te kunnen verlaten, terwijl de rest langs den minder diepen rechteroever volgde.

De Luitenant met zijne drie dappere Hollandsche jongens, de soldaten van Sijngel, Bruinier en Hediger, vond eindelijk een plek waar men gemakkelijk den oever kon beklimmen, ging naar boven en stond eensklaps tegenover eene vijandelijke legerplaats, door eene ongveer 50 man sterke bende bezet.

Geen oogenblik bedachten zich die vier braven, een salvo uit de drie geweren werd afgegeven op den te wapen loopenden verrasten vijand, en zonder aan herladen te denken, dat hen te lang zoude ophouden, stormden zij dadelijk met de bajonet op den vijandelijken troep in, die, niet vermoedende dat die brutale aanval slechts door vier mannen plaats had en er voor 't oogenblik geen anderen konden volgen, zijn heil in de vlucht zocht en in het aangrenzende bosch verdween.

Spoedig snelden de anderen hunne makkers te hulp, en nu begon eene hardnekkige vervolging, waarbij den vijand geheel uit elkaar gedreven werd.

Deze patrouille keerde tegen 3 uur in het bivak te Langkap terug.

Daar de troep van den Kapitein van der Heijden nog eenige dagen te Langkap zoude blijven, om de vallei der Petap rivier te doorkruisen, vervolgde de kolonne Eichelberg haren tocht en vertrok den 18[en] Juli in de richting van kampong Baroe, ten einde de kolonne van Tabalong te ontmoeten.

Even als de vorige dagen was ook deze marsch op den 18en en 19en Juli zeer vermoeiend, niet alleen door den toestand van het terrein, maar omdat de vijand den kleinen troep, die nu dwars door 't meest onrustige deel der Afdeeling trok, geen oogenblik, zelfs niet des nachts met rust liet, en voortdurend met talrijke benden omzwermde, die telkens verdreven moesten worden.

Vooral op het midden van den dag van den 19en Juli werd de inspanning van den troep tot het hoogste punt opgevoerd en deze zoodanig afgemat, dat de manschappen zich niet verder konden voortslepen en de reeds nabij gelegen kampong Baroe dien avond niet meer konden bereiken.

Op dien dag des morgens om 5½ uur afgemacheerd, bereikte men, na aanhoudende worsteling met den vijand en talrijke hindernissen, tegen een uur des middags, als de zon 't hoogst staat en hare brandende stralen bijna loodrecht neerdalen, eene ladang van ongeveer 2 uur gaans uitgestrektheid, over welken afstand de kolonne met ongelooflijke inspanning vier uur voortworstelde en toen onmachtig en geheel uitgeput de verkoelende boschrand bereikte.

Tot goed begrip van de inspanning voor dat deel van den marsch dient het volgende, voor hen die daarmede niet bekend zijn.

Eene *ladang* is, in tegenstelling van eene *Sawah*, waar de rijst op kunstmatig nat gehouden grond groeit, een droog rijstveld, en wordt door den Inlander eenvoudig daargesteld en vruchtbaar gemaakt, door alle boomen en struiken van een bosch om te kappen, deze in de tropische zon te laten uitdroogen en daarna in brand te steken. Van het dunne hout en de dorre bladeren verbrandt alles; de asch maakt de grond zoo vruchtbaar, dat de rijst welig groeit, die tusschen de gevelde doch niet verbrande stammen, soms echte woudreuzen, gezaaid wordt.

Is nu de rijst geoogst, dan blijven de stoppels staan, de stammen blijven liggen waar zij vielen en de Inlander zoekt weder eene andere plek voor zijn woekerbouw, eene woeste, dorre vlakte achterlatende, die door de zon geblakerd en zonder eenig schaduwplekje, voor hen die daarover heen gaan evenveel

hindernissen aanbiedt als er stammen verspreid liggen, waartusschen de scherpe, stekelige, woeste alang-alang spoedig opschiet.

Bij het overtrekken van eene dergelijke ladang heeft men in de brandende zon niet alleen te worstelen tegen de snijdende hardheid der stoppels die de voeten kwetst, vooral van den Inlander die blootsvoets gaat, maar die stoppels zijn tevens zoo glad, dat men telkens uitglijdt, terwijl men bovendien elk oogenblik boomstammen van soms aanmerkelijke dikte moet overklauteren en zich tusschen de half verbrande takken en onverbrande scherpe dorens moet heenworstelen.

Het was voor den reeds vermoeiden troep een uiterst inspannenden arbeid, zoodat de soldaten dikwerf moedeloos en uitgeput neerzonken en de kolonne soms alleen door energie en discipline vooruit te krijgen was.

Het was ook niet mogelijk deze hinderlijke ladang om te trekken, want de gidsen wisten geen weg in de aangrenzende bosschen, zoodat de kans bestond dat de troep zich aan verdwalen blootstelde, terwijl ook zonder dat, die omtrekking vele hoogst moeielijke uren gevorderd zoude hebben.

Den 20[en] Juli bereikte de kolonne, na een marsch van 6 tot 9 uur in den morgen, voortdurend door den vijand bestookt, hare bestemming, Kampong Baroe, waar de troep uit Tabalong reeds sedert den vorigen dag was aangekomen.

Den 21[en] Juli werden verschillende patrouilles in wijden kring ter verkenning uitgezonden, die van des morgens vroeg tot des avonds laat in beweging waren, doch nu nergens meer een vijand ontmoetten.

Een vijftal daarbij gevangen genomen Dajaks deelden mede, dat de Hoofdaanvoerders van de benden des vijands, Pangeran Amin Oellah, Kiaij Demang Lehman en Tommengong Didin Radja, allen zeer invloedrijke personen, zich met eene bende van ongeveer 400 goed gewapende en goed uitgerustte strijdbare mannen aan de bronnen der Petaprivier ophielden, op den Goenong (berg) Hauk, een top van het groote Meratoesgebergte, eene hoog gelegen, woeste bergstreek, die zeer moeielijk te bereiken

was en waar zij zich veilig waanden, overtuigd als zij waren, dat onze troepen den weg daarheen niet wisten, en al konden zij dien al vinden, dan toch nog onmogelijk daar zouden kunnen doordringen, wegens den grooten nasleep die wij steeds mede moesten voeren, en omdat zelfs de aan het doortrekken van dergelijke terreinen gewende Dajaks, een dusdanigen tocht zeer bezwaarlijk achtten. Volgens hen zoude de tocht naar den Goenoeng Hauk minstens 3 à 4 dagen vergen en even veel om terug te keeren.

Daar ook de Inlandsche Regent van Amoentai de mededeelingen der gevangenen bevestigde, besloot de Kapitein Eichelberg, alvorens naar Pringin terug te keeren, met zijne kolonne den vijand in diens ongenaakbaren schuilhoek op te zoeken, hoe moeielijk hem dien tocht ook afgeschilderd werd, want hij wist wat hij met zijne dappere, volhardende mannen kon uitvoeren. Daarom vroeg hij in een spoedbrief, per ijlbode verzonden, aan den Majoor Kommandant in de afdeeling Amoentai daartoe de noodige machtiging en verwachtte het goedkeurend antwoord in den loop van den 23en Juli, zoodat hij zijne maatregelen nam om den 24en Juli op te rukken.

Aan die voorbereidende maatregelen werden den 22en en 23en Juli besteed, tegelijk met het maken van patrouilles in den omtrek. Die betrekkelijke rust deed den vermoeiden troep goed, want nu vonden zij des avonds bij terugkeer in het bivak ten minste het eten gereed en konden des nachts rusten, als zij niet op veldwacht waren.

Den 23en Juli keerde de kolonne van der Hurk naar Tabalong terug.

Daar er in den morgen van den 24en Juli nog geen antwoord van den Militairen Kommandant ontvangen was, besloot de Kapitein Eichelberg, na zijne Officieren geraadpleegd te hebben, den tocht naar Goenoeng Hauk op eigener autoriteit te doen, want wilde men het gelukken van dien tocht niet in gevaar brengen, dan moest deze onverwijld begonnen worden, om te beletten dat de vijand van onze nadering bericht kreeg en dus ontsnapte, zonder dat hem eene gevoelige les was gegeven, maar vooral was

dat onverwijlde begin noodig, omdat door elken dag langer verblijf in kampong Baroe de beperkte voorraad levensmiddelen verminderde, wat niet zoo spoedig weder aan te vullen zoude zijn en daardoor werd dus ook met elken dag de kans van slagen geringer.

Dien morgen (24e Juli) stond de kolonne voor den afmarsch gereed, sterk, de 5 reeds genoemde Officieren, 75 onderofficieren en minderen, benevens 100 koelies om de voorraden te dragen. Van de soldaten waren 15 man, en van de koelies ook eenigen ongeschikt bevonden om den vermoeienden tocht mede te maken wegens verwondingen en ziekte ten gevolge van de vorige moeielijke marschdagen, en werden derhalve langs de rivier naar Pringin teruggezonden.

De medegenomen voorraad rijst zoude nu met eenige zuinigheid voldoende zijn voor 7 à acht dagen, doch de voorraad gezouten vleesch, spek en andere levensbehoeften zouden zeker niet zoolang strekken, maar de aanvoerder rekende dat de gidsen zich als naar gewoonte in den afstand bedrogen en de moeielijkheden overdreven hadden, zoodat de tocht vermoedelijk korter zoude duren, en bovendien hoopte hij gelegenheid te zullen hebben om den voorraad op 's vijands kosten aan te vullen.

Even als altijd was de geest der militairen uitmuntend, want een soldaat van het Nederlandsch Indische Leger is altijd opgewekt «*als het er op los gaat*», en hij het vooruitzicht heeft den vijand slag te leveren, al zijn aan den opmarsch ook nog zooveel bezwaren verbonden.

De tochten der vorige dagen waren, vergeleken bij den marsch die nu aanving, slechts kinderspel en om een goed begrip daarvan te hebben en ten volle te beseffen wat op dien tocht met zoo bewonderenswaardige zelfverloochening en onuitputtelijke trouwe volharding door onze dapperen geleden werd, zoude men òf zelf daarbij geweest moeten zijn, òf ten minste in Indië een moeielijken oorlogsmarsch hebben medegemaakt, want geen pen is in staat, ten minste in eenige regelen, al dat lijden, al die inspanning en al die worstelingen met het terrein in al hare verschrikkelijke schakeeringen naar juistheid te schilderen.

Het verkregen succes beloonde echter al die moeite.

Deze tocht stempelde elken deelnemer tot held en bewees den vijand, dat voor het volhardende dappere Indische Leger niets onbereikbaar geacht kon worden en de soldaten onder hunne flinke Officieren zelfs het onmogelijke zouden kunnen volbrengen.

Om 6½ uur in den morgen van den 24en Juli 1862 werd weder afgemarcheerd in de richting van Moeara Montoejan, dat wil zeggen, een nauw merkbaar voetpad gevolgd, rechtuit door bosschen, over hoogten en door laagten, en op den gis door rivieren en moerassen, zoodat op het midden van den dag zelfs de gids verdwaalde, waardoor de kolonne een langen, hoogst moeielijken omweg maakte en eerst des avonds tegen 7 uur, zonder eenige rust genoten te hebben, aan het riviertje Hakes het bivak betrok.

Den 25en Juli begon de marsch weder om 5½ uur. Na het met inspanning overklimmen van een hoogen en steilen bergrug, daalde de troep af naar de Balangan rivier en van af dit oogenblik hield zelfs elk spoor van weg of voetpad geheel op

Nu werd de tocht voortgezet langs de rotsachtige bedding der Balangan rivier, stroomopwaarts door het water wadende, zoolang dit niet hooger kwam dan tot het midden van het lichaam, want langs de zwaar begroeide oevers zoude, wegens het wild dooreengestrengelde bosch, het doorkomen zoo goed als onmogelijk geweest zijn, omdat voor elken stap vooruit, de welige dichte plantengroei met het kapmes opgeruimd had moeten worden.

Zoodra de rivier op sommige plaatsen te diep werd, klom de troep eenigzins tegen den steilen en hoogen oever op, en volgde dien langs de helling door van steen tot steen te springen, en was ook dat niet meer mogelijk, omdat zelfs elk punt waar men den voet kon plaatsen ontbrak, dan zocht men een betere gelegenheid aan de overzijde. Fluks werd er dan van de menigvuldig voorkomende rottan een touw vervaardigd, dat door een goed zwemmer door den snellen stroom naar den tegenover gelegen oever werd gebracht en daar bevestigd, zoodat allen nu langs dat gespannen sterke rottankoord zonder gevaar konden volgen.

Hoogst afgemat, doornat en uitgeput bereikte de troep na eene voortdurende worsteling met de moeilijkheden van dien weg tegen 5½ uur des avonds eene drooge zandplaat in het midden der rivier, en betrok daar het bivak. Het eten werd zoo spoedig en zoo goed mogelijk bereid, waarna men rillende van koude in de natte kleeding en de open lucht den nacht doorbracht.

Had den 25^{en} de tocht onder een voortdurend fel brandende zon plaats gehad, den 26^{en} Juli regende het aanhoudend, zooals het in de tropen regenen kan. Ook nu werd even als den vorigen dag de Balangan rivier stroomopwaarts door het water gevolgd en bereikte de troep tegen 4 uur weder uitgeput en doornat eene geschikte plek op den oever, waar gebivakkeerd werd en de mannen eenige rust hoopten te vinden.

De kolonne was nu eene plek genaderd aan den voet dier hooge en woeste bergen, waar nog nooit eenig ander levend wezen doorgedrongen was, dan de half wilde Dajak en de roofdieren des wouds.

Hoe men ook op rust gehoopt had en op de warmte van groote aangelegde vuren, om de door koude en nattigheid verkleumde ledematen te koesteren, die hoop bleek ijdel. In de dikke, bijna tastbare duisternis van den nacht, steeg plotseling het gebrul van den voortbruisschenden bergstroom tot een woest donderend geluid, ijzingwekkend weerkaatst door rotsige wanden der hemelhooge bergen en bracht de Dajaksche waarschuwingskreet «*Bandjir*» alles in rep en roer. Aan rusten was geen denken meer, want gevoed door den regen die den geheelen dag aangehouden had, trad de Balangan rivier eensklaps bulderend buiten hare oevers en overstroomde het bivak, waardoor de kolonne genoodzaakt was, hetzij in boomen te vluchten, hetzij op hooge rotsblokken, rillend bij elkaar gehurkt, in tastbare duisternis den nacht door te brengen, terwijl het water met woest geweld voortstroomde, boomen ontwortelde en rotsblokken met donderend geluid medesleepende, tegen andere verpletterde.

Even snel als het water der rivieren in Indië bij bandjir rijst na een hevigen regen, even plotseling daalt het weder, zoodat

bij het krieken van den dag, op de bivakplaats slechts eene modderige brei was achtergebleven, en eerst nu was het mogelijk den toestand te overzien.

Het was oppervlakkig een treurig troepje, dat daar in den morgen van den 27en Juli in de wildernis voor den afmarsch gereed stond, doornat, bemodderd, gehavend, onoogelijk, rillende van koude en sommigen van koorts, de beenen en voeten verstijfd door verwondingen tegen de rotsen, een zwak troepje dat geheel op eigen kracht moest steunen, verlaten als het was te midden dier vreeselijke wildernissen, die de braven met hunne verschrikkingen omgaven.

Vele soldaten waren zonder schoeisel, dat door den marsch in moeras en water vergaan was, van de meesten waren de beenen en voeten gezwollen en gewond, de kleeren waren gehavend en gescheurd, en het lichaam gekneusd door het vallen op de rotsen of het kruipen door doornige struiken, maar toch waren allen opgewekt en fier, en hoog klopte hen het moedige hart in den boezem. Geen dacht er aan den tocht op te geven, hoe pijnlijk het ook voor hem was om den lijdensweg te vervolgen, die, naar 't beweren der gidsen, eerst nu werkelijk zóó bezwarend werd, dat al het voorgaande daarbij nog gemakkelijk scheen.

Hoe trotsch zou Nederland geweest zijn, als zij een blik had kunnen slaan op dien haveloozen troep, samengesteld uit hare moedige zonen, die niet versaagden hoe de moeielijkheden ook toenamen, en wier blik, trots alles, slechts sprak van moed en vastberadenheid.

De bedding der Balangan rivier moest nu verlaten worden, om te trachten dwars door en over het steile en woeste gebergte in hunne nabijheid de bronnen der Petap rivier op te zoeken en dan zou de kolonne, als alles naar wensch ging, tegen den avond de vijandelijke legerplaats kunnen bereiken.

Was er meer noodig om die kranige, brave jongens tot bovenmenschelijke inspanning aan te vuren!

Om zes uur des morgens ving de laatste marschdag om den vijand te bereiken aan, nadat alvorens de laatste jenever aan den troep was verstrekt, op last van den geneesheer.

De tocht begon reeds dadelijk met de beklimming van een bijna loodrecht opstijgenden bergwand, nog glibberig van den overvloedig gevallen regen, waarbij de mannen zich van elken uitstekenden steen, van elken boom of van elk struikgewas moesten bedienen om naar boven te kruipen, en na elke 20 à 30 pas hijgend halt moesten houden, om weder op adem te komen, daarbij telkens uitglijdende, om dan volhardend dezelfde poging op nieuw te beginnen, zonder acht te geven op de pijnlijk gekneusde ledematen, of de smart der diep ingescheurde wonden, veroorzaakt door de als naalden lange en scherpe dorens der rottan, die als draden van reusachtige spinnewebben tusschen stammen en struiken den weg versperden, alles zonder om te zien, want de weg was voorwaarts en opwaarts.

Doch toen de troep na lange worsteling den top bereikt had en even een blik naar beneden wierp, toen deinsden zij ontzet terug voor den afgrond die onder hen gaapte en zij begrepen zelf niet hoe het mogelijk was geweest, dat zij langs dien steilen wand opgestegen waren, maar nog raadselachtiger was 't hun, hoe de koelies met de hoewel kleine en lichte, doch hinderlijke vrachten, die beklimming hadden volbracht. Menig pak ging dan ook verloren en hoe dit ook te betreuren was, het was onmogelijk het verlorene weder op te zoeken.

Zoo voortklauterend als waren het vliegen tegen bijna loodrechte wanden, steeds gevaar loopende in de diepten te storten en verpletterd te worden, elkaar broederlijk helpende en steunende van welken rang of graad zij ook waren, allen slechts één in volhardende worsteling, nu meer glijdende dan loopende in steile kloven afdalende, dan weder op nieuw een rotswand beklimmende, terwijl de tropische zon zonder eenige genade hare brandende stralen nederzond, zelfs de steenen brandend heet makende, waaraan de uitgeputte mannen zich opheeschen of den naakten gewonden voet plaatsten, bereikte de troep na eene

onafgebroken inspanning van 10 uur, dus des middags ten 4 uur ongeveer het punt, vanwaar zij nog op een half uur afstand van de bronnen der Petap rivier verwijderd waren.

Reeds in de verte, door de echo's weerkaatst, hoorde men het donderend geraas van de zich langs reusachtige rotsblokken voortspoedende wateren der Petap rivier, met woest geweld de hooge rotswanden beukende en watervallen vormende, die zich met ontzettend geweld in de diepten stortten.

Hoewel het hoog noodig was, dat de tot het uiterste uitgeputte troep rust nam, waren er overwegingen van zeer ernstigen aard, die zich daartegen verzetten. Er bestond namelijk groote kans, dat zoo nabij 's vijands legerplaats een ronddwalende vijand den troep ontdekte en dan zoude òf de tocht vergeefsch geweest zijn, òf de overtalrijke vijand zoude de uitgeputte troepen aan alle zijden hebben besprongen en dan ware de kolonne voorzeker verloren geweest, uitgeput als zij was, bijna zonder levensmiddelen in die woeste streken, door allen verlaten en geen weg kennende.

Het was zaak den vijand te verrassen en dat zoo spoedig mogelijk, voor dat het geheel donker werd.

En de stemming van den troep maakte het ook niet noodig om met den aanval te wachten, want de vijand zoo nabij wetende, blaakten allen van strijdlust, en al was 't lichaam uitgeput, de verwachting gaf hun nieuwe krachten; de glinsterende blikken die zij, in geduldige afwachting van 't kommando *voorwaarts*, in de richting wierpen waar men den vijand vermoedde en de zorg waarmede zij de wapens nazagen, bewees dat de mannen hun plicht, ja veel meer zouden doen.

Weldra gleed de troep eenvoudig langs den hoogen en steilen rotsoever der Petap rivier naar beneden in diens bruischende wateren; het was toen 5¼ uur, en nu moest men nog tien minuten stroomafwaarts door het water voortrukken om de vijandelijke legerplaats te bereiken, waaruit men reeds boven de toppen der boomen eenige vreedzame rookzuilen zag opstijgen.

Vrees voor ontijdige ontdekking spoorde de mannen aan, om zich

zoo vlug mogelijk door het koele snelstroomende water over de talrijke rotsblokken voort te spoeden en om 5½ uur stond de troep voor het vijandelijke bivak, waar men niets kwaads vermoedde en rustig aan den arbeid was, of zich met spel vermaakte.

Tegelijk dat de kolonne voor de legerplaats verscheen, ontdekte haar ook de vijand, die terstond met luid geschreeuw in vreeselijke wanorde te wapen liep, want daar vertoonden zich de geduchte Hollandsche soldaten met hunne vreeselijke bajonetten en hun bekend onweerstaanbaar élan.

Alle pijn, alle ellende, alle inspanning en alle vermoeienissen waren vergeten, want de verrassing was gelukt; tegenover hen was de radelooze vijand; springende, loopende en zwemmende bereikt de voorhoede den vijandelijken oever en klimt terstond voor den aanval naar boven.

Schieten was niet mogelijk, want door de haast was het kruit in den stroom nat geworden. Welnu, dan maar met de bajonet er op in, en weldra was een bloedigen strijd, een vreeselijk handgemeen begonnen.

Tal van vijanden zochten vol schrik hun heil in de vlucht naar het beschermende bosch, doch velen daarvan vielen in de handen van den regent van Amoentai met zijne afdeeling. Eenigen poogden in hunne wanhoop zich te verzetten en zelfs vrouwen wierpen zich met lans en kris gewapend op onze soldaten, maar tegen dien geordenden, dapperen troep was alle verzet vergeefsch en weldra was 's vijands legerplaats in onze handen, waar deze 13 dooden en tal van gewonden achterliet, waaronder verscheidene Hoofden.

Pangeran Amin Oelah en Kiaij Demang Lehman, hoewel gewond, ontsnapten door de opoffering van eenige hunner ondergeschikten, doch de uitgeputte troep, kon na zoo'n marsch en na zoo'n strijd aan geen vervolging denken.

Groot was de buit aan allerlei wapenen, krijgsvoorraad en preciosa's, de laatste voornamelijk bestaande uit Rijkssieraden van den Sultan van Bandjermasin; ofschoon de voornaamste

aanvoerders ontsnapten, vielen ons toch in handen Ratoe Dipati, de echtgenoote van den broeder van den laatsten Sultan van het Bandjermasinsche Rijk, die door haar moedig en kordaat optreden de vlucht van den gewonden hoofdaanvoerder Amin Oelah mogelijk maakte, benevens haar zoontje Pangeran Ketjil. Ook de 2e vrouw van Kiaij Demang Lehman behoorde onder de gevangenen, terwijl diens 1e vrouw door een geweerschot werd neergeveld, op het oogenblik dat zij een der Officieren met opgeheven kris aanviel en wilde doorsteken.

Levensmiddelen, waaraan de kolonne juist groote behoefte had, werden in het veroverde bivak weinig gevonden.

Des avonds ten 7 uur bivakkeerden de troepen in 's vijands legerplaats en overwinnend schetterde luid het geliefd Wilhelmus in die onbekend woeste oorden, getuigen van een schoon wapenfeit onzer dappere, onvermoeide soldaten.

De nederlaag des vijands in zijn voor onze troepen onbereikbaar geacht toevluchtsoord, was zoo volkomen en zoo afdoende, dat hij daarna niet meer in staat was om iets van eenig aanbelang te ondernemen, doch nu had de geneesheer ook handen vol werk en hoe uitgeput hij zelf was, hij gunde zich geen rust voor hij zijne lijdende makkers, de brave volhardende soldaten, geholpen en verpleegd had.

Afgescheiden van de uitputting der troepen en den gehavenden toestand waarin zij verkeerden, was de positie door eene andere omstandigheid zeer netelig, daar de gidsen verklaarden dat hun geen andere terugweg bekend was, dan de weg die de kolonne reeds gevolgd had om den vijand te verrassen en daaraan kon onmogelijk gedacht worden, want die ontzettende bezwaren zou de afgematte troep niet ten tweeden male kunnen overwinnen, vooral daar het bleek dat een tiental soldaten wegens hunne verwondingen onmogelijk meer konden marcheeren en gedragen zouden moeten worden, terwijl tot overmaat van ramp slechts nog voor een paar dagen rijst en voor één dag zout vleesch en spek in voorraad was.

Hoe dringend het ook noodig mocht zijn ten minste één dag

te rusten en zoo mogelijk de overwinning volkomen te maken, door de meest valide manschappen den omtrek te doen doorzoeken, het kon en het mocht niet, want alles moest zwichten voor, ... geen voedsel.

De Kommandant moest trachten zoo spoedig mogelijk te Pringin te komen en daar geen der gidsen eenige inlichtingen kon geven, besloot hij op goed geluk den stroom der Petap rivier te volgen en zoo Langkap te bereiken, dat benedenstrooms aan den oever dier rivier lag, en waar zij den 17en Juli te voren gebivakkeerd hadden. Hoe ver echter Langkap verwijderd was, wist niemand te zeggen.

Den 28en Juli des morgens zeer vroeg ging de troep weder op marsch en daalde in het water der Petap rivier af, na 's vijands legerplaats verwoest te hebben.

Den 28en, 29en en 30en Juli sleepte de troep met hare zieken en gewonden zich door de rivier over den rotsachtigen bodem, tot het middel door 't water wadende, nu vallende en door den hevigen stroom medegesleept, dan zich weder aan de scherpe rotsblokken, die de ledematen kneusden en wondden, optrekkende, voortdurend doornat, overdag geblakerd door de zon, des nachts verkleumd en bibberende van koude en koorts, bijna geen rust kennende en de twee laatste dagen alleen drooge rijst met water als eenig voedsel gebruikende, doch altijd zonder morren en zonder klagen, elkaar steunende en opbeurende als brave makkers, rang en positie vergetende en hun plicht vervullende als kranige, moedige soldaten van 't Indische Leger.

In de namiddag van den 30en Juli bereikte de kolonne, zonder door den vijand in hare benarde positie lastig gevallen te zijn, de kampong Langkap, doch 't was slechts een troep invaliden met ontvelde en bloedende voeten, gezwollen beenen, haveloos, bemodderd en in lompen gekleed, sommigen steunende op een stok, die de kampong binnen marcheerde, doch de verroeste en gehavende wapens werden fier gedragen.

De meeste koelie's, die trouw hunne buitengewoon zware taak met loffelijken ijver vervuld hadden, zoodat geen enkele zieke of gewonde achterbleef, vielen van uitputting neer.

Toch mocht de troep niet rusten voor zij Pringin bereikt had en reeds den volgenden dag begon de marteling op nieuw en sleepten de mannen zich langs den moeielijken weg voort.

Den 1[en] Augustus kwam men te Pringin aan, waar de kolonne door de achtergebleven makkers met luiden jubelkreet en hartelijken welkomstgroet werd ontvangen, terwijl het hun aan geen goede en liefderijke zorgen ontbrak.

Bijna allen waren ziek.

Veel leed was geleden, veel ellende doorstaan, doch de dapperen hadden weder getoond dat voor de fiere Hollandsche jongens en hunne donkerkleurige makkers van het roemrijke Indische Leger, niets onmogelijk en niets onbereikbaar was, en dat ook buiten den bloedigen strijd onze braven de bewijzen konden leveren, dat de groote militaire deugden van onzen Hollandschen stam in de moeilijkste oogenblikken schitterend op den voorgrond zullen treden.

Mogen zij die zoo Holland's naam in eere houden, steeds naar verdiensten worden gewaardeerd door Nêerland's volk, want dat vooral maakt aan die braven zelfs de moeielijkste taak nog licht.

Een krijgstocht langs de Kajan-rivier
Wester Afdeeling van Borneo
1865

Zelfstandig en beslist optreden van de Luitenants der Infanterie

M. A. du Croo *en* H. L. J. F. Smeets.

. . . .
. . . . . Zoo worden alleen voor *uitstekende krijgsdaden*, op de *Militaire Willemsorde* aanspraak gevende, gehouden, de zoodanigen welke hadden kunnen nagelaten worden, zonder zich daardoor aan pligtverzuim schuldig te maken en welke dus eene meer dan gewonen graad van moed, beleid en trouw openbaren. — Art. 1, Reglement van Administratie en Discipline voor de Militaire Willemsorde.

Onder de gevallen bedoeld in Art. I van het Reglement van Administratie en Discipline voor de Militaire Willemsorde, waar het beslist, zelfstandig handelen en het doeltreffend ingrijpen in de krijgsgebeurtenissen door den dappere, die dat op eigen verantwoordelijkheid uitvoerde, terwijl het niet tot diens directe plichten kon gerekend worden, behoort het even beleidvol als moedig optreden van de Luitenants der Infanterie, M. A. du Croo en H. L. J. F. Smeets bij den tocht op de Kajan-rivier, ter Wester Afdeeling van Borneo, welke expeditie, onder den toenmaligen Luitenant Kolonel G. P. de Neve, ten doel had, om den vijand uit diens broeinest van opstand, Loboh Kranje, te verdrijven en daarna naar het tweede centrum van den tegenstand, Tebida, op te rukken.

Onzen strijd tegen de Dajaksche volkstammen aan de Kapoeas- Melawie- en Kajan-rivieren werd hoofdzakelijk gevoerd om een aloud doch wreedaardig gebruik onder die inboorlingen uit te roeien, namelijk het koppensnellen. Noch overreding, noch vertoogen, noch beloften hadden hen er toe kunnen brengen, dat met hunne zeden samengegroeide gebruik af te schaffen, zoodat het voortdurend aanleiding bleef geven tot bloedige roof- en moord-

partijen tusschen de verschillende zelfstandige stammen, waarin de Dajaksche bevolking verdeeld was, waarom de regeering besloot hen met kracht van wapenen tot gehoorzaamheid te dwingen, daar zij als beschaafde natie dergelijke moedwillige en schandelijke moordtooneelen, hoewel tot de zeden en gebruiken des lands behoorende, op haar gebied niet dulden mocht.

Bij de Dajakkers, wier eenigste kleedingstuk een, soms eenvoudig van boomschors vervaardigd doek is, dat om de lendenen van het overigens meestal fraai en regelmatig getatouëerde forsche lichaam geslagen wordt, bestaat de voornaamste rijkdom, behalve in den mandouw (strijdzwaard), welks schede versierd wordt met haarlokken van de hoofden der door hen verslagenen, terwijl voor elk afgeslagen hoofd de kling van een onuitwischbaar merkteeken wordt voorzien, ook in de grootst mogelijke verzameling van zelf afgehouwen menschenhoofden, die gedroogd en gerookt als even zoovele zegeteekenen voor hunne woningen worden opgehangen.

Hoe meer van dergelijke afzichtelijke tropeeën de Dajakker bezit, hoe meer hij in aanzien is en hoe beroemder hij zal zijn onder zijne natuurgenooten, die hem als een held bewonderen en vereeren.

Werden die schedels nu nog na een dapperen strijd met gevaar van eigen leven verkregen, dan zou dit, hoe onmenschelijk dergelijke zegeteekenen ook mogen zijn, nog eenigszins de trotschheid van den bezitter rechtvaardigen, doch de moed om die beroemdheid op die wijze te verkrijgen, ligt niet in den aard van den Dajakker, die 't gemakkelijker en minder gevaarlijk vindt, om die bewijzen van heldenmoed te veroveren, door argeloos ronddwalenden van andere stammen op slinksche wijze te bekruipen, op een gunstig oogenblik het weerlooze slachtoffer van achteren te bespringen en dan met één geduchten slag van den zwaren mandouw het hoofd van den romp te slaan.

Hoofdzaak blijft het voor hem, dat hij met een minimum gevaar voor zich zelven, de schede der mandouw met een groot aantal haarlokken en zijne woning met talrijke schedels versieren kan. Eigenaardig is 't, dat hoe gezocht die schedels ook zijn, zij bij deze

minder praktische Dajakkers geen handelswaarde bezitten en alleen dan in moreele beteekenis in aanzien zijn, als de bezitter ze eigenhandig snelde.

Eene dergelijke heldendaad, die meer heeft van een lafhartigen moord, lokt nu, in verband met hunne gewoonten en zedelijkheidsbegrippen, weerwraak uit, die op dezelfde wijze wordt voldaan, zoodat dit tal van sluipmoorden ten gevolge heeft, waarvan menig onschuldige het slachtoffer wordt.

Onder de verschillende Dajaksche volksstammen zijn de Kajan-Dajaks de meest krijgshaftige en onder hunne rasgenooten de meest gevreesde.

Deze Kajan-Dajaks hadden onder hun opperhoofd, zich noemende Pangerang Mas Natewidjaja, te Loboh Kranje aan den oever der Ingar-rivier, een rechter zijrivier van de Kajan, eene sterkte gebouwd, van waar zij onophoudelijk onze nederzetting te Sintang, gelegen aan de samenvloeiing van de Melawie- en Kapoeas-rivieren, op alle mogelijke wijzen verontrustten, terwijl stroom opwaarts van de Kajan-rivier de Tebida-Dajaks eene voor hun doen geduchte sterkte bezaten, waar zij ons gezag openlijk trotseerden en van waaruit zij ongehinderd hunne moord- en strooptochten volbrachten.

De bewapening der Dajaks bestaat in hoofdzaak uit een zwaar slagzwaard (mandouw), waarmede zij vreesselijk handig omgaan, lansen die zij met meesterlijke juistheid weten te werpen, en soempittans of blaaspijpen, waardoor zij met vrij groote zekerheid kleine, vlijmscherpe, soms van weershaken voorziene vergiftigde pijltjes blazen. Bovendien waren velen hunner met vuursteengeweren gewapend en hadden zij ook lilla's of kleine, lichte draagbare en gemakkelijk vervoerbare kanonnetjes, benevens eenige percussie-geweren, die in een oogenblik van verkeerd geplaatst vertrouwen door onze autoriteiten met de noodige munitie aan sommige hulptroepen waren verstrekt, en nu tegen ons gebezigd werden.

Het terrein waarop tegen Loboh Kranje geageerd moest worden,

lag tusschen den linkeroever der Kapoeas- en den rechteroever der Kajan-rivier, in welke laaste de Ingar, zooals reeds gezegd is, zijn water uitstort. De Kajan-rivier, rechter zijrivier der Melawie, staat door deze laatste met de Kapoeas in verbinding.

De zeer breede strook gronds tusschen de Kapoeas ten Noorden, de Melawie ten Westen, en de Kajan-rivier ten Zuiden, is even als overal elders in dat deel van Borneo eene bijna ondoordringbare wildernis, door tallooze onbevaarbare riviertjes en waterloopen doorsneden en meest altijd grootendeels moerassig, waardoor alleen paden voeren, bestaande uit omgekapte of omgevallen woudreuzen, een zoogenaamd Dajaksch-voetpad, in 't algmeen een terrein, waarin alleen zij die daar geboren en getogen zijn, zooals de bijna geheel naakte Dajak, kunnen doordringen en zich orienteeren.

Door die terreinsgesteldheid, waar het aanleggen en onderhouden van wegen bijzonder kostbaar zoude zijn en het dus buitengewoon veel bezwaar in heeft om de troepen over land met hun grooten nasleep en hun geschut naar het object te voeren, geschieden alle expeditie's, zoover als dit mogelijk is, per stoomschip, en dan verder per bidar.

Bidar's zijn weinig diep gaande, vrij groote, overdekte Inlandsche prauwen, door zes à acht roeiers voortbewogen en waarin dan bovendien nog voor 10 à 15 gewapenden plaats is. De prauwen voor de ambulance aangewezen, zijn meestal de grootste en worden gewoonlijk uiterlijk zoodanig gemerkt, dat zij reeds van verre voor allen kenbaar zijn.

Op die wijze worden de grootste afstanden te water afgelegd, wat echter niet gemakkelijk is, want op sommige plaatsen is door versmalling van de bedding der rivier de stroom zoo sterk, dat men, stroomopwaats roeiende, dikwerf den geheelen dag noodig heeft om een afstand van een paar honderd meter af te leggen en somtijds het moeielijkste punt moet overwinnen, door van rottan vervaardigde touwen aan de boomen op den oever te bevestigen en zoo prauw voor prauw tegen den hevigen stroom op te trekken Teruggaande, dus stroomafwaarts varende, gaat de tocht vliegensvlug.

Rekent men bij de benoodigde ruimte voor het aantal combattanten eener vrij sterke kolonne, nog die welke vereischt wordt voor de mede te voeren voorraden van allerlei aard, waaronder ook de levensmiddelen voor de roeiers, benevens de afzonderlijke bidars voor geschut en ambulance en wat verder voor een tocht van eenigen duur noodig is, dan kan men zich, in verband met den betrekkelijk geringen inhoud der bidars, een denkbeeld maken hoe groot, hoe onhandelbaar en hoe weerloos zoo'n drijvende kolonne is, daar de soldaten door de weinig beschikbare ruimte bijna geen gebruik van hunne vuurwapenen kunnen maken en bovendien somtijds de prauw met de riemen moeten voortbewegen, omdat, als men het niet tijdig voorkomt, de vreesachtige roeiers bij het eerste vijandelijke schot over boord springen, daar zij, goede zwemmers als zij zijn, zich in het hen verbergende water veiliger achten dan in de bidars, die den vijand tot mikpunt dienen.

Talrijke hulpmiddelen worden er geeischt, ten einde eene kolonne van eenigen omvang geschikt te maken om tegen den meestentijds onzichtbaren, wijkenden en zeldzaam standhoudenden vijand op te rukken, talloos zijn de bezwaren om in zoo'n terrein den vijand op te zoeken die nooit te verrassen is, en heeft men den tegenstander bereikt, dan is het succes der onderneming nog meestal denkbeeldig.

De volkomen onderwerping der Dajaks aan onzen wil volgde dan ook eerst, toen op doeltreffende wijze den toevoer van zout, dat in de binnenlanden van Borneo niet geproduceerd wordt doch van de kust moet aangevoerd worden, geheel was afgesneden en thans komen koppensneltochten nog slechts sporadisch voor en dan alleen nog tegen bepaald vijandige stammen, zoodat dit meer als hunne wijze van oorlogvoeren te beschouwen is.

Voor de expeditie naar Loboh Kranje en Tebida, die van uit onze sterkte te Sintang ondernomen zoude worden, werden de volgende beschikkingen genomen.

De Kapitein Kraal zou met eene sterke patrouille de Kapoeas-

riviér opvaren tot aan de monding der Silah-rivier, deze laatste tot op eene bepaalde plaats met de prauwen zuidwaarts volgen, daarna debarkeeren en dan, geleid door bekwame gidsen, dwars door de wildernis op Loboh Kranje van 't Noorden aanrukken, na de Ingar-rivier op eene bij den gids bekende waadbare plaats te zijn overgetrokken.

Het overige der kolonne zou onder de persoonlijke aanvoering van Overste de Neve, middels het Gouvernements stoomschip «Kapoeas», de Melawie-rivier opvaren tot aan de monding der Kajan-rivier. Daar zouden de troepen in de mede opgesleepte bidars overgaan, omdat de Kajan-rivier voor het stoomschip niet bevaarbaar was; de zoo gevormde flotille zou met kracht van riemen tegen den stroom der Kajan-rivier opvaren, en het stoomschip voor de monding de terugkomst der kolonne afwachten, tevens dienende tot depôt van levensmiddelen en munitie, en om c. q. de voor de kolonne mede te nemen voorraad aan te vullen en van Sintang af te halen.

De gewapende sloepen van het Gouvernements stoomschip maakten, onder de orders van den heer van Vliet van de Gouvernements Marine, ook deel uit van de bidar-flottille.

Bij de Ingar-rivier gekomen, werd de Luitenant P. H. van Hulstijn met 25 bajonetten en 50 man hulptroepen in eenige bidars deze zij-rivier opgezonden, om van de Zuidzijde eene beweging te maken tegen het aan die rivier gelegen Loboh Kranje, in zamenwerking met de kolonne Kraal en de hoofdkolonne, en tevens ook om het ontvluchten van den vijand langs die rivier te beletten. Van zijne geheele macht kon de Luitenant van Hulstijn voor 't gevecht alleen rekenen op de soldaten van het Indische Leger, want de Dajaksche hulptroepen zijn alleen goed om de taak der manschappen bij vervoer te verlichten, of, als de vijand niet te nabij is, als éclaireurs dienst te doen, terwijl zij overigens veel schreeuwen en beweging maken, zich gedurende het gevecht schuil houden en als dat afgeloopen is, zeer behendig weten te plunderen; dat alles geschiedt, niettegenstaande zij in den oorlog

katoenen baadjes of buisjes dragen, beschreven met koranspreuken, waardoor zij onkwetsbaar worden, doch hun vertrouwen op die beschermende toovermiddelen is niet groot.

Op eenigen afstand verder stroomopwaarts, voorbij de Ingarrivier, ging de hoofdkolonne op den rechteroever der Kajan aan den wal en trok zoo van uit het Z.-W. naar 's vijands positie op.

De tocht die in 't geheel een paar dagen duurde, had wel succes, want het versterkte roofnest van den Hoofdopstandeling werd genomen, doch overal week de vijand voor onze aanrukkende troepen en verdween in de wildernis, na ons, van achter boomen en struiken waar hij verscholen was, eenige verliezen te hebben toegebracht.

Het moreele succes was zoo luttel, dat toen de kolonne te Sintang terug was en de gesneuvelden op het eenigszins afgelegen kerkhof begraven werden, een flinke troep noodig bleek om den vijand uit den boschrand in de nabijheid te verdrijven, waar hij zich in grooten getale genesteld had en de begrafenis met zijne kogels verontrustte.

De kolonne Kraal kwam, na eenigen tijd met groote inspanning en ontzettende vermoeienissen door de zoo moeielijke terreinen te hebben gedwaald, te Loboh Kranje aan, toen de hoofdkolonne die sterkte reeds zonder veel moeite bezet had.

De kolonne van Hulstijn ondervond ernstigen tegenstand, weerloos als zij in de kleine bidars was op de diepe rivier met zeer snellen stroom, telkens van uit de boschrijke oevers beschoten wordende, zonder een vijand te zien.

Den eersten dag werd de kleine flottille plotseling door een overstelpend vuur ontvangen, waardoor twee Inlandsche fuseliers in de bidar van den Luitenant sneuvelden. Tegelijkertijd sprongen ook alle roeiers aan de tegenovergestelde zijde van die waarvan het vuur kwam over boord, om de bidar tusschen zich en het fluitende lood te plaatsen, door welke beweging de zeer lichte prauw dreigde om te slaan en alle inzittenden zeker in den

snellen stroom verdronken zouden zijn, als niet de Europeesche fuselier E. Sommerhalder moedig over boord gesprongen was naar de zijde des vijands en zoo de bidar voor kantelen behoedde; zonder zich aan het voortgezet vijandelijk geweervuur te storen, waardoor nog drie manschappen gewond werden, zwom hij met een touw naar den door den vijand bezetten oever, terwijl een hagebui van kogels over hem heen in 't water sloeg en gelukte het hem het vaartuig naar den oever te trekken, doch zoodra de soldaten aan den wal sprongen, verliet de vijand zijne positie en verdween in de wildernis.

Des nachts aan den wal bivakkeerende werd de kleine kolonne in de duisternis weer beschoten, doch nu van den anderen oever, waardoor nog een Europeesch korporaal gewond werd.

Daar den volgenden dag de hevige stroom het roeien bijna onmogelijk maakte en de troep weder door den vijand hevig met lilla's en geweren beschoten werd, zoodat 't onmogelijk was per prauw verder te komen zonder talrijke verliezen te lijden, terwijl 't voor de kleine kolonne ondoenlijk was met de gekwetsten door het bosch te dringen en er op de hulptroepen in 't geheel niet te rekenen viel, besloot de Luitenant van Hulstijn naar de monding terug te keeren en daar nadere orders of versterking af te wachten.

Voor de hoofdkolonne wijkende, had de vijand dwars door de wildernis vluchtende, zich verzameld aan de oevers der Soengie Mau, eene verder stroomopwaarts naar de zijde van Tebida gelegen rechter zijrivier der Kajan, waar hij door eenige waadbare plaatsen, bij hem alleen bekend, gemakkelijk op beide oevers te gelijk kon ageeren.

De Kolonne Kommandant zond onmiddelijk de beschikbare troepen onder Kapitein de Leon derwaarts, versterkt met de gewapende sloepen der Gouvernements Marine onder den heer van Vliet.

Wel werden ook hier de als altijd voor onze troepen ongenaakbare Dajaks verdreven door het onverschrokken aan wal gaan onzer

dapperen, doch nevens tal van gewonden hadden wij het verlies te betreuren van de flinke onversaagde aanvoerders de Leon en van Vliet, die den heldendood stierven terwijl zij de hunnen voorgingen tegen den overal den troep onzichtbaar omzwermenden vijand.

Wijl het nu bleek dat het water der rivier sterk vallende was, waardoor een uit rotsblokken bestaanden natuurlijken dam in de Kajan-rivier slechts hoogst moeielijk door de bidars gepasseerd kon worden en de snelheid van den stroom met de daling van het niveau van het water toenam, zoodat het te voorzien was dat slechts uiterst langzaam en hoogst bezwaarlijk tegen dien stroom voortgeroeid kon worden, werd van den verderen tocht naar Tebida afgezien.

Tengevolge van dien besloot de aanvoerder tot den terugtocht en werd deze dan ook zoo spoedig mogelijk aangevangen.

Geholpen door den sterken stroom ging het nu snel stroomafwaarts, wat niet zeer bevordelijk was voor de goede orde, terwijl de verwarring nog vermeerderd werd, door dat de drijvende kolonne van beide oevers door den vijand hevig werd beschoten, omdat deze, die in dien snellen terugtocht eene vlucht meende te zien, den noodigen overmoed had gekregen om de kolonne aan te vallen. Door die beschieting spanden de vreesachtige roeiers alle krachten in om zoo spoedig mogelijk buiten 's vijands bereik te komen, zoodat daardoor de wanorde haar toppunt bereikte.

De achterhoede echter, onder de Luitenant H. L. J. F. Smeets, had eene bijzonder zware taak, niet alleen om zich den overmoedig geworden vijand van het lijf te houden en te zorgen dat niets of niemand van de kolonne achterbleef, waartoe zij elk oogenblik den steven weder naar den oever moest wenden, debarkeeren en den vijand verjagen, maar bovendien had men de grootste moeite om de roeiers in bedwang te houden, die telkens poogden in de snelst mogelijke vaart de andere voortijlende bidars in te halen, en slechts met groote moeite door dwang en gestrengheid er toe te krijgen waren onder 's vijands vuur werkzaam te blijven en den gevaarlijken oever te naderen, ten

einde goederen of achtergebleven koelies op te nemen; hierdoor werden de bidars op bedenkelijke wijze overladen, doch de kommandant ontzag noch moeite, noch gevaar om zijn plicht met de meeste nauwkeurigheid en ijver te vervullen.

De Luitenant M. A. du Croo behoorde als ondergeschikt Officier tot de hoofdkolonne, die, den stroom der rivier volgende, met spoed naar de op de Melawie-rivier voor de monding der Kajan wachtende Gouvernements stoomer «Kapoeas» toeijlde en had dus alleen bemoeienis met de bidar waarin hij zich bevond.

Op zeker oogenblik was het hem mogelijk de geheel drijvende kolonne met één blik te overzien en toen bemerkte hij, dat onder de voortsnellende vaartuigen de bijzonder kenbare Ambulance-prauw ontbrak; hij kende dat drijvende hospitaal bijzonder goed, want gedurende eenigen tijd was hij, terwijl de kolonne naar Loboh Kranje oprukte, met de bewaking der in het bivak achtergelaten transportmiddelen belast geweest.

Eensklaps ging den bekwamen Officier het denkbeeld door het hoofd, dat die prauw, die zonder eenige verdedigingsmiddelen was, in der haast wellicht met het ambulance personeel en al de zieken en gewonden achtergebleven kon zijn; was dit zoo, dan liep die bidar gevaar om door den bloeddorstigen op menschenhoofden belusten vijand genomen te worden en dan was de dood der weerlooze bemanning zeker.

Even snel als dat denkbeeld bij hem oprees, had hij met vaste hand het roer gegrepen, de bidar in den stroom gekeerd en de weerbarstige roeiers middels zijne soldaten gedwongen om weder met volle kracht tegen den stroom op te roeien en naar het gevechtsterrein terug te keeren, waarbij hij andermaal de vijandelijke vuurlinie moest passeeren.

De aan den oever opgestelde vijanden lieten zich dan ook niet onbetuigd om die brutale bidar met hun vuur te overstelpen, doch gelukkig werd alleen het vaartuig geraakt en geen der inzittenden getroffen.

Weldra ontmoette hij de achterhoede onder Smeets, die eindelijk

de kolonne volgde, omdat hij niets meer bemerkte waarvoor hij te zorgen had, en vroeg nu dezen waar de Ambulance-bidar was.

Smeets, overtuigd zijnde dat dit vaartuig, zooals het behoorde bij de hoofdkolonne was en wel vooraan, antwoordde in dien geest, doch toen du Croo hem verzekerde dat hij van het tegendeel overtuigd was en zijne hulp inriep om de prauw te zoeken, gaf Smeets terstond bevel om terug te gaan, en gezamenlijk ging het nu stroomopwaarts onder het opperbevel van du Croo als de oudste aanwezige Officier.

Na eene moeielijke en volhardende worsteling tegen den stroom, tegelijk aan alle zijde zoekende en teekens gevende, vonden zij eindelijk het gezochte vaartuig in eene der kleine kreken, waar de vreesachtige roeiers het ingestuurd hadden en waar het nu door den val van het water vast zat. De roeiers waren in het bosch gevlucht en het aan zich zelf overgelaten ongewapende ambulance-personeel was niet in staat de aan hunne zorg toevertrouwde dapperen te redden, doch hadden er ook niet aan gedacht om hunne hulpelooze makkers te verlaten.

Gelukkig had de vijand nog niets van de gevaarlijke positie waarin de zieken en gewonden verkeerden bemerkt, ofschoon die toestand hen niet lang verborgen kon blijven.

Met vereende krachten gelukte het du Croo en Smeets de prauw los te krijgen en toen bleek het, dat het waagstuk zonder de hulp der achterhoede mislukt zoude zijn, want de vijand, attent geworden, trachtte nu met alle macht de redding te verhinderen, een aanval waartegen du Croo's kleine troep alleen niet opgewassen zoude geweest zijn en dan wellicht redders en geredden te samen verloren waren geweest.

Andermaal ging het nu weder stroomafwaarts, doch nu de Ambulance-prauw naar behooren beschermd door de afdeelingen van Du Croo en Smeets, zoodat allen behouden de monding der Kajan-rivier bereikten.

De Luitenant du Croo toonde bij die gelegenheid eenen meer dan gewonen moed, beleid en trouw, want hij deed eene uit-

stekende krijgsdaad, die hij had kunnen nalaten zonder zich ook 't geringste aan plichtverzuim schuldig te maken, eene daad die zijn edel en dapper hart hem ingaf om de hulpbehoevende in groot gevaar verkeerende weerlooze makkers met eigen levensgevaar te redden, en de schitterende Koninklijke belooning, het kruis der Militaire Willemsorde, die hij voor zijne moedige, zelfopofferende daad verwierf, was volgens de statuten dan ook ruimschoots verdiend.

Ook de dappere Europeesche fuselier E. Sommerhalder en de kranige Luitenant H. J. L. F. Smeets werden Koninklijke onderscheidingen toegekend.

P. P. H. van Ham

Generaal Majoor der Infanterie, als Luitenant in de Zuid- en Ooster Afdeeling van Borneo — 1870

Gevallen! . . . . maar zijne roeping vervuld.

Hij viel in den nacht van 25 op 26 Augustus 1894 door het verraad der Balineezen te Tjakra Negara op Lombok, te midden zijner soldaten op het met bloed gedrenkte slagveld en hij stierf zooals hij geleefd had, . . . als ridderlijk held en als geloovig Christen.

Dank zij de onwankelbare trouw, den grooten moed en de geduldige volharding van den braven Infanterist 1e klasse C. Westbroek, die zijn doodelijk gewonden Generaal opnam en te midden van den hevigen kogelregen met ongelooflijke inspanning in betrekkelijke veiligheid bracht, was het mogelijk zijn sterfbed eenigzins te verzachten, daar het verraad en de nederlaag den edelen man, die geleefd had zonder vrees en zonder blaam, ter neder drukte, en het hem diep smartte dat hij niet meer met de zijnen kon strijden en hen ter zijde staan in de gevaren dier onmenschelijke slachting, om te redden wat nog te redden was.

Eerbiedig omringden allen het stoffelijk overschot van hun beminden krijgsmakker en Chef, door de hand van den Priester vromelijk met wit linnen overdekt, nadat de edele heldenziel onder de zegeningen van den bedienaar der Godsdienst, gedurende het geweld van den woedenden strijd, dat forsche, krachtige lichaam ontvloden was.

Dáár werd zijn overschot, en ook dat zijner gevallen makkers, even als hij slachtoffers van het vertrouwen in een huichelachtigen vijand die het verraad beraamde terwijl hij de hand toestak, met den grootsten eerbied aan den schoot der aarde toevertrouwd, en daar werd na de schitterende wraak eene eerezuil opgericht,

die aan de nakomelingschap de plek wijst waar zooveel dappere Hollandsche zonen van het Indische Leger rusten, naast hun beminden en vereerden helden-Generaal.

Èn als Chef, èn als vriend, èn als makker zal hij voor allen die hem gekend hebben onvergetelijk blijven, en zijn naam verdient onbedingt eene eereplaats in Neêrland's schitterende heldenrij.

Wellicht had hij vijanden, want steeds zijn er wespen die aan edele vruchten knagen, maar vrienden, ware trouwe vrienden had hij er zeer vele, en trouw vergold hij die zoo gaarne en zoo gul geschonken vriendschap.

Door eigen energie en werkkracht, door fermiteit en ridderlijkheid, was hij, uit erkenning voor zijne werkelijk groote verdiensten, van de laagste rangen in het leger opgeklommen tot zijne schitterende posititie, nooit door waardiger mensch bekleed.

Wars van alle vleierij, droeg hij het hart op de tong en was rond en oprecht in het uitspreken zijner meening, al strookte die ook niet altijd met het inzicht van hooger geplaatsten.

Achterdocht was hem vreemd, en zelf rondborstig en oprecht van natuur, geloofde hij steeds in de oprechtheid en eerlijkheid van anderen, totdat hij soms tot eigen nadeel ondervond, dat er ook kaf onder 't koren schuilt.

Aan eene bijzondere mate van zelfstandigheid en een hoog gevoel van eer, paarde hij eene groote minzaamheid, vooral tegenover zijne ondergeschikten, wier wel en wee hem zeer ter harte ging, doch zijn anders zoo zacht en vriendelijk oog kon als 't ware vonken schieten, en zijne gewoonlijk zachte stem zich donderend verheffen, als zijne rechtmatige verontwaardiging werd opgewekt door handelingen die tegen de ridderlijke beginselen van zijn edel hart indruischten en tegen zijn rechtvaardigheids gevoel streden.

Dan werd zijne reeds imponeerende persoonlijkheid nog indrukwekkender, dan was het alsof zijne krachtige breede gestalte nog grooter en krachtiger werd, dan scheen hij begaafd met reuzenkrachten die zijn tegenstander konden verpletteren en dan

boog de schuldige het hoofd voor dien doordringenden blik, die edele rechtmatige verontwaardiging, zich een nieteling gevoelende tegenover dit toonbeeld van ridderlijkheid en kracht.

Niets was hem te veel of te moeielijk om het leven zijner ondergeschikten te veraangenamen, hen hunne toch dikwijls zoo zware taak te verlichten en hen zooveel mogelijk te steunen, doch zijn eigen kostbaar leven waagde hij bij elke gelegenheid, alsof het geen waarde had; het dreigendste doodsgevaar doorstond hij met een kalm gelaat, zonder dat zijn hart ook zelfs maar een oogenblik sneller klopte, en hij beheerschte het gevaar als 't ware door zijn krachtigen wil, zijne bijna ongeëvenaarden moed en zijne indrukwekkende persoonlijkheid.

Wel was hij als Hoofdofficier te Atjeh, waar hij eervol vermeld werd, doch het voornaamste veld zijner werkzaamheid was de Zuid- en Ooster Afdeeling van Borneo (Bandjermasin) in de jaren 1863—64—65 en 1866, zoomede 1870 en 71, waar hij dan ook als Luitenant het Kruis der Militaire Willemsorde mocht verwerven.

Onder de krijgsgebeurtenissen dier streken zijn dan ook voorbeelden genoeg te vinden van zijn kloekmoedig en onverschrokken optreden tegenover de opstandelingen; menigmaal liep zijn leven daarbij het grootste, ja bijna zekere gevaar, doch de grootheid van het aan zijne sterke en vaste hand toevertrouwde gezag, en daarmede Neêrland's eer, stond bij hem veel hooger dan zijn leven.

Wankang, de getrouwe aanhanger van den van den troon van Bandjermasin vervallen verklaarden Sultan, Antassarie, gaf in de maand April 1870 door boodschappers aan den Resident te kennen, dat hij genegen was zich aan het Gouvernement te onderwerpen, en over de voorwaarden wilde onderhandelen.

De Resident belastte met de daarop betrekking hebbende besprekingen de Luitenant P. P. H. van Ham, Militairen Kommandant te Marabahan, tevens Civiel gezaghebber der Afdeeling Becompai Doesson, die daartoe per stoomer de Barito rivier opvoer en te Moeara Teweh aan wal ging, om de komst van

Wankang af te wachten, die verzocht had, de samenkomst in de woning van het Districtshoofd dier plaats, te doen houden.

Weken lang liet dat Hoofd der opstandelingen den Civielen gezaghebber op zich wachten, doch eindelijk kwam het bericht, dat hij met honderden zwaar gewapende volgelingen was aangekomen.

Wankang, verraderlijk, listig, valsch en laaghartig, even als elk Bandjerees, had echter volstrekt geen plan om zich te onderwerpen, maar zijn eenig doel met die samenkomst was, om den Luitenant van Ham te overvallen, te vermoorden en diens hoofd als zegeteeken naar de boven-districten mede te voeren, want hij haatte dien ijverigen en doortastenden Officier, die hem door zijne onvermoeide voortvarendheid het leven lastig maakte en voortdurend zijne plannen dwarsboomde.

Hoe weinig argwanend ook, kende van Ham toch het weinig betrouwbare karakter zijns tegenstanders te goed, om geen achterdocht omtrent diens bedoelingen te koesteren, toen deze met zoo'n groot en gewapend gevolg verscheen, welk vermoeden zoo goed als zekerheid werd, toen Mangkoe Sarie, het vertrouwde en trouwe Districtshoofd, in wiens woning de bespreking zoude plaats hebben, van Ham de samenkomst dringend en ernstig ontraadde, omdat hij het misdadige complot van den verrader ontdekt had en zelfs mededeelde dat het waarschuwend teeken voor allen, om zich voor den gruwelijken moord gereed te houden, den uitroep zoude zijn, «*kapal api datang*» *), waarna Wankang dan zelf het sein tot de laaghartige daad zoude geven.

Hoewel diep verontwaardigd over zooveel laagheid en zulk lafhartig verraad, besloot van Ham den vijand te trotseeren en ongewapend naar de vergadering te gaan, om Wangkang, maar vooral ook de getrouwe Hoofden te toonen, hoe trouw een Hollandsch Officier zelfs in het grootste en zekerste gevaar zijn plicht vervult en hoe weinig bevreesd hij was voor zulke lafhartige en ellendige moordenaars, als dat Hoofd en zijne volgelingen.

---

*) Het stoomschip (vuurschip) komt.

Noch het smeeken van het Districtshoofd, noch de waarschuwingen en vertoogen der makkers, konden den driest moedigen, en dol koenen van Ham, die altijd recht door zee ging, van zijn onwrikbaar genomen besluit afbrengen en even beslist verwierp hij het denkbeeld om met een gewapend geleide ter vergadering te verschijnen, want hij wilde van zijne zijde geen wantrouwen opwekken en vóór alles vermijden, dat de opstandeling zelfs maar zou kunnen denken, dat de waarnemende Controleur bang voor hem was.

Neen! dan liever alles gewaagd!

Alleen nam van Ham, even als altijd 't eerst denkende aan zijne ondergeschikten, de noodige maatregelen om het garnizoen op elke verrassing voorbereid te doen zijn, voor het geval dat Wankang zijn laaghartigen aanslag volvoerde en daarna de bezetting van het fort mocht willen overvallen.

Om 10 uur zou de vergadering plaats hebben in de omstreeks 200 pas van de versterking gelegen woning van het Districtshoofd, waarop het met een kartets geladen stuk geschut gericht werd, terwijl een detachement gereed zoude staan, om niet alleen op het minste teeken van onraad uit te rukken, maar ook naar die woning te gaan als van Ham met den laatsten slag van 12 uur nog niet in de sterkte was teruggekeerd, of derwaarts op weg was.

Door dezen laatsten maatregel zou zijn leven in geen geval te redden zijn, als de moordaanslag door de schurken werd uitgevoerd, maar hij stierf dan zeker niet ongewroken.

Op het bepaalde uur verliet van Ham het fort, zwijgend doch vol bewondering en bekommernis nageoogd door de bezetting; met vasten tred en opgeheven hoofd, schreed hij voort en ging kalm op de woning toe, waar hij wist dat de verraderlijke moordenaars hun slachtoffer wachtten.

Op zijn gang naar de vergadering zag hij tal van zwaar gewapende Dajaks in de nabijheid dier woning staan, doch dit was van weinig beteekenis in vergelijking met het tooneel dat hem bij het binnentreden der vergaderzaal wachtte.

In het lokaal zaten de volgelingen van Wangkang in vollen oorlogsdos langs de wanden op den grond, zwijgend de blikken naar de deur gewend, waar zich de groote, krachtige gestalte van van Ham vertoonde, terwijl de hoofdopstandeling zelf, gekleed als Mohammedaansch Priester, aan de tafel op een stoel had plaats genomen, met de rijkversierde, ontblootte en dreigend glinsterende klewang op zijne knieën.

De moordenaar, die gluiperige blikken op den binnentredenden Officier wierp en gereed was om zijne bloedige en verachtelijke misdaad te volbrengen, vond het zelfs niet noodig om op te staan en het uitverkoren slachtoffer als Hoofd van het bestuur den verplichten eerbied te bewijzen.

Die blijkbaar vijandige houding in die zoo dreigende stilte gaf van Ham terstond aanleiding zijn gezag en zijne positie te laten gelden.

Hoog en trotsch opgericht, met gefronsde wenkbrauwen en bliksemende oogen, keek van Ham het Bandjereesche Hoofd streng aan, zoodat deze de gluiperig rondloerende oogen nedersloeg; hij vroeg hem toen op zeer kalmen, doch van zijn waardigheidsbesef getuigenden toon naar de reden, waarom Wangkang hem de verschuldigde eerebewijzen onthield, die hem als Vertegenwoordiger van de Nederlandsche Regeering en als Civiel gezaghebber der Afdeeling toekwamen, eerebewijzen, die hij gewoon was van alle Hoofden te ontvangen, en eene hulde, die zelfs de gewone beleefdheid van elk ook maar eenigzins beschaafd Inlander medebracht, als hij een gast verwelkomde.

Geïmponeerd door die indrukwekkenden toon en de ontzag inboezemende houding van den flinken Officier, stond Wangkang eensklaps, tot groote verbazing zijner volgelingen, als 't ware willoos op, boog op de gebruikelijke wijze en bood toen van Ham de hand ter verwelkoming aan, die deze voor den vorm even aanraakte, hoe walgelijk het hem ook was om zijne ridderlijke smetlooze hand te leggen in den klauw van dien tijger in menschengedaante, die zoo verraderlijk zijn leven belaagde.

Daarna bedaard en plechtig plaats nemende, sprak hij Wangkang

op zijn gewone, kalme, overtuigende wijze aan, hem in zijn eigen belang aanradende om te Bandjermasin bij den Resident vergiffenis te gaan vragen, zonder eenige voorwaarde te stellen, doch alleen verzoeken te doen, voor de vervulling waarvan hij kon rekenen op zijn steun en zijne voorspraak, waaraan de Resident zeker gehoor zoude verleenen.

Aanvankelijk weigerde Wangkang zeer beslist, doch de overredende taal van van Ham had zooveel invloed en maakte zooveel indruk, dat hij eindelijk toegaf.

Herhaaldelijk had van Ham, aan wiens scherpziend oog niets ontging, gedurende dat gesprek waargenomen, dat de volgelingen ontevreden waren over den loop daarvan, en gezien dat sommigen met eene bijna onmerkbare beweging dreigend naar kris of klewang grepen, doch toen Wangkang beloofde naar Bandjermasin te zullen gaan om vergiffenis te vragen, toen had naar hunne meening die schijnvertooning lang genoeg geduurd, toen wenschten zij dat eindelijk tot de voorgenomen bloedige daad zou worden overgegaan en eensklaps klonk uit hun midden het dreigende parool «*kapal api datang*!»

Op dit sein stonden allen met veel beweging als één man op, tot handelen gereed en bereid de bloedige slachting te beginnen op den wenk van hun Hoofd, welk teeken zij in eene doodelijke stilte vol bedreigingen afwachtten.

Dit was voor van Ham een oogenblik vol ontzetting. Hij wist dat nu zijn leven aan een zijden draad hing, want het wapen was reeds voor den stoot gereed en een enkel teeken van den eerloozen wreedaard tegenover hem zoude zijn bloed doen stroomen onder de klewanghouwen der verraderlijke bende.

Maar in dit hoogst gevaarlijke oogenblik versaagde van Ham niet, want hij had immers reeds vooruit het offer van zijn leven gebracht.

Bedaard bleef van Ham zitten, alleen zijne houding werd zoo mogelijk nog trotscher en indrukwekkender en een minachtenden blik in 't ronde op die dreigende gestalten werpende, vroeg hij Wangkang, dezen streng en onverschrokken aanziende, sedert

wanneer het geoorloofd was dat volgelingen zich zoo oneerbiedig gedroegen, als hun Hoofd met een vertegenwoordiger der Nederlandsche Regeering in beraadslaging was. Als hem, Wangkang, zoo'n oneerbiedige houding onverschillig was, dan was dit zijne zaak, maar hij, van Ham, eischte uitdrukkelijk eerbied en ontzag voor zich zelf en voor de Regeering die hij vertegenwoordigde.

Diep was de indruk die deze onverwacht kranige en hoogharhartige houding van den ongewapenden, doch flinken Officier maakte.

Die houding redde hem.

Hoe driest en onbeschaamd Wangkang ook zelfs tegenover den Resident was, zoo brachten toch die kalme hooghartige taal en die moedige, zelfbewuste en verontwaardigde houding hem in verlegenheid en vervulde den lafhartigen verrader met vrees, hoewel hij feitelijk alle macht in handen had.

Niet wetende wat te antwoorden, sprak hij zijne volgelingen eenige gebiedende woorden in de Dajaksche taal toe, waarop allen gehoorzaam, schijnbaar kalm weder op den grond gingen zitten.

Daar van Ham besefte dat de tijd snel voortspoedde en alles vóór twaalf uur afgeloopen moest zijn, vervolgde hij zonder verdere opmerkingen het begonnen gesprek, alsof er niets gebeurd was.

Juist toen de eerste slag van 12 uur duidelijk dreunend uit de versterking door de lucht weergalmde, was de conferentie afgeloopen en had Wankang, die gekomen was om een moord te plegen, de plechtige belofte afgelegd, dat hij naar Bandjermasin zou gaan, vertrouwende op het woord van van Ham, de verpersoonlijking van eer en moed.

Langzaam, doch ongemeen duidelijk klonken de twaalf slagen, als weifelde de schildwacht ze ten einde te brengen, doch tevens ze zoo luid mogelijk doende galmen, om zijn Officier te waarschuwen dat de tijd daar was, en angstig staarden allen naar de woning, waar hun beminde Chef vertoefde en wellicht reeds ontzield ter neder lag.

Doch nog vóór de laatste slag van het middaguur van de

klok der sterkte wegstierf en de bezetting zich gereed maakte om handelend op te treden, verliet van Ham, gevolgd door Wangkang, die hem diep buigende uitgeleide deed, de woning der Conferentie en begaf zich zoo bedaard en afgemeten naar het fort, als had hij geen oogenblik in doodsgevaar verkeerd en als liet hij geen onverzoenlijke, hem doodelijk hatende wreede en valsche vijanden achter zich.

Hoe dapper en koen ook, zoo voelde van Ham zich toch verruimd van harte, toen hij weder veilig te midden der zijnen was en aangenaam en welverdiend klonk hem het hartelijk *hoera* der hem toegedane bezetting in de ooren, want hij was zich volkomen bewust als braaf en flink dienaar van den Staat zijn plicht te hebben gedaan tot het uiterste gevaar, en geen gering te achten succes te hebben behaald.

Na deze ontmoeting kruisten zich de wegen van van Ham en den hoofdopstandeling Wankang in korten tijd nog tweemaal op treffende, doch weder voor van Ham op zegerijke wijze.

Wangkang hield ditmaal zijn aan van Ham gegeven woord, ging naar Bandjermasin en vroeg vergiffenis aan den Resident, die onder nadere goedkeuring van Hoogerhand zijne onderwerping aannam, en hem genade schonk, hem op zijn verzoek Marabahan als verblijfplaats aanwijzende.

Dit verzoek van Wangkang om te Marabahan te mogen verblijven was zeer naar den zin van den Resident, omdat de verraderlijke onruststoker nu rechtstreeksch wonen zou onder het waakzame oog van van Ham, wiens scherpzinnigheid en besliste wijze van handelen hem een waarborg waren, dat Wangkang zich rustig zoude houden of anders in zijne plannen gedwarsboomd zoude worden.

Van Ham was echter die voorkeur minder naar den zin, omdat hij daarvan groote moeielijkheden verwachtte, daar de onderworpen hoofdopstandeling juist in de Afdeeling Marabahan talrijke verwanten en vrienden had en het ook zijne geboorteplaats

20

was, zoodat de onverbeterlijke rustverstoorder juist daar bij uitstek in de gelegenheid zou zijn, om nieuwe verraderlijke plannen op touw te zetten en zich een grooten aanhang te verwerven.

En in dat opzicht vergistte de oordeelkundige en scherpziende Luitenant zich niet, want dit was werkelijk Wangkangs doel, en tevens koesterde hij daarbij de hoop den nieuwen opstand te beginnen, door van Ham en de bezetting van het fort te Marabahan verraderlijk af te maken, ten einde dadelijk op een groot succes te kunnen bogen.

Nauwelijks was Wankang een drietal maanden in het door hem zelf gekozen ballingsoord, of hij had zich in 't geheim door allerlei kuiperijen en beloften een grooten aanhang verworven, wat echter voor van Ham niet verborgen bleef, daar Wangkang's schreden en handelingen met de meeste nauwgezetheid werden nagegaan.

Tot nu toe was de oproermaker nog niet tot eenige vijandelijke handeling overgegaan en zoolang dat niet geschiedde mocht van Ham, gebonden door zijne strenge instructies, niet handelend ingrijpen en het onbetrouwbare Hoofd gevangen nemen.

Ten einde echter aan den onruststoker te laten blijken dat hem niets verborgen bleef, gelastte hij op de wekelijksche vergadering der Inlandsche Hoofden aan het Districtshoofd Hadji Kiaij Demang Wongso Negara, dat Wangkang den volgenden dag, 12 September 1870, in de versterking voor den Civielen gezaghebber moest verschijnen.

Na eenige aarzeling ontraadde het Districthoofd die oproeping, omdat, zooals hij vermoedde, Wankang zeker met tal van getrouwe, gewapende volgelingen zoude komen en dan waarschijnlijk in de versterking amok *) zoude maken.

---

*) *Amok maken*, is de uitdrukking die gebezigd wordt als een Inlander onverwachts zijn wapen trekt en in blinde woede om zich heen houwende alles afmaakt wat onder zijn bereik komt. Dergelijke uitingen van razernij zijn meestentijds uiterst bloedig.

Hoewel Van Ham begreep dat dit voor het Districtshoofd, die met Wangkang's stiefdochter gehuwd was, meer dan een vermoeden zoude zijn, wilde hij toch het bevel niet herroepen en herhaalde dit nog eens duidelijk en op nadrukkelijken toon, omdat hij wilde toonen dat hij den ellendeling in geen enkel opzicht vreesde en hij het hem toevertrouwde gezag onbevreesd hoog wilde houden ook tegenover de andere Hoofden.

Daar Wankang zich voor de oproeping op den 12en September onder voorgeven van ziekte liet verontschuldigen, belovende den 14en te zullen komen, begreep van Ham, die zijn volkje en diens verraderlijken aard kende, dat 't den gewezen opstandeling alleen te doen was, om zijne maatregelen voor het voorgenomen verraad zoo uitgebreid en zoo afdoende mogelijk te nemen.

Hoe gevaarlijk het ook was om eene talrijke gewapende en fanatieke bende in de sterkte te ontvangen, zoo begreep van Ham dat hij de zaak toch moest doorzetten, maar voor de veiligheid der bezetting nam hij zelf de nauwkeurigste maatregelen, zoodat, als het tot eene uitbarsting kwam, de troep op alle gebeurtenissen voorbereid zou zijn en het eerste en meeste gevaar op zijn eigen hoofd neerkwam, daar hij weder alleen en ongewapend tegenover die gevaarlijke bende zoude staan.

In den morgen van den 14en September lagen dicht bij den oever der Barito-rivier, onder de wallen van de sterkte te Marabahan, tal van visschersschuitjes op het heldere water te dobberen, die zich gedurende den nacht daar verzameld hadden en waarop zich slechts enkele Dajakkers vertoonden, schijnbaar ijverig visschende; dit vreedzame uiterlijk misleidde echter van Ham niet; want dat groot aantal visscherprauwtjes maakte, zooals hij bevroedde, deel uit van 't gesmeede komplot en onder de lage atappen afdaken, die een deel dier onschuldige prauwtjes bedekten, zouden zeker tal van gewapenden verborgen zijn, die, zoodra het amok in de sterkte begon en de bezetting aangevallen werd, van de rivierzijde het hunne tot den goeden uitslag zouden bijbrengen.

Glimlachend om die grove list, haalde van Ham de schou-

ders op, want geen maatregel van veiligheid was verzuimd en op zijne beproefde officieren en soldaten kon hij rekenen als op een rots van graniet.

Om 8½ uur schreed Wangkang, gevolgd door een zestigtal goed gewapende en van geweren voorziene volgelingen, trotsch en verwaten over de ophaalbrug en door de wijd geopende poort der versterking, een gluipenden en onderzoekenden blik in 't rond werpende. Dat onderzoek scheen bevredigend, want uit niets bleek hem dat er eenige voorbehoedende maatregelen genomen waren, daar de bezetting schijnbaar doelloos her en ginds verpreid was, aan niets anders dan aan hun werk of hunne oefening denkende; innig voldaan naderde Wangkang huichelachtig vriendelijk glimlachende de woning van van Ham, die hem met een hoog ernstig uiterlijk afwachtte en na den gebruikelijken groet een stoel aanwees, waarnaast twee volgelingen stilzwijgend met de hand aan het gevest van hun zwaard plaats namen, terwijl de overigen voor den trap, die naar de woning voerde, bleven staan en zoo den ingang versperden.

Van Ham wist zijne verontwaardiging te bedwingen en na zelf zoodanig plaats genomen te hebben dat hij de geheele bende in het oog hield, sprak hij op kalmen, waardigen toon den verrader aan, de man die nu voor de tweede maal tegenover hem vriendschap huichelde, om hem des te gemakkelijker te kunnen vermoorden.

Vooreerst wees hij Wankang er op, dat het aan een Hoofd, hoe hoog in positie ook, niet geoorloofd was met zoo 'n talrijk gewapend gevolg voor den vertegenwoordiger van de Nederlandsche Regeering te verschijnen, als hij daartoe opgeroepen was.

Toen de oproermaker daarvoor eenige verschooning wilde bijbrengen, legde van Ham hem gebiedend 't zwijgen op en liet daarna zijne verontwaardiging en toorn den vrijen loop.

Hij bracht Wangkang op strengen toon onder het oog, hoe ondankbaar en schuldig hij zich tegenover de Regeering gedroeg die hem begenadigd had en tegenover hem, van Ham, die zijne voorspraak was geweest en aan wiens invloed hij die genade te

danken had; hij verweet hem dat hij met die gewapende bende in het fort kwam om vrees aan te jagen en de bezetting verraderlijk te overvallen, waartoe ook de bemanning der visschersvaartuigen moest behulpzaam zijn, om met vereende krachten het garnizoen over de kling te jagen en het eerst hem, den Controleur, te vermoorden.

««Ik kan u dadelijk gevangen nemen voor uw verraderlijk voor«nemen», ging van Ham in heiligen toorn met donderende stem voort, «maar ik wil het niet, want mijn God, die ook de uwe «is, zal u straffen voor uw laag verraad en uwe zwarte ondank«baarheid, en als ooit door uw toedoen de opstand weder ont«brandt, weet dan Wangkang, dat ik niet zal rusten voor ik u «dood of levend in handen heb, en dan zal ik u op dezen «ongewijden grond voor mijne woning doen begraven, zoodra ge «als misdadiger en verrader gevonnisd zijt!...»» Dat is mijn woord «en dat is mijne voorspelling!... Neem u in acht!...»»

Gedurende die toespraak, met steeds stijgende kracht gehouden, was de ellendeling verbleekt en Wangkang, de roover, de verrader die zich onverwinlijk waande, de ijdele trotschaard, wierp zich voor de voeten van van Ham op den grond en smeekte in zijn angst de vergiffenis af van zijn gehaten vijand, die hem nu weder beheerschte door de grootheid zijner ziel en zijne bewonderenswaardige ridderlijkheid en moed.

Die zelfvernedering was blijkbaar niet naar den zin van het gevolg, dat luide zijne ontevredenheid daarover kenbaar maakte en daardoor den eerbied voor 't gezag uit het oog verloor. Zij waren ook niet gekomen om eerbied te betuigen, maar om te moorden en hadden de zin der toespraak niet begrepen, daar niet allen de Maleische taal verstonden.

Door dat hoogst oneerbiedig, ja zelfs oproerig gedrag van het gevolg was de toorn van den edelen en verontwaardigden Officier onwillekeurig tot het hoogste punt geklommen.

Met donderende stem gelastte hij Wangkang op te staan en zich te verwijderen, en toen daalde hij ziedende van lang ingehouden verontwaardiging den trap af, begaf zich te midden van

het gewapende gevolg, en zijne krachtige vuist als een moker op de hoofden der voorste dreigende rebellen doende neerkomen, joeg hij, alleen en ongewapend, de op zijn bloed belustte schurkenbende met hun Hoofd de versterking uit en lafhartig vloden die bloeddorstige verraders voor den edelen toorn van een enkel man, ... voor den ridderlijken van Ham.

Den 25en November ontrolde Wangkang weder de vaan des oproers en viel dadelijk de hoofdplaats Bandjermasin aan, waarbij hij de onzen een oogenblik deerlijk in 't nauw bracht, doch tevens een geweldigen sabelhouw bekwam, die hem noodzaakte naar de Doessonstreken te vluchten.

Daar zocht van Ham hem op en vervolgde hem rusteloos, zoo als hij beloofd had, tot de opstandeling den 27en December 1870 sneuvelde.

Den 8en Januari 1871 werd eindelijk het lijk van Wangkang, dat door zijne getrouwen medegevoerd was, door Soeto Ono gevonden en voor de 3e maal stond van Ham tegenover zijn verachtelijken tegenstander, die nu, zooals hij voorspeld had, voor zijne woning in ongewijden grond begraven werd.

En die held, die Generaal groot en edel in alles, die nog zoo nuttig werkzaam had kunnen zijn voor Koningin en Vaderland, die dappere viel eindelijk, niet in open strijd, doch door datgene wat hij zoo dikwerf moedig en beleidvol 't hoofd geboden had, ... door verraad.

Hij was gevallen na zijne roeping, anderen ten voorbeeld, trouw vervuld te hebben als braaf en ridderlijk soldaat.

De groote Missigit (Mesdjid Raja) te Atjeh,
1873—1874

Triomf, roemruchte teelt van GEUZEN,
. . . .
Triomf! laat wagglen 's werelds tronen,
Als Neerlands nek 't juk verveelt!
d' Oranje vorst herkent zijn zonen
En 't vaderland zijn heldenteelt.
TOLLENS, Zegezang bij Nieuwpoort.

In de jaren 1873 en 1874 was er zeker in ons Vaderland zoo goed als niemand, die niet wist dat er te Atjeh eene Missigit bestond die door onze troepen tot driemaal toe met dapperheid bestormd en genomen werd, door den vijand niet minder moedig verdedigd was geworden en ons talrijke kostbare offers kostte.

Moge tegenwoordig die wetenschap niet meer zoo algemeen zijn, nu die oorlog reeds zoo lang duurt en andere gebeurtenissen zoowel als andere plaatsnamen sedert meer op den voorgrond traden, toch blijven die veroveringen van dat Atjehsche heiligdom hunne belangrijkheid behouden, omdat zij opgeluisterd zijn geworden door talrijke bewijzen van moed, beleid en trouw en omdat tal van dapperen en braven van Neêrland's krijgsmacht daar hun bloed stortten voor Neêrland's roem, Neêrland's grootheid en Neêrland's eer.

Nadat die geduchte sterkte reeds eenmaal veroverd was moest zij nog tweemaal heroverd worden, omdat zij telkens door onze troepen op hooger bevel weder vrijwillig verlaten was en die drie bestormingen berokkenden ons tal van dooden en gewonden.

Wij verloren

bij de *eerste bestorming* op den 10en April 1873,

aan dooden, 1 Luitenant, 1 Luitenant t/z 1e klasse en 7 minderen,
aan gewonden, 1 Kapitein, 2 Luitenants en 40 minderen;

bij de *tweede bestorming* op den 14en April 1873,
aan dooden, 1 Generaal, 1 Luitenant en 3 minderen
aan gewonden, 5 Kapiteins, 3 Luitenants en 91 minderen, van welke laatsten nog zes dienzelfden dag overleden;

bij de *derde bestorming* op den 6en Januari 1874,
aan dooden, 14 minderen
aan gewonden, 1 Kolonel, 5 Kapiteins, 5 Luitenants en 197 minderen, zijnde een gezamenlijk verlies van 26 Officieren en 352 onderofficieren en minderen.

De groote Missigit te Atjeh was een houten gebouw, circa 38 Meter lang en 33 Meter breed, met drie boven elkaar geplaatste spitse daken van atap. Dit gebouw was in het vierkant omringd door een muur van ijzerharden klipsteen, door een bijzonder cement stevig verbonden, zoodat de zwaarste pikhouweelen door krachtigen arm gezwaaid daarop niets vermochten en alleen hevig werkende springmiddelen in staat waren, om in die granietharde massa openingen te maken.

Deze muur, die vermoedelijk dateert uit het begin der 17e eeuw en hoogst waarschijnlijk door de Portugeezen werd gebouwd, was ± 2¼ M. hoog en had zijden van 110 à 140 Meter lengte, zoodat tusschen dien muur en het heiligdom dat hij omsloot eene zeer groote ruimte overbleef, die de vijand uiterst doelmatig voor eene hardnekkige verdediging had ingericht.

Bij den derden aanval op den 6en Januarij 1874 bleek het, dat de vijand nog in wijden kring buiten om dien steenen muur eene geduchte aarden-borstwering had daargesteld, die bovendien stormvrij gemaakt was door tallooze randjoe's, zoodat behalve aan andere wonden, bij dien aanval 39 Officieren en minderen door randjoe's gekwetst werden.

Het terrein buiten de enceinte der Missigit bestond uit rijst- en suikervelden, benevens eenige kampongs, boschjes en enkele begraafplaatsen, welke laatste met een lagen steenen muur waren omringd en zeer goed onderhouden bleken, omdat daar vorstelijke of als heiligen vereerde personen bijgezet werden.

Op korten afstand van de Oostelijke face lag de geduchte Kraton van den Sultan met hare talrijke verdedigingswerken, van waaruit de binnenruimte der Missigit bestreken kon worden, daar de muur dier sterkte aan die zijde vervallen was en een ruime waarneming dier binnenruimte toeliet.

Het ligt niet in het doel andermaal eene beschrijving der drie bestormingen te geven, die reeds door zoovele kundige schrijvers en o. a. zeer uitvoerig, boeiend en welsprekend door den Majoor van het Indische Leger J. F. D. Bruinsma, *) is geschetst, doch de bedoeling is alleen om enkele buitengewoon schitterende en roemrijke daden meer afzonderlijk onder de aandacht te brengen, want het zou ondoenlijk zijn om alle dergelijke feiten hier te melden, daar ieder deelnemer aan dit schoone wapenfeit op de meest roemrijke wijze zijn plicht, ja meer dan zijn plicht deed.

Onder de vele herinneringen aan roemvolle namen, dappere daden en schitterende wapenfeiten die zich bij de herdenking aan de drie Missigit-bestormingen aan ons opdringen, is zeker de helden-figuur van den grijzen veldheer, Generaal J. H. R. Köhler, de Opperbevelhebber der 1e expeditie tegen Atjeh, een der eersten.

Na de tweede verovering van den goed versterkten en krachtig verdedigden Mahomedaanschen tempel op den 14en April 1873, toen het succes onze wapenen bekroond had en 't geluk hem toelachte, viel de overwinnende aanvoerder op het veld van eer, door een kogel in 't edele hart getroffen.

Als Chef was hij door allen geëerd en bemind om zijn eerlijk, oprecht en rechtvaardig karakter; zijne groote nauwgezetheid en gestrengheid in alles wat den dienst, het welzijn van den mindere en de eer van het Leger betrof, ging gepaard aan eene bijna grenzenloos ruime opvatting van ridderlijk kameraadschappelijk gevoel en de reinste menschlievendheid, die de edele

---

*) „„De groote Missigit van Atjeh"", uitgevers C. van Doorn & Zoon 1889, overgedrukt uit „„de Vereeniging ter beoefening der krijgswetenschap"", 1888—1889""

Chef soms wel achter een stug uiterlijk trachtte te verbergen, doch waardoor menig jeugdig makker van den ondergang werd gered, als de brave, gevoelvolle, grijze aanvoerder hem zoo tactvol de reddende hand toestak.

Menigeen dankt hem een gelukkige loopbaan en het vaderland het behoud in de gelederen van menig dappere, die later belangrijke en glansrijke diensten bewees.

Soldaat van top tot teen, was hij, «*Self-made man*», door onvermoeide werkzaamheid en stalen wilskracht van de laagste rangen in het Leger tot zijne glansrijke positie opgeklommen.

Vóór zijn vertrek naar Atjeh bevestigde hij met een handslag aan den Luitenant-Generaal Legerbevelhebber namens de verzamelde troepen de gelofte, «*Wij zullen onzen plicht doen*», eene gelofte die hij tot het laatste oogenblik getrouw bleef en met zijn kostbaar bloed bezegelde, want even als een echt Spartaan keerde hij liever dood op zijn schild, dan zonder dat schild terug.

En de troep week nooit af van die plechtige gelofte door dien beminden aanvoerder namens hen en met hunne gansche instemming afgelegd.

Edele, brave, dappere Generaal Köhler, uwen geëerden naam en uwen ridderlijken heldendood, na zoo'n schitterend eervol leven, zullen de harten onzer dapperen van het Indische Leger altijd sneller doen kloppen en zullen steeds in de herinnering uwer landgenooten voortleven, omstraald door de glorie van uwen grooten moed, uw degelijk beleid en uwe onwankelbare trouw tot den dood, den door elk soldaat benijdden dood op het slagveld, strijdend, rechtop staande, zonder vrees en zonder blaam.

Naast den onvergetelijken Generaal Köhler staat in de geschiedenis der Missigit-veroveringen eene andere grootsche en verhevene persoonlijkheid, die als Kolonel de aanvoerder der troepen bij de 3e bestorming was, de Generaal C. L. St. A. M. de Roij van Zuijdewijn, die ongeacht zijne zware verwonding aan het been, waarbij zijn paard werd doodgeschoten, de troepen bleef aanvoeren, aanmoedigen en zelfs voorgaan en die van de dappere

soldaten den teekenenden bijnaam kreeg van «*Kolonel madjoe*» (Kolonel voorwaarts).

Groot, krachtig en forsch van gestalte en houding was die Generaal met den adelaarsblik de verpersoonlijking van ridderlijke eer, onstuimigen moed en bewonderenswaardige koelbloedigheid, de aanvoerder bij uitnemendheid, die zijne soldaten door zijn voorbeeld electriseert en tot stoute daden voert.

Slechts kort was hij te Atjeh; na de verwonding van den Kommandant der 2e Brigade, de Kolonel G. B. T. Wiggers van Kerchem op den 25en December 1873 bij Lemboe, werd de Kolonel de Roij van Zuijdewijn uit zijn Garnizoen te Padang opgeroepen om het kommando dier Brigade op zich te nemen.

Eerst den 5en Januari nam hij dat bevel over en reeds den 7en Januari keerde hij na zijne schitterende overwinning gewond naar Padang terug, waar hij den 10en Januari debarkeerde, zoodat hij in 't geheel slechts 10 dagen afwezig was geweest.

Met recht kan hij zeggen «*ik kwam, zag en overwon*», want in de twee dagen dat hij als aanvoerder voor den vijand was, had hij ons Leger een der schitterendste overwinningen bezorgd, waarvan de opper-bevelhebber, de Luitenant Generaal J. van Swieten in zijne dagorders zegt, «*de verovering der Missigit is een meesterstuk dat u allen en uwen Brigade-Kommandant tot eer strekt !*»

Hetzij hier de plaats om aan te teekenen, zonder de verdiensten van anderen ook maar eenigszins te willen verkleinen, dat naast dien aanvoerder, zijn onafscheidelijken Chef van den Staf, zijn rechterhand, den nooit genoeg volprezen Kapitein der Infanterie G. C. E. van Daalen, een groot deel van de glorie dier schitterende overwinning toekomt, want daar waar de «*Kolonel madjoe*» op het uitgestrekte moeielijk te overziene slagveld niet zijn kon, daar verving hem van Daalen op zoo heldhaftige, waardige en roemrijke wijze.

En de ridderlijke Kolonel de Roij van Zuijdewijn was een der eersten om die groote verdiensten onomwonden te erkennen.

Na die beide beleidvolle, door hunnen moed schitterende aanvoerders, komt zeker zonder eenige tegenspraak de derde plaats toe aan het 3e Bataljon Infanferie en als onafscheidelijk daaraan verbonden, aan den kommandant van die roemrijke troepenafdeeling, den majoor F. P. Cavaljé.

Dit kranige Bataljon, bestaande uit onze dappere landslieden en de niet minder heldhaftige Amboineezen, was bij de drie bestormingen altijd in de voorste linie en altijd was het de Majoor Cavaljé die den aanval leidde; driemaal werd den vijand door dien Majoor en zijn onweerstaanbaar Bataljon geslagen en hem zijn grootste en sterkste heiligdom ontweldigd.

Als bewijs voor het dappere gedrag van Officieren en soldaten, draagt het 3e Bataljon het Ridderkruis der Militaire Willemsorde aan zijn Oranje-Vaandel, eene groote, onsterfelijke eer die het met het 7e Bataljon deelt, doch waarvoor het tallooze offers bracht op het altaar des Vaderlands.

Van het algemeen verlies van 26 Officieren en 352 onderofficieren en minderen bij de drie bestormingen, waaraan onderscheidelijk deel namen het 3e, 9e, 12e en 14e Bataljon Infanterie zoomede de Marine-landingsdivisie en de troepen der andere Wapens, komen alleen voor rekening van het 3e Bataljon, 11 Officieren en 187 onderofficieren en minderen.

De eerste expeditie naar Atjeh duurde feitelijk van den 8en tot den 17en April 1873, in welk tijdsverloop de Missigit tweemaal genomen werd en gedurende die 10 dagen verloor het 3e Bataljon, dat uitrukte ter sterkte van 25 Officieren, 239 Europeesche en 368 Amboineesche onderofficieren en minderen, in het geheel 13 Officieren, 91 Europeesche en 92 Amboineesche onderofficieren en minderen aan dooden en gewonden en dus 52 pCt. der Officieren, 38 pCt. der Europeesche en 25 pCt. der Amboineesche militairen.

Bij de derde verovering der Missigit op den 6en Januari 1874, leed het linkerhalf 3e Bataljon onder Majoor Cavaljé, op eene sterkte van 16 Officieren en nog geen 400 bajonetten, een verlies aan dooden en gewonden van 4 Officieren en 111 onderofficieren

en minderen, dus in één gevecht 25 pCt. der Officieren en ongeveer 30 pCt. der minderen; van dit Bataljon alleen was dit voor de Officieren $\frac{1}{3}$ en voor de minderen 56 pCt. van het *geheele* verlies door de gezamenlijke troepen, die aan de bestorming deelnamen, op dien dag geleden.

Die cijfers spreken meer dan boekdeelen!....

Eere zij het kranige 3e Bataljon Infanterie en zijn dapperen beleidvollen aanvoerder, de Majoor F. P. Cavaljé, die de traditie van Moed, Beleid en Trouw in het Indische Leger zoo hoog in eere hielden.

De Majoor Cavaljé, die reeds voor de expeditie van Bandjermasin met het kruis der Militaire Willemsorde versierd was, werd voor de 1e expeditie bevorderd tot Ridder der 3e klasse en ontving voor de 2e expeditie de eeresabel met het opschrift, «*Koninklijk eereblijk voor betoonde dapperheid.*»

Eerste bestorming op den 10en April 1873.

Aanvals-kolonne J. P. VAN LIER.

Gedurende den voorbereidenden aanval had zich onder de bevelen van den kommandant der voorwacht, de Kapitein J. P. van Lier, eene aanvals-kolonne gevormd, bestaande uit de 1e en 4e kompagnie van het 3e Bataljon Infanterie, met de 4e kompagnie (Amboineezen), aangevoerd door den Kapitein W. Pordon, aan 't hoofd.

In den beginne kon deze voor den beslissenden aanval bestemde kolonne slechts uiterst langzaam avanceeren wegens 's vijands hevig vuur, doch toen weldra op elke flank een peloton van de 3e en 6e kompagnie, onder den Kapitein J. Lauer en den Luitenant A. K. Eichholtz, de vleugels van dien troep dekten en door hun vuur den vijand zooveel mogelijk van den verdedigden muur hield, waardoor diens vuur dus minder hevig werd, kon de stormkolonne sneller voorwaarts komen.

Op ongeveer 100 pas van den muur der Missigit gekomen, voerde de richting van den aanvalstroep dezen tusschen een

suikerrietveld en eene dicht begroeide, door een muurtje omgeven begraafplaats door, waar een kolossalen omgevallen boomstam den weg versperde; de troep ondervond daardoor weder eenige vertraging, omdat de manschappen over die hindernis heen moesten klimmen.

Nauwelijks waren de beide eerste sectien Amboineezen dien boom gepasseerd en hadden het door die overklimming verbroken verband eenigzins hersteld, of een 40tal Atjehers, die zich in het dicht begroeide suikerrietveld en achter het muurtje der begraafplaats verborgen hadden gehouden, vielen onder de woeste kreten «*Allah!... Allah!*» met klewang en lans die beide voorste sectien aan.

Aangemoedigd en voorgegaan door hunne dappere onverschrokken officieren, de Kapiteins, van Lier en Pordon en de Luitenants, J. Brondgeest, C. E. J. Schweijs en R. H. van Schaik, wist dat kleine troepje Amboineezen van geen wijken, terwijl de achtergeblevenen zich haastten om hunne makkers te hulp te snellen.

Een kort doch bloedig gevecht ontstond, waarbij de bajonet de zege behaalde op klewang en lans en de vluchtende vijand wel dooden en gewonden medevoerde, doch nog 11 dooden op de plaats des gevechts moest achterlaten. Wij hadden 1 mindere gesneuveld en 1 Officier en 6 minderen gewond.

Geen schot was er gelost!... De bajonet had alles beslist!... De dappere Amboineezen hadden aan de verwachting beantwoord en velen daarvan hadden zich schitterend onderscheiden, evenals de Europeesche sergeant L. J. de Maaker en de Europeesche korporaal G. van Santen die den eersten schok hadden te doorstaan gehad en die zich liever met wonden lieten overdekken, dan ook maar een pas achteruit te gaan.

De stormkolonne stelde zich nu op ongeveer 70 pas van den muur der Missigit eenigszins verdekt op, om het voor den stormaanval gunstige oogenblik af te wachten; voor het oogenblik was deze aanval niet mogelijk, want 's vijands vuur was nog onverzwakt en noch stormladders, noch andere middelen waren aanwezig om den steilen 2½ Meter hoogen muur te beklimmen, die door de

Atjehers zoo goed bezet was en zoo hardnekkig verdedigd werd.

Hoe ongeduldig de soldaten ook waren om te stormen, toch moesten de beleidvolle Officieren dat verlangen tegengaan, want op dat oogenblik zoude het nog te roekeloos geweest zijn.

Daar onze granaten blijkbaar geen voldoende uitwerking hadden, bewierp de Luitenant der Artillerie J. J. K. de Moulin met zijne sectie mortieren het uiterst brandbare dak van den tempel met lichtkogels, ten einde dit in brand te steken en den vijand op die wijze het standhouden onmogelijk te maken.

Langs de geheele aanvals-linie begreep men de bedoeling toen de fel brandende lichtkogels door de lucht suisden en in hoogst gespannen verwachting sloeg een ieder en vooral de Officieren en manschappen der stormkolonne den uitslag gade, want de toestand begon voor de aanvallers zeer moeielijk te worden, daar de troepen sedert den vroegen morgen in beweging waren en vreeselijk leden door de verzengende hitte en het groote gebrek aan drinkwater.

Allen wachtten vol ongeduld het teeken tot den aanval af.

De brandende lichtkogels sloegen door het lichte dak van den tempel heen en weldra steeg een dun rookwolkje naar boven, dat weldra overging in breedere donkerder rookzuil en gevolgd werd door een luid geschreeuw binnen de sterkte.

Op datzelfde oogenblik klinkt de machtige stem van den Kapitein van Lier boven alles uit met den uitroep ««*Leve de Koning!*»» en daarop ««*Attakeeren!*»» Zijn duidelijk met kracht uitgesproken kommando, is overal gehoord en zet zich in een donderenden juichkreet over de geheele linie voort. Alle vermoeienis, alle ontbering is vergeten en onder den zegekreet van «*Leve de Koning*» en het aanmoedigend stormsignaal snelt alles als één man op de sterkte los, doch de kolonne van Lier 't eerst en 't snelst.

Langs de wortels van een boom en met behulp van een paar tusschen de steenen groeiende struiken werkt zich de dappere Luitenant Schweijs met groote inspanning naar boven en is 't eerst op den muur, roept den hem volgenden Kapitein van Lier

toe, dat de vijand vlucht en laat zich onder een daverend «*Hoera!*» van den muur binnen de sterkte glijden, dadelijk gevolgd door den Kapitein van Lier, den Luitenant Brondgeest, die trots zijne reeds vroeger bekomen wond medestormde en eenige der vlugste Amboineezen.

De kolonne van Lier van het 3e Bataljon was het eerst in de sterkte, en weldra drongen de overige troepen van het 3e en 9e Bataljon ook op andere punten de Missigit binnen, hier voorafgegaan door den Adjudant onderofficier E. C. O. von Bredow en den Europeeschen korporaal K. F. Bonger, elders door de Kapiteins J. Lauer en J. H. A. IJssel de Schepper, ginds weder door den Luitenant F. P. Sievers, op een andere plaats door den Kapitein J. H. Huijer, den Luitenant W. F. Kroesen en den sergeant-opnemer J. Janssens; allen beijverden zich om den vijand het eerst te bereiken.

De geduchte sterkte was veroverd, doch niet alleen was het daar binnen moeielijk uit te houden wegens het hevige vuur dat de teruggetrokken vijand uit andere, buiten de geheel open Ooster face, gelegen sterkten op den binnengedrongen troep opende, die daartegen nergens eenige dekking vond, maar ook de hitte die het fel brandende gebouw verspreidde maakte het verblijf daar binnen tot eene hel.

Eindelijk om 5½ uur gaf de Generaal Köhler den last om de Missigit te ontruimen en op eenigen afstand daarbuiten, om een hoogen grafheuvel op de open sawah het bivak te betrekken.

Bedaard en zonder overhaasting werd de zoo moeielijk veroverde sterkte verlaten, doch de Kapitein van Lier, die met zijne stormkolonne het eerst was binnengedrongen en met zijne dapperen het meest tot de roemrijke verovering had bijgedragen, vroeg en kreeg verlof om ook nu het laatst van allen die sterkte te mogen verlaten.

Toen alle troepen de Missigit ontruimd hadden, aanvaardde ook de kolonne van Lier den terugtocht, nadat zij gedurende al dien tijd den vijand in toom had gehouden, doch nauwelijks was de laatste man buiten den muur of de vijand drong naar

voren, nam zijne sterkte weder in bezit en opende dadelijk zijn vuur op de terugkeerende stormkolonne.

Onder dat vuur marcheerde de kolonne van Lier kalm en bedaard naar het bivak alsof zij van eene vredes-oefening en niet uit een bloedigen strijd kwam, de soldaten volmaakt in den pas en met opgerichten hoofde, want zij waren zich bewust dat zij moedig hun plicht hadden gedaan.

Die houding, die marsch was zoo kranig en allen waren zoo vol bewondering voor de door die dappere krijgsmakkers betoonde doodsverachting, dat allen en zelfs de kalme zwijgende Opperbevelhebber zoo in geestdrift geraakten, dat daarvan eene spontane hartverheffende ovatie het gevolg was.

Op last van den Generaal Köhler stelde de muziek zich voor het bivak op en begroette de aanmarcheerende kolonne van Lier met schetterende fanfares; toen die dappere troep den Generaal ordelijk defileerende passeerde, trok de grijze aanvoerder zijn degen en salueerde vol eerbied die voorbijtrekkende helden, tevens het sein gevende tot een gejuich, dat door de geheele krijgsmacht jubelend herhaald werd, en donderend steeg uit aller borst de kreet ten Hemel «*Hoera! .... Leve de koning!*»

Een schitterend eerebewijs, des te grooter omdat het door ooggetuigen van den strijd en medestrijders werd gegeven, eene hulde des te meer te waardeeren, omdat die zoo onverwacht en plotseling geheel uit het hart voortkwam; het was eene kameraadschappelijke begroeting en eerbewijzing die de Officieren en soldaten door hun dapper gedrag zoo ruimschoots verdiend hadden, eene eer die door hen op den waren prijs werd geschat en voor hen onvergetelijk blijft.

De Kapitein J. P. van Lier was bij de tweede bestorming op den 14 April 1873 weder de aanvoerder der storm-kolonne nu alleen uit Europeanen bestaande; hij ging zijne brave soldaten weder met kalmen verheven moed voor en beklom onverschrokken de stormladders, doch werd daarbij door een klewanghouw over het hoofd zoodanig gewond, dat hij het kommando moest overgeven, daar het rijkelijk stroomende bloed hem het gezicht benam.

Bij de derde bestorming, op 6 Januari 1874, was hij als Stafofficier bij de aanvals-kolonne ingedeeld, waarbij hij op de meest onverschrokken wijze hoogst belangrijke diensten bewees, naast de nooit hoog genoeg geroemden Chef van den staf der Brigade, de Kapitein G. C. E. van Daalen.

Na de 3e verovering den Kolonel de Roij van Zuijdewijn behulpzaam zijnde om diens hevig bloedende wond te verbinden, waartoe die kranige hoofdofficier zich tot nu toe geen tijd had gegund, kreeg de Kapitein van Lier een matten 3 pds. lilla kogel in de lendenstreek, waardoor hij zwaar gewond nederviel.

Als belooning voor zijn moedig en beleidvol gedrag benoemde Z. M. de Koning hem voor de 1e expeditie tot Ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse, en schonk hem voor de 2e expeditie de eeresabel met de inscriptie «*Koninklijk eereblijk voor betoonde dapperheid.*»

Tweede bestorming op den 14en April 1873.

Kapitein J. H. Huijer.

Wijl nu binnen de ommuring der Missigit geen gebouw meer bestond dat, in brand geschoten, den vijand noodzaken zou om zijne positie prijs te geven, en reeds bij de eerste bestorming de dringende noodzakelijkheid gebleken was om stormladders mede te voeren, ten einde met voldoende macht den 2½ meter hoogen muur te kunnen beklimmen, waren deze nu door de sappeurs aangemaakt, doch ook de vijand had niet stil gezeten en den hem gegunden tijd gebruikt, om het verdedigings-vermogen van zijn heiligdom zoohoog mogelijk op te voeren.

Weder was voor de tweede maal de beleidvolle Majoor Cavaljé met de algemeene leiding van den aanval belast, weder was het kranige 3e Bataljon aangewezen, om, gesteund door flankdekkingen van de andere korpsen, den hoofdaanval te doen en weder was het de Kapitein van Lier die de storm-kolonne zoude aanvoeren, nu bestaande uit de beide Europeesche kompagniën

de 1e en 6e van het 3e Bataljon, dus nu geheel alleen bestaande uit flinke dappere Hollandsche borsten.

Om 5 uur des morgens stonden de voor het gevecht bestemde troepen gereed en namen hunne verschillende positie's in.

De vijand was wel eenigzins verrast door dien vroegtijdigen aanval, doch weldra had hij zich daarvan hersteld en begroette onze dapperen met een moorddadig geweer- en lilla-vuur onder het aanhoudend geroep van «*Allah*!»

Een deel van het 3e Bataljon beantwoordde dat vuur op krachtige wijze, daarbij flink gesteund door de flankdekkingen, terwijl de storm-kolonne onverschrokken voorwaarts rukte, voorafgegaan door de Sappeurs, onder den Luitenant P. J. Seibert, met het oogmerk om de stormladders te plaatsen; daar deze te lang waren en boven den muur uitstaken, poogde de vijand die met lansen en stokken om te werpen, zoodat de kranige Sappeurs genoodzaakt waren die uit alle macht vast te houden, trots de massa steenen die de vijand op hen wierp, en waardoor eenigen gewond werden.

In onstuimig élan klommen de dappere Europeanen naar boven, doch konden dan helaas niet verder, want in machtige drommen verdedigde de vijand moedig met lans en klewang zijn dierbaar heiligdom. De dapperen gaven echter, op de ladders staande, den moeielijken strijd niet op en weldra was zoowel Kapitein van Lier als de Luitenant H. J. de Bordes en tal van braven door klewanghouwen of lanssteken gewond.

Alles was in een dikken rook gehuld door het vreeselijk oorverdoovend geweer- en kanonvuur, dat zelfs nu en dan het woeste gebrul en de Allah-kreten des vijands overstemde.

De ladders waren glibberig van het bloed der dappere volhardende aanvallers, die, daar zij met tromplaad-geweren gewapend waren, telkens het geweer tot herladen aan de makkers beneden aan den muur moesten overgeven en daarvoor wel terstond een geladen wapen in de plaats kregen, maar toch een oogenblik ongewapend op die gevaarlijke plaats stonden en dan niet in staat waren de stooten en houwen af te weren.

Tal van heldendaden werden verricht, voor elke gevallene

nam een makker dadelijk de plaats in, doch het bleef onmogelijk om de sterkte binnen te dringen.

Nu eerst vroeg de Majoor Cavaljé om ondersteuning van eene kompagnie achterladers, die gemakkelijk hunne geweren kunnen herladen en tevens de houwen en steken afweren en bovendien vrijwilligers der Artillerie, om met de hand ontstoken granaten tusschen de verdedigers te werpen.

Weldra nadert met versnelden pas de 4e kompagnie van het 9e Bataljon Infanterie gekommandeerd door den Kapitein J. H. Huijer, waarbij tevens de dappere Luitenant W. F. Kroesen is ingedeeld.

Door hunne Officieren voorgegaan, snellen de kranige Javanen op de stormladders toe en trachtten die te beklimmen, doch glijden in hunne overhaasting uit op de door het gestortte bloed gladgeworden sporten en vallen weer naar beneden, vooral wijl het gedrang op die ladders groot is, daar de aankomenden met allen ijver naar boven willen en de bovenzijnden hunne plaats voor de nieuwe aanvallers moeten inruimen.

Nu snelt de Kapitein Huijer, twee sporten tegelijk nemende, naar boven, onmiddellijk gevolgd door den Europeeschen sergeant J. A. F. Schaeffer, de sergeant majoor A. J. Kottinger en eenige Inlandsche soldaten, die allen echter weinig tegen de vijanden vermogen, omdat deze achter den muur verborgen niet zichtbaar zijn, doch elke aanvaller die zich boven den muur vertoont terstond met hunne gereed gehouden lansen en klewangs aanvallen en hem dooden of verwonden.

Reeds zijn van de ter ondersteuning opgerukte troepen eenige op die wijze gewond, waaronder den sergeant Schaeffer, toen ook Kapitein Huijer, die zijn sabel voor een geweer verwisseld had, een lanssteek in den arm bekwam, waardoor hij echter zijne gevaarlijke plaats op den top van den ladder niet verliet, fluks een zakdoek om den arm bond en den strijd voortzette, door terstond een al te brutale verdediger *à bout portant* neer te schieten.

Nu zijn ook de dappere kanonniers C. H. Kool van Herens en de trompetter L. Muller Kanter met ontkapte granaten en

brandende lonten bij de ladders aangekomen. De eerste ontsteekt eene granaat, bestijgt de stormladder, slingert het projectiel in de sterkte, doch sterft, zich te veel over den muur buigende, den heldendood. Muller Kanter vervangt hem terstond en werpt, uiterst bedaard wachtende en tellende, eerst op de laatste seconde vóór de ontbranding de granaat tusschen een drom verdedigers, die tegen den muur gedrukt staan, en die een oogenblik terugdeinzen, toen het projectiel, tijdig springende, groote verwoesting aanrichtte.

Dit ziende stapt Kapitein Huijer onverschrokken en vast besloten van den ladder op den muur, heft de beide handen omhoog waarvan één 't geweer vast omklemd houdt en de andere omwonden is met een door bloed rood gekleurden zakdoek, roept een donderend vèrklinkend ««*Hoera!*»» en springt dol koen, met ware doodsverachting van den 2½ Meter hoogen muur, over de lanspunten der nog tegen den muur gedrukt staande verdedigers, geheel alleen in de versterking te midden der woedende strijdlustige vijanden, die, wel een oogenblik door die daad verrast, toch dadelijk in groot aantal met opgeheven klewang op den dapperen Kapitein aanvallen, die, hoewel hij zich geknield moet verdedigen, daar hij bij dien reuzensprong de voet verstuikte en een oogenblik niet staan kon, niettemin menig te stout opdringenden aanvaller neervelde met zijne altijd vaardige en doodelijke stooten toebrengende bajonet.

Trouwens de onverschokken Kapitein is slechts een zeer kort oogenblik alleen, want zijn dolkoenen sprong en zijn schitterend heldhaftig voorbeeld vond onmiddelijk navolging.

De Europeesche fuselier C. Gilgien, de korporaal Menzi, de sergeanten Horst en Schutter, benevens eenige Inlandsche fuseliers van het 9e en Europeesche soldaten van het 3e Bataljon sprongen als razenden hun braven Kapitein te hulp, terwijl de bedaarde en beleidvolle Luitenant Kroesen eenige soldaten op den muur doet postvatten en van daar een goed gericht snelvuur op den nog weerstand biedenden vijand doet openen.

De heldhaftige daad van den Kapitein Huijer en zijn donderend ««*Hoera*»» vond overal weerklank en juichend beklimmen de braven

de ladders, laten zich van den muur vallen en weldra is de geheele storm-kolonne binnen de sterkte, die de vijand nu door een bloedig handgemeen ontrukt wordt, zoodat zij ten tweede male in onze handen is.

Koen en doortastend was de aanval geweest, eene worsteling die van 5½ tot 7 uur geduurd had en ons 8 Officieren en 91 onderofficieren en minderen aan dooden en gewonden kostte, tal van heerlijke, moedige daden waren verricht, maar boven alles schitterde de heldendaad van den onverschrokken Kapitein Huijer, die algemeen bewonderd en gevierd werd.

Twee dagen later, den 16en April 1873 gaf diezelfde Kapitein weder een bewijs van doodsverachting en onbezweken kameraadschappelijke trouw.

Op dien morgen was een kolonne sterk 700 man onder Majoor Cavaljé uitgerukt, om naar die zijde waar de Kraton des Sultans vermoed werd te ageeren, waaraan ook trots zijne verwonding en verstuiking de Kapitein Huijer deel nam.

Weldra moest die kolonne, die in een goed half uur strijdens 9 Officieren en 126 onderofficieren en minderen aan dooden en gewonden verloren had, terugtrekken, een terugtocht die onder de beleidvolle leiding van den dapperen Chef in de grootste orde geschiedde, al staakte de vijand ook geen oogenblik zijn helsch geweervuur.

Daar ziet de Kapitein Huijer, die reeds buiten 's vijands vuur was, in de verte waar dit vuur 't hevigst woedde een gewonden makker liggen. Huijer bedenkt zich geen oogenblik, keert ongeacht 's vijands moorddadig vuur op zijne schreden terug, raapt den gewonden, hulpbehoevenden soldaat op en brengt hem bij de kolonne in veiligheid.

Rond ziende, bemerkt zijn adelaarsblik nog een soldaat op die gevaarlijke plek en weder keert hij terug, doch nu vergezeld door den Luitenant J. G. Blanken van het 3e Bataljon, die reeds bij het begin van het gevecht vrij ernstig aan het hoofd gewond was en met vereende krachten brengen zij het lijk van een ge-

sneuveld Amboineesch soldaat binnen, dat zij niet wilden overlaten aan de schendende Atjesche handen.

Schitterend en verheven zijn dergelijke voorbeelden van grootschen moed, grenzelooze toewijding en edele kameraadschap, die zoo'n hechten band vormen in ons waardig Indische Leger, waar de trouw niet vraagt naar rang of graad, maar slechts den braven krijgsmakker ziet en die in nood bij staat.

Derde bestorming op den 6en Januarij 1874
1e *kompagnie* 3e *Bataljon Infanterie*
onder den Kapitein J. L. Le Bron de Vexela

Eindelijk zou den Atjehers voor de derde maal hun heiligdom worden ontweldigd, doch ditmaal om het niet eerder te verlaten, dan toen het jaren later op 's Lands kosten herbouwd, weder tot uitoefening der Mahomedaansche Godsdienst aan de geloovigen teruggegeven werd.

Voor die derde verovering was aangewezen de 2e Brigade, onder den Kolonel C. L. St. A. M. de Roij van Zuijdewijn, die eerst den vorigen dag het kommando der Brigade had aanvaard in de plaats van den op den 25en December 1873 bij Lemboe verwonden Kolonel G. B. T. Wiggers van Kerchem.

En ook ditmaal was, evenals bij de beide vorige bestormingen, weder het kranige 3e Bataljon *) onder den Majoor F. P. Cavaljé voor die taak aangewezen en weder was de dappere Europeesche 1e kompagnie aan de spits geplaatst.

Deze kompagnie, die nu aangevoerd werd door den Kapitein J. L. Le Bron de Vexela, gedetacheerd van het Nederlandsche Leger, telde 3 Luitenants, de Luitenant H. A. Hulstkamp, eveneens van het Nederlandsche Leger gedetacheerd, en de Luitenants van het Indische Leger W. Comfurius en W. C. Meuleman, be-

*) Bij de eerste expeditie bestonden de Bataljons Infanterie uit zes kompagnien, doch bij de tweede expeditie waren zij verdeeld in een *rechter-* en *linkerhalf* Bataljon ieder van vier kompagniën. De Overste F. T. Engel kommandeerde het *rechter-* en de Majoor Cavaljé het *linkerhalf* 3e Bataljon.

nevens 99 flinke Europeesche onderofficieren en minderen, en vormde de voorwacht der aanvals-kolonne met eene sectie kanons van 8 cM., onder den Luitenant der Artillerie J. A. van der Kruk, en een peloton Mineurs onder de Luitenants A. S. H. Booms en H. Koppen, welke laatste troepensoort vooral bestemd was om de voorkomende hindernissen op te ruimen en het terrein geschikt te maken tot ongestoorden voortgang der Artillerie.

De vijand had van den tijd die hem gegeven was een goed gebruik gemaakt en vooral sedert het debarkement der expeditie, toen hij bevroeden kon, dat de aanval hoofdzakelijk tegen de aan de Atjeh-rivier grenzende Noord-zijde gericht zoude zijn. Hij had op een afstand van 200 pas van den muur der Missigit een sterken aarden wal gelegd, zoodat de Missigit zelf nu als reduit beschouwd kon worden.

In den aarden wal, die op sommige plaatsen 2 Meter hoog was, waren holle bamboe-kokers op verschillende rijen boven elkander geplaatst, waardoor de daarachter staande schutters de aanvallers gedekt onder vuur konden nemen en die kokers dus de schietgaten onzer sterkten vervingen. De open grond vóór dien wal was met randjoe's als bezaaid en het dichtbegroeide vóórterrein door verhakkingen en zware heggen versperd, wat de nadering van groote troepen-massa's zeer moest vertragen.

Om 7 uur des morgens nam de strijd voor de 3e verovering der Missigit een aanvang, door dat de op den rechteroever der Atjeh-rivier in de loopgraaf geplaatste belegerings-batterijen hun vuur op die versterking openden en den aanval der Infanterie door een hevig bombardement op de te veroveren positie, op den Kraton en op andere daarachter gelegen versterkingen voorbereidden, terwijl later, zoodra de Infanterie daadwerkelijk in actie kwam, hun vuur op de Missigit gestaakt en alleen op den Kraton en de andere werken zoude worden voortgezet.

Bij dat bombardement deed de vesting-artillerie uit 24 vuurmonden van verschillend kaliber in 2½ uur 774 schoten en worpen, waardoor 654 granaten, 95 granaat-kartetsen, 16 brand- en 9 lichtkogels in de vijandelijke sterkten en liniën geworpen

werden, zoodat elke minuut 4 of 5 projectielen suizend door de lucht vlogen en neerkomende met zwaren knal uiteenbarstten.

Om kwart vóór acht uur was de geheele aanvals-kolonne op den linker-oever der Atjeh-rivier in de *rendez-vous-stelling* vereenigd en klonk onder het gebulder van het bombardement der belegerings-batterijen het signaal «*voorwaarts*», waarop de gedeeltelijk «*en tirailleur*» verspreide 1e kompagnie van het 3e Bataljon met de rest der voorwacht oprukte, zooveel mogelijk den oever der Atjeh-rivier volgende en met de linkerflank daaraan leunende.

In den beginne kwam de troep vrij spoedig vooruit en konden de Sappeurs het terrein voldoende vrijhouden, doch gaande weg werd dit meer en meer begroeid en vooral waren het de zware heggen die de voorwaartsche beweging, in 't bijzonder die der Artillerie belemmerden, zoodat de krachten van het peloton Sappeurs onvoldoende waren om voor de geheele linie de hindernissen op te ruimen, waarom de manschappen der tirailleurlinie zelf de kapmessen ter hand namen ten einde zich een doorgang te banen, terwijl de Sappeurs hoofzakelijk de Artillerie daarbij te hulp kwamen.

Langzaam, te langzaam naar den zin van allen en vooral van den voortvarenden bevelhebber der Brigade en die der voorhoede avanceerde de troep. Het daarbij telkens door den Kolonel de Roij van Zuijdewijn krachtig en ongeduldig uitgeroepen «*madjoe*» (voorwaarts), gaf aanleiding tot den hem door de soldaten gegeven populairen bijnaam van «*Kolonel madjoe*»

Reeds drie kwartier was men op die wijze met moeite voortgesukkeld en had in dien tijd slechts een afstand van 600 meter doorloopen, doch geen schot was nog gevallen en geen vijand had zich nog vertoond.

Allen waren in de hoogste spanning en vreesden dat de Atjehers onder zoo'n hevig bombardement van granaten, granaat-kartetsen en bommen geen stand zouden houden en hunne sterkte zonder verderen strijd verlaten en prijs geven, want dat zou een streep door de rekening zijn onzer moedige strijdlustige troepen.

Eindelijk tegen negen uur bereikte de tirailleurs-linie der 1e

kompagnie eene zware heg, waarachter eene kleine open vlakte te zien was. De rechtervleugel onder Luitenant Hulstkamp vond in die heg eene opening, een zoogenaamd karbouwen-gat, kroop er terstond doorheen en vertoonde zich op de daarachter gelegen vlakte.

Nauwelijks waren eenigen die opening gepasseerd of zoowel in front als op de flanken barstte onder luid gegil en «*Allah*»-geroep een hevig geweer- en lilla-vuur los, zonder dat nog wegens het zwaar begroeide terrein een enkelen vijand te zien was.

Dit vuur kostte de vooruitgedrongen afdeeling terstond 5 gewonden, waaronder den Europeeschen fuselier J. F. H. Keetels, die echter bij den troep bleef en het was deze gewonde soldaat die bij de bestorming tegelijk met den Luitenant G. van Tienhoven het eerst den wal der vijandelijke sterkte beklom.

Onder dat moorddadige vuur bereikte de voorwacht, talrijke verliezen lijdende, de overzijde dier vlakte, steeds voorgegaan door de dappere sectie-kommandanten; doch hier beletten de hindernissen weder dat men spoedig vooruit kwam, zoodat onze soldaten, afwisselend kappende en vurende, met de grootste moeite avanceerden.

Eindelijk bereikte de 1e kompagnie weder den rand eener vlakte en nu stonden de aanvallers op circa 40 meter van eene 2 à 3 Meter hooge aarden borstwering, die aan alle zijden vuur scheen te braken en waaruit de vijand een hagelbui van kogels afzond.

Daar voor het oogenblik een verder avanceeren onmogelijk was voor de kleine macht onder den Kapitein Le Bron de Vexela, liet deze den boschrand bezetten door zijne tirailleurs en ofschoon de verliezen schrikbarend toenamen, legden de tirailleurs zich bedaard neder en beantwoordden 's vijands vuur zoo kalm en juist mogelijk.

Van de vier sectie-kommandanten, die aan het hoofd hunner soldaten getroffen werden, was de eerste die buiten gevecht gesteld werd de Luitenant Comfurius, wien door een kogel wreedelijk de beide oogen werden uitgeschoten. Deze dappere flinke Officier doorstond de verbinding zijner zoo pijnlijke wonden met de grootste bedaardheid, daarbij anderen opwekkende en ofschoon

hij wist dat hij, zoo jong als hij was, voor zijn verder leven blind zoude zijn, zoo klonk toch van zijne lippen met vaste stem, een enthousiast en oprecht ««*Leve de Koning* !»» Bewonderenswaardig was deze brave Officier in moed, geduld en trouw!

Daarna werd de Luitenant Meuleman zoodanig gewond, dat hij van het slagveld vervoerd moest worden; een kogel had de rechter borst getroffen en haar geheel doorboord, terwijl een tweede kogel hem het hoofd verwondde.

De sergeant majoor J. S. P. Funk, die de 4e sectie dapper aanvoerde en voorging, werd den arm door een kogel verbrijzeld, terwijl de Luitenant Hulstkamp bij het avanceeren struikelde en daarbij in eene groote randjoe viel die hem het geheele bovenbeen doorboorde, zoodat hij zich hevig bloedende moest verwijderen, ofschoon hij in den aanvang, geholpen door een zakdoek-verband, op zijne gevaarlijke doch eervolle plaats trachtte te blijven.

In een kort oogenblik miste de kompagnie de leiding harer ervaren sectie-kommandanten, waardoor de moeielijke taak van den Kapitein le Bron de Vexela nog zwaarder werd. Ook deze was door een randjoe licht aan den voet gewond en had het linker been gekneusd door een matten kogel, doch van die kleinigheden nam hij geen notitie en bleef zijne kompagnie met woord en daad aanvoeren en leiden.

Bijna zoo goed als weerloos lag die kompagnie daar onder dat hevige vuur, afgegeven door bijna altijd onzichtbare vijanden, doch hoe talrijk de verliezen ook waren, toch bleven de dappere Europeanen vol moed en strijdlust en menigeen die gewond werd weigerde de linie te verlaten, of verzweeg dat hij getroffen was.

Eindelijk had de tirailleur-linie hare patronen verbruikt en de reserve-patronen waren nergens te vinden, omdat de vreesachtige dragers zich daarmede in het dichtste struikgewas verscholen hadden, doch ook zonder munitie bleef de dappere troep zonder eenige weifeling, bedaard en koelbloedig in positie.

De hoornblazer D. van Zuidam liep zonder zich aan den vijand en zijn vuur te storen langs de linie, vulde tot 2 à 3 maal toe zijn kwartiermuts met de patronen van zwaar gewonde of ge-

sneuvelde makkers, en verdeelde die heel bedaard onder de tirailleurs der voorste linie.

De Luitenant der Artillerie J. A. van der Kruk, die met zijne sectie kanons onmiddelijk achter de tirailleurlinie stond, vernemende dat de patronen der Infanterie verbruikt waren, liet onmiddelijk slechts één zijner stukken op den linkervleugel dier linie in batterie komen, daar voor het 2e nog geen plaats was.

Reeds 3 der bedienings manschappen waren gesneuveld, doch dat is voor dien dapperen Artillerie Luitenant geen hindernis. Hij helpt zelf het stuk in batterij brengen, richt zelf den vuurmond, terwijl de vijandelijke kogels ratelend het metaal van het stuk treffen en weldra dondert kartetschot op kartetschot den vijand te gemoet, waardoor de Artillerie zeker veel bijbracht om den toestand te redden.

Tal van heldendaden zijn dien dag verricht, doch velen bleven verborgen door het dichte struikgewas. In een half uur tijds verloor de 1e kompagnie 75 pCt. der Officieren en ruim 50 pCt. der onderofficieren en minderen.

De fuselier J. Miroir, die eigenlijk als kok in het bivak achter had moeten blijven, mocht op zijn dringend verzoek mede uitrukken, doch stierf naast zijn sectie-kommandant den heldendood, terwijl hij hoog opgericht 's vijands vuur beantwoordde.

De fourier F. H. Wasserman die, van het slagveld teruggaande, van een officier de opmerking moest hooren, dat een braaf soldaat op zijn post blijft, verontschuldigde zich dat hij zijn geweer niet meer vast kon houden en toonde zijne geheel verbrijzelde rechterhand, doch tegelijkertijd krijgt hij een schot langs den schedel en een kogel door het been, waarop die Officier hem ridderlijk zijn leedwezen over zijne vergissing betuigt en kameraadschappelijk helpt.

Weldra snelde de Luitenant G. van Tienhoven, kommandant der 4e kompagnie naar voren en plaatste zich met eenige manschappen zijner kompagnie tot versterking in de tirailleurlie, die weldra ongeacht 's vijands vuur en de talrijke randjoe's

juichend vooruit stormde, toen op den rechtervleugel het kranige 14e Batalfon Infanterie onder de Overste J. L. J. H. Pel, onder het spelen der muziek tot den aanval overging.

Hier bij het 3e Bataljon was de Luitenant van Tienhoven met den reeds bij den aanvang gewonden fusilier Keetels het eerst op de vijandelijke borstwering en toen de vijand voor dien driesten bajonetaanval vluchtte, wees de Luitenant Adjudant van het 3e Bataljon, H. J. de Bordes, aan de soldaten den muur der Missigit, die deze dappere Officier van de beide voorgaande bestormingen kende, waarop allen den vijand nastormden, tegelijk met de vluchtelingen die enceinte van het heiligdom bereikten en daardoor beletten dat de vijand in dat reduit stand hield.

Terwijl het 3e Bataljon met de Eerste kompagnie aan het hoofd hier overwinnend doordong, plantte elders de Adjudant Vaandeldrager P. Peters het Oranje-Vaandel van het rechterhalf 14e Bataljon het eerst op de vijandelijke borstwering, en iets verder was het de Luitenant D. van der Swan, die de Bataljonsvlag, Neerland's driekleur, van het Linkerhalf 14e Bataljon juichend het eerst op den eigenlijken muur der Missigit verhief.

Overal drongen onze dapperen met onweerstaanbaren élan vooruit, overal schalde het overwinnend Wilhelmus, overal juichten de troepen en ten derden male was dat heiligdom des vijands in onze handen, dat daarna door de Sappeurs aan de nog opene Oostzijde onder een ontzettend vijandelijk vuur, middels schanskorven gesloten werd, waarbij zich vooral onderscheidden de mineurs 2e klasse G. Allgaier en C. Behouden, die beiden gedurende den aanval reeds gewond waren.

Om 4½ uur kreeg de kommandant der 1e kompagnie den last om met zijne kompagnie naar het bivak te Penajoeng terug te keeren.

In de kampong Djawa, tegenover Penajoeng, aangekomen, ontving de Kapitein Le Bron de Vexela de order van den Opperbevelhebber om met zijne kompagnie het bivak van het rechterhalf 14e Bataljon te bewaken, daar dit laatste de veroverde Missigit zou blijven bezetten.

Toen moest de dappere Kapitein zijn Generaal berichten «dat hij aan die order voldeed, doch dat hij geen enkele Officier meer bij zijn troep onder zich had, en dat hij zelf eenigzins gewond nog slechts 12 onderofficieren en minderen van de geheele kompagnie over had, die echter uitgeput waren van vermoeienis en inspanning.

Een gewond Kapitein en 12 bajonetten was alles wat er overbleef en na de bestorming valide was van die prachtige kompagnie dappere Hollandsche jongens, die ten getale van 4 Officieren en 99 onderofficieren en manschappen zoo welgemoed ten strijde trokken.

Dadelijk werd de kompagnie van die opdracht ontheven, en toen de Kapitein Le Bron de Vexela met zijne dapperen van het vlot stapte, dat hen over de Atjeh-rivier naar Penajoeng bracht, vond hij daar den Opperbevelhebber, de Luitenant Generaal J. van Swieten, met zijnen staf, die hem opwachtte en dat kleine overschot van zooveel braven een Eere-saluut bracht, een eerbewijs dat het in alle opzichten waardig was.

De herhaalde verovering der Missigit is een der schoonste en schitterendste bladzijden in onze Indische krijgsgeschiedenis en ontelbaar zijn de daden van moed, beleid en trouw waartoe zij aanleiding gaf en waarvan het bovenstaande slechts voorbeelden zijn.

Allen en alles te noemen is niet mogelijk, doch elk die daarbij tegenwoordig was mag met recht trotsch zijn op zijne deelneming aan die heldenworsteling en het Nederlandsche volk op zijne soldaten die zoo wisten te strijden, daarbij de eer die hen toekomt aan de tegenstanders gevende, die ons met grooten moed en ware doodsverachting bekampten.

Twee onversaagde Boodschappers
op Atjeh — 1873

Si le danger est inévitable marchez au-devant.
DE WEISS.

Den 18en December 1873 had de 2e Brigade van de expeditionaire troepen te Atjeh, onder bevel van den Kolonel G. B. T. Wiggers van Kerchem, na een langdurigen marsch en onder voortdurend strijden, steeds den vijand voor zich uitdrijvende, de kampong Penajoeng bereikt en daar het bivak betrokken.

Deze kampong was een belangrijk punt, op den rechteroever der Atjeh-rivier gelegen, waardoor het mogelijk werd om van de reede langs dien waterweg met gemak groote hoeveelheden levensmiddelen en krijgsvoorraad aan te voeren en van waar uit tevens gemakkelijk eene geregelde beschieting van de groote Missigit en van den Vorstelijken Kraton kon plaats hebben.

Voorloopig was die Brigade daar geheel geisoleerd, want even als de golven die voor den boeg van een vaartuig wijkende zich daarachter weder aaneensluiten, zoo ook spatten de vijandelijke drommen wel uiteen voor ons beleidvol optreden, ons overstelpend vuur en de dappere onversaagde aanvallen onzer afdeelingen, doch vereenigden zich weder in den rug der kolonne, op die wijze alle gemeenschap met den Opperbevelhebber en de aan het strand achtergebleven legermacht afsnijdende.

En toch moest den Generaal van Swieten bericht gezonden worden van den uitslag der onderneming, ten einde daarop zijne verdere beschikkingen te kunnen nemen.

Langs den reeds door de opgemarcheerde kolonne met zooveel moeite afgelegden weg zoude dit alleen mogelijk geweest zijn door eene sterke troepenmacht en dan nog ten koste van groote verliezen, want, evenals bij het voorwaarts rukken, zou men op dien terugweg zich al vechtende een doortocht moeten banen.

Bovendien waren de troepen ten gevolge van dien aanhoudenden strijd en den langen vermoeienden marsch te uitgeput, om nog een deel daarvan andermaal dien tocht te doen ondernemen en dat nog wel grootendeels in nachtelijk duister, want reeds des morgens ten 5 ure stond de Brigade onder de wapens en ving den tocht aan en eerst des middags ten 3 ure werd Penajoeng bereikt.

Men had dus ongeveer 10 uur noodig gehad om een weg van ongeveer 7 kilometer af te leggen, gedurende welken tijd de troepen alleen in de rustpoozen tusschen twee gevechten slechts eene enkele harde beschuit had kunnen nuttigen.

De eenigste gemeenschapsweg waarlangs dat bericht misschien het gemakkelijkst, het spoedigst en onder de minste verliezen over te brengen zoude zijn, was de waterweg langs de Atjeh-rivier.

Doch dit bleef altijd een bijna ongehoord waagstuk, want van dat vaarwater wist men zoo goed als niets. Wel was bekend dat men ± 3 à 3500 meter van de riviermonding verwijderd was en dat ongeveer halfweg de zoogenaamde Marine-benting door de Marine landings-divisie was genomen, zoodat men in gewone omstandigheden met een roeibootje, geholpen door den stroom, dat punt in ongeveer een kwartier bereiken kon en de monding in circa een half uur, doch dat was ook alles, en de omstandigheden waren nu verre van gewoon.

De linker rivieroever was nog geheel in 's vijands handen, daar de expeditionaire macht tot nu toe nog altijd in de landstreek op den rechteroever had geageerd en zelfs die rechteroever kon ook niet veilig geacht worden, omdat de Atjehsche benden, na den doormarsch der Brigade, zich weder geheel van die terreinstrook hadden meester gemaakt.

Bovendien was het ook mogelijk dat de vijand, om te beletten dat onze gewapende sloepen de rivier opvoeren, overal versperringen in het rivierbed had gemaakt, die dan zeker door sterk bezette schansen bewaakt en verdedigd zouden zijn

Maar toch, hoe gevaarlijk de tocht ook was, hoe zeker 't

bijna was dat de boodschappers gewond zouden worden of hun leven laten, toch moest de poging in het algemeen belang gedaan worden.

Voor dat waagstuk was echter in de eerste plaats een zeer licht vaartuig noodig en in de tweede plaats twee onversaagde waaghalzen, twee bedaarde en koelbloedig dappere mannen, voor niets vervaard, begaafd met groote tegenwoordigheid van geest en een onverzettelijken wil, doch tevens groote lichaamskracht bezittende en tot de uiterste inspanning in staat, bestand tegen alles, zoowel bedreven in het zwemmen als in 't vaardig sturen eener boot en intelligent genoeg om eene mondelinge mededeeling te begrijpen, te onthouden en bijna woordelijk over te brengen, want schriftelijk kon men het bericht wel medegeven, doch bijna zeker zouden de boodschappers te water geraken en door dat bad zou dus 't geschrevene nat en onleesbaar kunnen worden.

Het zou moeilijk zijn al die eigenschappen in een persoon vereenigd te vinden en bovendien mochten 't nog alleen vrijwilligers zijn, volkomen bewust van het gevaarlijke der onderneming en bereid om zich op te offeren.

De Brigade-Kommandant, raadpleegde daaromtrent met den uiterst bekwamen, dapperen en doortastenden Chef van den Staf der Brigade, den Kapitein G. C. E. van Daalen, die het geheel met zijn Chef eens was en meende dat die vrijwilligers het best te vinden zouden zijn bij de 1e kompagnie Mineurs en Sappeurs, omdat daarbij talrijke ambachten vertegenwoordigd waren.

De kommandant dier kompagnie werd ontboden, hem het geheele plan medegedeeld en de vraag voorgelegd, of hij meende twee daartoe geschikte sujetten in zijne afdeeling te kunnen aanwijzen.

Deze, die gaarne voor zijn troepje de eer dier voorkeur behield, antwoordde terstond bevestigend en berichtte tevens dat zijne manschappen in een kreekje bij het bivak eene sampan *) ge-

---

*) Eene sampan is een uiterst klein, licht vaartuig uit één boomstam vervaardigd, waarin gewoonlijk slechts plaats is voor hoogstens twee per-

vonden hadden, die nog in goeden staat verkeerde. Wel ontbraken de riemen of liever de scheppers (pagaaiën), maar die waren spoedig uit een paar planken aan te maken.

Na de opdracht ontvangen te hebben en nadat hem vooral op het hart gedrukt was eerst vrijwilligers te vragen voor eene zoo gevaarlijke onderneming, gaf de Kompagnies Kommandant terstond aan eenige sappeurs den last om twee scheppers voor eene sampan te snijden en raadpleegde daarna zijne Officieren.

De Kommandant kende zijne mannen en wist, dat als hij vrijwilligers vroeg en dat wel voor een zeer gevaarlijken tocht, de geheele kompagnie als één man vooruit zoude komen, want hoe meer gevaar aan zoo iets verbonden was, hoe aangenamer dit dat troepje was; daarom week hij in dat opzicht van de opdracht af en koos dadelijk een paar mannen uit, die naar zijne meening geheel aan de vereischten voldeden. Over het *vrijwillig* bereid zijn dier twee braven maakte hij zich in 't geheel niet ongerust.

De keuze viel na korte beraadslaging op den sergeant der mineurs H. Boersma en den mineur A. C. Behouden, die beiden als scheepstimmerman gevaren hadden en reeds bewezen hadden, uitstekende zwemmers te zijn, terwijl zij ook aan de andere vereischten beantwoordden.

Ontboden zijnde, werd hen gevraagd of zij *vrijwillig* een zeer gevaarlijken tocht wilden ondernemen, waarop zij, zonder verder iets te vragen, glimlachend en met schitterende oogen vroegen wanneer zij klaar moesten zijn en of zij even hun maaltijd mochten eindigen, zoo niet dan waren ze toch klaar en zouden later wel eten, of het voor 'n enkele maal zonder eten doen, als er veel haast bij was.

---

sonen, die voorzichtig op den bodem plaats moeten nemen en dat dan middels twee pagaaiën (scheppers) wordt voortbewogen en bestuurd. Het varen met zoo'n schuitje eischt veel oefening en bedaardheid, want bij de minste onvoorzichtige beweging slaat het om, waarna 't echter weder even gemakkelijk recht te zetten is, mits men grond onder de voeten heeft of een uitstekend zwemmer is, zooals de Inlanders in den regel zijn.

Verheugd en innig voldaan zich in de handen wrijvende omdat de keuze op hen gevallen was, verwijderden zij zich om zich klaar te maken, nadat hun in algemeene bewoordingen den aard der onderneming was medegedeeld en hun de stipste geheimhouding was opgedragen.

Om 6½ uur, toen 't volkomen duister was, waren beiden gereed om den tocht te ondernemen, zoo weinig mogelijk, doch donker gekleed, ieder voorzien van een uitmuntenden revolver en een Atjehschen klewang in den gordel, de beste en scherpste die te vinden waren in den buitgemaakten voorraad.

Nadat zij de noodige instructiën en mededeelingen hadden ontvangen en zich goed ingeprent, werd de order tot vertrek gegeven, waarbij hen alleen aangeraden werd zoolang mogelijk den minst onveiligen en meest begroeiden rechteroever te houden, de overige maatregelen aan hun beleid en de omstandigheden overlatende.

Voorzichtig stapten zij in 't brooze wankele vaartuigje, namen de pagaaiën ter hand en geruischloos gleed de sampan voorwaarts en verdween in 't duister, vergezeld van de beste wenschen van de enkele Officieren die bij het vertrek der dappere, onversaagde waaghalzen tegenwoordig waren.

Weldra waren beiden geheel alleen, aan alle zijden omringd door gevaren, waarvan de dood wel 't minst was.

Zij waren geheel aan zich zelven overgelaten op de duistere watervlakte met hare schijnbaar eenzame doch woest begroeide oevers, geheel alleen moetende steunen op eigen moed om de gevaren kalm onder de oogen te zien, en op eigen inzicht om door snelheid en beslistheid van handelen in gevaarvolle oogenblikken de moeilijke opdracht tot een goed einde te brengen.

Wel was de bijna tastbare duisternis waarin zij voortgingen onder het overhangend bladeren dak, waardoor geen enkele lichtstraal van den sterrenhemel drong, in hun voordeel, omdat zij daardoor aan het spiedend en scherpziend oog van den vijand waren onttrokken, maar daarentegen werkte dit ook belemmerend op de snelheid van den tocht, want zij konden de hinderpalen niet

zien die zich op hun gevaarvol pad zouden voordoen, en waarvan de geringste hun licht en broos vaartuig kon doen omslaan of verbrijzelen.

Slechts in 't midden der rivier was eene enkele glinstering van 't sterrelicht waar te nemen op het door den avondwind zacht kabbelende wateroppervlak, en dit lichtschijnsel kon hun eenigzins tot gids en leiddraad dienen.

Wijd sperden zij de oogen open en tuurden vorschend rond, terwijl hun gehoor elk geluid poogde op te vangen en te onderscheiden. Hun waarnemings-vermogen was ten hoogste gespannen, want in de hen omringende duisternis en stilte dreigden onbekende gevaren van alle zijden, gevaren die zij niet zoo zeer voor zich zelven duchtten, als wel voor het goed en spoedig gelukken van den belangrijken tocht.

Door den stroom geholpen en zacht en zwijgend de korte pagaaiën hanteerende, kwamen zij in 't begin vrij spoedig vooruit, doch telkens moesten zij ophouden als zij meenden dat iets hun den weg versperde, of dat het kraken van takken, dan wel een geweerschot, of een Atjehschen kreet de stilte verbrak en bewees, dat hoe eenzaam de oever ook scheen, hij toch in den donkeren boschrand talrijke vijanden verborg.

Reeds driemaal hadden zij of op den wal, of op een onder water liggenden boomstam gestooten en even dikwijls was ook het vaartuig omgeslagen, gelukkig zonder schade te beloopen. Wel waren zij doornat en rilden van koude, wijl zij bij elke onderdompeling eenige oogenblikken stil in 't water bleven zitten, om waar te nemen of de vijand hen ook door den plomp in de rivier ontdekt had; wel matte hen dat telkens oprichten van 't vaartuig ten zeerste af, zij die reeds vermoeid waren door den langen tocht van dien dag, maar met hoeveel moeite het ook gepaard ging, telkens bestegen zij weder zwijgend hun waggelend vaartuig en onverpoosd ging het weder verder.

Tot nog toe had de vijand hen niet ontdekt en scheen hij het plassen in 't water niet te hooren of aan iets anders toe te schrijven, want wie hunner zou ooit op de gedachte komen dat

twee waaghalzen op een klein uitgehold stuk hout door hunne linie trachten heen te sluipen.

De beide dappere boodschappers hadden geen begrip meer van tijd of afgelegden afstand. Waren zij een uur of tien minuten onderweg, waren zij dicht bij het doel of nog ver daarvan verwijderd?... Zij wisten het niet!...

Voorwaarts lag hun weg en voorwaarts ging het!...

Eensklaps ontdekten zij op den tegenovergelegen oever eene bende Atjehers, waarvan een enkele luid schreeuwend, over de rivier iets naar dezen oever toeriep, wat van daar op dezelfde wijze beantwoord werd.

Wat men elkander toeriep verstonden de braven niet, maar zij hadden nu de zekerheid dat beide oevers bewaakt werden en dat zij nog op grooten afstand van de Marine-benting waren, daar de vijand anders niet zoo luidruchtig geweest zou zijn.

Zacht en onhoorbaar onder de beschermende takken voortschuivende, ontdekten zij ook te gelijkertijd dat de plantengroei op den rechteroever ophield en zij nu een open watervlak moesten oversteken dat door den sterrenhemel voldoende verlicht werd, om een bootje, dat zich daarop waagde, aan den vijand te verraden, al was 't ook zoo klein als hun uitgeholden boomstam.

Nu was het gedaan met de veilige duisternis, die hen tot nu toe beschermd had! Nu zouden zij ontdekt worden! Nu was het oogenblik genaderd dat zij al hunnen moed, al hunne tegenwoordigheid van geest en al hunne krachten noodig hadden om het gevaar het hoofd te bieden!

De sergeant Boersma, die de leiding had, oordeelde dat groote snelheid nu het eenige was dat hen redden kon, want het was niet te voorzien dat de vijand spoedig weg zoude trekken, en dat zij, nu zij toch ondekt zouden worden, het beste deden het midden van den rivier op te zoeken, om dan, gebruik makende van den stroom die daar veel sterker was dan aan den oever, ook sneller vooruit te komen.

De vijand kon hen dan wel met geweervuur bestoken, maar door de duisternis, hunne snelheid en de haast waarmede dat

vuur afgegeven zoude worden, rekenden zij dat dit 't minst gevaarlijke was.

In elk geval werd bepaald, dat wat er ook met een hunner gebeurde, zelfs als hij gewond in het water viel, de andere geen oogenblik de vaart zou vertragen, maar eenvoudig zoo snel mogelijk voortgaan.

Het doel van den tocht ging bij die braven boven alles!

Alleen bedreigde hen een gevaar van meer ernstigen aard en wel dat de vijand ook vaartuigen ter zijner beschikking had en hun met meerdere krachten en grootere snelheid zoude vervolgen, of dat ergens de rivier versperd was, die den verderen tocht per sampan onmogelijk zoude maken.

Daar echter, hoe zij ook tuurden, nergens eenig vaartuig te zien was, rekenden zij eenigzins op hun goed gesternte en wat het laatste geval betrof, zouden zij dan maar zoo spoedig mogelijk den oever trachten te bereiken om gezamenlijk den tocht over land door de bosschen sluipende te vervolgen en bij een onverhoopten aanval zich zoo goed mogelijk verdedigen, opdat ten minste één hunner het doel mocht bereiken.

Na alles kort en fluisterend te hebben vastgesteld, drukten zij elkander de hand, als eene stilzwijgende belofte van trouw aan de afspraak.

Toen gingen zij vast nederzitten op den bodem van het vaartuig, zetten de pagaaiën met kracht in het water en met groote vaart schoot het ranke bootje naar het midden van den stroom.

Spoedig had de vijand hen ontdekt en werd hun iets toegeroepen, omdat de Atjehers blijkbaar niet begrepen wat die voortsnellende sampan beteekende, waar zij van daan kwam en wie er in zat, vriend of vijand.

De beide braven gaven echter geen antwoord, maar gebruikten de kostbare oogenblikken om zoo snel mogelijk vooruit te komen.

De vijand begrijpende dat het niet richtig was, met dat stil doch snel voortschietende vaartuigje, begon in den wilde van beide oevers te vuren, zoodat weldra de kogels als hagel naast hen in 't water vielen en fluitend over hunne hoofden vlogen;

slechts een trof een der pagaaiën, zonder die echter geheel onbruikbaar te maken.

Hoe nat zij ook waren en hoe zij een oogenblik te voren ook rilden van koude, nu gudste hen 't zweet van 't gelaat door de ongehoorde inspanning.

De aderen op 't voorhoofd zwollen op, de borst hijgde naar adem, het hart klopte hevig in den boezem en de spieren deden hun pijn, maar voort ging het, want nu hing den uitslag van de snelheid af.

De pagaaiën bewogen zich krachtig en regelmatig en als een meeuw vloog het lichte vaartuigje over het water, zoodat zij weldra geholpen door den stroom buiten 's vijand gezicht waren, wiens woedend gegil hen uit de verte vervolgde, terwijl hun nog steeds kogels nagezonden werden, maar geen oogenblik verminderden zij de vaart, want elk oogenblik kon op andere plekken de vijand, die door 't geweervuur gewaarschuwd was, te voorschijn treden, of met een vaartuig trachtten hen den weg af te snijden.

Vooruit! Vooruit! Zoo snel mogelijk!....

Na eenige minuten, die hun eindeloos toeschenen en hen bijna geheel uitputten, vertoonden zich in de verte eenige zwarte stippen op het water, als om hen den verderen voortgang te beletten.

De eerste gewaarwording, in verband met hetgeen zij ondervonden hadden, was schrik, want zij dachten dat hun nu voor goed den weg te water was afgesneden en hen alleen als laatste hulpmiddel de moeielijke weg over land overbleef om aan hunne opdracht te voldoen, maar reeds in het volgende oogenblik begrepen zij dat dit de sloepen der Zeemacht moesten zijn, die voor de Marine-benting op brandwacht lagen.

Een diepe zucht van verlichting ontsnapte aan hunne borst, want zij hadden de eerste veilige haven zoo goed als bereikt, zoodat zij zich nu minder behoefden in te spannen.

Zich langzaam door den stroom latende voortdrijven om weder eenigszins op verhaal te komen, leschten zij hunnen dorst en verkoelden de hevige kloppende slapen met eenig water.

Eensklaps remde Boersma de voortgang der sampan, want vóór hen lagen wel de sloepen der eigen krijgsmacht, maar om die te bereiken zouden zij misschien grootere gevaren moeten doorstaan, dan die zij pas waren ontkomen.

De «*Jantjes*» onzer kranige marine zijn *Jongens uit een stuk*, die in 't gevecht en vooral in 't handgemeen voor niemand onderdoen, maar hoe dapper zij ook zijn, voor de veiligheidsdienst aan den wal ontbreekt hen oefening en ondervinding. De struiken en greppels die den vijand gelegenheid geven hen in de duisternis te bekruipen, de korte boomstronken die in het duister allerlei grillige vormen schijnen aan te nemen, de geluiden die de stilte verstoren, het kraken van takken door 't voorbijsluipen van eenig wild en in 't algemeen die tastbare duisternis die den zeeman, die iemand gaarne in de oogen ziet, belet om goed om zich heen waar te nemen, dat alles verontrust hun, maakt hen zenuwachtig en is oorzaak dat zij soms op het minste onraad als razenden gaan schieten.

En dat wist Boersma, en hij wist ook dat dat geweervuur gevaarlijker was dan dat der Atjehers, wegens de snelheid van dat vuur en het zoo bestrijkende schot der uitmuntende vuurwapenen.

Hij voorzag, dat zoodra de schildwachten hen zouden ontdekken, deze zouden beginnen te vuren, wat in deze omstandigheid zeker te vergeven was, want wie kon veronderstellen dat twee onversaagde Hollandsche jongens de roekelooze onderneming zouden durven bestaan, in zoo'n vaartuigje de gevaarlijke rivier af te zakken.

Daarom werd besloten in 's Hemelsnaam de kans te wagen, te trachten zoo snel mogelijk het Marine-bivak te naderen tot zij binnen het bereik der menschelijke stem waren, en zich dan door luid roepen bekend maken.

Eindelijk klonk er een schot van den wal en aan den scherpen vinnigen knal herkenden zij 't als afgegeven uit een Beaumontgeweer.

Zij waren dus ontdekt! Men zag hen voor den vijand aan!..

Weldra volgden meerdere schoten die echter gelukkig door de duisternis slecht gericht waren en waarvan de kogels fluitend over hunne hoofden vlogen.

Oordeelende dat men hen nu wel in 't bivak zou kunnen hooren, verhieven zij hunne stemmen en weldra klonken, als antwoord op die dreigende schoten, de geliefde toonen van het Volkslied, dat zij, hoe vermoeid ook, opgewekt en luid uit volle borst zongen, een lied dat zeker geen Atjeher zoude uitgalmen en al zingende bleven zij snel doorroeien.

Gelukkig waren spoedig eenige Officieren aanwezig om het vuren te doen staken, en toen het knallen der schoten ophield verhief Boersma zich in hunne notendop en luide klonk zijn stem in de stilte van den nacht met een ««*Leve Holland, Leve de Koning!*»» waarop beiden hunne mutsen zwaaiende zoo hard mogelijk ««*Hoera!*»» riepen en dat zoo enthousiast dat de sampan dreigde om te slaan.

En toen nu een der Officieren hun de vraag toeriep van waar zij kwamen, en Boersma daarop antwoordde ««*van Penajoeng, door ons genomen, met een bericht van den Generaal!* toen galmden de brave «*Jantjes*» het uit en een luid overwinnend ««*hoezee!*»» begroette die blijde tijding.

Nu konden zij rekenen behouden te zijn.

Het was nu kwartier over achten, zoodat zij dus bijna twee uur op de rivier gezwalkt hadden en dat om 16 à 1700 meters af te leggen.

Zij weigerden om te rusten en zetten onmiddelijk hun tocht voort; het laatste deel der rivier tot de monding was spoedig afgelegd, waarna zij zich langs het veilige strand naar den Opperbevelhebber begaven.

Ten negen uur waren zij bij Generaal van Swieten, doodelijk vermoeid en uitgeput. Zij deelden hem hunne opdracht mondeling mede, want de brieven waren onleesbaar geworden, en deden daarna op zijn verzoek een kort relaas van hun tocht.

De grijze Generaal, trotsch op zulke mannen, prees hun moed, tegenwoordigheid van geest en volharding en beval dat de meest mogelijke zorg voor hen gedragen zou worden.

Den volgenden dag keerden zij over land met de eerste kolonne naar Penajoeng terug en meldden zich bij den Kommandant aan alsof zij van verlof of van een pleizierreisje terug kwamen.

De beide dappere Hollandsche jongens ontvingen voor hunne grootsche en moedige daad het zoo welverdiende Eeremetaal der Militaire Willemsorde.

Onze dapperen bij Garouw (Atjeh)
onder den Majoor der Infanterie J. H. Romswinckel
1874

Een lauwer kroont des helden schedel,
Wiens ijz'ren voet
Door vuur en bloed
Zich stout ter overwinning spoedt
W. J. HOFDIJK, Heldenmoed.

Zoolang de vijand niet uit zijne stelling bij Kota Babi, Kota Radja Bedil en Lamara verdreven, en die positie door onze troepen bezet was, waardoor wij in staat zouden zijn den Pedirdijk met ons geschut te bestrijken, zoolang waren onze transporten langs de Atjeh-rivier niet veilig, welke waterweg toen nog onze eenigste en gemakkelijkste verbinding vormde met de reede, zoodat alle vervoer van materialen en vivres daar langs moest plaats hebben; nu werden de prauwen aanhoudend door den vijand bestookt, die zich in de bedekte en moerassige streek op den rechteroever der rivier, ten Noorden van de Marine-Benting en onze sterkte Lampoeloe, in grooten getale ophield.

Ten einde zich van die positie meester te maken en terstond voor onze troepen de noodige versterkingen op te richten, om de veroverde punten bezet te houden, rukte op den 28en Juni 1874 des morgens te 4 uur eene kolonne uit, onder de bevelen van den Majoor der Infanterie J. H. Romswinckel, bestaande uit het door dien Hoofofficier gekommandeerde linker-half 9e Bataljon Infanterie, twee sectiën berggeschut en twee mortieren van 12 cM., eene sectie Mineurs en de noodige Ambulance, terwijl van het rechter-half 9e Bataljon daarbij nog twee detachementen werden ingedeeld, een van 50 bajonetten speciaal belast met de dekking der Artillerie, en een van 100 onderofficieren en minderen aan wie de bescherming opgedragen was van de talrijke vaartuigen waarmede, van af Penajoeng langs de Atjeh rivier, de dwang-

arbeiders, de vivres en de materialen voor de op te richten sterkten naar den rechteroever der rivier ten Noorden der Marine-Benting moesten worden vervoerd, alwaar zij ontscheept en door de medegenomen dwangarbeiders langs het strand naar de plaats hunner bestemming zouden worden overgebracht.

Het was een kranige, flinke, krijgshaftige, goedgeoefende troep die zich met den vijand zou gaan meten en hem uit zijne moeielijk genaakbare schuilhoeken zou verjagen, maar kranig flink en krijgshaftig boven allen was de aanvoerder, de Majoor J. H. Romswinckel, «*de Vechtmajoor*».

Dezen vleienden bijnaam was hem door zijne ondergeschikten gegeven, die een Chef als van zelf dadelijk onder het vijandelijke vuur in al zijne goede en slechte eigenschappen als aanvoerder beoordeelen en soms van hunne bevinding door teekenende bijnamen doen blijken, die hun oordeel op zinrijke en eenvoudige wijze samenvatten en dan vooral zooals deze, als *Eere-namen* kunnen beschouwd worden.

En die karakteriseerenden bijnaam van «*Vechtmajoor*» verdiende de Majoor Romswinckel ten volle, niet omdat die brave Hoofdofficier zooveel lust in vechten had en elke gelegenheid zocht om aan dien hartstocht te voldoen, verre van daar, maar omdat, zoodra zijn plicht en zijne roeping hem tot handelen in den strijd riepen, de kranige, flinke en krijgshaftige Chef, dubbel kranig, dubbel flink en dubbel krijgshaftig scheen te worden, omdat het dan den schijn had alsof het gewoel van den strijd zijn element was, waarin hij zich even goed te huis gevoelde en zich evenzeer op zijn gemak bevond, als op eene parade, in eene danszaal, of bij gezelligen, kameraadschappelijken kout.

Zijne aangename, innemende en toch indrukwekkende en domineerende verschijning, zijn kranig militair uiterlijk, en zijn helderen, schitterenden, doordringenden blik teekenden een krachtigen wil, groote voortvarendheid en vastberadenheid, degelijk zelfvertrouwen, eene edele rondborstigheid en eene bijna ongeëvenaarde stoutmoedigheid, in alles niet alleen een man met een ridderlijken

geest en een ridderlijk hart, maar tevens *«every» inch a gentleman,* een man wiens handdruk eene eer, wiens lof een ridderslag is.

Zoodra het kanon donderde, het geweervuur ratelde, het gevaar het grootst en de strijd het heetst was, scheen hij, den kruitdamp met wellust inademende, en kalm glimlachend te midden van den kogelregen zijne bevelen kort, krachtig en beslist gevende, een oorlogs-god, die het gevecht beheerscht met zijn krachtigen geest, wien geen kogels deren en wiens tegenwoordigheid de strijders, die eerbiedig en bewonderend tot hem opzien, tot grootsche daden opwekt.

Hij was dan de bevelhebber in wien de minderen niet alleen den aanvoerder zien, die hen in 't dreigenst gevaar met vaste, vertrouwen wekkende, beleidvolle hand leidt, maar ook de krijgsmakker, wiens kameraadschappelijke trouw zelfs den minsten zijner soldaten ten goede zal komen, de Chef die zich zelven niet spaart, maar ook zoo noodig van de zijnen de zwaarste offers eischt, de held wien geen taak te zwaar, geen gevaar te groot is, de..... *«Vechtmajoor».*

Hij spaarde zich zelf zoo weinig en was altijd zoo kalm onverschrokken te midden der grootste gevaren, als de troepen als 't ware weggemaaid werden, dat de Inlandsche soldaten aan iets bovennatuurlijks geloofden en hem onkwetsbaar dachten; en dit geloof wist hij met heldhaftige ijdelheid bij hen in stand te houden, want toen de dappere Chef eens door een kogel nog wel aan het been gewond werd, bleef hij niettegenstaande de hevigste pijnen met stoïcijnsche kalmte zijn taak vervullen en de grootste vermoeienissen doorstaan; eerst daarna liet hij zich in 't geheim verbinden.

Niet alleen sierde het Kruis der Militaire Willemsorde zijne edele borst voor zijne vroegere heldendaden te velde, maar hij mocht ook een zeldzaam juweel, een Eerezwaard zijn eigendom noemen, dat hem geschonken werd door Semarang's dankbare burgerij, toen hij, nog Luitenant zijnde, door zijn energiek optreden den plotseling in vollen vrede uitgebroken opstand der talrijke Zwitsersche huurtroepen met een handvol zijner

soldaten op beleidvolle wijze wist te stuiten, en door zijne voortvarendheid en zijn kalmen moed Semarang's inwoners redde van moord en plundering.

Later, als Generaal, ontving hij van de hem vereerende soldaten nog een anderen bijnaam, of liever, als zij onder elkander van hun beminden Opperofficier spraken, noemden zij hem altijd op warmen en hartelijken toon bij zijn voornaam «*Joost*», en de Infanteristen, die speciaal trotsch waren op dien kranigen Generaal uit hunne gelederen voortgekomen en die zij altijd als den hunnen beschouwden, spraken tegenover andere wapens altijd eigenaardig van «*onzen Joost*».

Hij was een van de ridderlijkste persoonlijkheden en een der schitterendste sieraden van het daaraan zoo rijke Indische Leger.

Zonder eenige hindernis en zonder door den vijand verontrust te zijn, bereikte de kolonne onze sterkte te Lampoeloe, van daar haren marsch nemende naar den Pedirdijk in den richting Garouw-Lamara.

In het gezicht van de door schansen verdedigde en door een talrijken vijand bezette kampong Garouw op de sawah deboucheerende, werd de troep dadelijk door een moorddadig geweer- en lilla-vuur ontvangen.

Slechts een kort oogenblik had de Majoor Romswinckel noodig om den toestand te overzien en te beoordeelen, waarop hij als naar gewoonte krachtig en duidelijk zijne bevelen gaf.

Een hevig en bloedig gevecht was daarvan het gevolg, dat met 's vijands nederlaag eindigde en waarbij deze talrijke verliezen leed, doch ook aan onze zijde sneuvelden 4 minderen en werden 4 Officieren en 23 minderen gewond.

Als een voorbeeld van de strenge discipline en de kalmte van den troep onder zoo'n Chef, kan vermeld worden, dat trots de woede en de hitte van den strijd, van de uit hunne Benting na de nederlaag vluchtende vijanden, vijf dier vluchtenden door onze soldaten gevangen gemaakt werden en niet in de opwinding van het gevecht neergeschoten.

Eene enkele episodo uit dat korte maar hevige gevecht zij hier vermeld.

Daar de vijandelijke sterkte stormvrij gemaakt was door bamboedoerie versperringen en door het geheele buitentalud der borstwering met dit doornachtige gewas te bedekken, moesten de Mineurs, geleid en voorgegaan door den Luitenant der Genie gedetacheerd van het Nederlandsche Leger, W. J. N. Cramer, onder een hevig, bijna *à bout portant* afgegeven geweervuur die hindernissen opruimen, terwijl zoowel de Artillerie als de Infanterie den vijand met hun vuur bestookten.

Ondertusschen ontdekt de Luitenant W. L. E. V. von Massow in den keel der sterkte een gesloten poortje, dat echter slechts langs eene nauwe kronkelende doorgang tusschen de bamboe-doerie te genaken was. Vertrouwende op de kracht zijner breede forsche gestalte, snelt hij slechts door enkele manschappen gevolgd derwaarts om dat poortje open te breken en den vijand op die eenige kwetsbare plek met de bajonet te lijf te gaan; dit troepje voorafgegaan door zijn Officier wordt met een zoo hevig vuur door de reten der poort ontvangen, dat het terugdeinst, hun doodelijk gewonden braven Luitenant met zich voerende, die echter spoedig daarna aan die wonden overleed.

De aanwezigheid van dat poortje vernemende, aarzelde de onverschrokken Luitenant Cramer geen oogenblik om daar een gemakkelijken weg te banen voor het stormen der Infanterie en snelt hij den nauwen toegang in gevolgd door den sergeant der Mineurs J. Rijser; weldra hebben die beide dapperen door hunne bijlslagen de poort geopend, hoe de vijand ook, even als de vorige maal, door zijn vuur dit trachtte te beletten.

Nauwelijks is die gevaarlijke taak volbracht, de toegang vrij of een paar woeste, dappere Atjehers springen naar buiten en vallen den Luitenant Cramer, die het dichtst bij hen was, met opgeheven klewang aan.

De dappere Officier legt den voorsten vijand met een revol-

verschot neer, doch daarna weigert voor den tweeden dat wapen zijne dienst, en zeker zoude de Luitenant Cramer, die nu ongewapend stond, verloren zijn geweest, als niet de sergeant Rijser, die zich reeds op den terugweg bevond om voor de Infanterie plaats te maken, teruggekeerd was en, wijl hij geen wapen bezat, den aanvaller met zijne handen bij de keel gevat en zich met hem tegen den grond geworpen had, waarna hij den Atjeher diens klewang ontweldigde en met zijn eigen wapen afmaakte.

Nu was ook de Kapitein A. A. J. L. de Jongh, de onder de makkers bekende onverschrokken «*Toon*», met eenige Infanteristen ter hulp toegeschoten, om tevens door het poortje binnen te dringen; nu onspon zich in die kleine nauwe ruimte een bloedig handgemeen tusschen de bajonetten en de klewangs der inmiddels naar buiten gekomen Atjehers, waarbij het den onzen echter niet gelukte het poortje binnen te dringen, daar het den vijand ondertusschen mogelijk geweest was dit weder te sluiten en te versperren.

Bij dien aanval werd benevens eenige soldaten de Kapitein de Jongh zwaar gewond, waarvan hij wel na verloop van tijd herstelde, doch waardoor hij voor zijn leven verminkt was, en zijne eervolle carrière gebroken werd.

De vijand, wiens sterkte nu van binnen ook in brand geraakt was, vluchtte na dit gevecht aan alle zijden, zooveel mogelijk zijne dooden en gewonden medevoerende, doch negen dooden achterlatende.

Zoowel op Luitenant Cramer als den sergeant Rijser, was het gezegde toepasselijk «*klein maar dapper*». Beiden hadden gedurende de geheele expeditie reeds de meest doorslaande bewijzen gegeven van moed en doodsverachting, terwijl bovendien de sergeant zich na de verovering van Panajoeng onderscheiden had, door met de meeste onversaagdheid in de hoog gewassen, snelstroomende Atjeh-rivier te springen, om een verdrinkend soldaat met gevaar van eigen leven te redden.

De Kapitein de Jongh, de Luitenant Cramer en de sergeant

Rijser, behoorden onder hen die voor dezen heeten strijd met de Militaire Willemsorde beloond werden.

Terwijl het bovenstaande gebeurde, had op een ander punt van het slagveld een niet minder opmerkenswaardig feit plaats.

Daar stond de algemeen beminde, vroolijke, en dappere Luitenant der Artillerie C. J. Zwager met zijne sectie onder hevig vijandelijk vuur, toen hij plotseling zeer ernstig gewond werd.

Hoe gewond ook, bleef hij bedaard te paard zijne sectie kommandeeren en eerst toen hij gemist kon worden, ging hij stapvoets rijdende terug, omdat hij, zooals hij zeide, «*den vijand 't genot niet gunde, Zwager te zien vallen.*»

Vroolijk en opgeruimd liet die brave Officier zich verbinden en wegbrengen, doch een paar dagen later was ook hij aan de liefde eener moeder en aan de vriendschap der makkers ontvallen.

Zoowel de Luitenant der Infanterie W. L. E. V. von Massow als de Luitenant der Artillerie C. J. Zwager werden beiden als Ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse ingeschreven in het register van de Kanselarij der beide Nederlandsche Orden.

De val van Soerian (Atjeh)
1874

> De nazaat zegg', als hij van u hoort spreken:
> «Ons is de roem der vaderen bekend!»
>
> v. Lennep.

Na het vertrek van Generaal van Swieten met een deel der expeditionaire kolonne, had de overblijvende troepenmacht, onder den Kolonel J. L. J. H. Pel, eene bijzonder zware taak te vervullen en dagelijks hadden er in den omtrek van den Kraton min of meer bloedige gevechten plaats, om den stoutmoedigen vijand, die onverpoosd en met grooten moed onze stellingen bestookte, op een afstand en eene niet al te groote terreinstrook om onze hoofdvestiging veilig te houden.

Was des vijands moed en volharding groot, onze troepen deden in dapperheid en ondernemingsgeest voor hem niet onder en waren hunne tegenstanders in onvermoeidheid en doodsverachting waardig, die, hoe bekend zij ook waren met het terrein en hoe daarin alles in hun voordeel was in verband met hunne vechtwijze en de groote snelheid hunner bewegingen, toch wijken moesten voor het meerdere beleid onzer kranige aanvoerders, de betere bewapening, de geoefendheid en het onweerstaanbare élan onzer dapperen en vooral voor de kracht der ijzeren discipline die de verschillende elementen tot één geheel en dus tot een krachtig werktuig maakt, zoo sterk en machtig in de handen van den kundigen aanvoerder.

Het was een grootschen maar wreeden strijd zonder genade, een strijd op leven en dood!....

Nimmer gaf de vijand zich over en zelfs de gewonde Atjeher bleef zich woedend verdedigen tot hij den laatsten adem uitblies, dan wel weigerde hij, gevangen genomen omdat hij door zijne wonden weerloos was, alle voedsel of drank dat hem door de onzen gereikt werd en rukte de verbanden los, liever stervende

als dapper krijgsman, dan te leven te midden van hen die hij als «*Christenhonden*» verachtte; maar de genade die hij voor zich zelf niet verlangde, gaf hij ook zijn tegenstander niet en wee den soldaat die levend in zijne handen viel, want dan koelde de vijand zijne wraak op den weerlooze in de uitgezochtste martelingen, en werd de zoo moedig strijdende Atjeher een lafhartig en wreedaardig monster, een beul.

Meer en meer werd de vijand van onze hoofdstelling teruggedreven en door het oprichten van versterkte posten op een afstand gehouden, doch dan nestelde de volhardende en onverschrokken Atjeher zich weder op betrekkelijk korten afstand van die plaatsen, den onzen geen rust latende, vóór hij weder de kracht van onzen arm gevoeld had en weder uit die nieuwe brandpunten verdreven was.

Een van de hoofdstellingen des vijands, het centrum van kloeken wederstand en van waaruit alle ons nadeel aanbrengende tochten ondernomen werden, was de kampong Soerian, waar hij zich zoo geducht versterkte, de verschillende positiën zoo doelmatig koos en zoo hardnekkig en onverschrokken stand hield, dat hij slechts met groote opoffering onzerzijds verslagen en daaruit verdreven kon worden,

Daar ook onze gemeenschapsweg naar de zee, van waar wij de noodige voorraden aan levensmiddelen en krijgsvoorraad moesten ontvangen, van uit die kampong bedreigd werd en bovendien de bewoners van kampong Marassa, die onze zijde gekozen hadden, door den vijand veel overlast werd aangedaan en zij hunne daar gelegen rijstvelden niet konden bebouwen, besloot de bevelhebber den vijand daaruit te verdrijven en zelf die gewichtige kampong te bezetten,

Den 26^{en} Juli 1874 rukte daartoe een troep uit, waarvan een deel als reserve en met een bepaald doel in ons bivak te Blang Oë achterbleef, terwijl de aanval op Soerian uitgevoerd zou worden door het overige van dien troep, een kolonne bestaande uit Europeanen, Amboineezen en Afrikanen ter sterkte van ongeveer 24 Officieren en 400 onderofficieren en manschappen

onder bevel van den Majoor M. A. E. Phaff, Kommandant van het Rechter-half 2e Bataljon Infanterie.

Eerst om zes uur des morgens waren de verschillende voor den tocht aangewezen troepenafdeelingen, die reeds des morgens om 4 uur op marsch gegaan waren, in het bivak te Blang Oë bijeen, want hoe kort de afstand ook was, de onder water staande moerassige rijstvelden hadden den marsch te zeer vertraagd en de troepen afgemat.

Na eene rust van een uur, dus ten 7 uur des morgens, werd aan het ongeduld van onze naar den strijd hunkerende soldaten voldaan, en brak men op voor het eigenlijke doel van den tocht, dat ± 600 meters verder gelegen was en dat reeds van af het krieken van den dag van uit Kota-Radja en Blang Oë door de Artillerie krachtig onder vuur genomen was; dit vuur moest echter eenigszins op goed geluk afgegeven worden, daar van de positie en de sterkten des vijands slechts zeer weinig bekend was en eene verkenning, wegens het begroeide terrein waar hij zich genesteld had, onmogelijk was.

Het gevecht moest als 't ware tevens eene verkenning zijn, zoodat de aanvoerders met de grootste kalmte in het vuur de omstandigheden dienden te beoordeelen en snel en beslist hunne besluiten nemen, die door onze dapperen, gewoon te gehoorzamen en vertrouwende op het beleid der Chefs, onverschrokken en zonder eenig weifelen zouden worden uitgevoerd, terwijl de ondergeschikte officieren uit een wenk of een enkel kort bevel de bedoeling van den aanvoerder moesten begrijpen en dan door hun doelmatig optreden tot het algemeen succes medewerken.

Als voorhoede rukte de 4e kompagnie van het Rechter-half 2e Bataljon, onder den Kapitein A. W. H. Perelaer, vooruit, sterk 2 Luitenants, 36 Europeesche en 59 Afrikaansche onderofficieren en manschappen, benevens eene sectie Artillerie en eene sectie Mineurs en Sappeurs, onder hunne respectieve officieren.

De hoofdtroep, onder het bevel van den Kapitein D. H. P. Andrae van het Linker-half 3e Bataljon, bestond uit de 3e

kompagnie van het Rechter-half 2e Bataljon, even als de 4e kompagnie samengesteld uit Europeanen en Afrikanen, benevens de 1e en 2e kompagnie van het Linker-half 3e Bataljon, zijnde Europeanen en Amboineezen, zoomede de rest van de Artillerie en de Mineurs met de noodige dekkingstroepen.

Ten slotte volgde de achterhoede sterk 1 peloton Infanterie, waarbij de ambulance met 1 peloton Infanterie als dekking.

Door de kampong Lamdjabat marcheerende, was het mogelijk de vijandelijke kampong Soerian tot op een hondertal meters bedekt te naderen en de moerassige rijstvelden te vermijden, waarom dan ook die marschroute gevolgd werd, doch de troep kon slechts langzaam vooruit komen, want telkens moesten in de zware dichtbegroeide natuurlijke heggen, die den weg versperden, door de Sappeurs openingen gekapt worden, vooral ook om de Artillerie in staat te stellen de kolonne te volgen.

Eindelijk deboucheerde men uit den kampongrand op de open rijstvelden op circa 100 meter van den rand der kampong Soerian.

Nauwelijks vertoonde zich onze spits, *en tirailleur* opgelost, op de sawah of zij werd met kanon- en geweervuur overstelpt, dat op beide flanken uit door den vijand opgerichte versterkingen werd afgegeven, terwijl echter in front, uit de kampong Soerian, geen enkel schot viel. Zonder zich aan dat vuur te storen en het beantwoorden daarvan overlatende aan de Artillerie, die daartoe onmiddellijk stelling nam, stormden de verschillende afdeelingen der voorhoede over de vlakte en nestelden zich in den kampongrand, het eerste doel van den tocht, doch daarna ook onmiddellijk terrein naar voren winnende.

Kampoeng Soerian bleek even als Lamdjabat en andere vestigingen der Atjehers met zware heggen doorsneden te zijn; ofschoon de zon reeds vrij hoog stond en op de sawah oogverblindend straalde en de huid verschroeide, vond men toch in de kampong door de welige plantengroei eene betrekkelijke koelte en een getemperd licht.

Nog steeds was uit de vijandelijke hoofdstelling geen schot gevallen, geen vijand vertoonde zich en langzaam verkennend ging de troep vooruit. Er heerschte in de kampong overal eene drukkende en dreigende stilte, alleen afgebroken door het vuurgevecht, dat op het pas door de voorhoede verlaten open terrein plaats had en daarom juist was die stilte, des te drukkender en dreigender en eene stilte die onnatuurlijk was; allen hadden het besef, dat die rust eensklaps op eene vreeselijke wijze zoude verbroken worden en dat het eene kalmte was die den storm vooraf gaat, maar niemand wist met eenige zekerheid van welke zijde het gevaar zou losbreken.

De verwachting was ten hoogste gespannen, want dat de dappere Atjehers ons maar niet zoo kalm meester van het terrein zouden laten, was zeker, doch de onbekendheid van waar hij woest en doodelijk in onzen opmarsch zoude ingrijpen werkte drukkend, omdat men in het onzekere rondtastte.

Eindelijk hield de troep halt achter eene dubbele, zwaar begroeide, levende heg, waardoor men alleen zien kon dat men aan den grens was eener niet zeer breede grasvlakte. Wat aan de overzijde daarvan lag was niet waar te nemen, want daar begon weer het hooge geboomte met welig groeiend struikgewas aan den voet.

IJlings werden openingen in de heg gekapt en betrad de voorhoede de grasvlakte, gereed om *en tirailleur* te avanceeren, doch nauwelijks was die voorwaartsche beweging begonnen of eensklaps werd de doodelijke en drukkende stilte verstoord en brak van de overzijde der vlakte onder woest en uitdagend gegil des vijands een helsch en oorverdoovend kanon- en geweervuur los, dat terstond eenige dapperen uit de tirailleur-linie ter aarde deed storten.

Hoe plotseling ook afgegeven, toch verrastte dat vuur den troep niet, want men had dat verwacht, ja zelfs werkte het opwekkend op de dappere manschappen, omdat men nu wist waar de vijand zat, en men hem nu in tastbaren vorm voor zich had.

Wat echter achter dien boschrand gelegen was, kon de aan-

voerder van de voorhoede niet zien, doch weifelen mocht hij niet en oogenblikkelijk moest hij eene beslissing nemen. Onder het overstelpend vuur van een onzichtbaren vijand staan blijven waar men was, was onmogelijk wegens de vele nuttelooze verliezen die dan geleden zouden worden in die ongedekte stelling, van teruggaan kon geen sprake zijn, want vooruit, daar waar de vijand genesteld was, daar lag het doel.

Daarom besloot de Kapitein Perelaer, vertrouwende op den moed zijner braven en wetende dat het hun eenigen wensch was om den vijand van nabij onder de oogen te zien, den tegenstander onverwijld met het blanke wapen, de bajonet, aan te grijpen en te verdrijven.

Als een triomfgeroep boven het zware geschutvuur en de ratelende geweersalvo's, en als een donderend antwoord op 's vijands uitdagend geschreeuw, klonk zijn kommando ««*Attakeeren*»», en met een eenstemmig «*hoera*» daarop antwoordende, stormde de kleine troep met de gevreesde bajonet vooruit over de vlakte, den boschrand die vuur en lood braakte te gemoet.

Daar gekomen bleek het helaas dat de vijand niet te bereiken was, want hij had zich genesteld in eene versterking met hooge steile aarden wallen, die door eene zeer breede laag bamboe-doerie en door talrijke rijen randjoe's stormvrij gemaakt was, en die onoverkomelijke versperring de versterking aan alle zijden omringde.

Woest en uitdagend was 's vijands geschreeuw en gegil toen de kleine strijdlustige troep onder zijn werkzaam vuur aan alle kanten te vergeefsch een toegang in die hindernis zocht, en overal stuitte op dien ondoordringbaren muur van bamboe-doerie.

Terstond gingen de soldaten met den meesten ijver aan het werk, om die hinderlijke versperring op te ruimen, terwijl eenige schutters op eene nabij gelegen hoogte opgesteld werden, om door hun vuur de bezetting der sterkte eenigzins in toom te houden.

Eensklaps verhief zich uit het dappere troepje een kreet van verbazing en schrik, een kreet die door de vijandelijke bezetting met uitdagend jubelgeschreeuw en gegil beantwoord werd.

Er was een der Officieren aan de andere zijde der versperring

verschenen, zich geheel alleen tegen de steile vijandelijke borstwering naar boven werkende en dus alleen de sterkte bestormende, en in den ondernemer van dat dol koene en roekelooze waagstuk herkenden allen den zoo algemeen beminden, jongen Luitenant F. van der Zee.

Hij had onder de versperring door eene opening of gang gevonden, en gewoon overal door zijn soldaten gevolgd te worden, was hij voortgekropen zonder om te zien en zonder te waarschuwen, er slechts aan denkende den tegenstander aan te vallen.

Brullende van woede en spijt liepen zijne soldaten, de donker zwarte Afrikanen rond, zoekende naar dien doorgang, doch het was alsof de versperring zich weder achter den voortvarenden Officier gesloten had; onmachtig om hem daadwerkelijk bij te staan, moesten allen toeschouwers blijven bij het drama dat zich ging afspelen, want met hoeveel spoed zij ook werkten, zij zouden toch te laat komen, omdat die ongelijke strijd van één tegen eene geheele bezetting natuurlijk in een zeer kort oogenblik beslist moest zijn.

Boven gekomen richtte van der Zee zich trotsch in zijn volle lengte op en staarde onverschillig in de versterking van waaruit hem tal van schoten werden toegezonden en de vijanden den eenzamen held als razenden met lans en klewang aanvielen, hem reeds als eene zekere prooi beschouwende. Als eene machtige verschijning stond die jonge Officier daar in een wolk van kruitdamp, te midden van dreigende lansen en klewangs, niet alleen de aanvallen zijner hem woest aangrijnzende wreede en woedende tegenstanders met zijn eenig wapen, zijn zwaard afwerende, maar ook nu en dan zelf aanvaller wordende, wat menigeen de kracht van zijn arm deed gevoelen.

Toen hij aan den rechter arm gewond was en nu daarmede het zwaard niet meer kon voeren, nam hij dat geduchte wapen in de linkerhand en zette den strijd voort, aan geen teruggaan denkende.

En buiten de versperring was men wel vol bewondering, doch verbeet zich van woede, omdat men machteloos was om te helpen en zoo den braven makker en chef aan zijn lot moest overlaten.

Verzwakt door bloedverlies dat uit zijne talrijke wonden vloeide, wankelde de dappere en een oogenblik scheen het als zou hij voorover in de versterking vallen te midden der fanatieke bende, die hem dan duizend dooden zoude hebben doen sterven. Aller harten stonden vol ontzetting stil, doch eensklaps ging er een zucht van verlichting uit aller borst op, want gelukkig stortte hij, hetzij door een toeval, hetzij zooals sommigen beweren door een toegebrachten lansstoot achterover van de borstwering en viel naar buiten aan den voet der versterking, wel nog van zijn troep gescheiden door de versperring, doch oogenblikkelijk buiten 's vijands bereik, en terstond gingen de manschappen weder met verdubbelden ijver aan 't werk om de versperring op te ruimen, nu nog aangespoord door de begeerte om hun dapperen Luitenant te redden of te wreken. *)

Ondertusschen had de kolonne Kommandant, de Majoor Phaff, die zich terstond bij zijne hevig in actie zijnde voorhoede had gevoegd, den last gegeven om den Hoofdtroep te doen oprukken en weldra deboucheerde de kleine kolonne op de vlakte, met de 3e kompagnie van het Rechter-half 2e Bataljon, (Europeanen en Afrikanen) aan 't hoofd en vooraan het Vaandel van het Bataljon, gedragen door den adjudant-onderofficier B. van Weenen †).

Een ontzettend kanon- en geweervuur uit de versterking ontving de versch aanrukkende troepen, zoodat menig soldaat dood of

---

*) Luitenant T. van der Zee had bij dat gevecht een schot in den rechterarm, een schot in de linkerborst en tal van lans- en klewang houwen ontvangen. Wel herstelde hij van die talrijke wonden, dank zij de goede verpleging en zijne ijzersterke natuur, doch voor den Militairen dienst was hij voortaan ongeschikt. Zijn schitterende carrière was gebroken, doch de degelijke, energieke Officier wist zich eene nieuwe te scheppen waarin hij zijn ouden roem handhaafde, en het laatst als Burgemeester van Enschede alom in den Lande bekend, en door onze beminde Koningin hoogelijk gewaardeerd werd.

†) Het gewone Bataljons-Vaandel was dien dag niet medegenomen, omdat de Adjudant-Vaandeldrager, nog pas van eene ziekte hersteld, niet sterk genoeg geacht werd om het zware Oranje-Vaandel te dragen en hij toch ook niet gaarne van de gevaren uitgesloten was. Men nam daarom de lichtere Bataljons-vlag, de Driekleur mede.

gewond ter aarde stortte, doch geen oogenblik staakte de troep zijn marsch en rukte vastberaden voorwaarts vooorafgegaan door de geliefde Driekleur, die te midden van den kogelregen, door den wind zacht bewogen, vroolijk wapperde.

Eensklaps verdwijnt 't Vaandel en valt ter aarde, een lilla-kogel had den stok in tweeën geschoten, doch even snel heeft de vaandeldrager zich gebukt en onder den uitroep, ««*mijn arm is lang genoeg, Vooruit! Hoera!*»» heft hij de roemrijke Driekleur zoo hoog mogelijk op, en de dapperen, juichend met dien kreet instemmende, volgden den weg die het Vaandel hun wijst.

Helaas! Slechts een paar passen had men gedaan toen de Vlag ten tweeden male ter aarde zonk; nu was ook, dicht nabij de vijandelijke sterkte, de dappere vaandeldrager gewond, een kogel had hem de borst doorboord. Het Vaandel ontviel aan zijne machtelooze hand, die het nog een oogenblik te voren zoo trotsch had vooruitgedragen, doch met eene laatste poging richtte hij dat palladium weder op, geeft het hem toevertrouwde kleinood aan een ander, opdat 't symbool van 't Vaderland zich onverpoosd voor 's vijands oog vertoonen zoude, roept uit ««*vooruit Jongens! vecht maar goed!*»» en zinkt daarop machteloos ter aarde, een laatsten blik werpende op de heerlijke Driekleur, waarmede hij aan zijne makkers zoo onverschrokken den weg naar roem en eer had gewezen en die nu door een ander gedragen, op de vijandelijke veste zou worden geplant. *)

Na de aankomst van den hoofdtroep werd de vijandelijke sterkte geheel omsingeld en aan de bezetting zoo alle gelegenheid tot ontsnapping benomen; alle handen die beschikbaar waren werden nu aan 't werk gezet om de versperring op te ruimen.

Aan de achterzijde waren de Mineurs, onder den 1e Luitenant H. A. G. van Dentsch, het eerst met hunne taak gereed en

*) Langzaam genas van Weenen van de verschrikkelijke verwonding, doch was voor den vervolge ongeschikt voor den Militairen dienst. Thans is hij een zeer geacht burger van Tiel, waar een ieder den dappere kent en eert.

stonden toen tegenover eene uit zware balken samengestelde poort. Zonder weifelen gaat de Luitenant van Dentsch zijne mannen voor en met een bijl gewapend begint hij terstond de balken der poort stuk te hakken, zoodat de houtsplinters tusschen de kogels in 't ronde vliegen, want de Atjeher liet zich hier ook niet onbetuigd en trachtte met geweervuur, klewanghouwen en lanssteken de dappere Mineurs te verdrijven, waardoor van 't kleine troepje één mindere sneuvelde en zes min of meer ernstig gewond werden, echter zonder dat zij, door hun Officier voorgegaan, het werk op dit werkelijk warme plekje een oogenblik staakten.

Dit bemerkende schoot de 1e Luitenant J. van der Wijk met zijne manschappen toe, legde eigenhandig met zijn revolver eenige vijanden neer, doch werd daarbij zelf ernstig gewond.

Ondertusschen had de bevelhebber, die zag dat de opruiming spoedig zoover gevorderd zoude zijn dat een algemeenen storm den aanval kon beslissen, de vijandelijke bezetting toegeroepen dat zij geheel ingesloten was en zich dus moest overgeven, want hij begreep, dat als de bestorming plaats had, het gevecht dan uitterst moorddadig zou zijn en slechts met de geheele vernietiging des vijands zou eindigen, maar ook aan ons veel bloed zoude kosten.

De Atjeher moge wreed en bloeddorstig zijn, doch zijn persoonlijken moed en zijne doodsverachting zijn groot in sommige oogenblikken, want met de zekerheid van den ondergang voor oogen, daar geen andere uitkomst mogelijk was dan overgave of dood, gaf de geheele bezetting eenstemmig een antwoord, Cambronne, de Fransche held van Waterloo, waardig; zij weigerde kortaf elke genade en daagde den aanvaller tot het handgemeen uit, de voorkeur gevende aan een roemvollen dood, daarbij den vijand tot het laatste oogenblik zooveel mogelijk schade toebrengende, boven eene overgave hoe eervol ook.

Geen witte vlag werd geheschen en van beide zijden bereidde men zich vastberaden voor op een verwoeden strijd van man tegen man, terwijl daarbij de Afrikanen het voorkomen hadden

als gingen zij naar een feest, zoo vroolijk en levenslustig moedigden zij elkander aan.

Daar klonk het signaal «*«attakeeren*»» boven het rumoer van den strijd en als één man stormden de aanvallers juichend vooruit en beklommen de borstwering.

Met de eersten op den top gekomen, riep Majoor Phaff de verdedigers nogmaals toe zich over te geven, doch ten tweeden male wierp de bezetting alle genade ver weg en beantwoordde die milde voorstellen met een moorddadig geweervuur en 't uitdagend zwaaien der verschrikkelijke klewangs.

Eén salvo slechts gaven de aanvallers op den in een verwarden hoop in de kleine ruimte saamgeschoolden vijand en daarna sprong alles met de bajonet vooruit de versterking binnen.

Wat er toen plaats had is moeielijk te beschrijven.

Een verwarden hoop mannen die staken en hakten, waarbij geen enkel geluid dan alleen de zware ademhaling en hier en daar een woedenden uitroep gehoord werd, vermengd met het geklikklak van staal op staal, en toen eindelijk de bloedige worsteling was afgeloopen, lagen 98 vijanden uitgestrekt op den met bloed doorweekten grond, naast tal van aanvallers, want de zege was bevochten ten koste van vele offers.

Een opgewerkt «*hoera*» klonk uit de borst der overwinnaars hoe afgemat zij ook waren en hoe zij ook hijgden van den bloedigen strijd, en de schetterende tonen van het Wilhelmus verkondigden luid de roemrijke overwinning behaald onder Neêrland's Driekleur, die vroolijk van de veroverde wallen wapperde.

Het gevecht en de inneming van Soerian was wel een der glorierijkste, maar tevens ook een der bloedigste gevechten uit dat tijdperk van den oorlog, want van onze zijde werden daarbij 8 minderen gedood, benevens 4 Officieren en 68 minderen gewond, van welke laatsten nog 5 binnen twee dagen aan hunne vreeselijke wonden bezweken.

De Europeanen en Amboineezen hadden daarbij hun ouden roem van dapperheid en doodsverachting gehandhaafd, en de

kranige Afrikanen toonden dat zij voor hunne brave makkers niet onderdeden.

Van dien dag af waren de zwarte Europeanen *) den schrik van de Atjehers, die, hoe vermetel zij ook waren, in volgende gevechten spoedig hun heil in de vlucht zochten, als die vreeselijke zwarten, woest brullend en ontembaar vooruitstormden, alsof strijden en dooden hun eenigen wellust was, want daar waar de Europeaan en de Amboinees nog eenigzins beheerscht worden door beschaving en menschlievendheid en onmiddelijk gehoorzamen aan de bevelen der Officieren, daar kenden de Afrikanen, eenmaal losgelaten, geen terugtocht of genade meer en waar zij doordrongen met bajonet of mes, daar werd hun weg geteekend door gevallen vijanden.

De Afrikaan eindigt dan alleen den strijd als er niemand meer te bestrijden valt. †)

Van de twee half Afrikaansche en half Europeesche kompagniën van het Rechter-half 2e Bataljon Infanterie, ter gezamentlijke sterkte van 8 Officieren, 71 Europeanen en 112 Afrikanen, werden 3 Officieren gewond, 5 Europeanen en 3 Afrikanen gedood, benevens 24 Europeanen en 25 Afrikanen gewond, waarvan sommigen twee of drie wonden hadden bekomen en nog 3 aan hunne wonden overleden, zoodat de beide kompagniën alleen 75 pCt. van het totale verlies der geheele kolonne voor hunne rekening hadden, terwijl hunne gevechtssterkte slechts $\frac{1}{3}$ van het geheel was.

De val van Soerian had de krijgsgeschiedenis van het brave Indische Leger weder met eene glorierijke bladzijde verrijkt en den roep van moed, volharding en doodsverachting van Neêrland's dapperen weder andermaal bevestigd.

---

*) De Inlander noemt den Afrikaan: „Orang blanda itam", „Zwarte Europeaan".

†) Wel is de Afrikaan ontembaar woest als eerst 't kommando attakeeren gegeven is, doch dat hij belust zoude zijn op het bloed der door hem gedoodden is eene fabel, ten minste voor hen die tot ons leger behooren, en is eene aantijging die dappere betrouwbare makkers onwaardig.

INHOUD